De la autoarea bestsellerului
ÎN TIMP CE PARISUL DORMEA
ULTIMELE ORE LA PARIS
Războiul i-a adus împreună.
Eliberarea îi va despărți.
RUTH DRUART
LITERA
BLUE MOON

RUTH DRUART

ULTIMELE ORE LA PARIS

Traducere din limba engleză şi note de

MIHAELA-MAGDALENA DUMITRU

EDITURA LITERA

Bucureşti, 2023

Ruth Druart

The Last Hours in Paris

Copyright © 2022

Ruth Druart şi-a declarat dreptul de a fi identificată drept autoarea acestei lucrări în conformitate cu Copyright, Designs and Patents Act 1988.
Ediție publicată pentru prima dată în 2022 de Headline Review, un imprint al HEADLINE PUBLISHING GROUP
Imagini copertă: Joanna Czogala / Arcangel; Shutterstock

Editura Litera
tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19
e-mail: contact@litera.ro
www.litera.ro

Ultimele ore la Paris
Ruth Druart

Copyright © 2023 Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

ISBN 978-630-319-255-0
ISBN EPUB 978-630-319-586-5

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor: Mona Apa
Corector: Dorina Lipan
Copertă: Flori Zahiu-Popescu
Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright şi este destinat exclusiv utilizării în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcat. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul, schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, vânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, este strict interzisă. Dreptul de folosință al prezentei lucrări nu este transferabil. Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin companiei Grup Media Litera SRL.

Părinților mei, Sandra şi Michael.Vă sunt recunoscătoare pentru că m-ați lăsat să mă cațăr în toți copacii. Şi ați fost gata să mă prindeți dacă aş fi căzut.

„A iubi, sau a fi iubit, ajunge. Nu mai cereți nimic. Nici un alt mărgăritar nu mai e de găsit în cutele întunecate ale vieții."[1]

Din *Mizerabilii* de Victor Hugo

PROLOG

— Când te-am cunoscut, nici nu m-am uitat la tine.
— Nu ai văzut decât o uniformă.
— Da, şi m-a înfricoşat.
— Ei, nici eu nu m-am uitat prea atent la tine.
Ea l-a ciupit uşor de obraji.
— Zău?
— Mi-am dat seama că nu voiai să fii privită. Mai ales de către mine. Dar te-am remarcat, a zis el, jucându-se cu degetele ei. Mi-ai părut fascinantă.
— Continuă, l-a încurajat ea.
Îl înduioşa dorința ei de a-l auzi vorbind despre ea.

---

[1] Traducere de Lucia Demetrius şi Tudor Măinescu, Editura Univers, Bucureşti, 1985, vol. III, p. 484.

— Şi sfidătoare, a mai zis el. Curajoasă. Ştiam că ți-e teamă de polițiştii aceia, dar nu te-ai făcut mică în fața lor, a zis, dând drumul degetelor ei. Te-am admirat, a adăugat el, începând să-şi treacă mâna prin părul ei. Dar am înțeles că ai fi putut să ai probleme.

— Te-ai gândit să mă salvezi?

— Nu, a zis el, privind-o drept. Ştiam că tu vei fi cea care mă va salva pe mine.

PARTEA ÎNTÂI

1963

CAPITOLUL 1

Bretania, mai 1963

ÉLISE

Privesc pe fereastra bovindoului, la valurile care biciuie stâncile de culoarea ardeziei şi la spuma albă ce sare peste marginile lor colțuroase. Dintr-un impuls, deschid geamul şi las țipetele pescăruşilor şi freamătul neobosit al valurilor să pătrundă în casă. Doi porumbei se leagănă pe un fir de telegraf. Îşi ițesc capetele înspre mine, privindu-mă curioşi.

— Élise, răzbeşte până la mine glasul domnului Beaufort, care tocmai a intrat în cameră. Ai terminat? Te pot duce la gară.

— Vă mulțumesc.

Închid fereastra, şterg de praf pervazul şi mă întorc cu faţa spre el, arborând un zâmbet politicos. Apoi îmi scot tunica de lucru şi îl urmez în jos pe scări, atârnând tunica pe spatele uşii de la bucătărie, în timp ce ne îndreptăm spre aleea de acces.

Domnul Beaufort îmi deschide portiera.

— *Merci, monsieur*.

Este un domn, iar eu apreciez lucrul ăsta. Mă face să mă simt ca un om, nu ca o menajeră.

— Ai planuri pentru sfârşitul de săptămână? întreabă el, în timp ce înaintăm pe drumurile străjuite de copaci, spre gara din Saint-Brieuc.

— Nimic special, iau prânzul acasă cu fiica mea, apoi poate mergem la o plimbare pe plajă.

— Ce mai face Joséphine?

Mă înduioşează faptul că îşi aminteşte cum o cheamă.

— Bine, mulţumesc. Luna viitoare dă bacalaureatul. Vrea să se ducă la facultate. Îmi surprind mândria din voce şi mă opresc înainte de a-i spune ce fată inteligentă este Joséphine. Luna trecută a împlinit optsprezece ani.

— Deja? Era o copiliţă când ai început să lucrezi la noi.

— Da.

Mă las pe spate, întrebându-mă dacă acest capitol al vieţii mele a luat sfârşit. Am reuşit ce mi-am propus. Joséphine a ajuns la maturitate şi, în scurtă vreme, îi voi spune adevărul. Minciunile pe care le-am ridicat în jurul copilăriei sale au crescut ca nişte zăbrele invizibile, care mi-au stat în cale, m-au prins într-o capcană. Numai adevărul mă va elibera acum. Dar, în acelaşi timp, adevărul mă îngrozeşte.

Parcurgem restul drumului în tăcere şi mă simt uşurată când maşina opreşte în faţa gării. Trenul este deja acolo, iar eu îi mulţumesc lui Monsieur Beaufort înainte de a mă grăbi spre peron, unde mă urc într-un vagon gol şi mă instalez pe

bancheta îmbrăcată în catifea. Mă gândesc că aş putea să fac o plimbare cu Joséphine în după-amiaza aceasta; pe de altă parte, nu vreau să îi abat atenția de la studiu. După ce va termina cu examenele, vom avea mai mult timp să discutăm. Să discutăm deschis. O văd pregătită să îşi desfacă aripile şi să îşi ia zborul, dar nu o pot lăsa să plece înainte de a-i spune tot ce trebuie să ştie. Când trenul ajunge în Lannion, cobor şi străbat gara, spre şosea. Vechiul Renault 4CV verde al lui Soizic este parcat în acelaşi loc ca în fiecare sâmbătă, când mă ia de la gară.

— *Bonjour*, Soizic. Deschid portiera din dreapta şi intru, sărutând-o uşor pe ambii obraji. Ce faci?

— Joséphine vine abia diseară, zice ea, în chip de răspuns.

Mă simt decepționată, dar mă adun şi întreb:

— la prânzul la cineva acasă?

— Da, la Hervé.

Întoarce cheia în contact şi maşina pleacă de pe loc.

O privesc cu coada ochiului.

— Pare să petreacă mult timp cu el.

— E frumos că are un prieten. Nu te îngrijora, am vorbit cu ea despre băieți şi...

Vocea i se stinge, lăsând aluzia să plutească în aer.

— O să vorbesc şi eu cu ea.

Încerc să îmi reafirm poziția de mamă a lui Joséphine, ceva ce fac de când s-a născut.

Atentă la drum, Soizic ridică o sprânceană. Eu întorc capul şi mă uit pe geam. Bărcile cu pânze din Baie de Sainte-Anne au fost abandonate lângă mare şi zac acolo, culcate pe o parte, în aşteptarea următorului flux. Marea a măturat tot ce se afla în calea ei şi nu era ancorat sau înrădăcinat în pământ. Uneori îmi doresc să pot şterge şi eu trecutul în acelaşi fel, să las valurile să îl poarte departe, în larg, unde nu va mai fi găsit niciodată. Dar trecutul face parte din noi,

iar pentru mine a venit timpul să îl înfrunt. A venit timpul ca Joséphine să îl cunoască.

— Am pregătit prânzul, zice ea, aruncându-mi o privire. Supă de ceapă şi baghetă proaspătă.

— *Merci*.

Am ajuns să înţeleg că acesta este felul lui Soizic de a arăta că ţine la noi. Ştiu că ţine la noi. În ciuda replicilor ei caustice şi a felului ei rece de a fi, ştiu că ţine foarte mult la Joséphine, ba chiar şi la mine. Poate că nu ne curge prin vene acelaşi sânge, dar Soizic a ajuns să facă parte din mica noastră familie. Nu ştiu însă dacă şi-a asumat rolul de mamă, bunică sau tată. Uneori mi se pare că a intrat în toate trei.

Cotim şi tragem în dreptul căsuţei vechi, din piatră, care mi-a fost cămin încă de când am părăsit Parisul. Când intrăm, mă întâmpină mirosul de usturoi şi ceapă şi mi se face brusc foame. Soizic toarnă supa cu polonicul; brânza topită se întinde printre crutoane şi inelele groase de ceapă. Înainte de a ridica lingura, îşi face semnul crucii.

— Doamne, îţi mulţumim pentru mâncarea aceasta.

— Amin, murmur eu.

Mâncăm într-o tăcere plăcută, născută din anii lungi de familiaritate. Lui Soizic nu i-a plăcut niciodată să stea la taifas, iar eu m-am obişnuit cu felul ei de a fi. „Taciturnă” este cuvântul care o descrie cel mai bine, dar are motivele ei. Tocmai terminăm supa, când Joséphine intră în bucătărie ca o furtună, cu ochii albaştri sclipind de înflăcărare.

— Maman, ghici ce s-a întâmplat!

Nici măcar nu dă bună ziua.

Mă bucur să o văd atât de fericită şi mă ridic să o sărut pe obraz.

— *Bonjour*, Joséphine.

Apoi întind mâna spre Hervé, care stă lângă ea. Chipul lui se face şi mai trandafiriu şi apoi îmi ia mâna şi o scutură sănătos. Pare un băiat bun.

— Ghici! repetă Joséphine. Se uită la Hervé şi apoi la mine. Se organizează o excursie cu şcoala în Anglia.

Lui Joséphine îi place nespus limba engleză; visează să se ducă în Anglia de când a ieşit primul album al Beatleşilor, luna trecută. Uneori o aud cântând „Love Me Do" sau „Please Please Me". Mă uit la fiica mea, la chipul ei plin de tinereţe şi de viaţă şi, cu un dor vag, dar familiar, îmi amintesc de tatăl ei. Are aceeaşi *joie de vivre*, aceeaşi dorinţă de a gusta din tot. Dar inima îmi este grea, căci ştiu că va trebui să o dezamăgesc.

— Joséphine, îmi pare rău. Nu ne permitem.

Ochii i se întunecă un pic şi rămâne cu gura căscată, iar gropiţele i-au dispărut acum.

— Dar nici nu ştii cât costă. Iar eu am nişte bani rămaşi de la ziua mea.

— Ştiu că ai, zic eu, strângând-o de mână. Dar tot nu avem atâţia bani.

Oftează adânc şi simt cum tot corpul i se pleoşteşte. Hervé strânge din buze, întorcându-şi privirea, parcă stânjenit. Chestiunea banilor nu se discută cu persoane din afara familiei.

— Nu ai nici măcar paşaport, adaugă Soizic.

Cuvântul „paşaport" îmi accelerează brusc pulsul. Trebuie să mai aştepte puţin, până după examene, până ce vom avea timp să vorbim despre toate, cu calm şi atenţie.

— Sunt sigură că se poate obţine!

Joséphine ridică vocea, iar eu îi simt exasperarea. În loc să o ajutăm să îşi împlinească visurile, noi o împiedicăm, o ţinem pe loc.

Mă întorc spre Hervé.

— Tu te duci?

— Am să-i întreb pe părinţii mei. Se uită la Joséphine. Ar putea să vă împrumute ei banii.

— Nu! Nici nu se pune problema, Hervé! Sunt uluită de oferta lui; nu se cade să facă o asemenea propunere. Vor fi şi alte ocazii, zic, apoi mă întorc spre Joséphine, ca să pun capăt discuţiei. Oricum, eşti prea tânără pentru o astfel de călătorie, conchid, cu un zâmbet care se vrea împăciuitor.

— Maman, nu mai sunt un copil, zice Joséphine, ignorându-mi cu desăvârşire zâmbetul. Sunt sigură că aş putea aduna banii. Se uită spre Soizic, apoi spre mine. Dar tu nu vrei să merg oricum ar fi, nu-i aşa? Nu eşti de acord să mă duc nici până la Paris. Vrei să rămân aici, în anosta Bretanie, toată viaţa.

— Nu, nu-i adevărat! Neaşteptata ei izbucnire mă ia prin surprindere. Ştiu că nu mai eşti un copil.

— Atunci de ce mă tratezi şi acum ca pe un copil?

— Joséphine! zice Soizic, ţintuind-o cu o privire glacială. Ajunge.

Joséphine oftează zgomotos.

— Nu o să rămân aici la nesfârşit, să ştiţi.

— Am zis că ajunge.

Soizic se ridică şi îşi încrucişează braţele la piept, într-o postură autoritară. Aceasta este casa ei, iar noi trăim după regulile impuse de ea. Nu strigăm şi nu ne certăm. Mă ruşinez în sinea mea, simţind cum îmi creşte în piept mila pentru fiica mea. Cearta aceasta nu se reduce la bani.

Joséphine se ridică.

— Nu îmi pasă că nu mă duc în excursie. Nu vreau decât să plec din casa asta şi din Trégastel. Este atât de... atât de mic. Iar oamenii sunt...

Se întoarce spre Hervé, care pare că ar prefera să se afle oriunde altundeva în această clipă. Îl ia de mână şi îl trage spre uşă.

CAPITOLUL 2

Bretania, mai 1963

JOSÉPHINE

— Nu mă voi duce nici eu, zice Hervé, înconjurând-o pe Joséphine cu braţul, în timp ce înaintează pe drumul de coastă, spre casa lui.

Ea se opreşte din mers, îndepărtându-se de el şi apoi întorcându-se ca să-l privească.

— Nu-mi pasă de excursie. Dar m-am săturat să nu putem nici măcar discuta subiectul. Aş găsi o cale să fac rost de bani; am nişte economii, dar Maman nu mă lasă să plec. Niciodată nu mă lasă să fac nimic. I-e frică de orice. I-e frică de viaţă! Se opreşte, ca să îşi tragă răsuflarea. Nici măcar sâmbătă seara nu am voie să ies.

— Dar seara de sâmbătă e singura pe care mama ta o petrece aici.

— De partea cui eşti?

Cum de nu vede şi el cum controlează mama ei totul?

— Îmi pare rău pentru mama ta.

Joséphine îl priveşte cu ochi mijiţi.

— Ce?

— Păi, nu prea are bani, nu-i aşa? Şi e singură.

— O are pe Soizic. Şi, oricum, e vina ei. Nu şi-a dorit niciodată să cunoască pe cineva. A primit oferte, dar nimeni nu a fost destul de bun.

Porneşte din nou la drum, străbătută de o energie nestăpânită la gândul că mama ei refuză să îi vorbească până şi despre propriul ei tată – Frédéric, împuşcat în timpul eliberării Parisului. De fiecare dată când Joséphine deschide subiectul, mama ei adoptă o expresie circumspectă şi îşi fereşte privirea, de parcă s-ar închide într-o lume secretă, numai a ei.

— Aş putea să-ți împrumut eu nişte bani, spune Hervé. Şi eu trebuie să-mi fac paşaport. Am putea merge împreună.

— De ce e nevoie?

— Nu ştiu. O ia de mână şi începe să i-o legene încoace şi-ncolo. De un certificat de naştere, presupun.

— Eu nu l-am văzut niciodată pe al meu.

— Ei, toată lumea are certificat de naştere. Întreab-o pe mama ta. Se poate obține o copie şi de la primărie.

Hervé pare să ştie mai multe despre lume decât ea, ceea o irită într-un fel.

— Mă duc înapoi. Vreau să-mi caut certificatul de naştere.

— Acum?

— Da. Vreau să-i arăt că nu sunt un copil. O să-mi scot singură paşaportul.

Îl sărută uşor pe obraz şi se grăbeşte spre casă, spunându-şi că mama ei şi Soizic au ieşit, probabil, pe câmp, să aducă vacile acasă înainte de căderea serii. Desigur, ar putea să ceară certificatul de naştere, dar nu vrea să işte o altă ceartă. Şi are o vagă idee unde ar putea fi – în valijoara de sub patul mamei, acolo unde păstrează hârtii şi fotografii vechi. Lui Joséphine nu i s-a interzis în mod explicit să o deschidă; este doar una dintre regulile acelea de la sine înțelese, cum că nu ai de ce să-ți bagi nasul în obiectele personale ale altuia.

Are noroc; căsuța e pustie. Intră în bucătărie, apoi urcă scările câte două şi ajunge în singura cameră de la etaj –

dormitorul mamei ei. Un pat simplu, din lemn de stejar închis la culoare, cu capetele masive curbate, stă în mijlocul încăperii. Joséphine se apleacă, întinde mâna sub pat şi scoate valiza ponosită. Şi-o imagina mai mare şi mai distinsă. De fapt, este doar o lădiță făcută din carton gros şi învelită într-o hârtie pe care este imprimat un model ecosez. Strânge între degete clema ruginită care o ține închisă, dar are o ezitare când prin minte îi trece fulgerător povestea Pandorei. Rămâne nemişcată pentru o clipă, cu mâna pe clemă. Simte miros de levănțică, iar aroma dulce şi familiară îi stârneşte amintiri, despre dimineţile de duminică în care se ghemuia în pat cu Maman, în timp ce Soizic trebăluia jos, în bucătărie.

S-a lăsat furată de gânduri. Trage de clemă la repezeală şi deschide valiza. Înăuntru, zac împrăştiate câteva hârtii, scrisori şi fotografii alb-negru. Joséphine le frunzăreşte, hotărâtă să dea de certificatul de naştere, dar curiozitatea învinge şi nu se poate abține să nu scoată fotografiile. Mama ei, în tinerețe, stând între părinții ei, cu un zâmbet timid fluturându-i pe buze. Mama ei, într-o frumoasă rochie lungă, ținând de mână un bărbat. De ce nu i-a arătat Maman niciodată aceste fotografii? I-a cerut poze cu Frédéric, tatăl ei, dar ea s-a arătat întotdeauna evazivă, zicând că nu prea se făceau poze pe vremea aceea. Şi atunci, cine e bărbatul acesta? Poate era vreun alt iubit, şi nu tatăl lui Joséphine. O întoarce pe spate. Trei cuvinte îi fac inima să tresalte. Frédéric, februarie 1939. Să fie tatăl ei? Dar ce motiv a avut Maman să nu îi arate această fotografie?

Ridică din valiză o carte cu poezii de Victor Hugo, întrebându-se de ce ar ascunde mama ei o carte. Deschide volumul la prima pagină, unde se află o dedicație scrisă de mână.

Iubirea mea, Lise,
Viața mea a început cu tine.
Al tău pentru totdeauna,
S

„S”? Frédéric nu începe cu „S”. Cine să fie acest „S”? Şi de ce nu şi-a scris numele întreg? Găseşte nişte scrisori, dar rezistă tentației de a le citi. În fond, îşi caută certificatul de naştere şi nu trebuie să se lase distrasă. O scrisoare cu aspect oficial îi atrage privirea. Este atât de scurtă, încât o citeşte înainte de a-şi da seama ce face.

Cu regret, vă informăm că Frédéric Dumarché a fost ucis în timp ce îşi îndeplinea datoria nobilă față de patrie.

Ceva îi atrage atenția, sus, la începutul scrisorii. Data: mai 1940. Cu cinci ani înainte de naşterea ei! Cum este posibil? Reciteşte. Trebuie să fie vorba despre un alt Frédéric.

Aude clanța uşii de la bucătărie şi se grăbeşte să arunce totul înapoi în valiză. O închide în grabă şi o împinge sub pat. Îşi îndreaptă rochia şi încearcă să inspire calm înainte de a coborî scările.

— Ce făceai în camera mamei tale?

Soizic aşteaptă la capătul treptelor, cu brațele încrucişate la piept.

— Ea unde e? răspunde Joséphine cu o întrebare.

— Te-am întrebat ce făceai, repetă Soizic, pe un ton glacial.

— Am nevoie de certificatul meu de naştere.

Are dreptul la el, şi atunci de ce i se pare că ar cere ceva ce nu ar trebui să ceară?

Soizic păleşte brusc.

— Ce treabă ai cu el?

— Vreau să-mi obțin paşaportul.

Soizic oftează lung, adânc.

— Nu ai încă nevoie de paşaport. Aşteaptă să termini cu examenele.

— Cu examenele? Ce legătură au examenele?

— La ele ar trebui să te concentrezi acum, zice ea, cu un ţâţâit dezaprobator. Nu ştiu ce să zic! Excursii în străinătate şi iubiţi! Te laşi distrasă de la carte.

— Nu contează, răspunde Joséphine, cu un aer ce se vrea a fi nonşalant. Hervé zice că pot solicita o copie de la primărie.

— Nu. Nu, spune Soizic, privind-o în ochi. Nu e nevoie. Sunt sigură că îl putem găsi. Dar ai răbdare, zice ea, cu un oftat lung. Voi, tinerii, sunteţi atât de nerăbdători.

Joséphine găseşte această ultimă remarcă extrem de nedreaptă. A fost răbdătoare, nu a presat-o niciodată pe mama ei, şi nici pe Soizic, să vorbească despre trecut, despre război, când a văzut cât de mult le supără lucrul acesta.

— Ştii cine e Frédéric Dumarché? întreabă Joséphine.

Soizic închide ochii pentru o clipă, apoi clatină din cap.

— Nu ar trebui să umbli prin lucrurile mamei tale aşa! Să răscoleşti trecutul. Nu vei face bine nimănui. Ar trebui să ştii atâta lucru, zice ea, după o ezitare.

Joséphine îşi coboară privirile, ruşinată acum, simţindu-se îngrozitor de vinovată pentru că a făcut-o pe Soizic să îşi amintească. Pentru că Joséphine ştie ce s-a întâmplat cu fiica lui Soizic. Toată lumea ştie, dar nimeni nu vorbeşte despre asta.

Uşa se deschide, împrăştiind tensiunea adunată, iar în încăpere intră mama lui Joséphine.

— E frig în seara aceasta, zice ea şi îşi scoate paltonul. S-ar putea să se schimbe vremea.

Nu pare să remarce atmosfera în care a nimerit şi mai face un pas în bucătărie, cât să ajungă să-i atingă lui Joséphine

obrazul, cu palma deschisă. Joséphine se cutremură la atingerea ei ca de gheață.

CAPITOLUL 3

Bretania, mai 1963

ÈLISE

Dacă nu aş cunoaşte-o atât de bine pe fiica mea, aş crede că e îmbufnată. Dar ea nu e genul care să se îmbufneze. E genul reflexiv. Iar acum reflectă la excursia aceea în Anglia. Aproape că îi aud gândurile cum freamătă prin minte, cum încropesc un plan.

— Îmi pare rău pentru excursia cu şcoala, Joséphine, încerc eu să mă apropii de ea pe când ne aşezăm la masă. Drept compensaţie, ai putea să te duci la Paris după examene. Să stai la mătuşa Isabelle; i-ar plăcea să te scoată în oraş, să te plimbe...

Joséphine ridică din umeri.

— Poate.

— Nu ţi-ar plăcea să te duci la Paris?

— Ba da.

Fără să scoată un cuvânt, Soizic pune cartofii fierţi în farfurii.

— Te vei duce într-o bună zi şi în Anglia, încerc eu să înveselesc atmosfera. Ai toată viaţa înainte.

Soizic scoate capacul tigăii şi simt mirosul bogat, cărnos al vitei bourguignon, specialitatea ei. Ne pune mâncarea în farfurii, apoi îşi face semnul crucii.

— Dumnezeu să binecuvânteze hrana aceasta pe care urmează să o mâncăm.

— Amin, murmurăm eu şi Joséphine.

Chiar dacă preparatul conține mai mult morcovi și țelină, iar bucățile de carne sunt dintre cele mai ieftine, are savoare, iar vita este atât de bine făcută, încât îmi cade din furculiță. Dar Joséphine abia dacă gustă, împunge un cartof cu furculița, îl rupe în două.

— Îți place poezia? mă întreabă ea din senin, privindu-mă curioasă.

Întrebarea ei mă surprinde.

— Nu prea. De ce?

Soizic se oprește cu furculița la jumătatea drumului spre gură și se uită spre mine.

— Cred că mie mi-ar plăcea dacă aș încerca să citesc, zice Joséphine, plimbând o bucată de pâine prin sos. Ai vreun volum de poezii?

— Eu?

Mă uit la Soizic. Laolaltă, nu avem decât vreo douăsprezece cărți, iar Joséphine le-a citit pe toate. Dar apoi îmi pică fisa. Cartea din valiza de sus. Doar nu mi-a umblat prin lucruri. Nu ar face una ca asta, nu-i așa?

— Nu, răspund eu, precaută. Nu cred.

Joséphine lasă pâinea să cadă înapoi în sos.

— Ce păcat!

Înfige furculița într-o bucată de carne, o duce la gură și o mestecă alene, privindu-mă fix. Acum știu. Știu că mi-a căutat prin valiza de sus. Valiza mea cu amintiri. A văzut volumul de poezii pe care mi l-a dat Sébastian și biletele pe care mi le-a trimis, fără a fi însă semnate. Nu știe cine a fost el. Nu este nimic periculos acolo. Nu tocmai.

— Cineva mi-a dat odată un volum de poezii, reiau eu, încercând să schițez un zâmbet. Am citit câteva din ele.

— Cine era?

Întrebarea ei este scurtă și directă.

— O cunoștință.

Joséphine oftează, culegând pâinea înmuiată din farfurie şi ducând-o la gură. Îmi dau seama că răspunsul meu este nesatisfăcător şi vreau să îi spun mai multe. Vreau să îi spun totul. Dar nu acum. Nu e momentul potrivit.

— Cred că te-ai distra bine la Paris, intervine Soizic, cu o voce falsă şi neconvingător de veselă.

— Vei avea ocazia să o cunoşti mai bine pe mătuşa Isabelle, zic eu, zâmbind, dar am senzaţia că îmi crapă faţa.

— Şi pe bunicii mei. Nici nu l-am cunoscut pe bunicul. Mai trăieşte?

— Da, trăieşte, încerc eu să vorbesc fără ezitare. Dar nu a mai fost acelaşi după război.

Războiul. Subiectul tabu în această casă. Arunc o privire spre Soizic, făcându-mi griji pentru ea, acum că păşim pe un teritoriu nesigur.

— Dar tu nu vrei să-l vezi? insistă Joséphine. Probabil că nu mai are mult de trăit.

— Nu vrea să mă vadă. Ţi-am mai spus.

— Numai din cauză că nu erai căsătorită când m-ai născut? întreabă Joséphine, frecându-se la nas. Doar nu a fost vina ta că tatăl meu a fost ucis.

Simt că îmi ard obrajii. Nu ar fi trebuit să-i spun asta. Îmi va lua mult efort să desfac nodul poveştii. Încerc să înghit întreagă bucată de morcov din gură, dar mi se opreşte în gât. Tuşesc şi duc mâna la piept. Tuşesc din nou şi îmi dau lacrimile. Soizic se ridică şi mă loveşte în spate, între omoplaţi. Încerc să mă opresc din tuşit şi apuc paharul cu apă, luând o înghiţitură.

Joséphine mă priveşte ţintă, de parcă m-ar vedea pentru prima dată. Mă simt expusă. Ştie. Ştie că nu i-am spus decât minciuni sfruntate.

CAPITOLUL 4

Bretania, mai 1963

JOSÉPHINE

Duminică seară, după ce mama ei a plecat înapoi la Saint-Brieuc, Joséphine e pe punctul de a adormi, când imaginea îi revine în minte. O amintire din copilărie, cu mama ei îndesând un dosar în spatele unui set de farfurii pe care nu le-au folosit niciodată, ascuns în aşa fel încât să pară că face parte din placajul bufetului. Felul în care mama ei a ascuns dosarul avea un aer misterios, de parcă nu ar fi trebuit scos niciodată de acolo. Chiar dacă era doar o copilă, simțise importanța gestului ei. Este sigură că acolo va găsi certificatul de naştere.

Adoarme cu gândul acesta în minte. Dar acestea nu sunt gânduri pe care să le ai înainte de culcare, iar a doua zi se trezeşte devreme, cuprinsă de o agitație care îi străbate tot corpul. Se strecoară afară din pat şi găseşte bufetul din bucătărie în care țin farfuriile vechi. Se uită cu atenție în spatele vaselor. Un dosar verde-pal stă lipit de spatele bufetului cu vase.

Îl scoate grăbită şi îl deschide. Aruncă o privire înăuntru, scoțând prima foaie de hârtie. Numele ei este scris la începutul paginii.

Nume: Joséphine Chevalier
Numele mamei: Élise Chevalier
Numele tat**ă**lui: Sébastian Kleinhaus

Hârtia îi scapă din mâini. Un fior îi coboară pe şira spinării, făcând-o să înghețe. Timpul se mişcă într-un alt cadru, înapoi, înainte, dar nu aici, unde se află ea acum. Şi-a pierdut simțul orientării. Cu ochii strâns închişi, încearcă să se întoarcă în prezent. Ce vrea să însemne asta? Numele

tatălui: *Sébastian Kleinhaus*. Nu e posibil. Tatăl ei era francez şi îl chema Frédéric. Să fi avut un alt nume?

O potopeşte o altă amintire din trecut. La momentul acela, nu a avut nici un sens, dar cuvintele îi răsună în urechi acum, de parcă i-ar fi rămas în minte în toți aceşti ani, aşteptând momentul prielnic, aşteptând ca ea să le priceapă sensul.

Într-o duminică dimineață, pe când ea avea opt ani, ieşeau de la biserică.

— Care-i diferența dintre un friț şi o rândunică?

Întrebarea i-a fost adresată de un băiat mai mare. Ea a ridicat din umeri, neştiind pe atunci ce e acela un friț, ci doar că-i un cuvânt urât.

— Când o rândunică face pui în Franța, îi ia cu ea, pe când un friț îi lasă în urmă.

A spus-o cu duşmănie, iar Joséphine nu a uitat niciodată cuvintele lui, nesigură însă ce legătură aveau cu ea.

Sébastian Kleinhaus. Un german! Un friț! Deodată, înțelege tăcerile care învăluie subiectul identității tatălui ei. Mama ei a fost nevoită să fugă la Trégastel ca să aducă pe lume copilul neamțului, acolo unde nu o cunoştea nimeni. Asta explică de ce nu a dus-o niciodată pe Joséphine la Paris, de ce Joséphine a întâlnit-o o singură dată pe bunica ei, pe mătuşa Isabelle, de numai patru ori în toată viața, iar pe bunicul ei nici nu l-a cunoscut; bărbatul care a fost trimis într-un lagăr de muncă în Germania, în timpul Ocupației, şi care s-a întors cu ură în suflet pentru tot ceea ce era nemțesc.

Un copil din flori, cu un friț.

Mama ei a mințit-o toată viața. Cine mai ştie? Oare Soizic ştie?

Cu siguranță că nu, altfel nu ar fi primit-o pe mama în casa ei. În mod evident, mama a mințit-o şi pe Soizic. *La honte* – ruşinea de a se fi culcat cu duşmanul.

— *Putain!* înjură ea în şoaptă. Ce mamă mincinoasă pot să am!

Zgomotul de paşi o face să înțepenească. Simte că a rămas fără aer. Chinuindu-se să inspire, duce o mână la stern. Apoi, strângând certificatul de naştere în cealaltă mână, se întoarce şi dă cu ochii de Soizic.

Soizic are chipul palid ca moartea şi ochii mari, înspăimântați. Ştie. A ştiut mereu.

— De ce nu mi-ai spus? întreabă Joséphine, cu glas tremurând.

Simte că o podidesc lacrimile. Dar refuză să plângă. Clipeşte ca să le alunge.

— Aveam dreptul să ştiu!

Soizic a rămas înțepenită pe loc, iar buzele i se mişcă, dar cuvintele refuză să iasă.

— Ştiai că tatăl meu a fost un friț?

— Nu rosti acest cuvânt! Soizic se apucă de bufet cu o mână tremurândă, iar obrajii i-au pălit cu totul. Pentru prima dată, îşi arată cei şaptezeci şi şapte de ani pe care îi are. Nu ar trebui să-ți bagi nasul în treburile altora.

— Treburile altora! Pe Joséphine o înfierbântă sentimentul de crasă nedreptate. Este certificatul *meu* de naştere!

— Mama ta hotărăşte dacă să ți-l dea sau nu. Nu îl iei tu, pur şi simplu!

— Ştiai? Şi nu ai spus nimic?

O înjunghie durerea înşelăciunii la care s-a pretat Soizic. Cele două femei care au crescut-o, care au iubit-o şi au îngrijit-o; împreună i-au ascuns acest secret ruşinos, de parcă ea nu ar fi fost de încredere. De parcă nu i s-ar fi putut încredința secretul identității propriului ei tată.

— Da, zice Soizic cu glas ferm. Da, ştiam.

— De ce? Lui Joséphine i se perindă prin minte o sumedenie de gânduri confuze. De ce ai primit-o la tine în casă? Fără să aştepte răspunsul, pune o altă întrebare. A violat-o? Cumva, ştie că nu s-a întâmplat aşa, dar trebuie să întrebe. A violat-o? insistă ea.

Soizic scutură vehement din cap.

— Nu! Nu!

Mâna îi cade de la gât, lăsând un mic semn roşu acolo unde fusese încleştată. O întinde spre Joséphine.

— Îmi pare foarte rău. A vrut să-ți spună, dar nu am lăsat-o eu.

Joséphine se dă înapoi, se lipeşte de zid, se îndepărtează cât poate de mult. Dar vrea să ştie. Vrea să ştie cât de diabolic a fost tatăl ei.

Tatăl ei. Lacrimile nevărsate îi înțeapă ochii. Clipeşte ca să le alunge, dar ele se întorc, de undeva dintr-o fântână aflată în adâncul ei, şi nu le mai poate stăvili.

— Joséphine, *mon coeur*.

Soizic face un pas în față. Încearcă să o îmbrățişeze, iar Joséphine mai că o lasă, dar acum nu vrea alinare. Se trage înapoi, ştergându-şi rapid lacrimile cu dosul palmei.

— Spune-mi cine a fost. Ce a făcut?

Trebuie să ştie. Trebuie să ştie dacă tatăl ei a fost un monstru.

— Nu ştiu. Nu ştiu, Joséphine. Nu i-am permis mamei tale să-mi vorbească despre el.

CAPITOLUL 5

Bretania, mai 1963

JOSÉPHINE

În loc să se ducă la şcoală, Joséphine se îndreaptă către telefonul public din sat. Vrea să plece din Trégastel înainte de întoarcerea mamei sale, la finalul săptămânii. Va descoperi singură adevărul.

Trebuie să sune la centrala telefonică pentru a obține numărul mătuşii Isabelle. Isabelle răspunde cu o voce îngreunată de somn.

— Îmi pare rău, se sperie Joséphine. Te-am trezit?

— Joséphine, tu eşti? S-a întâmplat ceva?

— Nu. Toată lumea e bine. Nu ştie cum să formuleze rugămintea. Doar că, ei bine, mă întrebam dacă... n-aş putea veni să stau la dumneata câteva zile?

Îndrăzneala cererii o face să se simtă stânjenită.

— Adică acum? Vrei să vii acum? întreabă mătuşa, mirată. Dar şcoala?

— Deocamdată nu facem decât recapitulări.

— Da, e o surpriză.

Lui Joséphine îi piere îndrăzneala. O să refuze. Dar apoi vocea lui Isabelle se înveseleşte.

— Ar fi minunat. Când vrei să vii?

— Mâine? propune ea, deşi ar vrea să plece pe loc.

— Mâine!

La celălalt capăt al firului, se aşterne tăcerea. Apoi se aude din nou vocea mătuşii.

— Da! De ce nu? Apoi, mai încet: Ce face mama ta? E bine?

— Da, zice Joséphine, scăpând o mică minciună. Te sun după ce îmi cumpăr bilet, ca să te anunț la ce oră sosesc.

— Aşteaptă. Am mersul trenurilor.

Joséphine mai bagă un franc în fanta pentru monede.

— Este unul la opt şi jumătate dimineața. Ai putea să-l prinzi?

— Da!

Simte cum o străbate un fior de entuziasm când ideea aceasta impulsivă devine realitate.

Ar vrea să se întâlnească cu Hervé, să îi spună totul, dar nu vrea să se ducă la şcoală, aşa că se plimbă pe plajă toată dimineaţa, încercând să îşi dea seama cum a bulversat-o această descoperire, de ce se simte atât de zdrelită, atât de expusă. Se întoarce acasă la prânz şi îi spune lui Soizic că pleacă la Paris.

— Şi mama ta? Va fi foarte supărată. Nu poţi să dai bir cu fugiţii!

— Trebuie să aflu ce s-a întâmplat. Am optsprezece ani de-acum şi am destui bani economisiţi pentru biletul de tren, zice, apoi trage adânc aer în piept. Nu mă poţi împiedica să plec.

— Dar şcoala, dar examenele?

— Pot să-mi iau cărţile cu mine, oftează Joséphine. Am să recapitulez acolo.

Joséphine este hotărâtă, nelăsându-i nici o şansă lui Soizic să o descurajeze, iar marţi dimineaţă, Soizic este de acord să o conducă la gară. Plouă puternic, iar ştergătoarele scârţâie mişcându-se dintr-o parte în cealaltă.

Soizic se uită drept înainte, în timp ce vorbeşte.

— Nu fi atât de severă cu mama ta! A făcut mereu cum a crezut că este mai bine pentru tine.

Joséphine îi aruncă o privire sfidătoare.

— Pentru mine?

— Da, pentru tine. A dorit să-ţi ofere un cămin sigur şi fericit, zice Soizic, apoi schimbă viteza şi coteşte. Asta a contat cel mai mult.

Joséphine nu răspunde, dar nici nu îşi dezlipeşte privirea de la copacii înalţi înşiruiţi de-a lungul drumului, de la ramurile lor aflate la mila vântului puternic, de la delicaţii lor muguri îmbobociţi bătuţi de furtună.

Opresc în fața gării, iar Joséphine pune o mână pe mânerul portierei, dar apoi ezită. În interiorul maşinii este o linişte tihnită, în vreme ce vântul şi ploaia lovesc capota şi geamurile, făcând-o pe Joséphine să se simtă la adăpost acolo, ca într-un cocon. Odată ce va deschide portiera, va avea de înfruntat stihiile şi va fi pe cont propriu. Soizic a fost mereu stânca ei; întotdeauna prezentă când a avut nevoie de ea, pregătită cu sfaturi practice şi ajutor de nădejde, dar şi exigentă. Dacă nu era de acord cu Joséphine, i-o spunea. Nu pierdea timpul învârtindu-se în jurul cozii cu politeţuri. *Onestă*, îşi zice Joséphine, sarcastică. Acesta ar fi fost cuvântul cu care ar fi descris-o pe Soizic, dar acum totul s-a schimbat. Ceea ce o face să se întrebe cât de bine poţi cunoaşte pe cineva. De acum înainte, se va întreba mereu ce îi ascund ceilalţi în legătură cu viețile lor. O priveşte pe Soizic din profil şi, pe de o parte, ar vrea să îşi azvârle brațele în jurul acestei femei tenace şi binevoitoare, dar, pe de alta, simte încă durerea trădării.

Soizic îşi lasă capul pe volan şi priveşte țintă ploaia.

— Am pierdut deja o fiică. Vocea ei pare că vine de departe. Nu aş suporta să te pierd şi pe tine.

Dar eu nu sunt fiica ta, vrea să țipe Joséphine. *Nu sunt fiica ta moartă*. Dar nu poate. Nu o poate răni în felul ăsta.

— Îmi pare rău, murmură Joséphine.

Îi pare, într-adevăr, rău. Îi pare rău pentru ele toate, pentru toate lucrurile nerostite, pentru poveştile nespuse. Dar acum nu vrea decât să plece. Respirând adânc, pune mâna pe mânerul portierei şi o deschide.

— *Au revoir*.

Joséphine stă singură în vagon, în trenul care o duce spre Paris. În ciuda tulburării emoționale care o copleşeşte, nu poate să nu se bucure de senzația pe care i-o dă călătoria cu trenul rapid. Se ridică, lasă geamul în jos şi se apleacă în

afară. Vântul îi taie răsuflarea, îi trece prin păr şi i-l zboară pe spate cu toată forţa. Deschide gura, inspiră cu nesaţ aerul, iar inima îi bate tare, îmbătată de viteză. Un tren care zboară înspre ea pe cealaltă şină o îndeamnă să îşi tragă capul înăuntru. Dar nu o face. În schimb, trăieşte teroarea. Face un pas în spate, depărtându-se de geam, şi zgomotul se potoleşte. Se lasă pe spătarul cu cocoloaşe, îmbrăcat în catifea, simţind toate arcurile prin fustă. Îi place această senzaţie, de a se afla între două locuri, de a nu mai fi acolo unde a fost până atunci, dar nici acolo unde şi-a propus să ajungă. Simte că se află într-un loc sigur, unde poate fi oricine doreşte.

Maman vrea ca ea să fie altfel decât este. Vrea ca fiica ei să studieze ingineria la facultate; nu înţelege cum de este atrasă de filologie, de litere, că îi place să pună cuvintele laolaltă, să creeze cu ele imagini, să găsească ritmul expresiilor, să le folosească pentru a stârni emoţii. Acasă, Joséphine a simţit absenţa dureroasă a cuvintelor, ca şi cum s-ar fi ascuns în spatele bufetelor cu vase, sub paturi, în sertare, adunând praf. Tot ce a deprins Joséphine despre viaţă provine din cărţi. Odată ce a învăţat să citească, le-a devorat; în pat, ascunsă sub pătură, cu o lanternă după ce i se spunea să stingă lumina, la plajă vara, întinsă pe burtă, cu bărbia prinsă în palme, în timp ce firele de nisip cădeau uşor peste pagini. Între filele cărţilor, a găsit cunoştinţe despre viaţă, despre dragoste, despre curaj şi laşitate. Cuvintele înseamnă putere. Ele te pot dărâma, te pot ridica, îţi pot face inima să tresară, te pot face să te îndrăgosteşti. Sau te pot face să urăşti. Se gândeşte la aceste două cuvinte simple – Sébastian Kleinhaus – şi la puterea lor de a-i schimba identitatea.

Cinci ore mai târziu, trenul se opreşte în gara Montparnasse. De îndată ce coboară din vagon, Joséphine

se izbeşte din plin de zgomotele de afară; oameni care trec în grabă, vorbind tare, anunţuri strigate la megafon, sunetul roţilor de tren şi fluierul locomotivelor. Din fericire, o observă pe Isabelle la capătul peronului.

— *Bonjour! Bonjour*, Joséphine! Ai ajuns, în sfârşit. Isabelle o sărută, apoi îşi aruncă ochii spre valijoara lui Joséphine. Bine că ai venit cu bagaje puţine, ca să putem merge pe jos.

— *Bonjour*, *tante* Isabelle!

— Nu îmi spune tanti, hai să ne prefacem că sunt sora ta mai mare. Tanti sună atât de pedant, iar eu nu sunt decât cu zece ani mai mare decât tine. Îţi sunt mai degrabă ca o soră. Îţi place jazzul?

Pălăvrăgeala lui Isabelle o ameţea pe Joséphine.

— Da, nu, nu ştiu.

— Ei bine, vei afla sâmbătă seară. Mergem la un club de jazz! O să-ţi placă la Paris! Te duc şi la cumpărături, zice ea, aruncând o privire la fusta lui Joséphine. Am de gând să te răsfăţ cât pot de mult. Dar mai întâi, prânzul. Mor de foame.

Joséphine îşi coboară privirea spre fusta ei şi se întristează brusc când o vede prin ochii lui Isabelle. Demodată. Acasă, în Trégastel, fusta arăta şic pe manechinul din vitrină, dar aici, la Paris, o etichetează drept o *plouc*[2]. Pariziencele trec pe lângă ea în fuste strâmte, drepte, sacouri croite pe trup, pantofi eleganţi şi gentuţe din piele, care le atârnă de cot. A văzut în reviste care-s ultimele mode, dar nu a crezut că toată lumea va fi îmbrăcată aşa. Iar ea era cum era, într-o fustă demodată, cărând cu ea o valiză, cu broboanele de sudoare începând să i se adune pe frunte şi la subsuori.

Isabelle pare să-i remarce stânjeneala.

— Lasă-mă să duc eu valiza.

---

[2] „Ţărancă, provincială” (în limba franceză în original).

Recunoscătoare, Joséphine îi trece valiza mătuşii sale. În vreme ce înaintează pe o stradă lată, maşinile gonesc pe lângă ele; automobile sport, maşini decapotabile, altele care claxonează, autobuze cu partea din spate deschisă – unde pasagerii stau aplecaţi în afară, fumând. Isabelle se întoarce, privind la clădirile înalte, la balcoanele cu grilaje din fier forjat, la faţadele din piatră care se uită ţintă la ea.

— Să intrăm aici.

Isabelle se întoarce şi intră brusc într-o braserie, iar în scurtă vreme şed amândouă la o masă rotundă de pe terasă, iar simţurile lui Joséphine sunt asaltate de toate sunetele şi priveliştile noi.

Chelnerul se grăbeşte spre ele cu meniul, iar Joséphine se holbează la varietatea largă de preparate care i se prezintă înaintea ochilor.

— *Le menu du jour* arată bine, remarcă Isabelle. *Plat de jour* este *magret de canard*. Îţi place raţa? *Oeuf mayonnaise* la aperitiv şi *mousse de chocolat* ca desert.

— Da, răspunde Joséphine, deşi i-ar fi plăcut să încerce melcii şi friptura de miel.

— Şi vin roşu, *une demi-carafe*. Masa fără vin nu-i decât o gustare.

Isabelle râde şi comandă repede, înainte ca ospătarul să aibă timp să se îndepărteze.

Unele dintre femeile care trec pe lângă ele au tunsori şic, în stil bob, în vreme ce altele au părul ridicat în creştetul capului şi prins bine. Joséphine se simte din nou ca o provincială, cu părul ei ondulat, cu fir gros.

— Eric mi-a dat nişte bani ca să te duc la cumpărături, zice Isabelle, parcă citindu-i gândurile. E un drăguţ, zice şi îi face cu ochiul. E foarte bucuros că ai venit. Nu l-ai întâlnit decât de două ori, aşa-i? Dar el îşi aminteşte când a venit în Bretania şi te-a întâlnit acolo. Întotdeauna întreabă de tine.

Punând o mână pe genunchiul lui Joséphine, adaugă: Am fost foarte dezamăgiți că nu ai putut veni la nunta noastră.

Joséphine încearcă să zâmbească, dar buzele ei refuză să se mişte. Nu vrea să îşi amintească de ziua aceea când ea şi mama ei au rămas în Trégastel, în timp ce Isabelle păşea spre altar împreună cu Eric. Mama ei a invocat motivul sărăciei, spunând că nu îşi permit o călătorie la Paris.

— I-am spus lui Maman că vii, continuă Isabelle, şi abia aşteaptă să te revadă. De câte ori te-ai întâlnit cu bunica ta?

— De patru ori.

— Numai de trei ori! Nu-ți face griji. Acum eşti aici! Isabelle se opreşte şi scotoceşte prin geantă. Am ceva pentru tine. Un cadou de ziua ta! Îi întinde lui Joséphine un pachețel, frumos ambalat, într-o hârtie argintie şi cu o fundă neagră, elegantă. Regret că nu te-am văzut mai des până acum, Joséphine. Dar plănuiesc să recuperez timpul pierdut.

— *Merci*.

Joséphine se apleacă în față şi o sărută pe Isabelle pe obraz. Se gândeşte să îi spună mătuşii ei că acum cunoaşte motivul pentru care s-au văzut atât de rar, motivul pentru care a fost ținută ascunsă în Trégastel. *La honte*. Ruşinea familiei. Dar nu vrea să strice momentul, aşa că, fără să mai zică nimic, deschide cadoul. Se iveşte o cutie mică, pe care scrie „Chanel N° 5”. Joséphine nu a avut niciodată un parfum; e un lux nemaipomenit, ceva de-a dreptul decadent.

— Ah, Isabelle, îți mulțumesc foarte mult.

Se uită țintă la simbolul Chanel, cu ochii plini de lacrimi. *Pentru numele lui Dumnezeu*, îşi spune ea, *nu e decât un parfum*. Dar i se pare că este mult mai mult de atât; se simte ca şi când ar fi devenit femeie, iar un întreg univers i se deschide înainte.

Isabelle zâmbeşte.

— Încearcă-l.

Joséphine deschide cutia şi scoate din ea sticluța delicată; o operă de artă în sine. Pulverizează un strop de parfum pe încheietura mâinii şi apoi o flutură prin aer înainte de a o adulmeca. Miroase a lumină şi prospețime, a noi începuturi, a senzualitate şi aventură. Inspiră parfumul.

— Să înțeleg că îți place?

— Îl ador!

Sunt întrerupte de ospătar, care le aduce primul fel.

— Ce mai face mama ta? întreabă Isabelle, după plecarea ospătarului, în timp ce alege cu furculița o bucată de ou pe care o duce la buzele rujate şi o mestecă încet, studiind-o pe Joséphine.

Joséphine ia o felie de pâine din coş şi ciuguleşte din ea, stânjenită de privirea scrutătoare a lui Isabelle. Îi va spune mătuşii ce a aflat, dar nu acum. Ar schimba totul şi probabil că i-ar strica vizita. Nu poate fi primul subiect de discuție.

— Bine, minte ea, apoi schimbă vorba. Unde este Turnul Eiffel? E departe?

— Nu-ți face griji. Am plănuit să vizităm obiectivele turistice mâine. M-am gândit să ne relaxăm – să o luăm înapoi spre casă prin Jardins de Luxembourg.

După masa de prânz, în vreme ce se plimbă prin parcul cu alei perfect aliniate, străjuite de castani, Joséphine priveşte spre frunzele de un verde-închis, care flutură în adierea blândă a vântului, şi se întreabă cum i se va schimba acum viața. Are o senzație stranie de detaşare. Cine este ea în acest oraş mare? Poate fi oricine îşi doreşte?

Trec pe lângă un lac unde câțiva copii țin în mâini nişte bețe lungi, cu care împung în bărcuțele din lemn. Joséphine întoarce capul spre Isabelle.

— Veneai aici când erai mică?

— Da. Élise – mama ta – mă aducea aici, zice, după care tace pentru o clipă. Apoi am încetat să mai venim. În timpul

Ocupației, grădinile roiau de nemți, cu amicele lor. Élise nu a mai vrut să vină.

— Dar...

Joséphine arde de dorință să întrebe cum de era cu putință așa ceva, când însăși mama ei avea un iubit neamț.

Isabelle o privește, iar o încruntătură îi traversează fruntea.

— Dar hai să nu vorbim despre timpurile acelea, zice ea, luând-o pe Joséphine de mână. Știu că ți-am zis deja, dar mă bucur nespus că ești aici!

CAPITOLUL 6

Paris, mai 1963

JOSÉPHINE

Când ajung la apartament, trebuie să urce șase etaje pe o scară îngustă, în spirală, apoi Isabelle scoate cheia.

— Iată-ne. Casă, dulce casă.

Deschide ușa, iar Joséphine își dă seama că urcușul a meritat din plin. Privelиștea care se deschide, peste acoperișuri, îi dă senzația că se află în vârful lumii.

— E uimitor!

Lasă valiza jos și deschide geamul, ca să se aplece în afară.

— Avem un singur dormitor, așa că va trebui să dormi aici, pe canapea.

— Arată minunat. Mulțumesc, zice Joséphine, trântindu-se pe pernele înșirate pe canapea.

Nu îi pasă unde doarme. E pur și simplu fericită că se află la Paris.

— Acum trebuie să pregătesc cina. Eric vine acasă la șapte.

Joséphine este nerăbdătoare să vadă locurile și se gândește să iasă singură la plimbare, dar i se pare că ar fi nepoliticos

să propună aşa ceva. În schimb, se oferă să ajute la pregătirea mesei.

La şapte fix, Eric intră în casă, chipeş în costumul său maro, cu părul negru, lucios, pieptănat pe spate. O sărută pe soţia lui, apoi pe Joséphine. Miroase a apă de colonie scumpă.

— Bun venit la Paris! Face un pas în spate, uitându-se cu luare-aminte la Joséphine. Ai ajuns o adevărată doamnă. Ea zâmbeşte, recunoscătoare pentru compliment. Mă schimb şi apoi putem lua un aperitiv. Când se întoarce, pare mai puţin arătos, într-un tricou simplu şi pantaloni largi. Îndreptându-se spre bucătăria deschisă, ia trei pahare cu picior înalt şi toarnă în fiecare câte un strop de *crème de cassis*. *Kir royale*? zice şi, fără să aştepte răspunsul, ia o sticlă de şampanie din frigider, apoi, îndreptând-o spre tavan, desface sârma care ţine dopul strâns. Dopul explodează, iar spuma palidă se revarsă pe marginea sticlei. Râzând, umple în grabă paharele. Pentru Joséphine! toastează el. Şi pentru prima ei vizită la Paris! Şampania e delicioasă; lumina şi boarea serii i se urcă la cap lui Joséphine. O să pun muzică, spune Eric, rotindu-se pe călcâie şi căutând printr-o colecţie de discuri. Ce îţi place? Johnny? Jacques Brel? Gainsbourg?

— „La Javanaise”? Îmi place tare mult, zice Joséphine, care nu a ascultat decât de două ori melodia, dar îi vine în minte pe loc.

— Şi mie!

Eric scoate discul din husă şi suflă peste el, înainte de a-l aşeza pe platanul pick-upului, apoi ridică uşor acul şi îl poziţionează pe canelurile discului.

J’avoue, j’en ai bavé, pas vous, mon amour, se aude vocea sexy, răguşită, a lui Gainsbourg. Eric se leagănă dintr-o parte în alta, în timp ce cântă. Isabelle i se alătură, iar

Joséphine ia o înghițitură şi apoi acceptă palma întinsă a lui Eric, în semn de invitație la dans. Ah, să te afli la Paris! Definiția decadenței. Eric şi Isabelle par să fie atât de departe de Maman şi de Soizic şi de traiul lor neînsemnat din Trégastel, şi atât de exotici prin comparație.

Mai târziu se aşază la masă, iar conversația devine amiabilă.

— Ce mai face mama ta? întreabă Eric.

Joséphine ridică din umeri.

— Bine.

Nu vrea să vorbească despre mama acum. Nu în seara asta.

— Mai lucrează în casa aceea mare?

— De luni până sâmbătă. Joséphine se simte amețită, după vin şi dans. Uneori îmi imaginez că are o altă familie acolo.

— Ce te face să crezi una ca asta? spune Isabelle, pe un ton aspru.

Joséphine s-a surprins până şi pe ea însăşi – că a spus-o cu voce tare. Termină ce mai are în pahar.

— Păi, adevărul este că îşi petrece cea mai mare parte a timpului acolo. Ar putea trăi o viață dublă. Cu un soț, alți copii.

Eric râde şi îi umple paharul lui Joséphine.

— Ce imaginație bogată ai! Un bărbat, da, îmi pot închipui un bărbat ducând o viață dublă. Dar nu o femeie. Ce idee!

Isabelle se încruntă la Eric.

— Zău aşa, poți să-ți închipui? i-o trânteşte, iar Joséphine nu e sigură dacă mătuşa glumeşte sau vorbeşte serios. I-a fost greu mamei tale, zice Isabelle, întorcând capul spre Joséphine. Nu e lucru uşor să-ți creşti copilul singură. A trebuit mereu să muncească. Să nu i-o reproşezi. Era dificil să găseşti un loc de muncă după război. A acceptat ce i s-a oferit.

— Bine că am avut-o pe Soizic. Ea mi-a fost ca o mamă.

Privirea lui Isabelle devine brusc glacială.

— A fost drăguț din partea lui Soizic că a primit-o în casa ei, dar tot ce a făcut mama ta a fost pentru tine.

E deja prea mult! Joséphine este gata să le spună adevărul; alcoolul îi dă curaj. Dă pe gât şi al doilea pahar. Eric o serveşte din nou.

— Eric, ia-o încet. Probabil că Joséphine nu e obişnuită să bea.

Isabelle se ridică, strânge farfuriile şi o lasă pe Joséphine singură cu Eric. Acum va trebui să o aştepte să se întoarcă.

Joséphine ia o înghițitură mică din paharul ei, gândindu-se cum să înceapă.

— Ştiu de ce nu l-am întâlnit niciodată pe bunicul, zice ea, privind spre Isabelle, care intră tocmai atunci, aducând un platou cu brânzeturi. De ce nu a vrut Maman să mă aducă la Paris.

În timp ce pune platoul pe masă, Isabelle îi aruncă o privire lui Eric, apoi se întoarce spre Joséphine.

— Ce vrei să spui? Bunicul tău a fost bolnav de când s-a întors din lagărul german.

Joséphine ridică din sprâncene.

— Da, cu siguranță i-a fost greu. Se opreşte. Ba chiar mai greu să se întoarcă acasă şi să-şi dea seama că propria lui fiică... Nu poate rosti cuvintele. Isabelle păleşte. Eric tuşeşte jenat. Iar tăcerea atârnă grea peste ei, ca liniştea dinaintea furtunii.

— Ştiu adevărul despre tatăl meu, reia Joséphine.

Isabelle se lasă să cadă pe scaun.

— Ce ştii?

— Că a fost un friț.

— Nu folosi cuvântul ăsta, zice Isabelle, ducând mâna la gură.

— Dar a fost, nu-i aşa? A fost un friț. Simte că i s-a urcat şampania la cap, făcând-o mai îndrăzneață decât ar trebui să fie. De ce mi-ați ascuns toți adevărul? Nu credeți că aveam dreptul să ştiu cine a fost tatăl meu? Joséphine este conştientă că are un ton agresiv. Dar resentimentele se îmbină de minune cu nou-descoperita ei îndrăzneală. Asta explică atât de multe, atât de multe lucruri pe care nu le-am înțeles niciodată.

Îşi dă seama după expresia de pe chipul lui Eric că ar trebui să tacă; a zis prea multe. Încearcă să se adune.

Isabelle se apleacă şi pune o mână peste cea a lui Joséphine.

— Ce ți-a spus mama ta?

— Mi-am găsit certificatul de naştere.

— L-ai găsit?

— Da, l-am căutat, de fapt. Pe el era scris numele tatălui meu. Nu Frédéric, aşa cum mi-a spus Maman. Era un nume nemțesc! Sébastian Kleinhaus.

Vocea lui Isabelle se preschimbă într-o şoaptă.

— L-a numit? Am presupus întotdeauna că a declarat „tată necunoscut”.

Joséphine se arată nedumerită.

— Dar nu era necunoscut. Doar ştiați cu toții!

— Nu înțelegi? Ştia că vei afla într-o zi. Voia să-ți spună, dar s-a gândit să aştepte până când ai să fii pregătită.

— Pregătită! Nu ar fi trebuit să-mi ascundă aşa ceva niciodată!

— Ştiu cât de supărător trebuie să fi fost să afli în felul acesta, zice Isabelle, apăsând uşor mâna lui Joséphine. Dar trebuie să înțelegi cât de greu i-a fost mamei tale. Nu a avut unde să se ducă atunci când a aflat că era însărcinată cu tine. Soizic a fost singura persoană dispusă să o primească.

Dar ea nu voia să audă nici o vorbă despre tatăl tău adevărat.

— Nu are nici o importanță, zice Eric, servindu-se cu o bucată de brânză Brie. Totul ține de trecut. Nu schimbă cu nimic cine eşti tu acum.

Joséphine îşi trage mâna de sub cea a lui Isabelle şi îşi sprijină bărbia în palmele deschise. Ei par să creadă că se poartă ca un copil răsfățat, care are o criză de nervi. Îşi imaginează că aşa o vede Eric, cel puțin. Nu înțeleg că întreaga ei lume a fost dată peste cap; în orice caz, ea aşa se simte, doar că nu poate explica.

— Ba da, spune ea. Nu mai sunt persoana care credeam că sunt. Nu mai sunt fiica unui erou al Franței. Sunt o... Nu poate rosti cuvântul. Asta schimbă totul.

— Eşti aceeaşi persoană ca înainte, zice Eric, punând o felie de Brie pe o bucată de baghetă. Tatăl tău este altul. Nu tu.

Vorbeşte cu autoritate în glas, iar Joséphine începe să îşi spună că poate, într-adevăr, face din țânțar armăsar.

— Şi uite, ai ajuns foarte bine, adaugă Isabelle. Ai o mamă care te iubeşte şi o mai ai şi pe Soizic. Şi pe noi. Şi eşti la Paris! adaugă, după o pauză.

— Dar..., începe Joséphine, simțind că inima îi bate tot mai tare. Nu mă mai pot privi în acelaşi fel. Trebuie să dea glas acestor gânduri care îi roiesc prin cap. Mă simt... mă simt deconectată de cea care am fost înainte. Aceea nu eram eu, punctează ea, iar Eric se încruntă, mestecând bucata de pâine. E ca şi cum aş fi crezut că sunt o anumită persoană, continuă Joséphine, iar acum descopăr că nu sunt acea persoană. Sunt cu totul altcineva.

— Ei, haide. Eşti aceeaşi persoană dintotdeauna.

Eric se opreşte din mestecat.

— Nu sunt! spune Joséphine, străduindu-se să-şi alunge lacrimile. Nu sunt, repetă ea în şoaptă.

— Joséphine, spune Isabelle, cu glas blând. Mama şi tatăl tău s-au iubit. Asta este tot ce trebuie să ştii.

— Nu! Cum poți spune una ca asta? Era un neamț împuțit!

— Te rog, nu mai vorbi aşa. Sper că nu i-ai spus asta mamei tale. Isabelle ezită. Ce ți-a spus mama ta, mai exact?

Joséphine simte cum i se înfierbântă obrajii.

— Nu prea multe, bâiguie ea, propunându-şi să explice cum a fugit înainte ca mamei ei să apuce să îi spună ceva.

Dar apoi Eric o întrerupe.

— Ascultă, spune el, pe un ton categoric. Să nu ne certăm. Probabil pentru Joséphine a fost un şoc să descopere că tatăl ei ea fost un fri... un german, dar asta nu te schimbă cu nimic, Joséphine. Îi zâmbeşte, folosindu-se de tot farmecul lui. Hai să nu stricăm sejurul tău aici. Ridică platoul cu brânzeturi şi i-l întinde lui Joséphine. Brânza Brie e un deliciu.

Joséphine clatină din cap, înghițind în sec, apoi se întoarce spre Isabelle.

— Ştii ce făcea aici? Ce rol juca?

— Nu ți-a spus mama ta? Era translator.

— Translator?

Nu sună ca şi când ar fi fost ceva rău, dimpotrivă, pare o ocupație cât se poate de obişnuită, iar Joséphine este străbătută de un val de uşurare.

Isabelle o strânge de umăr.

— Te rog, Joséphine, nu fi tristă. Nu a fost un om rău. Se ridică şi se opreşte lângă scaunul fetei. Se apleacă şi o îmbrățişează. Sărmana mea Joséphine. Te-ai simți mai bine dacă ți-aş spune tot ce ştiu despre tatăl tău? Te-ar ajuta dacă am vorbi despre el? Despre perioada aceea? Despre noi toți?

— Da, zice ea, iar lacrimile îi inundă obrajii – lacrimi de uşurare şi de recunoştinţă. Da.

Asta vrea. Trebuie să afle cine a fost cu adevărat tatăl ei. Şi cine a fost cu adevărat mama ei.

PARTEA A DOUA

1944

CAPITOLUL 7

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

Parisul era liniştit. Friţii nu claxonau, aşa cum o făceau parizienii odată. Conduceau grăbiţi şi tăcuţi, în maşini negre, care aminteau de moarte, ca nişte dricuri. Când mergeau pe jos, nu se plimbau, ci mărşăluiau ţanţoşi, iar ghetele lor cu ţinte răsunau pe străzile pustii. Parisul nu mai era Paris. Era un oraş ocupat, unde chiar şi clădirile păreau să îşi ţină răsuflarea, în aşteptare. Nu se vedeau flori la balcoane, nici nu se revărsau pe stradă râsete vesele sau muzică. Soldaţii nemţi încartiruiţi aici nici nu îşi dădeau, probabil, seama că îi răpiseră Parisului tot sufletul său. Tot ce vedeau erau impresionantele clădiri Haussmann, arhitectura inovatoare care se desena în formă de stea în jurul Arcului de Triumf, restaurantele, cabaretele, magazinele, şampania, vinul. Şi era de ajuns pentru ei. Le plăcea la nebunie. Dar nu acesta era Parisul. Parisul dormea, aşteptând să fie salvat.

Stomacul îmi chiorăia în timp ce traversam piața Saint-Sulpice. M-am oprit la fântână, privind spre biserica înaltă şi rostind o mică rugăciune în gând. *Te rog, fă să se termine cât mai curând*.

— *Bonsoir, mademoiselle*, a zis un soldat, apropiindu-se de mine. Aveți un foc?

Mi-a întins o țigară.

Voiam să îi dau una peste mână. Ştiam că are brichetă; nu voia să vadă decât dacă sunt una dintre acele fete care ar accepta o țigară, apoi o băutură, poate cina, şi apoi cine ştie ce altceva. Am clătinat din cap şi m-am îndepărtat, simțind cum îmi tremură mâinile, când le-am băgat în buzunare, şi cum îmi bubuie inima-n piept. Putea să vină după mine, să mă aresteze fără nici un motiv.

M-am grăbit să traversez piața şi am luat-o pe strada noastră, împingând repede uşa grea şi masivă ce dădea în antreu şi ajungând în apartamentul nostru de la parter. De cum am deschis uşa, m-a izbit mirosul de varză călită. Am închis-o şi m-am sprijinit de ea, răsuflând uşurată şi inhalând izul bine cunoscut de varză acră.

— *Bonsoir*, am strigat, intrând direct în bucătărie.

Maman şi-a şters mâinile pline de clăbuci pe şorț, înainte de a-mi da o sărutare pe obraz, apoi s-a uitat la mâinile mele goale.

— N-ai găsit pâine?

— Nu.

A schițat un zâmbet vag, care nu i se răsfrângea şi-n privire.

— Mâncăm?

Am urmat-o în sufragerie, unde surioara mea mai mică, Isabelle, aşeza masa pentru cină. Maman crezuse că nu va mai avea alți copii, iar Isabelle a sosit ca un micuț miracol, la treisprezece ani după mine. Părul îi atârna într-o singură

cosiță lungă, care i se legăna dintr-o parte în alta în timp ce punea bolurile de supă pe farfuriile albe, întinse, ca şi cum am fi avut şi alt fel de mâncare după supă. I-am dat câte o sărutare pe fiecare obraz.

— Ai avut o zi bună la serviciu? m-a întrebat ea, cu un glas prefăcut, ca de adult.

— Da, mulțumesc. Cum a fost la şcoală?

— Plictisitor. Marc n-a mai venit.

Eu şi Maman ne-am uitat scurt una la alta. O altă deportare? Isabelle ne-a surprins privirile.

— Probabil că nu o să mai vină de-acum. Madame Serriers spune că are bunici evrei.

— Dumnezeule, când se va opri nebunia asta?

Mă durea pieptul de furie şi neputință. Oameni nevinovați erau arestați în fiecare zi şi trimişi cine ştie unde, în vreme ce noi, ceilalți, asistam aproape toți neputincioşi, mulțumiți că măcar nu era vorba despre noi. Maman a oftat şi a întors capul.

— Trebuie să aşteptăm. Se va termina până la urmă.

— Ce? După ce vor fi deportați cu toții? i-am întors eu vorba.

Ea s-a oprit şi totul a rămas în nemişcare, iar în cameră s-a furişat o tăcere grea. Isabelle mi-a aruncat o privire neliniştită. O supărasem pe Maman.

Maman făcea tot posibilul să păstreze aparențele, prefăcându-se că viața era normală, fără să se plângă, fără să pună întrebări, ținându-şi mereu capul plecat. Era destul de grav că insistasem să lucrez la voluntar la UGIF – *Union Générale de Israélites de France*, acolo unde ajungeau uneori orfani evrei. Le duceam haine vechi şi uneori mâncare, dacă ne puteam lipsi de ceva, deşi nu era cazul, dar orice lucru, cât de mărunt, conta – un cartof sau un morcov, câteva frunze de varză.

Dacă ar fi ştiut ce altceva făceam la UGIF, ar fi fost furioasă.

Isabelle a aşezat cu grijă tacâmurile la marginea farfuriilor.

— Isabelle, nu avem nevoie de tacâmuri, nu m-am putut eu abține.

Oare de ce nu puteam să-mi țin niciodată gura?

— Ştii că îmi place ca masa să fie pusă cum trebuie, a intervenit Maman, înainte ca Isabelle să apuce să răspundă.

Isabelle simțea, probabil, că avea două mame care să îi dea ordine; poate că asta compensa absența tatălui. Papa era în Germania – muncă forțată pentru nemți. Când am văzut afişul care anunța mobilizarea bărbaților de vârsta lui, am fost îngrozite. Papa, să lucreze pentru împuțiții de friți. Era de neimaginat. Dar apoi, într-o dimineață, după multe strigăte şi înjurături şi uşi trântite, a plecat. Am fost distruse să îl vedem cum pleacă, dar adevărul e că traiul nostru a fost mai liniştit după plecarea lui. Nu am mai avut parte de toanele lui, de strigăte, de mersul în vârful picioarelor, sperând să nu răbufnească în orice clipă. Mă întrebam cum se simțea Maman. Cu ea, nu puteai şti niciodată.

— *Asseyez-vouz, les filles*, a zis Maman, adoptând o voce veselă, caldă, după care s-a dus la bucătărie.

Când s-a întors, a pus o supieră mare în mijlocul mesei şi s-a aşezat, împreunându-şi mâinile.

— Doamne, binecuvântează hrana pe care o mâncăm. Apără-ne de cele rele. Amin.

Eu şi Isabelle am murmurat „Amin” şi am întins bolurile către Maman. Ea ne-a turnat cu polonicul din lichidul apos, galben, cu câte o bucată de cartof ici-colo, apoi, după ce a umplut toate bolurile, ne-am aşezat şervetele pe genunchi – de parcă am fi putut vărsa vreo picătură.

— *Bon appétit, mes filles.*

— *Bon appétit.*

— Am pus puțină sare, dacă mai vreți, puneți-vă.

— Dă-mi piperul, te rog.

— Vreți apă?

Maman a ridicat carafa spre noi, de parcă ar fi fost plină cu vin, iar eu şi Isabelle am întins paharele, aşteptând să ne fie umplute.

Şi aşa se desfăşura cina, mâncând supa încet, savurând fiecare înghițitură. Am luat râşnița cu sare şi am învârtit de mânerul uzat din lemn, privind cristalele aproape transparente care cădeau în supă şi apoi se dizolvau. Ca şi noi, mi-am zis eu, care încercăm să ne facem invizibili.

Isabelle a ridicat lingura şi a înclinat-o, ca supa apoasă să curgă înapoi în bolul ei.

— Cât mi-aş dori să avem ceva bun de mâncare.

— Mai întâi va trebui să scăpăm de împuțiții ăştia de friți.

Am cules o bucată de cartof din supă.

— Şi când vom face asta? a oftat Isabelle. Au fost întotdeauna aici?

Avea numai şase ani când au pătruns în oral, mărşăluind pe Champs-Élysées, iar acum avea zece; nici nu îşi amintea de timpurile dinaintea venirii lor. Gândurile mi-au zburat la Frédéric, logodnicul meu, trimis în urmă cu patru ani, împreună cu ceilalți soldați francezi, să apere Linia Maginot. Dar nu a putut fi apărată împotriva tancurilor germane. Nu s-a mai întors. Lucrul care m-a supărat cel mai mult a fost felul în care a plecat la război; atât de bucuros şi de entuziast. Cu o naivitate tâmpă. O viață irosită.

Visez adeseori mâncare; madlene moi, care mi se topesc în gură, un croasant pe care îl rup cu mâna, în timp ce privesc cum se întinde coca. În dimineața aceasta, visam nişte *pains aux raisins*, când m-a trezit ceva. Am închis ochii la loc, sperând să mă adâncesc din nou în vis, dar stomacul gol nu

îmi dădea pace. M-am ridicat şi m-am îndreptat spre bucătărie, în căutarea sortimentului nostru special de cafea, din ghinde şi cicoare, sperând să îmi liniştească chinurile foamei.

— *Bonjour*, Élise, m-a întâmpinat Maman, cu un sărut pe obraz. Madame Dumaison a adus nişte haine ieri; s-a săturat să-i ocupe spaţiu în şifonier. Dacă vrei, poţi să le duci la UGIF.

— *Merci*, Maman, am zis, iar ea a răspuns mulţumirilor mele înclinând uşor din cap, dar ţinând buzele strânse.

— Dacă ţii să faci voluntariat acolo..., a zis, privindu-mă ţintă. Ştiu că tu crezi că îi ajuţi pe acei sărmani orfani evrei, dar nemţii au înfiinţat locurile astea numai ca să-i poată ţine sub observaţie pe evrei şi te vor ţine şi pe tine sub observaţie dacă insişti să te mai duci acolo.

— Ştiu, dar asta e tot ce au, altfel ar muri de foame.

— Dar ai grijă, Élise, nu vreau nici un fel de probleme.

Am tăcut un minut, întrebându-mă dacă avea cea mai mică bănuială legată de activităţile mele, dar apoi am respins ideea. Dacă ar şti, nu m-ar mai lăsa să mă duc. Mi-am băut în grabă surogatul de cafea şi am pornit la drum cu cele două cutii pline cu haine. Când am cotit pe Rue Saint-Jacques, am văzut un grup de femei în faţa coaforului, acoperindu-şi capetele cu turbane. Aşa, nu mai erau nevoite să îşi spele părul şi arătau cumva şic, nu că pe mine m-ar fi interesat să arăt şic. Preferam să-mi ţin părul scurt şi purtam pantaloni cât de des puteam; făceam orice ca să nu atrag atenţia soldaţilor germani.

— *Vos papiers!*

Doi dintre ei se aflau în faţa mea, împiedicându-mă să trec.

M-am oprit, cu inima bubuindu-mi în piept. Pierdută în gânduri, nu îi văzusem.

— *Oui, messieurs.*

Am lăsat cutiile pe ciment şi am băgat mâna în buzunar, după cartea de identitate. Cel mai înalt dintre ei mi-a smuls-o din mână. Cu răsuflarea întretăiată, l-am privit cum o cercetează şi am aşteptat să mi-o înapoieze, dar el a păstrat-o.

— Ce e în cutii?

— Haine pentru UGIF, am zis, încercând să par cât mai calmă.

— Deschide-le.

Degetele îmi tremurau când am tras de clapetele îndoite deasupra hainelor şi am ţinut deschisă cutia, ca să poată verifica. A întins cartea mea de identitate colegului său şi şi-a afundat ambele mâini în cutie. Un pârâiaş de sudoare mi se prelingea pe coaste, în vreme ce el pipăia materialele moi, sperând, probabil, să găsească ceva mai tare, ca de pildă un radio, sau poate nişte plicuri cu mesaje secrete. A părut dezamăgit când mâinile lui hulpave nu au dat decât peste hăinuţe pentru copii.

Nici nu s-au mai deranjat cu cealaltă cutie şi m-au lăsat în drum, în vreme ce ei s-au îndepărtat, căutând, cu siguranţă, să facă probleme mai serioase altora. Am aşteptam să mi se liniştească bătăile inimii, apoi am ridicat cutiile, dar sudoarea continua să mi se prelingă pe spinare, în timp ce mergeam spre orfelinat. De ce mă opriseră? Eram suspectată? Ştiau cu ce mă ocup? Cuvintele lui Maman din dimineaţa aceea îmi răsunau în urechi: „Ai grijă, Élise, nu vreau nici un fel de probleme”. Ştiam că nu îmi riscam numai viaţa mea, ci şi pe a ei şi pe a lui Isabelle, fără cunoştinţa sau acordul lor.

Cu inima grea, am cotit pe Rue Claude Bernard. Uşa din faţă era încuiată şi am fost nevoită să bat ca să mi se deschidă. Când Leah a descuiat uşa, i-am pus cutiile în braţe. Fără nici un cuvânt, a făcut un semn din cap spre

Anaïs, care se ocupa de doi băieți mici. Băieții se țineau de mână, stând în fața unui perete simplu, cenuşiu, de pe care începea să se cojească vopseaua. Cel mai mic îşi muşca buza de jos, ca şi cum ar fi fost foarte concentrat, pe când cu cealaltă mână trăgea de marginile curbate ale unei coji de vopsea. Lacrimile celuilalt puşti se uscaseră, lăsând în urmă dâre sărate, care îi brăzdau obrajii, şi ştiam că se abține să nu plângă de dragul fratelui său. S-a uitat la mine cu o tărie de caracter ce îi depăşea cu mult vârsta, asumându-şi deja rolul de cap al familie.

— Cum te cheamă? l-am întrebat.

— Isaac.

— Şi câți ani ai, Isaac?

— Opt.

— Şi fratele tău?

— Patru.

— Eu sunt Élise.

Am întins mâna, tratându-l ca pe bărbatul care îşi impunea acum să fie.

— Dar pe tine cum te cheamă? am zis eu, întorcându-mă spre fratele lui mai mic, care îşi luase mâna de pe tapet şi îşi băgase degetul mare în gură, urmărindu-mă cu suspiciune.

— Îl cheamă Daniel, a răspuns Isaac în locul lui.

Le-am dat câte o bomboană. Isaac a îndesat-o pe a lui în buzunar, abia aruncându-mi o privire scurtă. Ce îi ofeream eu era frecție la picior de lemn şi o ştiam amândoi – o bomboană în schimbul copilăriei furate. Daniel încerca să o desfacă pe a lui, dar fratele lui i-a luat-o din mână, a scos cu grijă ambalajul lipicios şi i-a înapoiat-o. Felul în care Daniel şi-a îndesat bomboana în gură şi a muşcat din ea m-a făcut să înțeleg că îi era foame. Mi-am amintit de mărul pe care îl păstram din ajun în buzunar. Numai gândul la el era de ajuns ca să îmi mai potolească un pic foamea care nu mă

părăsea niciodată. L-am scos şi am văzut cum fac ochii mari. M-am întrebat când mâncaseră ultima oară. I-am întins mărul lui Isaac.

— Mulţumesc.

Fără să se uite la el, i l-a dat fratelui său mai mic. M-am uitat la Daniel, care a luat o înghiţitură mare, apoi încă una. Era pe cale să muşte a treia oară, când s-a oprit şi s-a uitat la Isaac cu ochi trişti, apoi i-a dat mărul înapoi. Gestul m-a făcut să doresc să îi dau o îmbrăţişare, dar în schimb am deschis cutiile pe care le adusesem şi am împărţit hainele femeilor.

— Aceştia doi sunt următorii care pleacă, a şoptit Anaïs, luându-mi din mână o cămăşuţă. Duminică.

Am simţit cum mi se strânge stomacul. *Duminică?* Tremuram încă în urma întâlnirii cu poliţia din dimineaţa aceasta şi aş fi preferat să mai aştept puţin. Nu puteam să scap de senzaţia că ceva nu era în regulă. Sunt doar agitată, mi-am zis eu. Nimic altceva. M-a uitat la Anaïs şi am încuviinţat din cap. Voi fi acolo. Voi fi acolo duminică, să îi însoţesc pe cei doi băieţi până în Bois de Boulogne, unde se vor întâlni cu un *passeur*, care îi va scoate din Paris şi îi va conduce spre sud, iar apoi până la graniţa cu Elveţia. Rolul meu era minor, iar riscul, nesemnificativ, prin comparaţie cu ce riscau alţii.

CAPITOLUL 8

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Parisul, primăvara. Sébastian visase întotdeauna să viziteze „Oraşul Luminilor” în această perioadă a anului. Dar nu aşa. Nu când se retrăgea din faţa lui, înfrânt şi lipsit de

viață. Parisul devenise un oraş al uniformelor închise la culoare, al maşinilor negre, sinistre, care goneau în tăcere, al cizmelor cu ținte, care răsunau pe străzile goale. Nu mai era oraşul pe care îl vizitase în urmă cu opt ani, când era un puşti impresionabil, în vârstă de şaisprezece ani. Se simțea pierdut şi străin în locul acesta care altădată îşi deschisese porțile în fața lui. Acum ar fi preferat să se afle acasă, în Dresda, decât aici.

Hoinărea pe chei, aruncând câte o privire spre cărțile vechi şi fotografiile buchinişti lor, în gheretele lor din lemn, vopsite în verde-închis, care se aliniau de-a lungul malurilor Senei. I-ar fi plăcut să lege o conversație cu unul dintre bătrânii proprietari ai chioşcurilor, dar ştia că oamenii nu ar face decât să mârâie la el şi să îşi ferească privirea. Nu îi învinovățea şi încerca să nu le-o ia în nume de rău. Uniforma lui era de vină; atâta tot. Şi-ar fi dorit să nu fie nevoit să o poarte şi în timpul liber, dar exact acesta era motivul pentru care îi obligau să o poarte tot timpul; ca să nu uite că erau proprietatea celui de-al Treilea Reich. Toată viața aparținuse altcuiva, niciodată lui însuşi. Se întreba cum ar fi să fie liber. Să poată face alegeri.

Sébastian s-a aplecat peste pod, uitându-se țintă la apele Senei, de un albastru întunecat în lumina soarelui de primăvară. Vremea era călduroasă, dar o briză uşoară venită dinspre râu o împiedica să devină toridă. A decis să se îndrepte spre librăria lui preferată, înainte să se închidă. Clopoțelul a sunat în clipa în care a deschis uşa, făcându-l pe proprietar să ridice ochii din carte şi să-l salute din cap pe Sébastian.

— *Bonsoir, monsieur.*

Sébastian şi-a scos cascheta şi a îndesat-o la subțioară. Două femei au părăsit fără întârziere magazinul, având grijă să nu îl privească, în timp ce treceau pe lângă el, cu un aer

semeț. L-a copleşit atunci un val de singurătate familiar, căci reacția lor a avut efectul scontat, făcându-l să se simtă ostracizat, să îşi dorească să nu se afle acolo.

Sébastian a privit în jur şi a observat un cuplu în vârstă, lângă raftul cu atlase. O tăcere grea a cuprins încăperea, iar el nu a putut să nu se întrebe dacă oamenii vorbeau înainte de intrarea lui. A rămas pironit în loc pentru o clipă, adunându-şi gândurile, întrebându-se ce să citească. Citise deja *Doamna Bovary* şi mai toate romanele lui Victor Hugo. Dar în seara aceasta se simțea nelinişti t; nu ştia ce vrea. Ceva care să îl îndepărteze de el însuşi. Poate ar trebui să încerce un volum de poezie.

Trecând de primele câteva rafturi, Sébastian a zărit pe cineva aplecat deasupra unei cărți. O persoană scundă, cu părul negru căzut peste față, care îi ascundea chipul, şi pantaloni largi, ținuți de o curea din piele maronie. S-a oprit o clipă, privind silueta slabă şi minionă. Apoi persoana a ridicat privirea, şi Sébastian a văzut că este o tânără. L-a țintuit cu o privire rece, apoi s-a întors la cartea ei. El şi-a continuat drumul pe lângă rafturile cu cărți.

Uşa s-a deschis şi au intrat doi polițişti. Sébastian a făcut un pas îndărătul raftului, ascuns vederii lor, curios să vadă ce caută polițiştii în librăria cu pricina.

— *Papiers!*

Din spatele raftului, Sébastian a văzut că cei doi bătrâni îşi scot cărțile de identitate, dar polițiştii abia dacă le-au aruncat o privire. În schimb, au păşit țanțoşi pe lângă rafturi, de parcă ar fi vrut să prindă pe cineva ascuns între ele.

— *Vos papiers!*

Sébastian nu vedea, dar a presupus că se adresau femeii pe care o văzuse mai devreme.

— *Messieurs,* îmi pare rău. Le-am lăsat acasă.

A auzit un râs bărbătesc, puternic şi sarcastic.

— Le-ai lăsat acasă? Bună glumă.

— Dar aşa este. Sunt în buzunarul jachetei. Am ieşit fără ea în seara asta.

— Fără jachetă? De ce nu porţi steaua galbenă?

— Dar... eu nu sunt evreică.

— Vezi tu, dacă n-ai acte, trebuie să mergem pe presupunerea că eşti.

— Nu sunt! Monsieur Le Bolzec mă ştie. Vă poate confirma.

— Monsieur Le Bolzec? Ia nu-i mai băga şi pe alţii în bucluc. Ar fi mai bine să vii cu noi.

Sébastian a oftat puternic, păşind la vedere.

— Ce ar fi să-l întrebăm mai bine pe Monsieur Le Bolzec?

Poliţiştii au holbat ochii la el, evident surprinşi să audă un neamţ care vorbeşte o franceză perfectă, apoi privirile le-au zburat către gulerul şi mâneca lui stângă, acolo unde era expus gradul militar. Sébastian era un simplu soldat, dar era totuşi neamţ, iar ei erau francezi. Ierarhia era clară.

— Sunt mincinoşi. Întotdeauna mint.

Poliţistul a pus o mână pe umărul tinerei, într-un gest de revendicare.

— Îţi recomand să iei mâna de pe umărul ei.

Pe Sébastian l-a surprins tonul autoritar al propriei voci.

Mâna poliţistului a căzut numaidecât într-o parte. Femeia şi-a îndreptat umărul, ca eliberată de o imensă povară. Sébastian s-a uitat la ea. Era tunsă scurt, părul abia îi ajungea până la bărbie. Avea trăsături fine, iar ochii îi luceau ca ai unei pisici; verzi, cu irizaţii galbene. Totul îl ducea cu gândul la un spiriduş, iar ea emana o anumită energie.

— Nu are actele, a reînceput poliţistul. Aşa e legea! A încălcat legea!

— Nu îmi spune mie care este legea! a ridicat glasul Sébastian, făcând un pas în față.

A evitat dinadins să se uite la femeie. Povestea asta nu o privea pe ea. Îi privea pe aceşti poliţişti meschini, gata să abuzeze de poziția lor. Cât îi disprețuia! A întors capul spre bărbatul de la pupitru.

— Monsieur Le Bolzec?

— *Oui, monsieur.*

— O cunoşti pe femeia aceasta?

— Da, o ştiu şi pe ea, şi pe părinții ei de pe vremea când abia învățase să citească. Numele ei este Élise Chevalier.

— Poți garanta pentru ea?

— Da. E dintr-o familie bună, catolică.

— Bun, ne-am lămurit, a zis Sébastian, întorcându-se spre poliţişti. Nu e nevoie să deranjăm autoritățile cu povestea asta. Nu credeți că au destule de făcut?

— Dar... dar aşa... aşa spune legea, nu s-a putut abține cel mai înalt dintre ei.

Cel mai scund şi-a coborât privirea în podea; era clar că avea mai multă minte.

— Cine a făcut aceste legi? Ambii poliţişti se holbau la el. Ei bine?

— Germanii, a răspuns cel mai scund dintre ei.

— Exact. Acum ieşiți de aici până nu pun să fiți arestați.

Fără nici un alt cuvânt, cei doi s-au grăbit să iasă din magazin. Sébastian s-a întors din nou spre tânără.

— N-ar trebui să-ți laşi actele acasă, i-a zis, încercând să pară încruntat, dar ochii ei luminoşi păreau să vadă până în sufletul lui şi a fost silit să întoarcă privirea.

Negăsindu-şi cuvintele, a tuşit.

— A fost atât de cald azi, că mi-am lăsat jacheta acasă.

— Da. Vremea a fost foarte caldă săptămâna aceasta.

Sébastian a început să se tragă de guler, simțind deodată că se sufocă. Ea a încuviințat din cap şi apoi s-a întors cu spatele. Sébastian a simțit că tânăra ar fi vrut ca el să plece. Fără să se mai gândească la ce face, a apucat o cărticică de poezii de pe raftul aflat în fața lui.

La casă, Monsieur Le Bolzec i-a luat cartea şi a ridicat din sprâncene, punând parcă sub semnul îndoielii alegerea sa.

— Vă place poezia?

Era prima dată când un francez îi adresa o întrebare, iar lucrul acesta l-a făcut să se simtă normal. Aproape.

— Nu ştiu prea multe despre poezie, a recunoscut el. Mă gândeam... mă gândeam că ar trebui să-i dau o şansă.

— Victor Hugo. Un început bun. Monsieur Le Bolzec i-a înapoiat cartea, apoi a bătut prețul pe casa de marcat. Trei franci şi jumătate, vă rog.

Sébastian a plătit şi a dat să plece, dar gândul de a părăsi prăvălia şi de a hoinări pe străzile Parisului singur îl umplea de groază. Voia să stea de vorbă cu Monsieur Le Bolzec, despre cărți, despre orice. Tânjea după conversații, după un chip prietenos. Nu voia să vadă de unul singur soarele apunând peste Notre-Dame. Aceste seri de primăvară se îngreunau de dor, pe măsură ce lumina se scurgea lin. Preț de o clipă, golul dinăuntrul lui a părut să se caşte până a înghițit întreaga lui făptură, iar întinderea acestui gol îl îngrozea. Pe negândite, s-a întors spre Monsieur Le Bolzec. Omul îl privea deja, ca şi cum i-ar fi citit gândurile.

CAPITOLUL 9

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

În primele ore ale dimineții, stăteam la masa din bucătărie, revizuind planul în minte, asigurându-mă că ştiu pe dinafară toate amănuntele legate de falsele identități ale celor doi frați. Când s-a făcut ora opt, eu am plecat de acasă fără să iau micul-dejun, lăsându-le pe Maman şi pe Isabelle să lenevească în pat, cum făceau duminica dimineață – singura lor plăcere toată săptămâna. Drumul pe străzile tăcute nu a făcut decât să îmi sporească neliniştea, iar când am ajuns la orfelinat, am aruncat o privire spre ferestrele apartamentelor din jur. Am zărit o mişcare cu coada ochiului şi am privit înapoi, dar nu era nimic. Doar emoțiile mele. Am inspirat adânc, încercând să mă calmez, apoi am bătut la uşă.

Leah a deschis imediat.

— Astăzi îl avem pe Alfred.

Am răsuflat uşurată. Era *passeur*-ul cel mai serios şi de încredere, căci făcuse deja şapte drumuri peste granița cu Elveția.

Isaac şi Daniel stăteau din nou cu spatele lipit de zid şi mă priveau țintă, cu ochii lor mari, solemni. Înțelegeau foarte bine pericolul pe care îl înfruntau. Anaïs şi Leah erau palide şi neliniştite. Cu cât terminam mai repede, cu atât era mai bine pentru toată lumea. Dar înainte de a porni, protocolul mă obliga să le pun băieților o serie de întrebări. M-a bucurat să văd că fuseseră spălați şi curățați, iar acum arătau ca doi şcolari cuminți, cu ghiozdane din piele şi pantofi lucioşi.

— Cum te cheamă? l-am întrebat pe Isaac.

— Pierre.

— Bravo. Şi unde mergeți?

— Să stăm la mătuşa mea, în Alpi. S-a oprit o clipă. Pentru că am ax... astm.

Părea uşurat că reuşise să articuleze cuvântul. Apoi a tuşit, ducându-şi pumnul micuț la piept. Totul făcea parte din rolul lui.

— Şi el cine e? am întrebat, arătând spre frățiorul lui.

— Marcel. Are numai trei ani.

Am înțeles de ce îi dăduseră o vârstă mai mică – un copil de trei ani care nu vorbeşte putea scăpa basma curată. Cu cât cei mici vorbeau mai puțin, cu atât era mai bine. Puteau fi foarte imprevizibili.

— Trei? am repetat eu. Când e ziua lui de naştere?

— Pe treizeci şi unu iulie.

— Şi a ta?

— Pe cinci decembrie.

— Arată-mi actele.

Isaac a dat jos ghiozdanul din spate şi l-a deschis, întinzându-mi actele lor de identitate, cu un zâmbet dulce. Eram foarte mândră de el. Se descurca minunat.

— Maman şi Papa vor fi acolo? a întrebat Daniel, cu o voce firavă.

Isaac s-a întors cu fața la el.

— Ți-am zis deja. Trebuie să rămână aici, să muncească.

— Dar de ce nu şi-au luat rămas-bun?

Pe obrajii lui Daniel au început să curgă lacrimile.

— Şi-au luat, dar tu dormeai.

Daniel şi-a şters lacrimile cu mâneca.

— De ce nu m-au trezit? Voiam să-mi iau şi eu rămas-bun.

Isaac l-a îmbrățişat pe fratele lui. Daniel părea atât de mic şi de pierdut, iar el trebuia să fie cel puternic.

— Marcel, am spus eu, cu voce blândă. Daniel nu a răspuns. Marcel, am repetat, de data aceasta mai tare.

Am ridicat privirea spre cele două femei, ținându-mi răsuflarea. Nu mergea bine. Nu îi puteam lua dacă exista vreun risc, iar atunci ar fi fost expuşi în orice clipă riscului

de deportare. Când poliţiştii nu reuşeau să atingă cotele, aici veneau pentru completări.

Isaac i-a dat un ghiont fratelui său.

— Răspunde. Zi-i numele tău secret.

— Nu vreau un nume secret, a spus Daniel, bosumflându-se cu încăpăţânare.

— Dar aşa e jocul, a insistat fratele lui. Trebuie să joci jocul, ca să-i putem revedea pe Maman şi Papa.

— E mai bine dacă nu spune nimic, am zis eu, întorcând capul spre Isaac. Spune-i să nu vorbească. Să se prefacă, mai degrabă, că nu poate vorbi.

— Bine.

Isaac a roşit, de parcă s-ar fi simţit stânjenit din pricina fratelui mai mic. Sau poate că nu era jenă, ci teamă?

Era riscant. Întotdeauna era riscant. Nu eram sigură că sunt pregătiţi şi ştiam că Alfred le va pune şi el întrebări înainte de a porni într-o călătorie atât de periculoasă.

— Ar trebui să plecaţi. A venit timpul, a zis Leah, vorbind cu autoritate. Ia alţi şase copii cu tine.

— Da, desigur.

Întotdeauna luam un grup mai mare, ca să mă pot întoarce cu mai mulţi copii, decât să nu mă mai întorc, în caz că ne supraveghea cineva. Nu puteai şti niciodată. Întotdeauna se găsea cineva gata să te denunţe, sperând să se pună bine cu germanii, să urce pe scara ierarhică, să obţină un apartament mai mare sau raţii alimentare suplimentare.

Leah a plecat să aducă alţi şase copii, şi împreună am părăsit clădirea, cu Isaac ţinându-l de mână pe fratele lui, în timp ce mergeam spre metrou, unde ne-am despărţit. Leah s-a urcat în ultimul vagon, cu ceilalţi şase copii, aşa cum era regula pentru evrei, iar eu m-am urcat într-un vagon din mijloc, împreună cu cei doi fraţi. M-am rugat să nu ne fie verificate documentele, dar dacă ne erau cerute, şi eu, şi

băieții ştiam ce să spunem. Era încă devreme şi nici friții nu erau încă treji la ora aceea, într-o zi de duminică. În momentul în care ne-am aşezat, îl țineam de mână pe fratele mai mic, privind la alți doi pasageri.

— Marcel, am zis eu, repetându-i numele fals. Am pornit într-o aventură astăzi. S-a uitat la mine cu ochi mari, nevinovați, iar eu l-am strâns de mână. O să ne distrăm. Aş fi vrut să zâmbească, să pară ca orice copil care urmează să-şi petreacă ziua la pădure. O să jucăm jocuri, am explicat eu, în vreme ce el se uita la mine de parcă aş fi fost complet nebună.

— Da, m-a ajutat fratele lui. Şi vom face un picnic.

Ceilalți doi pasageri se uitau pe geam ca şi cum ar fi fost cu gândurile aiurea, dar nu puteai şti niciodată. Când am ieşit de la metrou, la stația Michel-Ange – Auteuil, ne-am regrupat şi am pornit-o spre pădure. Copacii abia înfloriseră, dar aerul era încă rece. Am inspirat adânc, încercând să îmi potolesc crampele din stomac. Unii dintre copii au început să se împingă, simțindu-se, parcă, un pic mai liberi acum, la aer. Lacul sclipea înaintea noastră în lumina soarelui de dimineață, iar bărcile cu vâsle plecaseră deja de la mal. Aş fi vrut să îi pot plimba pe copii cu barca, desigur, dar copiilor de evrei le erau interzise asemenea plăceri. Unul dintre ei s-a aplecat să ridice un băț şi l-a aruncat în lac.

Un bărbat care stătea pe o bancă s-a ridicat.

— Frumoasă zi, nu-i aşa?

Am întors capul, să îl privesc. Era Alfred, *passeur*-ul nostru.

— *Oui*, am răspuns eu. Şi avem doi băieți aici care sunt foarte nerăbdători să ajungă la mătuşa lor.

— *Bien, bien*. Aceştia sunt? a întrebat el, întorcându-se spre cei doi frați.

Am încuviinţat din cap.

— Pierre şi Marcel.

A întins o palmă de urs şi a dat mâna cu băieţii.

— Mă bucur să vă cunosc, Pierre şi Marcel.

Băieţii l-au sărutat pe fiecare obraz, aşa cum fuseseră învăţaţi să facă, aşa cum ar fi făcut cu o rudă. Apoi Alfred s-a întors spre mine.

— Lasă-i în seama mea, mi-a şoptit el. Daţi ocol lacului. Dacă constat că nu sunt încă pregătiţi, mă întorc spre voi din direcţia opusă.

Ceilalţi copii i-au sărutat pe fraţi de rămas-bun, după care ne-am îndepărtat cu toţii. Cei mici ştiau ce se petrece, dar nu aveau voie să vorbească despre copiii care ne părăseau în felul acesta. Odată plecaţi, trebuia să ne prefacem că nici nu existaseră. Copiii se descurcau de minune şi nu întrebau niciodată de ce. Bănuiesc că, în sufletul lor, ştiau. Erau mult prea înţelepţi pentru vârsta lor.

Ne-am plimbat pe lângă lac o vreme, în timp ce copiii, abătuţi, loveau cu piciorul în pietricelele de pe alee. Eu eram prea preocupată şi îngrijorată ca să fiu atentă la ei. Mă aşteptam să îl văd pe Alfred întorcându-se cu cei doi băieţi. Misiune abandonată. Dar nu i-am mai văzut niciodată.

CAPITOLUL 10

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Sébastian s-a ridicat de la biroul său aflat în fosta bancă Louis-Dreyfus, care găzduia acum sediul bine cunoscutului CGQJ – Commissariat Général aux Questions Juives[3]. Fără

[3] Comisariatul General pentru Afaceri Evreieşti.

să îşi la revedere de la colegii săi, a ieşit spre Place des Petits-Pères. Era abia ora şase şi încă nu începuse să se întunece. A tras de gulerul strâmt, lărgindu-l cât să poată respira în voie, răsuflând încet, ca şi cum ar fi putut scăpa de toată amărăciunea şi veninul din scrisoarea de denunţ pe care trebuise să o traducă în acea zi. Stomacul îi bolborosea, iar în gât simţea o usturime acră. Până acum nu suferise de arsuri la stomac şi avea sentimentul că se datorau tuturor cuvintelor pe care fusese nevoit să le înghită azi. Nu mai avea poftă de mâncare şi de aceea, în loc să se aşeze pe terasa unei cafenele şi să comande cina, a hotărât să facă o plimbare. Aşa cum se obişnuise, s-a îndreptat spre fluviu, traversând Pont Louis Philippe către Île de la Cité şi rătăcind prin spatele catedralei Notre-Dame. Prefera această perspectivă asupra catedralei: era mai puţin grandioasă; grădinile erau asemănătoare cu cele ale unei vile mari, arcele se întindeau înainte, pentru a susţine capătul mai mic al catedralei. Religia, şi-a zis el în gând, aşa-numita cauză a multor războaie.

Într-un fel, nazismul era şi el o religie, diferenţa fiind că nu exista iertare, izbăvire şi, cu siguranţă, nici speranţa renaşterii. Dar Dumnezeul unic? Hitler? Dacă nu te supuneai ordinelor sale, erai pedepsit, probabil chiar ucis, dar nu înainte de a fi silit să suferi pentru păcatele tale. Nu încăpea nici o neînţelegere, şi nici măcar înţelegere. Individul nu avea nici o importanţă; tot ce conta era binele grupului. Hitler înţelegea psihologia maselor, ba chiar declarase că orice formă de propagandă trebuie îndreptată către nivelul intelectual al celor mai puţin inteligenţi, adevărul fiind cu mult mai puţin important decât succesul acţiunii. Propaganda despre evrei pe care o răspândise cu atâta succes era exemplul perfect, iar aceştia trebuiau să fie discriminaţi pe criteriul „rasei”, şi nu al religiei lor. Reuşise

să îi unească pe oameni împotriva unui duşman comun. Ca şi alţii, îşi imagina Sébastian, el nu avea nimic personal împotriva evreilor, dar nu avusese putere să se opună curentului. *Putain!* Ar fi trebuit să îşi dea seama ce urma să se întâmple. Şi-a înghiţit saliva cu gust de fiere, dorindu-şi să poată găsi o cale de scăpare. A traversat din nou fluviul, oprindu-se pentru a se apleca peste balustrada podului şi a privi ţintă la curgerea apei, la bucăţile de lemn purtate de curenţi. Şi-a imaginat că ar cădea în apă, că s-ar lăsa dus de apă. Întorcându-se cu spatele, s-a sprijinit de pod, refuzând să nutrească asemenea gânduri negre. A băgat mâna în buzunarul de la piept şi a scos un pachet de Gitanes, apoi, cu spatele la vânt, a acoperit cu mâna bricheta, încercând să o aprindă. Dar briza care venea dinspre fluviu era aprigă şi îi stingea mica flacără înainte să se aprindă. Fir-ar! Nu era nici măcar în stare să-şi aprindă o ţigară. De furie şi neputinţă, a strâns-o în pumn şi a aruncat-o în apă.

Oricum, nu ar trebui să fumeze atât de mult. Înainte, nu fuma deloc. Continuându-şi drumul pe străzile înguste şi şerpuite, arunca priviri înspre cafenele, la mesele şi scaunele scoase pe trotuare. Câţiva bătrâni stăteau la mese, cu câte un pahar de vin roşu în faţă, şi i-ar fi plăcut să li se alăture, dar le simţea ochii arzându-i spinarea, când trecea prin dreptul lor. Oftând în sinea lui, şi-a continuat drumul, spre Panthéon.

Librăria era în drumul lui şi, dintr-un impuls, a deschis uşa. L-a întâmpinat mirosul de colb şi hârtie veche. Era conştient că în toată prăvălia se aşternuse tăcerea şi nu îşi putea reprima întrebarea dacă nu cumva clopoţelul servea drept avertisment, ca să poată ascunde cât mai repede orice activitate ilegală. Dacă librăria era unul dintre locurile de întâlnire ale Rezistenţei? Spera să nu fie cazul.

— *Bonjour, monsieur*.

Librarul a ieşit din spatele rafturilor din centrul prăvăliei, rupând tăcerea.

Salutul l-a înduioşat pe Sébastian şi l-a înveselit pe dată.

— Ţineţi deschis până târziu.

— Până la ora stingerii.

S-a lăsat din nou tăcerea, în timp ce ultimii clienţi ieşeau, cu paşi şovăielnici, din librărie. Sébastian i-a privit cum plecau, ştiind că asta se întâmpla din cauza lui, iar situaţia era înrăutăţită, cu siguranţă, de felul în care librarul îl salutase, în loc să îl ignore. Sébastian înţelegea felul în care oamenii foloseau tăcerea ca pe o armă. Îi căina, conştient fiind că numai asta le rămăsese.

— Ce căutaţi? l-a întrebat librarul, privindu-l fix.

— Ceva de citit.

— Serios? Păi aţi nimerit la locul potrivit.

Bărbatul în vârstă nu zâmbea, dar cuvintele lui aveau înţepătura unei uşoare tachinări, ca şi cum, deşi nu se cunoşteau, erau cel puţin în termeni amicali.

Asta l-a încurajat pe Sébastian să continue discuţia.

— Aş vrea să aflu mai multe despre scriitorii francezi, poate să citesc poezie.

— Ah, da. Poezie. Cuvinte din inimă. Dar nu aţi cumpărat o carte de poezie ultima dată când aţi fost aici?

Sébastian a simţit că îi iau foc obrajii.

— Ba da, a recunoscut el. Dar m-am gândit că aţi putea să îmi recomandaţi şi altceva.

— Cărţile de poezie sunt în spate.

Sébastian l-a urmat spre colţul prăfuit din spatele magazinului, simţind în nări mirosul de colb care îi dădea senzaţia de strănut.

— Mă tem că eu nu prea rezonez cu poezia; îmi vine greu să intru în mintea altuia în felul acesta, a zis librarul,

trecând cu degetul peste cotoarele prăfuite ale cărților din fața lui, ca distras de gândul acesta. Nu ar fi mai bun un volum de povestiri? Maupassant?

— Ba da, nu am citit nimic de el.

Sébastian l-a urmat către următoarea stivă de cărți.

Deodată, librarul s-a oprit şi s-a întors, uitându-se în ochii lui Sébastian.

— Nu cred că ne-am prezentat cum trebuie.

— Kleinhaus, Sébastian.

— Yannick Le Bolzec, a zis el şi a întins mâna spre Sébastian. Trebuie să vă spun, Sébastian Kleinhaus, că mi-a plăcut felul cum i-ați tratat pe polițiştii aceia.

Sébastian a simțit un val de mândrie. Era pentru prima dată după câțiva ani când cineva îi adresa nişte cuvinte frumoase.

— Da, unii dintre ei nu-şi mai încap în ghete.

— Chiar aşa. Monsieur Le Bolzec a făcut o pauză. Să ştiți că nu am mințit. O cunosc pe tânăra aceea de când era mică.

Sébastian se întreba de ce simțise nevoia să îi facă această precizare.

— De unde o cunoaşteți?

— Mama ei o aducea la librărie. Aici a învățat să citească.

Sébastian a simțit că tânjea după mai multe informații.

— E studentă?

— Nu. S-a oprit, gândindu-se, parcă, dacă ar trebui sau nu să continue conversația. Lucrează la o bancă, a adăugat el, scoțând o carte de pe raft. Poftim. Un volum de povestiri, a zis, întinzându-i cartea lui Sébastian. Sunteți pentru prima dată la Paris?

— Nu. Am mai fost aici când aveam şaisprezece ani. Sébastian a deschis cartea la pagina de titlu, dar mintea îi era în altă parte. Oare avea şaisprezece ani pe atunci? Îşi

amintea totul ca şi cum şi-ar fi adus aminte de un om pe care îl cunoscuse odată, într-o altă viaţă. Bunica mea franţuzoaică m-a adus aici de ziua mea, a murmurat el. Era în 1936.

Organizaseră o mică petrecere de ziua lui, în bucătăria casei lor din Dresda, şi i se pusese în mână o cupă înaltă, în care se afla o băutură alcoolică spumantă, nu şampanie, insistase bunica Mamyne, ci un Sekt german. Ciocnise paharul ei de al lui, aplecându-se ca să îi şoptească la ureche:

— Şaisprezece ani! Eşti bărbat în toată firea, aproape. A venit timpul să te duc la Paris.

Mamyne se mutase în Germania pentru a-şi ajuta fiica, cea care, în pofida sfaturilor ei ferme, se măritase cu un neamţ; un bărbat întâlnit într-un tren, la scurtă vreme după încheierea Marelui Război.

— Cum se întâlnesc doi oameni în tren? întrebase Mamyne de mii de ori.

Spre dezaprobarea părinţilor lui, Mamyne îşi folosise toate economiile ca să cumpere bilete de tren până la Paris. Bani care, după părerea lor, ar fi fost mai bine folosiţi dacă ar fi hrănit o familie de germani. Cu toate astea, sosiseră la Paris la începutul unei seri şi se îndreptaseră spre restaurantul ei preferat, L'Escargot, din arondismentul întâi.

De îndată ce au trecut dincolo de cortina din catifea stacojie care acoperea intrarea principală, Sébastian a ştiut că pătrunde într-o altă lume. Sala de mese emana un aer de lux şi plăcere, fiind întâmpinaţi de mirosul de pateuri calde şi de usturoi. Din galeriile aurite coborau spre podea draperii din catifea roşie, iar pânzeturi albe, brodate, acopereau mesele. Tavanele erau din lemn de stejar închis la culoare, gravat cu modele aurii, iar încăperea era luminată de lumânări care tremurau delicat pe toate mesele. Se

simțea o atmosferă intimă, iar el își amintea și acum totul, până la ultimul detaliu.

Mamyne comandase în locul lui, melci ca aperitiv, apoi carne fragedă, într-un aluat care i se topea în gură, totul însoțit de un vin roșu, tare. Capul i se învârtea agreabil, în timp ce ea îi vorbea despre viață și dragoste.

— Sébastian, a zis ea, să nu-ți uiți moștenirea culturală. Franța este adevărata mea casă, iar într-o bună zi sper să o consideri și tu casa ta. Francezii știu să trăiască. Uită-te la cuplul de colo. Privirea lui a urmărit-o pe a lui Mamyne. Nimeni nu se scandalizează că el nu își ține mâinile pe masă, ci pe trupul ei. Ne place să vedem cupluri de îndrăgostiți; nu e nici un motiv de rușine. Singura clipă când poți să-ți iei mâinile de pe iubita ta e atunci când trebuie să tai fripturi sau să achiți nota de plată, a râs ea. Ei, pentru asta ai destul timp. Acum, spune-mi mai bine ce scriitori studiați la școală.

Fusese ușurat să lase deoparte subiectul fetelor, simțind că nu era genul de lucruri pe care băieții le discutau cu bunicile lor.

— Acum nu ni se permite să citim decât scriitori germani, a răspuns el. Dar eu citesc încă Victor Hugo, am ascuns *Mizerabilii* sub pat.

Mamyne a țâțâit zgomotos.

— *Bien!* Cum își imaginează că ne pot dicta ce să citim? Câtă ignoranță! Mâine vom vizita apartamentul lui Victor Hugo. Și vom mai cumpăra o carte de-ale lui.

A doua zi, în Place des Vosges, s-au așezat la terasa cafenelei de lângă apartamentul lui Victor Hugo și au băut câte un espresso. În piațeta verde din fața lor, doi bătrâni care stăteau pe o bancă au întins între ei un joc de șah. Totul arăta atât de civilizat, iar Sébastian și-l putea imagina

pe Victor Hugo plimbându-se prin parc, oprindu-se să schimbe o vorbă cu vecinii.

Înăuntru, vizitaseră camera de zi a scriitorului, unde a văzut o poezie pe perete. Mamyne i-a citit-o cu voce tare.

Demain, dès l'aube, à l'heure où blanchit la campagne,
Je partirai. Vois-tu, je sais que tu m'attends.
J'irai par la forêt, j'irai par la montagne.
Je ne puis demeurer loin de toi plus longtemps.[4]

Mamyne i-a explicat că fiica lui Victor Hugo se înecase la vârsta de nouăsprezece ani, într-un accident cu barca. Sébastian a simțit durerea tatălui şi dorul după fiica pierdută ca şi cum ar fi fost ale lui şi a înghițit în sec, întorcând spatele pentru a-şi veni în fire, înainte de a o putea privi din nou pe bunica lui. Continuaseră să străbată camerele spre dormitor, unde bunica lui i-a arătat că mai exista o uşă, acoperită cu tapet, ca să pară că face parte din perete; uşa secretă prin care intrau şi ieşeau amantele marelui om.

Mai târziu, când soarele cobora spre apus, Sébastian şi bunica lui au hoinărit prin Louvre, acolo unde a simțit că rezonează cu frumusețea şi genialitatea picturilor impresioniste. Le înțelesese încercările de a capta lumina. Şi el o căuta şi, plin de optimismul tinereții, era convins că ocaziile i se vor ivi în cale. Tot ce trebuia să facă era să nu le lase să îi scape.

Întorşi acasă în ziua următoare, tatăl lui îi spusese că devenise obligatoriu să intre în rândurile Tineretului Hitlerist.

---

[4] „Mâine, în zori, când totul alb va fi,/ Voi pleca. Tu m-aştepți, o ştiu prea bine./ Prin codru, peste munți, eu voi răzbi./ Departe de tine nu mai pot rămâne." (în limba franceză în original).

— Şi cum vi s-a părut oraşul nostru atunci? l-a readus Monsieur Le Bolzec înapoi în prezent, cu întrebarea sa aparent amicală, dar lui Sébastian nu i-a scăpat utilizarea posesivului „nostru”.

— Mi s-a părut frumos. Lumina era diferită, diferită de cea din Germania.

— Parisul – Oraşul Luminilor, a oftat Monsieur Le Bolzec. Ce clişeu!

— Nu, deloc. Era adevărat.

— *Era* adevărat? a zis Monsieur Le Bolzec, ridicând din sprânceană, în timp ce pe buze îi juca un zâmbet vag.

— Este vorba despre piatra albă care se foloseşte aici, a continuat Sébastian. Face ca totul să pară mai deschis la culoare. Clădirile din Germania sunt mai întunecate.

— Nu am fost niciodată în Germania, a afirmat librarul. Cel puțin nu dincolo de linia frontului, a zâmbit el ironic.

Cu siguranță luptase în ultimul război, iar acum era prins într-unul nou. Îi putea fi iertată unda de cinism.

— Pot să vă întreb unde ați învățat să vorbiți franceza atât de fluent?

— Mama mea este franțuzoaică.

Monsieur Le Bolzec a ridicat dintr-o sprânceană.

— Iar tatăl este german?

— Da, lucrez aici ca traducător, a răspuns Sébastian.

— Vasăzică, un om al cuvintelor.

— Cred că s-ar putea spune şi aşa, deşi nu sunt cuvinte prea poetice. S-a oprit, întrebându-se dacă era cazul să continue. Numai hârțoage, documente, nimic important, a adăugat, în cele din urmă.

Nu voia să se destăinuie mai mult de atât. Monsieur Le Bolzec părea destul de inofensiv, dar chiar dacă detectase o oarecare simpatie față de el, ar fi fost naiv din partea lui să presupună că era un sentiment sincer.

Deodată, Monsieur Le Bolzec s-a întors pe călcâie şi a scos o carte de pe raft.

— Uitați, aceasta s-ar putea să vă placă.

Sébastian a luat-o şi s-a uitat la copertă. *Portretul lui Dorian Gray*.

— Oscar Wilde. Nu e un scriitor francez.

— Nu, este irlandez, dar a fost tradus în franceză. O carte foarte interesantă. Cred că s-ar putea să vă placă.

CAPITOLUL 11

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

— Ah!

O picătură de sânge s-a prelins pe obrazul lui Sébastian. Îndepărtând briciul de bărbie, s-a aplecat în față, iar chiuveta îl împungea incomod în burtă în timp ce încerca să se vadă mai bine în oglinda soioasă. Albul ochilor se transformase într-un galben apos, iar irişii erau de un albastru întunecos, ca o mare furtunoasă. N-avea nici o îndoială că erau mai deschişi înainte. Trecându-şi degetele peste barba țepoasă, se gândea cât de mult se schimbase în ultimii patru ani. Îşi pierduse strălucirea – acea scânteiere, acea *joie de vivre* – sau oricum ai numi-o. Se uita țintă în ochii lui apatici, lipsiți de expresie, amintindu-şi cum luceau altădată de bucuria vieții. Dar acum ştia prea multe despre viață şi prea multe despre el însuşi.

Gândurile i s-au întors la femeia din librărie. Ea avea lumina aceea interioară. Nu se putea spune că era frumoasă, trăsăturile ei erau prea ascuțite, dar avea ceva aparte. O anume nesupunere, o voință puternică. Iar asta îl intriga.

A continuat să treacă cu briciul peste bărbie, tresărind când lama hârşâia pe pielea uscată şi întărită. Era greu să se săpunească bine cu bucata inutilă de săpun pe care o primea. Odată bărbieritul încheiat nesatisfăcător, şi-a pus în grabă cămaşa peste trupul umed, s-a îmbrăcat şi a părăsit camera de hotel de pe Rue du Temple. Cel puțin nu era instalat într-o cazarmă, undeva, ca restul Wermachtului. Pentru că făcea parte din personalul administrativ, avea dreptul la propria cameră, iar în hotelurile rechiziționate erau destule camere.

Ajuns în biroul lui, i-a venit greu să se apuce de lucru. A stat la masa de lucru, holbându-se la maldărul de denunțuri care aşteptau să fie traduse în germană. Poate că nu el era cel care prăda casele francezilor în miezul nopții, care smulgea copiii din pat sau din ascunzători, ca să îi suie în camioanele ce aşteptau afară. Poate că nu el era cel care apăsa pe trăgaci. Dar cu siguranță era complicele lor. Cu inima grea, a luat următoare scrisoare.

Stimate domn/stimată doamnă,

Ca nişte cetățeni îngrijorați ce suntem, ne-am gândit că ar fi bine să vă aducem la cunoştință că orfelinatul UGIF de pe Rue Claude Bernard pare să îşi „piardă" din copii. Eu locuiesc peste drum şi, în ultimele câteva săptămâni, am remarcat intrări şi ieşiri din clădire. Copiii sunt uneori scoşi la plimbare duminică dimineața, dar se întorc adesea mai puțini decât au plecat.

Sébastian s-a oprit din citit şi şi-a frecat ochii uscați, obosiți, simțind cum un nod de deznădejde îi strângea stomacul, în timp ce îşi imagina scena care va urma la orfelinat: femei duse la interogatoriu în cătuşe, copii în lacrimi, transportați la Drancy, neînțelegând ce se petrece. Nu pricepea cum puteau unii cetățeni francezi să îi denunțe pe cei care salvau copii; copii care puteau fi ai vecinilor.

Uşa biroului era deschisă, iar când a aruncat o privire dincolo de ea, i-a văzut pe toți absorbiți de muncă; maşinile de scris țăcăneau ca focurile de pistoale, trăgând cartuş după cartuş. Şi-a dus palmele la tâmple, încercând să gândească în linişte. Pulsul i s-a accelerat când o idee i-a răsărit în minte. Era riscant, iar dacă ar fi descoperit vreodată cineva ceea ce a făcut, ar fi însemnat sfârşitul carierei sale. Poate chiar sfârşitul vieții sale. Nu era sigur că avea curajul să o ducă la capăt şi, amânând luarea unei decizii, a împăturit scrisoarea în patru şi s-a sucit pe scaun, ca să o poată îndesa în buzunarul de la spate al pantalonilor.

Restul zilei, a lucrat mecanic, încercând să nu gândească, iar la ora cinci şi jumătate, se simțea epuizat de efortul depus. Nu terminase cota obişnuită de scrisori pe ziua aceea, dar s-a ridicat totuşi în picioare şi şi-a luat pălăria. Venise vremea să ia o decizie, iar în locul acela nu putea gândi limpede. În drum spre ieşire, a trecut pe lângă colegii săi şi a simțit că unii dintre ei au ridicat capul când a păşit prin dreptul lor, dar şi-a ținut privirea ațintită asupra uşii.

Ajuns afară, realitatea l-a izbit ca un pumn în stomac. Ce naiba îşi închipuia? A simțit sudori reci pe ceafă când şi-a imaginat ce ar putea păți dacă s-ar afla că a făcut pierdut un denunț. Tocmai atunci, o maşină neagră a Gestapoului s-a apropiat în viteză, dinspre colțul străzii. Sébastian s-a lipit instinctiv de zid până a trecut, apoi a cotit pe prima stradă şi a înaintat fără nici o direcție, încercând să hotărască ce să facă cu scrisoarea.

După o vreme, şi-a dat seama că se află pe Rue Montmartre şi bănuia că drumul duce spre sătucul Montmartre, acolo unde bazilica albă Sacré-Coeur, din vârful dealului, privea peste întinderea Parisului. Nu o văzuse încă şi, cu toate că nu îl atrăgeau bisericile, putea fi

un loc bun de meditație. A mai mers preț de zece minute până când a zărit vestita moară, luminată în roşu – Le Moulin Rouge. A trecut în grabă pe lângă soldații germani care stăteau la coadă pe trotuar, apoi şi-a continuat drumul, ajungând în scurtă vreme la o scară abruptă, ce urca spre bazilică. În timp ce urca, cu respirația întretăiată de treptele ce nu se mai sfârşeau, s-a apucat cu mâna de balustrada metalică de pe mijlocul scării duble. De sus se auzea muzică. După o vreme, a găsit şi sursa: un bătrân aplecat peste o chitară şi două femei aflate lângă el, care fredonau încetişor. Când l-au văzut, muzica s-a oprit brusc. Le-a întors spatele şi şi-a continuat urcuşul, abia remarcând că reîncepuseră să fredoneze.

Ajuns în vârf, a urmat drumul îngust care şerpuia pe lângă un parc, înspre bazilică. Domurile sclipeau albe, ca un castel din basme.

Când a intrat în bazilică, l-a izbit tăcerea. Nu era simpla absență a zgomotului, ci o tăcere paşnică şi plină de semnificație. În ciuda tavanelor înalte, boltite, locul părea primitor. A înaintat mai întâi pe margine, uitându-se către confesionale şi cele câteva lumânări aprinse sub firide. Privind pe deasupra stranelor, a văzut vreo douăzeci de oameni îngenuncheați, cu capetele plecate în rugăciune. S-a apropiat încet de una dintre băncile din față şi s-a aşezat. Copil fiind, mergea cu părinții la biserică de Crăciun şi de Paşte şi, cu toate că se plictisea, îi plăcea să îşi imagineze că Dumnezeu veghea asupră-i. Îl făcea să se simtă în siguranță. Ce prostie! Nimeni nu îi purta de grijă, nici ființă muritoare, nici nemuritoare. Şi-a amintit de zeii greci şi de felul în care se jucau cu oamenii de parcă ar fi fost pioni pe o tablă de şah. Imaginea aceasta i se părea mai veridică.

Pe măsură ce absorbea liniştea şi tăcerea, îl cuprindea o senzație necunoscută de tihnă. A privit spre tavan; cu

brațele desfăcute, Isus se uita țintă la el, dar ochii îi erau goi, indiferenți chiar. Dacă exista un Dumnezeu, nu era prezent pentru cei ca Sébastian. Era prezent pentru victime şi pentru nevinovați, pentru cei aflați în căutarea unei mângâieri, nu a rațiunii. Oftând, Sébastian s-a ridicat să plece şi, în timp ce se îndepărta, a simțit scrisoarea foşnind în buzunarul de la spate, ca şi cum i-ar fi şoptit că ai mereu alegeri de făcut, chiar şi atunci când nu ți se pare că ar fi aşa. Deodată, şi-a dat seama ce avea de făcut cu scrisoarea.

Lui Sébastian îi tremurau degetele în timp ce ținea scrisoarea deasupra lumânării votive, privind cum hârtia luceşte portocaliu, apoi se înnegreşte şi se preface în cenuşă. A suflat deasupra ei, împrăştiind micile fragmente pe podeaua bazilicii şi apoi folosindu-se de talpa cizmei ca să le facă pierdute între dalele din piatră.

A ieşit din lăcaş în întunericul amurgului. *Putain!* Ce făcuse? A închis ochii, a inspirat adânc, silind aerul să îi umple plămânii şi apoi răsuflând prelung. O senzație necunoscută, de mândrie, i s-a răspândit prin corp. Făcuse un lucru mărunt, dar chiar şi aşa, a ridicat capul şi şi-a îndreptat umerii, de parcă ar fi deținut controlul asupra propriului destin. Dar era destul? Aveau să urmeze şi alte scrisori. Erau ca buruienile; scoteai una, dar creşteau mai multe în locul ei. Trebuia să stea cu ochii pe ele acum, că depăşise această linie. Trebuia să îi avertizeze pe cei de la orfelinat, dar cum? Nimeni nu ar avea încredere în el; cu oricine ar fi vorbit ar fi crezut că e o capcană. Singurul francez care ar putea pleca urechea la vorbele lui ar fi Monsieur Le Bolzec, dar nici nu îl cunoştea bine. La urma urmelor, putea fi un colaborationist, iar Sébastian nu îşi riscase oare destul pielea? Trebui să se gândească bine.

Soarele cobora încetişor în spatele bazilicii Sacré-Coeur, în vreme ce Sébastian cobora scara abruptă. Doi soldaţi urcau treptele, râzând zgomotos.

— *Heil Hitler!*

Soldaţii s-au oprit, ridicând braţele în semn de salut. Sébastian a zâmbit în loc să ridice braţul. Bărbatul mai tânăr s-a încruntat, dar celălalt l-a întrebat dacă vrea să meargă cu ei la o băută.

— Mulţumesc, dar nu în seara asta, a zis Sébastian, încercând să pară prietenos, căci nu voia să aibă nici un fel de probleme cu ei.

— Cum vrei, a replicat cel tânăr. Dar ai grijă la fete, *mein freund*, toate au blenoragie.

Celălalt soldat l-a lovit pe prietenul lui pe spinare.

— Tu ştii cel mai bine, nu-i aşa?

Sébastian i-a lăsat râzând şi a continuat să coboare scările.

O fată l-a strigat din umbră.

— Hei, soldat. Ca o pisică, s-a furişat spre el şi a lăsat o mână uşoară pe umărul lui. Cauţi companie în seara asta?

Se făcuse prea întuneric ca să o vadă bine, iar chipul îi era parţial acoperit de o pălărie mare. L-a izbit mirosul de vin oţetit. A ignorat-o şi şi-a continuat drumul, dar apoi, după o clipă, a simţit un puseu de regret. I-ar fi plăcut compania cuiva, şi până la urmă ce făcea atât de greşit femeia aceasta, vânzându-se pe câţiva bănuţi? Erau pe lume lucruri mai rele. Mult mai rele. Femei şi bărbaţi se prostituau în fiecare zi, numai pentru a supravieţui. Cât fusese tânăr, se vânduse fără ca măcar să îşi dea seama, câştigând toate acele trofee pentru Tineretul Hitlerist, îmbătându-se cu laude, mărşăluind în uniformă, simţind că este unul dintre puţinii aleşi. Ce tâmpit fusese. Mai rău decât o târfă ieftină.

Aproape pe negândite, a hotărât să se oprească şi să bea ceva la una dintre cafenelele aflate la capătul scărilor. Când

s-a aşezat pe scaun la bar şi a comandat un coniac, a remarcat două femei în cealaltă parte. Aveau picioarele goale şi îşi ţineau fustele ridicate, lăsând la vedere pulpele palide, pe spatele cărora era trasată câte o dungă, mânjită de-acum, pentru a da impresia că poartă dres. Deodată, au ajuns lângă el.

— Ce ai zice să cumperi doamnelor ceva de băut?

Admirându-le pentru îndrăzneala lor, i-a cerut barmanului o carafă de vin alb. I-a fost împinsă pe tejghea fără alte mofturi, iar Sébastian a fost nevoit să toarne singur. Au ciocnit paharele, privindu-se în ochi.

— *Santé*.

Una avea o linie neagră şi subţire trasată pe interiorul genelor de jos, iar rujul de un roşu întunecat era încadrat de un contur într-o nuanţă purpurie. Cealaltă nu era machiată, dar avea buze pline şi senzuale. Le-a ţuguiat când a băgat o ţigară în gură şi a tras lung din ea. El a privit-o în timp ce îşi golea paharul cu vin, simţindu-i mâna care îi mângâia pulpa, încet, dar ferm. Apoi s-a aplecat spre el şi i-a simţit sânul moale lipit de pieptul lui. I-a răsuflat în ureche.

— Două sunt mai bune decât una singură. Te putem face foarte fericit.

Gura i-a coborât de-a lungul gâtului, muşcându-l uşor. El a închis ochii pentru o clipă, lăsându-se în voia senzaţiei plăcute de excitare. Apoi a simţit cum cealaltă femeie îi trasează o linie peste obraz, cu unghia ascuţită.

— Ce zici, *soldat*? a şoptit ea.

Cuvântul *soldat* a fost cel care i-a pus capac – şi un neaşteptat iz de colonie pe care îl recunoştea. Mirosea precum cea pe care o folosea comandantul. Dorinţa stârnită i-a pierit pe loc.

— Ascultaţi, doamnelor. Eu trebuie să plec, dar vă las să savuraţi în voie restul de vin.

A aruncat câteva monede pe tejghea şi s-a întors să plece.

— Nu ştii ce pierzi, *soldat*, i-a strigat una dintre ele.

Trecuse de ora stingerii şi atmosfera se schimbase. Oricine era pe afară la ora aceasta avea dreptul să se afle acolo, ceea ce însemna că fie erau germani, fie fuseseră asimilaţi. Prostituatele erau tolerate, deşi naziştii preferau ca ele să lucreze într-unul din bordelurile cunoscute.

Înaintând spre staţia de metrou, i-a atras atenţia o fată care stătea rezemată de un zid. Avea ceva diferit, ca şi cum ar fi fost cu gândurile hăt, departe, iar în obraji i se desluşea o roşeaţă atrăgătoare.

S-a oprit.

Ea a ridicat privirile şi a zâmbit. Era un surâs deschis, facil, iar el s-a trezit răspunzându-i în acelaşi fel. Era pe punctul de a trece mai departe, când ea a făcut câţiva paşi înspre el şi, fără un cuvânt, şi-a strecurat mâna într-a lui. Era uşoară şi fragilă, iar el simţea că o simplă strângere mai puternică ar fi putut să o strivească. Şi-a încleştat degetele peste mâna ei.

— Ah! a icnit ea.

Slăbind strânsoarea, a întors capul spre ea şi i-a zâmbit.

— *Pardonnez-moi*.

Teama din ochii ei s-a prefăcut pe loc în uşurare. Cât de vulnerabilă era! Îi putea face orice şi nu s-ar fi găsit nimeni care să o apere. Era nedrept, atât de nedrept totul.

— Vrei să bei ceva cu mine? a întrebat ea.

El a băgat mâna în buzunar şi a scos portofelul.

— Nu pot în seara asta. Dar uite, ia asta, a zis el, strecurându-i în mână o bancnotă de cinci franci.

— *Merci, monsieur, merci*, a strigat fata după el, în timp ce se îndepărta.

CAPITOLUL 12

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Sébastian şi-a aruncat ochii spre ceasul de pe perete – abia ora 17. Lăsându-se în spate pe scaun, şi-a întins braţele la ceafă şi şi-a mişcat gâtul înţepenit dintr-o parte în alta, privind la colegii săi ocupaţi, cu capetele plecate deasupra maşinilor de scris şi teancurilor de hârtii. Era neliniştit, iar gândul că va lua din nou masa de unul singur îl deprima.

Oftând, s-a uitat la teancul de scrisori care îşi aşteptau traducerea. Va mai face două, apoi va pleca. Îşi simţea ochii uscaţi şi obosiţi şi a luat de pe masă una dintre scrisorile dactilografiate; erau întotdeauna mai uşor de citit. A cercetat pagina, semnată de *Un Homme Honnête,* care pretindea că un cunoscut de-ai săi ar fi comunist. Dacă nu era vorba de un evreu, era întotdeauna un comunist. A introdus o coală albă de hârtie în maşina de scris şi a început traducerea, cuvânt cu cuvânt.

Era abia 17.30 când a plecat, iar câţiva colegi au ridicat privirile când a trecut pe lângă ei. Când a traversat Pont Neuf, s-a oprit ca să urmărească lunecarea unui cargobot lung, scufundat mult în apă din cauza încărcăturii grele. Înaintând de-a lungul cheiului, pe celălalt mal, a trecut pe lângă mai mulţi soldaţi germani, care stăteau la terasele cafenelelor, împreună cu nişte franţuzoaice. Nu putea să nu se întrebe ce simţeau aceste femei pentru bărbaţii de lângă ele. Îi considerau simple tichete de masă? Sau aveau sentimente pentru ei? Conta, oare?

S-a trezit mergând din nou spre librărie. Clopoţelul a răsunat la intrarea sa în prăvălie, iar librarul a ridicat privirea de la raftul unde aranja cărţi. Sébastian a zărit în ochii lui Monsieur Le Bolzec un licăr de recunoaştere, dar

apoi privirea i-a devenit glacială. Probabil că nu era atât de binevenit aici precum îi plăcea să îşi imagineze.

S-a auzit din nou clopoţelul. A intrat o doamnă în vârstă, care a salutat din cap.

— *Bonsoir, madame*, i-a zâmbit Monsieur Le Bolzec.

— *Monsieur*, a răspuns ea scurt, întorcându-se spre Sébastian, iar pe frunte i s-a lăţit o cută adâncă de încruntare.

— *Bonsoir, madame*, a ţinut să spună Sébastian.

Bătrâna l-a privit lung, ţintă, apoi, fără nici un alt cuvânt, s-a întors pe călcâie şi a ieşit din librărie. Sébastian l-a auzit pe Monsieur Le Bolzec oftând adânc, iar pentru o clipă a rămas pe loc, vizibil stânjenit.

— Îmi pare rău. Am impresia că vă gonesc clienţii.

Sébastian se întreba dacă nu cumva era mai bine să plece.

— Nu vă faceţi griji. Oricum nu cumpără nimic niciodată. De obicei nu vând mai mult de două cărţi pe zi în momentul acesta.

Aerul devenea tot mai încărcat, iar sentimentele de înstrăinare şi de singurătate ale lui Sébastian se adânceau cu fiecare minut care trecea. Nu era pregătit să plece. Şi-a scos chipiul şi l-a vârât sub braţ, apoi s-a apropiat de un raft, de unde a scos o carte la întâmplare şi a început s-o frunzărească distras.

— Sper că nu vă supăraţi că vă întreb, a rupt tăcerea Monsieur Le Bolzec, apropiindu-se. Sunteţi obligaţi să purtaţi uniforma şi când sunteţi în afara serviciului?

Sébastian a închis cartea şi s-a uitat la el.

— Nu suntem niciodată în afara serviciului.

Monsieur Le Bolzec a ridicat o sprânceană.

— Niciodată?

— Chiar aşa. Niciodată.

— Nu vă obligă să şi dormiţi în ea, nu-i aşa?

— Nu. Dar aş putea ajunge în faţa curţii marţiale dacă aş fi prins în haine civile.

Monsieur Le Bolzec l-a studiat pe Sébastian o clipă.

— Nu sunteţi mai liberi decât noi, aşa-i?

— Nu chiar, a zis Sébastian, clătinând din cap. Doar că primim mâncare mai bună.

— Şi săpun.

— Da. Primim săpun.

Cei doi bărbaţi s-au privit în tăcere timp de un minut şi, dacă nu greşea, Sébastian a simţit că are loc un schimb între ei: un fel de înţelegere mutuală.

— Aţi citit cartea aceea de Oscar Wilde? a întrebat în cele din urmă Monsieur Le Bolzec.

— Da, am terminat-o ieri, a răspuns Sébastian, amintindu-şi de felul în care stilul de viaţă destrăbălat al lui Dorian l-a ajuns într-un final. Mi-au plăcut descrierile Londrei.

Monsieur Le Bolzec a ridicat abia perceptibil dintr-o sprânceană, parcă sugerând că găsea uşor superficial răspunsul lui Sébastian.

— Cum vi s-a părut sfârşitul?

— Inteligent. Mai devreme sau mai târziu, suprafaţa cedează.

Sébastian se întreba dacă librarul încerca să stabilească o paralelă între nazism şi viaţa lui Dorian Gray. Era adevărat – înalţii oficiali erau întotdeauna îmbrăcaţi impecabil, modele de politeţe, folosind eufemisme ca „relocare” şi „interogare”, adesea fără ca măcar să ridice glasul, ca şi cum acestea ar fi fost nişte concepte cât se poate de civilizate.

— Într-adevăr, a zis Monsieur Le Bolzec, scoţând o carte de pe raft. Ultima dată când aţi trecut pe aici, îmi spuneaţi că eraţi un flăcău de şaisprezece ani prima dată când aţi venit la Paris.

— Da, bunica mea, care era franțuzoaică, a vrut să îmi arate oraşul în care a crescut.

— Ce an era? Dacă nu vă deranjează că vă întreb.

— 1936.

— Anul în care Germania a câştigat cele mai multe medalii olimpice.

— Da.

— Nu cumva era anul când Hitler a decretat că e obligatoriu ca tinerii să facă parte din armata sa?

— Din Tineretul Hitlerist. Aşa este.

— Toți cei sub vârsta de optsprezece ani.

Sébastian a încuviințat din cap.

Monsieur Le Bolzec îl cerceta cu luare-aminte pe Sébastian.

— Trebuie să recunosc, mi s-a părut o mişcare foarte deşteaptă din partea lui. Sébastian nu ştia cum să răspundă, dar a înțeles că nu era nevoie. Monsieur Le Bolzec a continuat. Şi-a creat o armată credincioasă, nu-i aşa? Pun pariu că vă dădeau uniforme elegante. Şi vă umpleau burțile. Sébastian a lăsat privirea în pământ, îngrijorat că se făcea vinovat de lipsă de loialitate purtând această discuție cu un francez, care era, practic, un străin. Sunt sigur că vă distrați pe cinste, toți băieții laolaltă. Pun pariu că jucați nişte jocuri grozave.

Ne distram? Jocuri grozave? Gândurile lui Sébastian au zburat înapoi, către unul din „jocurile" lor.

Erau câteva „plutoane" – grupuri de băieți care trebuiau să fie de aceeaşi parte a baricadei, doar că unul era ales pe post de victimă. I se dădeau zece minute să fugă şi să se ascundă, înainte ca ceilalți să fie trimişi să îl găsească. Când îl aduceau înapoi la comandant pe amărâtul acela de copil, trebuiau să îi administreze pedeapsa. O dată, comandantul a observat că Sébastian nu lua parte la bătaie.

— Kleinhaus, eşti cam slab de înger, aşa-i? Loveşte-l în faţă! Îţi ordon!

Sébastian s-a uitat ţintă la ghetele sale mari şi grele şi apoi la chipul înspăimântat al băiatului. A tras piciorul înapoi, gata să lovească, dar apoi ceva dinlăuntrul său a pus stăpânire pe el şi a ţâşnit de pe loc, alergând cât îl ţineau picioarele. Era cel mai bun atlet din grup, iar în următoarele câteva ore a fugit ca pentru a-şi salva viaţa. În cele din urmă s-a lăsat noaptea, dar el a rămas în pădure până la ivirea zorilor.

Când s-a întors la grupul lui a doua zi de dimineaţă, chipul comandantului era aspru şi rece. I-a făcut semn unuia dintre băieţii mai mari, care s-a apropiat ţanţoş de Sébastian, cu o privirea maliţioasă. Sébastian îşi simţea sângele gonindu-i prin vene şi îi venea să o rupă din nou la fugă, dar nu mai avea energie.

Pumnul care s-a oprit în obrazul lui a venit rapid şi eficient, iar Sébastian s-a prăbuşit într-o parte, cu falca străpunsă de durere. A încercat să stea drept, însă se clătina şi îi vuia capul, abia auzind hohotele de râs care se porniseră.

— Bloc de pedeapsă pentru Kleinhaus! a răsunat, tare şi limpede, vocea comandantului.

Băiatul mai mare l-a apucat pe Sébastian de umăr, l-a împins în faţa lui şi i-a tras un picior în fund.

— Păi, Kleinhaus, dacă nu poţi să te baţi, poţi oricând să dai bir cu fugiţii.

În timp ce era îmbrâncit în faţă, a simţit râsul comandantului vibrându-i până în adâncul fiinţei.

Sébastian se uita acum la Monsieur Le Bolzec, pe jumătate pierdut în amintirile sale.

— Da, a răspuns el. Jucam jocuri.

CAPITOLUL 13

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

M-am gândit să trec pe la librărie când mă întorceam de la muncă în seara asta, căci voiam să-i iau lui Isabelle o carte pentru ziua ei de naştere. Monsieur Le Bolzec nu închidea, de obicei, decât la ora stingerii, aşa că aveam timp. Librăria era pustie când am intrat.

— Élise, draga mea. Ce plăcere! m-a salutat Monsieur Le Bolzec, ieşind din spatele unui raft.

Era urmat de un bărbat în uniformă. Neamțul de acum câteva seri.

— *Bonsoir, mademoiselle.*

Neruşinatul mi-a întins mâna de parcă am fi fost cunoştințe vechi.

Mă uitam țintă la el, dar mâinile nu mi s-au clintit de lângă trup. A avut neobrăzarea să mă privească la rândul lui, dar nu voiam să fiu eu prima care întoarce capul, aşa că i-am înfruntat privirea cu ochi ca de piatră. Probabil că nu a durat decât o secundă sau două, dar simțeam că timpul se întinde ca un elastic. Am remarcat că irişii lui aveau o nuanță limpede de albastru, la fel ca piatra de acvamarin a unui inel de-ale mele. În cele din urmă, şi-a coborât privirea.

— Ar trebui să plec, a zis el.

M-am simțit triumfătoare. Am băgat de seamă tonul trist al vocii lui şi felul în care i s-au prăbuşit umerii, dar am refuzat să las aceste lucruri să îmi ştirbească sentimentul de victorie.

— Nu-i nevoie să plecați, a spus Monsieur Le Bolzec, aruncând o privire spre mine.

Dar neamțul a dat mâna cu Monsieur Le Bolzec, m-a salutat din cap, şi-a pus chipiul şi a ieşit.

De cum s-a închis uşa în urma lui, Monsieur Le Bolzec s-a întors spre mine.

— Nu trebuie să fii chiar atât de ostilă.

— Suntem în război cu ei! Inima îmi bubuia de indignare. E un fricţ mizerabil!

— Dar nu e responsabil pentru acest război.

— Toţi sunt responsabili! Până la ultimul.

Monsieur Le Bolzec a clătinat din cap şi a oftat.

— E aproape un băieţandru.

Am dat ochii peste cap, întrebându-mă dacă avea de gând să îi găsească şi alte scuze fricţului.

— Îl cheamă Sébastian, Sébastian Kleinhaus. E pe jumătate francez. Mama lui e franţuzoaică, iar tatăl, neamţ.

— *Je m'en fous!* Ce contează? Poartă uniformă nazistă! am strigat către Monsieur Le Bolzec, privindu-l în ochi, sfidător.

Mă simţeam stânjenită că îl înfruntam în felul acesta.

S-a auzit clopoţelul, făcându-ne pe amândoi să întoarcem capul spre uşă. A intrat un tânăr, la braţ cu o doamnă în vârstă.

— *Bonsoir, mademoiselle, monsieur*, ne-au salutat, apoi s-au îndreptat spre cel mai apropiat raft, căutând printre cărţi.

Monsieur Le Bolzec s-a întors din nou spre mine.

— Ciudat lucru naţionalitatea! Ce înseamnă, cu adevărat, să fii francez? Sau să fii german?

Nu eram sigură ce voia să spună Monsieur Le Bolzec cu asta şi nu voiam să continuăm discuţia cât erau prezenţi şi alţi oameni. M-am gândit să plec, dar nu voiam să ne despărţim certaţi. Şi, oricum, voiam să cumpăr o carte.

— Ai auzit vreodată de Tineretul Hitlerist? a continuat el.

— Da.

Simţeam prezenţa celorlalţi clienţi, dar păreau captivaţi de cartea la care se uitau împreună.

— Îndoctrinarea unei întregi generații. Ideea strălucită a lui Hitler, a zis el, coborând un pic vocea. Totul se baza pe naționalism. Şi nu le-a dat de ales. Toți tinerii de peste doisprezece ani au fost obligați să se înscrie în rândurile organizației.

— Nu înțeleg de ce insistați să-i găsiți scuze, am zis eu şoptit.

Monsieur Le Bolzec m-a atins uşor pe cot.

— Nu scuze, Élise. Motive. Când ajungi la vârsta mea, vezi lumea altfel, înțelegi că orice poveste are în spatele ei o altă poveste, a explicat el, apoi s-a aplecat spre mine. Nu fi atât de grăbită să judeci.

Doamna în vârstă a tuşit puternic, iar când m-am uitat spre ea, am văzut că tânărul o masa pe spate. Nu părea să-i ajute. Tuşea întruna, iar horcăiturile ei mă făceau să mă înfior.

Monsieur Le Bolzec s-a dus în camera din spate şi s-a întors în grabă, aducând un pahar cu apă. L-a întins doamnei, punându-i o mână pe umăr. Femeia a luat o înghițitură, privindu-l printre lacrimi.

— *Merci, monsieur. Merci.*

— Veniți aici şi luați loc.

Monsieur Le Bolzec a luat-o de braț şi a condus-o spre unul dintre taburetele pe care le ținea în spatele casei de marcat. L-am privit cum o ajută să se aşeze, fără să-şi ia mâna de pe umărul ei, cum îi vorbeşte pe un ton coborât, liniştitor. Apoi am surprins privirea tânărului şi i-am văzut uşurarea din ochi. Bunătatea lui Monsieur Le Bolzec m-a făcut să mă simt grosolană şi stângace.

Când au plecat, Monsieur Le Bolzec s-a întors din nou spre mine.

— Élise, nu-ți poți permite să fii atât de... de transparentă.

— Ce vreți să spuneți?

Monsieur Le Bolzec şi-a scărpinat favoriții, observându-mă cu atenție.

— Te ştiu de când erai mică. Ştiu ce gândeşti despre Ocupație, despre germani, a început el, iar eu am oftat zgomotos; nu era nici un secret. Şi văd bine că ai nervii întinşi la maximum. O simt. Nu trebuie să-mi spui cu ce te ocupi. Tot ce vreau să zic e că nu ştii niciodată când îți va fi de folos cineva, când va fi bine să ai duşmanul de partea ta.

— Vreți să spuneți că ne putem folosi de el?

— Nu poți să ştii niciodată. Iartă-mi aroganța, dar cred că mă pricep să judec caracterul oamenilor. Băiatul e chinuit de vină şi de singurătate – o combinație fatală.

— Ce băiat? E bărbat în toată firea!

— Da, ai dreptate. Dar e atât de tânăr; nu se cunoaşte nici pe sine. Nu a fost nicicând liber să facă alegeri după placul inimii. A fost un fiu ascultător, care a devenit un soldat ascultător. Dar el este mai mult de atât. E un suflet chinuit.

— Şi aşa ar trebui să fie!

Nici acum nu îmi venea să cred că Monsieur Le Bolzec voia să am înțelegere pentru un friț.

A schițat un zâmbet.

— Nu mori dacă vorbeşti cu el un pic, a zis el, apoi a făcut o scurtă pauză. Numai când librăria este goală, desigur. Ştim amândoi cum bârfesc oamenii. E departe de casă, se simte pierdut şi singur. Aveam aceeaşi vârstă pe care o are el acum când am fost trimis pe front, la ultimul război. Crezi că eu voiam să mă duc? Crezi că voiam să mă duc să omor tineri pe care nu-i întâlnisem niciodată şi care fuseseră trimişi acolo la fel ca mine? Nu. Dar m-am dus, nu? Acelaşi lucru i se întâmplă şi lui acum: urmează ordinele primite, pentru că alternativa este prea înspăimântătoare.

Am oftat adânc. Deşi îi înțelegeam punctul de vedere, nu era problema mea. Problema mea era cum să mă opun

inamicului, iar Sébastian Kleinhaus chiar asta era. Inamicul.

CAPITOLUL 14

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Est-ce à nous qu'il prête l'oreille?
Est-ce aux anges? Est-ce aux démons?
A quoi songe-t-il, lui qui veille
A l'heure trouble où nous dormons?[5]

Sébastian a închis cartea cu poezii de Victor Hugo. Era obosit, dar somnul refuza să-i aducă uşurarea de care avea nevoie. A stins lampa, apoi s-a întors pe o parte, dar îi era cald. Prea cald. Era de-a dreptul sufocant în cămăruța lui. Chiar atunci, o uşă s-a trântit zgomotos. Colegul lui se întorsese, probabil, după seara petrecută în oraş. S-a auzit râsul uşor al unei femei. Fir-ar să fie! Acum va trebui să asculte toată noaptea scârțâitul patului.

A aprins din nou lampa şi s-a uitat la ceasul de mână: 2.30. Zgomotul unor cizme cu ținte a întrerupt chicotele care veneau din camera de alături. Sébastian s-a ridicat şi a deschis ferestrele, desfăcând zăvorul care ținea obloanele legate, apoi s-a aplecat şi a inspirat aerul răcoros al nopții. Trei soldați au trecut prin fața clădirii, cu puştile țintind în sus. S-au oprit în fața unui bloc de pe aceeaşi stradă. Unul dintre ei a deschis uşa cu patul puştii şi apoi au intrat.

---

[5] „La noi îşi pleacă urechea?/Sau la îngeri? Ori poate la demoni?/La ce se gândeşte cel ce ne păzeşte/În aceste tulburi timpuri, când dormim?" (în limba franceză în original).

După câteva minute au ieşit, cu puştile aţintite spre capul unui bărbat. Omul era încă în pijama şi ţinea mâinile la ceafă. O femeie în cămaşă de noapte mergea alături de el, cu un copil mic de mână. Sébastian s-a aplecat tot mai mult peste pervaz, auzind cum plânsetele copilului se pierdeau în depărtare.

A vrut să dea fuga în stradă, să nu le permită să ridice o familie în felul acela. Dar era lipsit de orice putere, un nimeni. S-a întors şi s-a lăsat să cadă pe pat. A izbit de mai multe ori cu pumnii încleştaţi în saltea, cuprins de o senzaţie de disperare neputincioasă. Pereţii camerei se strângeau în juru-i, sufocându-l, iar patul din camera de alături scârţâia fără oprire. Şi-a îndreptat privirile spre uniforma care atârna de uşa şifonierului. În semiîntuneric, părea să îşi bată joc de el, ca şi cum i-ar fi zis: „Da. Eu sunt a ta, dar şi tu eşti al meu”.

Apucând pachetul de Gitanes de pe noptieră, a aprins o ţigară şi a rămas cu privirea aţintită asupra uniformei sale.

— Îţi arăt eu ţie, a mormăit Sébastian.

Scoţând ţigara din gură, s-a ridicat şi a lipit-o de materialul gri-închis al tunicii. Ca hipnotizat, a privit cum ţigara face o gaură. Apoi a îndepărtat-o şi a făcut un pas în spate, pentru a observa mai bine cercul perfect rotund pe care îl lăsase. Scârţâitul patului de alături s-a oprit brusc, şi s-a lăsat tăcerea. Sébastian şi-a ţinut răsuflarea, aşteptând ca uşa să se deschidă şi apoi să se închidă la loc şi ca femeia să plece. Nu a trebuit să aştepte mult timp. Femeia a trântit uşa la plecare. Cel puţin acum se putea întoarce în pat.

A aruncat chiştocul în scrumiera de pe noptieră şi a stins lumina, apoi a rămas întins pe pat, în întuneric. A simţit cum gândurile îi încetinesc, iar valurile somnului încep să-l legene. Le-a întâmpinat bucuros, sperând să fie dus pe aripile lor. Dar unul dintre valuri s-a sfărâmat peste el. S-a

trezit tresărind, cu inima bubuindu-i în piept. Henrik. Îl visa din nou pe Henrik. Rusia. Ridicându-se în capul oaselor, şi-a şters sudoarea de pe fruntea cleioasă. Nu va scăpa niciodată. Nu va mai fi niciodată liber.

S-a ridicat, şi-a scos în grabă pijamaua şi a aruncat-o pe podea, apoi şi-a tras pe el uniforma, fără să se mai sinchisească de cămaşă. Trebuia să iasă din cameră.

A cutreierat străzile nefiresc de tăcute, apoi, la primele ore ale dimineții, a privit cum răsare soarele peste clădirile în stil Haussmann, apoi a intrat într-o cafenea, să ceară o cafea şi un croasant. Era sâmbătă, nu avea nimic de făcut şi s-a trezit rătăcind din nou spre librărie, disperat să găsească un chip prietenos.

Prăvălia era goală, iar Monsieur Le Bolzec avea de lucru la casa de marcat. Sébastian s-a îndreptat spre colțul prăfuit unde se aflau volumele de poezie. Chiar atunci, clopoțelul a sunat, făcându-l să tresară. Era ea. Élise. A văzut-o că ezită şi şi-a dat seama că ar fi vrut să se întoarcă şi să iasă. *Las-o*, şi-a zis el. Era dreptul ei.

Dar Monsieur Le Bolzec a fost mai rapid.

— Élise. Ce plăcere să te văd! a zis el, sărutând-o pe fiecare obraz, în vreme ce Sébastian a scos o carte de pe raft şi s-a prefăcut că citeşte. Ce faci? l-a auzit pe Monsieur Le Bolzec întrebând-o. Am să-ți dau ceva să duci pe Rue Claude Bernard.

Rue Claude Bernard? Îi suna cunoscut. *Merde!* Era numele străzii unde se afla orfelinatul acela. Centrul UGIF. Era sigur.

Monsieur Le Bolzec a intrat în camera din spate şi s-a întors cu o pungă maro de hârtie.

— Câteva cărți şi nişte biscuiți dulci pentru copii.

Sébastian şi-a ținut respirația, aşteptând-o să răspundă, dar ea nu a zis nimic. S-a luptat din răsputeri să nu se

întoarcă spre ei şi să îi privească, apoi a auzit-o pe Élise spunând *Au revoir*, iar la urmă, sunetul clopoţelului. Plecase. Monsieur Le Bolzec îşi făcea din nou de lucru la casa de marcat. *Merde!* Ce ar fi trebuit să facă?

S-a apropiat de tejghea, aşteptând ca bătrânul să ridice privirea şi simţindu-se gâtuit de emoţie, în timp ce se gândea ce să spună. Prin minte îi gonea imaginea descinderii Gestapoului la orfelinat.

— Am auzit fără să vreau, a început el.

— Ce?

Monsieur Le Bolzec îl cerceta precaut.

— Rue Claude Bernard.

Ochii lui Monsieur Le Bolzec au devenit brusc mai întunecaţi.

— Ce-i cu asta?

— Este centrul UGIF, nu-i aşa? Orfelinatul.

— Aşa cred. E legal, a zis bătrânul, după o scurtă pauză. Unde vor să ducem toţi copiii ai căror părinţi au fost deportaţi?

— Nu asta e problema, a zis el şi a simţit că i se înfiorase pielea căutând un mod de a se explica. S-ar putea să aibă probleme.

— Ce vreţi să spuneţi?

Monsieur Le Bolzec s-a aplecat peste casa de marcat, cu chipul devenit cenuşiu.

— Nu vă pot explica, a zis Sébastian, ştiindu-se şi aşa prea implicat; nu îşi putea permite să dezvăluie mai mult. Spuneţi-le să fie atenţi. Spuneţi-le tuturor să fie cu mare băgare de seamă.

Monsieur Le Bolzec l-a apucat de braţ.

— Ce se petrece?

— S-ar putea să fie urmăriţi. Sébastian s-a tras în spate. Ar fi bine să îi avertizaţi.

— Ce vreți să spuneți? De ce îi urmăresc?

— Nu ştiu.

— Dar Élise nu a făcut nici un rău. Timp de o clipă, cei doi bărbați au rămas cu privirile ațintite unul asupra celuilalt, conştienți amândoi că lucrul acesta nu avea nici o importanță. Bine, îi voi spune. O să le spun tuturor, a încuviințat Monsieur Le Bolzec.

Sébastian a plecat brusc, înainte de a fi tentat să mai zică şi altceva.

CAPITOLUL 15

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

Loviturile repetate ale mingii de tenis îmi răsunau în urechi în timp ce traversam Jardins du Luxembourg, în drum spre muncă. Era ceva nepotrivit în asta, la fel cum se întâmpla cu bobocii timpurii care dădeau în floare. La suprafață, totul părea firesc, dar dacă te uitai mai de aproape, vedeai că mai toți cei ieşiți la o plăcută plimbare erau germani şi apoi puteai să remarci şi indicatoarele înfipte în iarbă: *Interdit aux Juifs* – Interzis evreilor. Evreii fuseseră ostracizați în comunitatea noastră, apoi îndepărtați treptat, dar sigur.

Am înghețat, simțind cum îmi bubuia inima în piept. Un soldat german stătea în fața mea.

— Puteți să ne faceți o fotografie, vă rog? mi-a zâmbit el.

Am încuviințat din cap fără să rostesc nici un cuvânt, regretând că nu am avut curajul de a-l ignora şi a mă îndepărta. Luându-mi tăcerea drept acord, mi-a întins un aparat mare de fotografiat, explicându-mi într-o franceză proastă pe ce butoane să apăs şi pe care să le învârt. Nu am rostit nici un cuvânt, dar el nu a părut să remarce, iar când

am aruncat o privire spre femeia care atârna de brațul lui, ea a întors capul. Am făcut un pas în spate, îndreptând aparatul spre ei doi, iar femeia a zâmbit larg, ochii i-au sclipit, iar rujul roşu a lucit ca o crestătură pe chipul ei. Dacă se prefăcea numai că e fericită, atunci se descurca de minune. Voiam să arunc aparatul din mână, dar în schimb l-am înclinat astfel încât să nu le prind în fotografie decât picioarele. Asta mi-a dat un mic sentiment de satisfacție, iar când am înapoiat aparatul, am zâmbit.

— *Guten Tag*. Am tăcut pentru o clipă, privind chipul rotund şi fericit al soldatului, apoi i-am spus încet, pe jumătate în şoaptă: *J'espère que vous aurez ce que vous méritez*.

El mi-a zâmbit larg.

— *Danke schön! Merci, mademoiselle.*

M-am îndepărtat cu paşi mari, aproape împiedicându-mă de indicatorul pe care scria: *Interdit aux Juifs*. M-am îndreptat şi m-am uitat țintă la el, amintindu-mi de prietena mea, Ellen, care fusese arestată împreună cu familia ei, în marele raid din '42. Îi duseseră la Vélodrome d'Hiver şi de acolo am auzit că fuseseră duşi la Drancy, un lagăr de tranzit. Îi scrisesem de trei ori lui Ellen, dar nu am primit nici un răspuns. Habar nu aveam unde se afla acum. Înăuntrul meu musteau furia şi neputința. Simțeam că îmi venea să smulg nenorocitul acela de indicator din pământul în care stătea înfipt. Nu mi-a lipsit mult, dar ştiam că nu va face nimănui nici un bine şi nu îmi va aduce decât o satisfacție de moment. Aşa că mi-am continuat drumul spre muncă.

— *Bonjour, les filles.*

Mi-am scos bereta când am intrat în bancă şi am atârnat-o împreună cu jacheta uşoară, de vară, în cuier, apoi m-am îndreptat spre colegele mele, ca să le sărut pe obraz.

— *Salut*, Élise, a zis Françoise, ridicând o sprânceană. Se pare că friții urmează să ne facă o vizită azi.

— Germanii, Françoise! a exclamat Monsieur Desgardes, intrând în încăpere. Nu îi poți numi friți. Cel puțin nu aici. Şi, da, vor să verifice câteva conturi. Cine răspunde de contul Dreyfus?

— Eu, am răspuns.

— Ai grijă să-l ții la îndemână.

Atmosfera a fost tensionată tot restul dimineții şi aproape că am răsuflat uşurați când în bancă a intrat un singur ofițer german, chiar înainte de pauza de prânz. A cercetat camera din priviri, apoi a pocnit din călcâie. Cel puțin nu a executat salutul hitlerist, aşa cum făceau de obicei. Nici unul dintre noi nu a răspuns verbal, dar am ridicat privirile, în semn de recunoaştere a prezenței sale. Era înalt şi suplu şi avea o culoare sănătoasă în obraji. Puteam să pun pariu că fusese şi el la plimbare prin Jardins du Luxembourg, la sfârşit de săptămână.

— Contul Dreyfus, a ordonat el.

— Îl am aici.

Am simțit micul tremur din glas şi speram ca el să nu-l fi remarcat. Nu voiam să creadă că mă tem de el – asta le dădea imediat sentimentul că erau stăpâni pe situație –, dar îmi dădusem deja seama că asta credea, din felul cum i-au scânteiat privirile peste capetele tuturor, din felul în care şi-a dus mâinile la spate şi a păşit țanțoş spre mine. Întotdeauna erau stăpâni pe situație.

— *Bien, bien.* Avea un accent puternic şi mi-am dat seama că franceza lui era, probabil, destul de săracă, ceea ce mi-a mai atenuat teama, deşi nu aveam nici un motiv. M-am ridicat în picioare şi i-am întins dosarul. *Assis, assis*. Franceza lui era de-a dreptul îngrozitoare şi mă întrebam dacă repeta întotdeauna cuvintele aşa sau dacă nu cumva

era vreun tic nervos. Fără ca măcar să deschidă dosarul, l-a dus la piept şi s-a aplecat spre mine. Goleşte-l, mi-a ordonat.

M-am depărtat un pas.

— Unde să transfer banii?

L-am privit, mimând naivitatea, dar clocotind în sinea mea. Prin urmare, asta urmăreau, de asta veniseră în vizită astăzi.

— *Ici, ici.*

Mi-a întins o bucată de hârtie, pe care era trecut un număr.

— Aceasta este o altă bancă. Va trebui să scriu o scrisoare.

— *Oui, oui.*

Părea nerăbdător.

Am tras maşina de scris spre mine şi am introdus o coală de hârtie. Deşi nu era aproape deloc spaţiu, şi-a înghesuit fundul pe marginea biroului meu, privind peste maşina de scris, de parcă nu ar fi avut încredere că pot scrie numerele corect. În birou s-a aşternut tăcerea, căci ţăcănitul tastelor care scriau cifrele şi literele ce urmau să răpească unei familii întreaga avere era singurul sunet, în afară de respiraţia lui – răsuflări grele, laborioase, ca un animal aplecat peste prada sa. Zgomotul acesta provoca un val de furie în mine. Iată-l cum fură banii unui client de sub nasul nostru, iar noi nu puteam face nimic ca să-l oprim.

Tot restul zilei, m-am cufundat în tabele cu cifre şi numere, calculând procente, rate de creştere şi impozite. Activitatea aceasta mă scotea din prezent şi mă purta într-o lume a numerelor. Pe numere te poţi baza. Ele nu mint, dacă ştii cum să le interpretezi. Iar eu ştiam cum să le interpretez. Înţelegeam foarte bine modul în care germanii stabiliseră rata de schimb care să le aducă un număr exagerat de franci pentru mărcile lor. Asta însemna că soldaţii cantonaţi

aici, care erau plătiți în mărci germane, erau mult mai bogați decât ar fi fost în mod normal, ceea ce le permitea să mănânce în restaurantele noastre, în vreme ce noi nu ne permiteam. Puteau cumpăra parfumuri scumpe, eşarfe de la Hermès, şi ciorapi din mătase pentru soțiile rămase acasă, în timp ce noi trebuia să ne cârpim hainele pe care le aveam. Ne fluturau prin față banii noştri, de parcă i-ar fi câştigat, de parcă ar fi avut dreptul la ei, când în realitate îi furau de sub nasul nostru. Nişte tâlhari. Criminali şi tâlhari. Doamne, cât îi disprețuiam!

În seara aceea, când am plecat de la bancă, am mers cu paşi iuți, căci sângele îmi fierbea încă de furie, față de nazişti şi față de mine, pentru că mă complăceam. *Merde!* Îi promisesem mamei că aveam să cumpăr pâine. M-am întors din drum, amintindu-mi unde îmi spusese că se găsea pâine astăzi. Avea dreptate. Când am ajuns la *boulangerie*, era deja multă lume. M-am aşezat la coadă, după două femei în vârstă. Vorbeau atât de tare, că le-am auzit toată discuția.

— Ar fi destulă mâncare pentru toată lumea, dacă porcii de friți n-ar fi atât de lacomi.

— Şşş!

— Ah, nu-ți face griji. Nu-i nici unul la coadă. Prietena ei a privit în jur, râzând cu cinism. I-am surprins privirea şi am zâmbit. Şi poți să pui pariu pe ultima ta centimă că nici colaboraționişti nu sunt la coada asta. Suntem numai noi, fraierii.

— Taci, Micheline!

— Nu te speria. Nu le pasă lor de două babe. Suntem invizibile pentru ei. De asta te-ai tuns? a întrebat ea, întorcându-se spre mine.

— Poftim?

Ştiam ce vrea să spună, dar francheța ei m-a surprins.

— Nu vrei să te observe, aşa-i?

Mâna mi-a zburat la cap, într-un gest defensiv.

— Îmi place părul scurt.

— Da, nu-i rea tunsoarea. Îți scoate în evidență ochii. Dar bărbaților le place părul lung, a zis ea, după o pauză.

— Nu-mi pasă.

Bătrâna a râs din nou, dând capul pe spate.

— *Bien dit!* Bine zis! Dacă n-ar fi bărbații, ai dreptate, n-am mai sta aici, la coada asta nenorocită, nu-i aşa?

— Aşa-i, a zis însoțitoarea ei. Am dansa, am cânta... am mânca.

— Blestemați să fie cu toții!

— Toți sunt la fel.

Am râs împreună cu ele, fericită să constat că înaintam. S-a dovedit a fi una din acele rare ocazii când puteai cumpăra pâine la începutul serii. Strângând la piept jumătatea de baghetă, am luat-o apoi spre casă prin Jardins du Luxembourg. Lacul sclipea în lumina soarelui la apus şi, ca de obicei, câțiva soldați nemți se plimbau tacticoşi cu amantele, de parcă ar fi fost stăpâni peste întregul loc. Am oftat zgomotos când am trecut pe lângă unul care îşi săruta iubita. Îmi fierbea sângele în vene şi abia m-am abținut să nu-i trag o palmă femeii, să nu țip la ea. Ce dracului făcea, de ce se săruta cu duşmanul?

Situația era lipsită de speranță. Prea mulți dintre noi îi acceptaseră şi le făceau pe plac, în loc să li se opună. Era imposibil de ştiut în cine puteai avea încredere şi cine te-ar putea trăda. Nu aşa ar fi trebuit să stea lucrurile; ar fi trebuit să rămânem uniți. Dar unii oameni înțeleseseră că pot profita de situație, ba mai erau şi antisemiții, fericiți nevoie mare să scape de evrei. Am văzut din nou indicatorul – *Interdit aux Juifs*. Era acelaşi de care mai că mă împiedicasem de dimineață. Fără să stau pe gânduri, i-am tras un şut puternic. Pesemne că nu era înfipt prea adânc în

sol, căci a căzut la pământ cu o bufnitură. *Merde!* M-am îndepărtat grăbită.

— Ce crezi că faci?

Germanul pe care abia îl depăşisem se îndrepta acum spre mine, în pas de marş.

Mi s-a oprit inima-n loc. Apoi, instinctiv, am rupt-o la fugă. Cu siguranţă nu se va deranja să vină după mine, nu când era la plimbare cu iubita lui.

M-am înşelat. În spatele meu, paşii lui se auzeau tot mai puternic. Am zbughit-o după primul colţ.

Am dat peste un poliţist.

— Unde te grăbeşti, *mademoiselle*?

Am încercat să mă retrag, dar îmi pusese mâna pe umăr. Am simţit cum mă strânge mai tare.

— *Vos papiers!* s-a răstit, iar eu am scăpat pâinea. *Vos papiers!* a strigat el din nou.

Cu degete tremurânde, am încercat să dibuiesc clema poşetei. Înăuntru, era haos. Hârtii, cărţi, stilouri, unele peste altele. Am scotocit printre ele, căutându-mi disperată actul de identitate.

Neamţul a apărut în spatele meu, cu respiraţia întretăiată după alergătură.

— Eşti arestată, a şuierat el printre gâfâieli.

Am simţit cum mi se pune o gheară în piept. Rămasă fără suflare, am scăpat poşeta, şi tot conţinutul ei s-a răsturnat pe trotuar. Germanul a scos o pereche de cătuşe şi mi-a legat mâinile la spate. Am privit uluită la lucrurile mele risipite pe jos, simţind că lumea se învârte cu mine. Nu-mi venea să cred ce se întâmpla!

— Bagă-i lucrurile înapoi în geantă, s-a răstit el la poliţist.

Era aievea! Trebuia să fac ceva. Am înghiţit în sec, silind cuvintele să-mi iasă din gâtlejul înţepenit.

— M-am împiedicat de indicator. Nu am vrut să îl dărâm. Îmi pare rău! am zis şi m-am uitat la neamţ. Acesta a ezitat o clipă, ţintuindu-mă cu ochi reci. Îmi pare rău, am repetat eu.

El a ridicat o mână, dar eu nu mi-am dat seama ce urmează. Palma pe care mi-a tras-o peste faţă. M-am clătinat în spate. Cu coada ochiului, am zărit-o pe prietena lui, care se holba la mine.

— O duc în Rue de la Pompe! a strigat el.

O, Doamne, nu! Nu la sediul Gestapoului! Disperată, m-am uitat spre poliţist, dar el s-a îndepărtat, distanţându-se de întreaga scenă.

— Rue de la Pompe? a zis femeia, cu un glas blând. Dar credeam că vom petrece seara împreună...

Neamţul i-a aruncat o privire, oftând răsunător.

— Nu vezi că am ceva de rezolvat acum?

— Dar nu ar putea să o ducă poliţistul?

Mi-am ţinut răsuflarea, aşteptând cu groază răspunsul lui. Dar sperând totuşi.

— Nu! Cum aş putea să am încredere în el? Trebuie să mă ocup personal. A distrus un bun care este proprietate germană.

Am privit spre femeie şi i-am văzut ezitarea.

— Dar, Stefan, abia aşteptam să petrecem timp împreună, a zis ea, punând o mână pe braţul lui. E seara ta liberă.

— Datoria e mereu pe primul loc!

Femeia mi-a căutat privirea şi am citit în ochii ei scuze şi tristeţe. Încercase.

M-a târât de cot după el prin grădină, spre ieşire, unde aştepta, parcată, o maşină neagră. M-a împins cu brutalitate pe bancheta din spate, lovindu-mă la umăr. O sudoare rece m-a trecut atunci. Urma să fiu supusă unui interogatoriu? Interogatoriu. Cuvântul mă îngrozea. Am

închis ochii, încercând să alung imaginile care îmi treceau prin minte, cum mă băteau, îmi smulgeau unghiile, mă electrocutau! Opreşte-te! Nu se va întâmpla nimic din toate astea. Voi recunoaşte că am lovit indicatorul. Apoi mă vor lăsa în pace, poate cel mult mă vor trimite la închisoare câteva zile. Un alt spasm de frică mi-a strâns stomacul.

Când maşina a oprit pe Rue de la Pompe, m-a tras afară de cot şi m-a condus în interiorul clădirii. Soldaţii SS umblau de colo-colo, strigând ordine. Am simţit că mă lasă genunchii, în timp ce mă dirija de-a lungul coridorului. M-am împiedicat. Aproape că am căzut. M-a tras în sus, apoi m-a împins pe un scaun metalic aflat în faţa uşii unui birou. Am închis ochii, rugându-mă la un Dumnezeu în care nu mai credeam.

CAPITOLUL 16

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Era şase seara, dar Sébastian se afla încă la biroul lui. Ziua fusese foarte aglomerată, iar în cap îi zvâcneau cuvintele trădătoare care se prelingeau din scrisorile pe care le tradusese. Cum puteau oamenii să îşi denunţe vecinii în felul acesta? Mai bine luau o armă să îi împuşte. Modul acesta necinstit în care unii scăpau de vecinii lor evrei sub pretextul de a fi „cetăţeni îngrijoraţi” îi provoca o stare de rău fizic. Şi îi dădea dureri de cap.

Telefonul de lângă el a sunat, făcându-l să tresară. A ridicat receptorul.

— *Heil Hitler!*

— *Heil Hitler!* Aici ofițerul Wenner. E nevoie de tine pentru un interogatoriu, pe Rue de la Pompe. Interpretul nostru este bolnav.

— Da, domnule ofițer Wenner.

— Te prezinți la mine, la parter.

Sébastian s-a ridicat şi şi-a luat în grabă servieta. Pulsul i-a crescut, închipuindu-şi ce îl aşteaptă. Până acum, îl chemaseră o singură dată la un interogatoriu, dar lucrurile se terminaseră atât de rău, încât îşi închipuise că nu îl vor mai chema niciodată. Vomitase atunci când îi legaseră prizonierului mâinile de masă şi scoseseră patentul.

A luat metroul, urcându-se în primul vagon, întotdeauna rezervat germanilor. A remarcat câțiva evrei care au suit târându-şi picioarele în ultimul vagon şi s-a întrebat fără să vrea cum de supraviețuiseră atât de mult, având în vedere cotele de deportări care trebuiau îndeplinite lună de lună.

Intrând în sediul Gestapoului, a simțit că i s-au ridicat firele de păr de pe brațe, iar pe şira spinării l-a trecut un fior. Bărbați şi femei în uniformă loveau în tastaturile maşinilor de scris, atât de concentrați la munca lor, că nici nu au ridicat capetele când a trecut pe lângă ei. Apoi o zarvă s-a stârnit în spatele lui şi a întors numaidecât capul. Un bărbat înjura şi striga în franceză, în vreme ce era târât înăuntru de un grup de soldați germani şi silit să se culce la pământ. Sébastian a întors capul când cizmele grele ale soldaților au prins să se înfigă în rinichii omului. Un ofițer a ieşit în fugă din biroul lui.

— Opriți-vă! a strigat el. Am nevoie să scot informații de la el. Aduceți-l în biroul meu.

Treptat, sunetul agonizant ale cizmelor care loveau trupul a slăbit, iar soldații l-au adunat pe om de pe podea şi l-au târât spre birou, cu picioarele îndoite într-un unghi nefiresc.

În timp ce urmărea agitația, Sébastian a remarcat patru cetățeni francezi aşezați în fața unui alt birou. Apoi s-a uitat mai bine. Femeia aceea se afla acolo. Élise. A aruncat o privire spre el şi prin ochi i-a trecut o scânteiere de recunoaştere. Sébastian a privit-o rece, sperând că va înțelege ce încerca să îi spună; să nu lase să se înțeleagă că îl cunoaşte.

Toată lumea se uita la arestatul care era târât pe podea. A sesizat mica ocazie. Şi nu a scăpat-o. S-a îndreptat spre ea şi i s-a adresat pe un ton autoritar:

— Urmați-mă!

Fără nici un cuvânt şi cu ochii în pământ, femeia s-a ridicat. L-a urmat înapoi în direcția de unde tocmai venise. Auzea în urechi bubuiturile inimii, în sincron cu țăcănitul clinic al tastelor maşinii de scris. Şi-a zis că, dacă îi opreşte cineva, se va preface că nu are nici o legătură cu ea.

Au ieşit dincolo de uşile grele din lemn, au înaintat pe stradă şi au cotit. Odată ajunşi după colț, el s-a oprit şi s-a întors. Fata aproape că a dat peste el. A apucat-o de brațe, a simțit cum tremură din tot corpul şi i-a văzut pupilele negre transformate în bulboane adânci de frică. Grăbit, a tras-o după el pe cealaltă parte a străzii, în holul unui bloc de apartamente, după care au ajuns într-o curte interioară.

— Ce făceai acolo?

O ținea cu putere de brațe. Dându-şi seama că avea degetele înfipte în carnea brațelor ei, a slăbit strânsoarea.

— Am dărâmat unul din indicatoarele acelea, s-a bâlbâit ea. *Interdit aux Juifs.*

— Ce? Despre ce vorbeşti?

— Era în Jardins du Luxembourg. M-a văzut un ofițer german.

— Dar...

Sébastian nu înțelegea.

— I-am tras un picior. Nu mi-am dat seama că o să cadă.
— Pentru asta ai fost trimisă aici?
De ce ar trimite-o la sediul Gestapoului pentru atâta lucru?
— Ofițerul era nervos. Nu-mi găseam actul de identitate.
Sébastian a simțit că îl încearcă un hohot absurd de râs.
— Din nou?
— Era în geantă, dar s-a răsturnat totul. M-am speriat.
— Şi acum unde ți-e actul de identitate?
Încă nu-i dăduse drumul din strânsoare.
— Nu ştiu. Undeva în geantă.
— Nu ți l-au cerut când ai fost adusă?
— Nu. Era multă agitație. Mi-au spus să aştept pe scaun.
Un sentiment de uşurare l-a străbătut pe Sébastian, dându-i amețeli. Şi-a dezlipit mâinile de pe ea şi le-a dus la ochi. Fata scăpase ca prin urechile acului.
— Îți mulțumesc, a zis ea, apoi a tăcut pentru o clipă. Sébastian.
Îi spusese pe nume! Nici nu îşi dăduse seama că ştie cum îl cheamă. S-a uitat fix în ochii ei verzi şi totul s-a făcut mai limpede, s-a accentuat; mirosul florilor de iasomie care se cățărau pe zidul de lângă el, zgomotul camioanelor pe străzi. Timpul a încetinit, părând aproape că ar fi putut să-i scape printre degete.
Apoi timpul l-a prins din urmă.
— Du-te direct acasă, a zis el, punându-i mâinile pe umeri. Nu spune nimic nimănui. Du-te acasă şi rămâi acolo.
Ea a încuviințat din cap şi el a văzut cum înghite în sec, apoi se întoarce şi se îndepărtează.
A răsuflat prelung, iar inima îi bătea încă tare şi repede. Probabil că îi salvase viața. Poate că era pe cale să îşi piardă mințile. Poate că ar fi mai bine să îşi piardă mințile. În loc să se întoarcă în sediul Gestapoului, în loc să asiste la

interogatoriu, ar putea fugi după ea, să o ia de mână şi să fugă în lume.

Nu mai visa! Nu, trebuia să se întoarcă, să se comporte de parcă abia ar fi ajuns. A tras adânc aer în piept, în timp ce îşi intra în rolul pe care îl avea de jucat.

CAPITOLUL 17

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

Mi-au tremurat picioarele pe tot drumul spre casă şi abia am reuşit să pun unul înaintea celuilalt fără să mă prăbuşesc. Un tremur a pus stăpânire pe tot corpul meu. Dacă îl văzuse cineva pe Sébastian conducându-mă spre ieşire? Şi, oricum, ce treabă avea el acolo? Nici nu l-am întrebat.

Mă simţeam prea obosită şi nesigură pe picioare ca să merg pe jos până acasă, aşa că am luat metroul la Passy. Când am taxat biletul şi am trecut de turnicheţi, am ţinut privirile în pământ, îngrozită de frică. M-am urcat în tren şi m-am aşezat la fereastră, cu ochii aţintiţi asupra tunelurilor întunecate, în vreme ce metroul se hurducăia pe şine, rulând pe sub străzile Parisului. În mână strângeam actul de identitate, gata să i-l întind oricărui soldat care s-ar fi urcat în tren. Era linişte, chiar dacă vagonul era pe jumătate plin. Înainte de Ocupaţie, vorbeam unii cu alţii, iar uneori ochii ni se întâlneau. Dar acum toată lumea părea să se prefacă a fi altundeva. Nu mai aveam încredere în ceilalţi.

Numai copiii nu înţelegeau această regulă, iar de pe locul din faţa mea simţeam privirea unui copil sfredelindu-mă, făcându-mă să mă simt stânjenită.

Am plâns uşurată când am intrat pe uşa apartamentului nostru.

— Ai luat pâine? a întrebat Maman, ieşind din bucătărie.

Mi-am înghiţit lacrimile şi am minţit.

— Nu au adus pâine, Maman. Îmi pare rău.

A oftat.

— Ciudat. Am auzit că s-a adus pâine.

— Mă duc să mă întind, am zis eu. Am o durere de cap teribilă. Simt nevoia să mă odihnesc pe întuneric. Nu mă trezi pentru cină. Vreau să mă culc, ca să-mi treacă.

Nu am aşteptat răspunsul ei, ci m-am dus direct în camera mea, unde am deschis fereastra şi m-am aplecat în afară, pentru a închide obloanele. M-am simţit imediat mai liniştită şi mai în siguranţă. M-am aşezat pe pat, mi-am scos pantofii şi m-am lăsat pe pernă, rămânând cu privirea încremenită în tavan, la becul slab. Braţul drept îmi pulsa acolo unde mă strânsese atât de tare Sébastian. Am aprins veioza micuţă de lângă pat şi mi-am scos bluza, căutând vânătăi, surprinsă că nu am găsit nici una. Mi-am trecut degetele peste braţ, simţindu-i căldura, ca şi cum atingerea lui mi-ar fi rămas pe piele. Am stins veioza, apoi, în timp ce mă întindeam pe spate, vocea lui, întrebările lui febrile mi-au răsunat în urechi. „Şi acum unde ţi-e actul de identitate? Nu ţi l-au cerut când ai fost adusă?” Cuvintele lui îmi jucau prin faţa ochilor, în timp ce reluam în minte scena. Uşurarea vizibilă când i-am spus că fusesem arestată numai pentru că lovisem nenorocitul acela de indicator. Îşi dusese palmele la ochi, aşa cum face un copil. Aceea a fost clipa când cred că a înţeles pe deplin enormitatea riscului pe care şi-l asumase pentru a mă salva. Acţionând ca un copil, mă îndoiesc că a cântărit consecinţele atunci când m-a văzut stând pe scaunul din faţa acelui birou. Dar ştia ce mă aştepta de cealaltă parte a uşii.

Visele mele din acea noapte au fost intense şi confuze; imaginea lui Sébastian şi cea a soldatului care mă arestase se împleteau laolaltă. M-am trezit de mai multe ori, chinuită de foame, dar nu m-am ridicat din pat. De ce îşi asumase acest bărbat, pe care nici nu îl cunoşteam, un asemenea risc? Poate că Monsieur Le Bolzec avea dreptate; îl mustra conştiința, iar salvarea mea fusese singurul lucru pe care îl putea face. Am simțit cum mă înduioşez şi a trebuit să îmi reamintesc că el este încă duşmanul.

CAPITOLUL 18

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Sébastian ştia că nu e bine să ai obiceiuri regulate în vreme de război, întrucât asta însemna că ceilalți ştiau unde te aflai şi cu cine. Însă nu se putea înfrâna. Nu putea sta departe de librărie, unde ştia că Monsieur Le Bolzec îl va primi cu căldură. Şi unde ar fi putut să o reîntâlnească pe Élise. Îşi făcea griji pentru ea. În seara aceasta, când a deschis uşa, se întreba dacă o va găsi acolo. Dar librăria era goală; nici Monsieur Le Bolzec nu se vedea.

— *Bonsoir*, a strigat el.

Apoi a văzut-o, ieşind din camera din spate. Avea părul încâlcit, de parcă tocmai şi-ar fi trecut mâinile prin el, iar când a vorbit, a remarcat un tremur în glasul ei.

— Monsieur Le Bolzec a trebuit să iasă. M-a rugat să păzesc librăria.

S-a uitat la ea, iar între ei s-a aşternut tăcerea, întreruptă doar de ticăitul ceasului ce răsuna în jurul lor. Apoi ea s-a mişcat, iar el a auzit foşnetul uşor al rochiei care i se lipea

de picioare. A încercat să zică ceva. Orice. Dar ea i-a luat-o înainte.

— Ar trebui să-ți mulțumesc pentru ce ai făcut zilele trecute, pentru că m-ai scos din locul acela.

Sébastian a încuviințat din cap, remarcând că spusese „ar trebui”. Desigur, nu îi putea mulțumi efectiv; ar fi fost prea mare ironia.

— Monsieur Le Bolzec mi-a spus că orfelinatul de pe Rue Claude Bernard este pus sub observație, a continuat ea.

— E posibil.

— De unde ştii? a întrebat ea, săgetându-l cu ochii ei verzi.

Francheța întrebării ei l-a contrariat.

— Nu-ți pot spune asta.

Ea îl cerceta din priviri.

— Nu ar trebui să vorbesc cu tine, a zis ea şi şi-a desprins privirea de la el, iar Sébastian se aştepta să se îndepărteze, însă ea nu s-a clintit din loc. Nu ar fi trebuit să fie nevoie să mă salvezi.

Dintr-o răsuflare, i-a spus că nu voia să vorbească cu el, iar în clipa următoare vorbea din nou cu el. Era plină de contradicții.

— Ştiu. Îmi pare rău.

— De ce?

— Îmi pare rău că mă aflu aici în uniforma asta, a spus, ezitând, apoi s-a avântat cu capul înainte. Eu nu sunt aşa.

— Dar cum eşti?

Sébastian a simțit că i se încing obrajii. Nu era genul de conversație pe care ar fi trebuit să o poarte. Însă erau singuri şi aceasta putea fi ultima lui ocazie de a-i vorbi, aşa că nu a dat înapoi.

— Sunt un om obişnuit.

O cută minusculă i-a brăzdat fruntea lui Élise, care a dus o mână acolo şi s-a scărpinat cu degetul mic.

Gestul ei i s-a părul încântător şi a continuat o discuție în care ştia că nu ar fi trebuit să se lanseze.

— Obişnuit şi lipsit de curaj. Eram foarte tânăr când a început războiul, tânăr şi naiv. Habar nu aveam că se va ajunge la aşa ceva. Ba chiar credeam că Franța şi Germania împreună pot construi o Europă mai bună, mai puternică.

— Împreună? a zis ea, izbucnind într-un râs cinic. Ar fi amuzant, dacă nu ar fi atât de tragic.

— Nu mi-am imaginat niciodată... A ezitat, încercând să găsească cuvintele potrivite. Nu încerc să-mi găsesc scuze. Poziția în care mă aflu... Detest faptul că mă aflu aici, în felul acesta.

— Atunci nu spune nimic.

Avea dreptate. Era mai bine dacă tăcea. Golul dintre ei era prea mare. A făcut un pas în spate.

— De unde a venit toată ura asta? a întrebat ea pe neaşteptate.

Aerul era încărcat. Îi punea altă întrebare, îi arăta o cale spre ea.

— Ura?

Fiecare cuvânt pe care avea să îl folosească urma să fie aspru judecat, aşa că s-a gândit bine ce să spună.

— Din sărăcie. Oamenii mureau de foame. Familiile nu-şi puteau hrăni copiii. Nu vreau să scuz nimic.

— Bine, a zis ea simplu, privindu-l drept în ochi.

— Încerc doar să răspund la întrebarea ta, a zis el şi a făcut un pas în față. Germania a fost schilodită după Primul Război Mondial. Părinții vedeau cum le mor copiii de foame. Hitler le-a oferit un țap ispăşitor, un duşman comun. Fata s-a scărpinat din nou la frunte cu degetul mic, în timp ce îl privea cu luare-aminte. Trebuia să o facă să înțeleagă, înainte să intre cineva în librărie. A fost greu, a explicat el,

iar ea nu a schițat nici o mişcare, aşa că a continuat. Banii noştri nu valorau nimic.

— Da, ştiu despre hiperinflație.

Conversația lor semăna cu o partidă de şah; mici mutări ale pionilor la început, în timp ce Sébastian se gândea ce strategie să folosească. Dar îi era teamă să nu o jignească.

— Nu ne-am putut reveni după ultimul război.

Ea a ridicat din sprânceană.

— Aşa că ați început altul?

— Nu eu am început acest război.

— Nu, dar eşti aici, îmbrăcat în uniformă – ca reprezentant al țării tale.

— Tare mi-aş dori să nu fiu.

Îi venea să-şi smulgă uniforma de pe el, chiar în clipa aceea. Şi-a scos tunica şi a pus-o pe casa de marcat, rămânând în cămaşa lui bej, cu mâinile pe lângă trup şi palmele îndreptate spre ea.

Élise a făcut ochii mari şi obrajii i s-au aprins. Preț de o clipă, au rămas pe loc, privindu-se, iar el a simțit atracția ca pe un curent electric ce îl traversa. Respirația i s-a accelerat, imaginându-şi cum ar fi fost să fie bărbatul care îşi dorea să fie, alături de ea.

Clopoțelul le-a distrus intimitatea. Au intrat aceiaşi doi polițişti de data trecută. S-au oprit brusc, lăsând uşa să se închidă singură, şi au rămas cu gura căscată. Sébastian a văzut cum Élise a lăsat ochii-n jos, iar obrajii i s-au înroşit. Cei doi s-au uitat când la el, când la ea, şi apoi, trăgând o concluzie, s-au privit cu subînțeles.

— Prin urmare, Monsieur Le Bolzec nu este aici în seara asta? s-a hazardat cel mai tânăr dintre ei.

— Trebuie să se întoarcă din clipă-n clipă, a răspuns Élise, cu glas tremurând.

— Şi eu aştept să-i vorbesc, a zis Sébastian, pe un ton autoritar. Ce treabă aveți cu el?

— Ne facem rondul, asta-i tot.

— Este bine de ştiut că ne apărați de rele, a spus Sébastian, ironic.

A urmat o tăcere stânjenitoare. Sébastian s-a uitat insistent la ei, poruncindu-le în gând să plece.

După câteva minute, la plecarea lor, Élise a lovit cu pumnul în casa de marcat.

— Ştii ce şi-au închipuit, da?

— Îmi pare rău. N-ar fi trebuit să vin aici.

— Nu. Oamenii clevetesc, a răspuns Élise, iar el a întors capul, neputându-se hotărî însă să plece. Vor face o razie la orfelinat? a întrebat ea, vorbind ca pentru sine, fără să îl privească.

— S-ar putea, a zis Sébastian, îmbrăcând din nou tunica uniformei; în timp ce îşi încheia nasturii, o privea îngrijorat pe femeia din fața lui. Îmi pare rău, Élise.

— Pleacă, i-a şuierat ea.

CAPITOLUL 19

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

N-o mai luam prin Jardins du Luxembourg, în drumul meu spre muncă. De fapt, evitam cu totul grădinile publice; prea erau mereu pline de soldați germani bine hrăniți, la plimbare cu iubitele lor franțuzoaice, şi în plus îmi era teamă să nu dau nas în nas cu cel care mă arestase. Îmi făceam griji şi pentru orfelinat; le prevenisem pe femeile de acolo, iar ele căzuseră de acord să nu mai trimită deocamdată copii peste graniță, dar asta nu făcea decât să

crească riscul unui raid atunci când poliția nu reuşea să îşi atingă cotele de deportare. Într-o noapte când nu puteam dormi, mi-a venit o idee nebunească. Era prea periculoasă şi riscantă ca să o pot împărtăşi altcuiva, dar cu cât mă gândeam mai mult, cu atât îmi părea mai realizabilă. Însă înainte de a întreprinde ceva, trebuia să vorbesc cu Monsieur Le Bolzec.

După orele de serviciu, m-am îndreptat spre librărie. Când am intrat, Monsieur Le Bolzec a ridicat capul de la casa de marcat.

— Élise, ce mai faci?

— Bine, mulțumesc, am zis eu, trecând pe lângă o tânără care se uita la cărțile de pe raftul din față. Am aşteptat să plece, apoi, când librăria a rămas goală, am vorbit. Puteți încuia uşa? l-am rugat eu pe Monsieur Le Bolzec şi, fără nici un cuvânt, el a întors panoul *Închis/Deschis* de la intrare şi a încuiat, apoi s-a îndreptat spre mine. De curând, am făcut o prostie, am început eu. Am lovit cu piciorul unul din indicatoarele acelea pe care scrie *Interdit aux Juifs*.

Cuvintele îmi ieşeau pe gură de parcă mă frigeau.

— Élise! a exclamat el consternat, făcând ochii mari. Te-a văzut careva?

— Un soldat.

— Ce?!

— M-a arestat. M-a dus pe Rue de la Pompe.

— Vai, Doamne!

— M-a pus să aştept în fața unei uşi. Urmau să mă interogheze.

Monsieur Le Bolzec s-a albit la față, iar trupul i-a înlemnit.

— Să te interogheze?

— Neamțul acela, Seb... Sébastian, cel care era aici data trecută, mi-a venit în ajutor. El m-a scos de acolo. De sub nasul lor.

— Sébastian Kleinhaus?

Am încuviințat din cap.

— Actul de identitate. Ți l-au luat?

— Nu. Nu l-am găsit.

A râs; un hohot din adâncul gâtlejului, plin de uşurare. Apoi, la fel de abrupt cum începuse să râdă, s-a oprit.

— Ce a făcut Kleinhaus?

— Mi-a zis să vin după el şi m-a condus direct afară.

— Dumnezeule! Ți-a salvat viața!

— Nu ştiu ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi fost acolo. Am rămas muți pentru o clipă, imaginându-ne nişte lucruri despre care ştiam că erau certitudini. Aş fi fost aruncată într-o celulă şi, cel mai probabil, nu aş mai fi văzut niciodată lumina zilei. Cred... încep să cred că am putea avea încredere în el.

— Poate, a încuviințat Monsieur Le Bolzec şi şi-a trecut un deget peste şaua nasului. Cel mai probabil.

— M-a avertizat în legătură cu orfelinatul.

— Doar ți-am zis că e pus sub observație, a zis Monsieur Le Bolzec în şoaptă, aruncând priviri suspicioase în jur, prin librăria goală.

— Dar dacă vor face o razie, vor lua copiii, am explicat eu, iar bătrânul m-a privit cu ochi trişti, dar nu a zis nimic. M-am gândit la ce ați spus, am adăugat, încercând să-i cântăresc reacția, conştientă că odată ce îi spuneam cu ce mă ocupasem şi ce mă gândeam să fac, nu mai puteam da înapoi. Cum că se simte vinovat şi singur. Şi că ne-am putea folosi de el.

— Să ne folosim de el? Am spus eu asta?

— Poate cu alte cuvinte.

— Îmi pare rău pentru el. Pare pierdut şi, da, singur, departe de casă, de familie. S-a dovedit a fi şi curajos, mai curajos decât l-am crezut, a zis el, cercetându-mă din

priviri. Probabil că te place foarte tare dacă şi-a asumat un asemenea risc.

Am simțit că roşesc.

— Poate. De fapt, ştiam că mă place; îmi dădeam seama după felul în care mă privea fix în ochi, ca şi cum ar fi căutat ceva. În circumstanțe diferite, m-aş fi simțit şi eu atrasă de el. Îmi plăcea atitudinea lui băiețească, intensitatea privirii, gura expresivă. Dar nu despre asta voiam să discut. Nici măcar nu voiam să mă gândesc la asta. Mă întreb dacă nu cumva i-aş putea cere ajutorul, am zis, în cele din urmă.

— Ajutorul? Cum aşa?

— Ceea ce a spus despre orfelinat, faptul că se bănuieşte că sunt scoşi copiii din Paris... este adevărat. Deja am dus de aici unsprezece copii. I-am dat în grija unui *passeur*. Monsieur Le Bolzec a făcut ochii şi mai mari, iar aerul a devenit sufocant. Am oftat adânc. Fac asta de şase luni. Nimeni nu ştie. În afară de femeile de la orfelinat.

— Dar, Élise, a zis el, cu glas tremurând. Dacă le arestează, vor vorbi. Vor divulga numele tău.

Am încuviințat din cap, simțind cum frica îmi încleştează pântecul.

— A trebuit să-mi asum acest risc, am zis şi, închizând ochii, am încercat să-mi reprim teroarea. Cred că ne-am putea folosi de Sébastian. Ar putea scoate el restul copiilor. Nu au mai rămas decât şase. Nimeni nu ar suspecta un soldat neamț care iese din clădire cu nişte copii. Ar crede că îi duce într-un lagăr.

— Nu-i poți cere să facă una ca asta!

— Cred că pot, am zis, apoi am tăcut pentru o clipă. Şi cred că el ar face-o.

— Nu! L-ar putea face să dea înapoi, a zis el, prinzându-şi fața în mâini şi clătinând din cap.

— Să dea înapoi?

— Da, dacă îşi dă seama că ne folosim de el, s-ar putea întoarce împotriva noastră.

— Nu cred. Regretă că se află aici, purtând uniforma aceea.

— Una e să regrete şi alta e să ia măsuri. Şi-ar risca viaţa.

— Aşa cum ne-o riscăm şi noi! De fiecare dată când scot copiii din clădire, îmi risc viaţa, dar mă gândesc la ei şi la cum m-aş simţi dacă aş sta cu mâinile în sân. Trebuie să facem fiecare ce putem.

— Ai dreptate, dar...

— Trebuie să-l întrebăm. Nu putem risca să mai aşteptăm.

— Nu ştiu, Élise. Trebuie să fim siguri.

— Cred că merită riscul. Pentru copii.

— Poate, dar şi cei mai buni vorbesc când le e frică.

— Chiar dumneata ai zis că e mai curajos decât pare.

— Nu-mi întoarce cuvintele împotriva mea. Ştiu că a riscat enorm pentru tine. Dar asta nu înseamnă că ar face-o din nou.

— Vreau să-l întreb, am zis eu, cu o hotărâre-n glas pe care nu o simţeam cu adevărat. Dacă poate face rost de o maşină, i-ar putea lua pe copii, iar ei şi-ar schimba hainele în maşină, apoi i-ar putea lăsa aici, la colţ. Odată ajunşi, i-am putea ascunde până găsim un *passeur*. Gândeşte-te. Nimeni nu s-ar mira că nişte copii intră în librărie. Şi apoi, dacă nu găsim un *passeur* destul de repede, putem ruga nişte oameni de încredere să îi ia de aici.

— Nu, Élise. Nu. E prea periculos. Imaginează-ţi ce vor crede oamenii dacă află că găzduim copii aici.

— Atunci, ce putem face? Să aşteptăm următoarea razie?

Mă usturau ochii de lacrimile nevărsate.

El şi-a scărpinat favoriţii, clătinând din cap.

— E prea periculos. Mult prea periculos, a repetat, iar eu am înghiţit în sec şi am aşteptat; ştiam că se va da pe

brazdă. Lasă-mă să mă gândesc. Trebuie să mă gândesc. Cum vom lua legătura cu aceste călăuze? Va trebui mai întâi să le găsim nişte case sigure. Trebuie să facem totul cu mare băgare de seamă. Cu mare băgare de seamă. Şi mai trebuie să ne asigurăm că el este, cu adevărat, de partea noastră.

— Sunt sigură de asta. Femeile de la UGIF pot aranja cu un *passeur* sau doi. Nu avem prea mult timp la dispoziție. Dacă se face razie mâine?

— Răbdare, Élise. Răbdare. Trebuie să fim convinşi că e de partea noastră.

CAPITOLUL 20

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

În fiecare seară, după muncă, am mers la librărie, sperând să-l întâlnesc pe Sébastian Kleinhaus. A apărut în a treia seară. De data aceasta, când a intrat, i-am zâmbit. Dacă nu ar fi fost el, dacă ar fi fost un francez, ar fi fost înduioşător să văd cum i s-au luminat ochii la vederea mea.

— *Bonsoir*.

Numele nu i-l puteam rosti. Şi aşa mă simțeam stânjenită că-l salutam. Două tinere aflate în capătul magazinului au şuşotit ceva, apoi s-au uitat spre mine. Simțeam cum mă îmbujorez. *Nu e ce credeți voi*, îmi venea să le spun. *Sunt credincioasă țării mele*.

— *Bonsoir, Élise.*

Auzindu-mi numele pe buzele lui, m-am simțit ca o trădătoare, dar nu eram sigură pe cine trădam: pe mine însămi sau pe el. Mi-am reamintit în gând că o făceam pentru copii. Numai pentru copii.

Cele două femei au ieşit, trecând pe lângă Monsieur Le Bolzec, care era suit pe scară şi aranja un raft, pe lângă Sébastian şi pe lângă mine. Au ieşit fără nici un cuvânt şi fără să se uite la vreunul din noi. *Nu e ceea ce pare*, am vrut să strig după ele. În schimb, am întors capul spre Sébastian, conştientă că rămăseserăm singuri cu Monsieur Le Bolzec.

— Mă gândesc fără încetare la copiii aceia de la orfelinat, mi-au zburat cuvintele de pe buze. Sunt îngrijorată de moarte. Ce mai ştii?

A lăsat privirea în jos şi a vorbit încet.

— Numai ceea ce ți-am spus zilele trecute.

A oftat adânc, ridicând ochii spre mine. Şi ceva s-a petrecut între noi. O înțelegere tacită. Ştia ce fac, iar eu ştiam că pot avea încredere în el.

— Sébastian, am zis eu, cu glas şoptit. Chiar regreți că porți această uniformă? l-am întrebat, având grijă să mențin contactul vizual.

— Da, a zis el, simplu.

— Vrei să o dovedeşti?

Era o întrebare periculoasă şi am simțit cum mă trece un fior pe ceafă.

— Da, a repetat el, hotărât.

— Trebuie să scoatem copiii din orfelinat.

Sébastian a icnit brusc.

— Vrei să-i scot eu?

Fără să-mi desprind privirea de la el, am dat din cap că da.

— Să-i aduci aici, am zis, apoi am tăcut, aşteptând reacția lui, care însă nu venea. Doar atât. De restul ne vom ocupa noi.

— Ai încredere în mine să fac asta?

Am auzit mirarea din vocea lui. Şi bucuria. Ochii i s-au luminat şi i-am simțit fericirea de parcă m-ar fi îmbrățişat.

— Tu m-ai salvat de Gestapo, i-am reamintit eu. Nu se poate să fi fost o înscenare.

— Cred că a fost cel mai curajos lucru pe care l-am făcut vreodată.

Am încuviințat din cap.

— Va trebui să faci rost de o maşină.

CAPITOLUL 21

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Să facă rost de maşină s-a dovedit a fi partea uşoară. N-a trebuit decât să-şi înghită mândria şi să-i ceară o favoare ofițerului responsabil cu traducerile. A pretins că voia să-şi impresioneze prietena.

— Mi s-a părut mie că eşti cam distras în ultima vreme, a zis ofițerul, ridicând din sprânceană. Dar să nu te implici prea tare. Nu uita că mariajul e interzis, a amintit el, făcându-i cu ochiul lui Sébastian. Dar orice altceva este permis, desigur, cu condiția să-ți iei măsuri de precauție. Du-te, fă-ți de cap şi apoi vreau să te întorci la muncă! Nu mai accept lenevealã.

Prin urmare, observase că Sébastian pleca de la serviciu puțin mai devreme. Gândurile i-au revenit la scrisoarea pe care o distrusese. Dacă vor afla vreodată, era un om mort.

A trecut pe la librărie două seri mai târziu, aşa cum plănuiseră. De îndată ce prăvălia s-a golit, Monsieur Le Bolzec a întors panoul de la intrare pe partea pe care scria *Închis*, apoi s-au adunat laolaltă în capătul îndepărtat al librăriei, lângă cărțile de poezie, şi au discutat cum să procedeze.

Nervii lui Sébastian erau întinşi la maximum, era agitat, dar se simţea viu, cum nu se mai simţise din copilărie.

— Pot să fac rost de o maşină pentru mâine-seară.

Monsieur Le Bolzec l-a bătut pe umăr, iar Élise a făcut ochii mari. Nu îşi putea reprima sentimentul de mândrie pe care îl trăia la gândul că depăşise primul obstacol.

— Va trebui să păstrăm aparenţele, a zis Sébastian, privind-o pe Élise. I-am spus că vreau s-o impresionez pe iubita mea. Va trebui să folosim maşina seara.

Élise a înghiţit în sec, muşcându-şi buza de jos.

— Să folosim maşina? a repetat ea.

— Da, a zis el, gândindu-se o clipă. Te-aş putea duce la un restaurant.

— Nu! A clătinat din cap, şi părul i-a şfichiuit aerul, dintr-o parte în alta. Nu pot face asta.

— Dacă nu o facem şi se descoperă ceva, vor avea suspiciuni. Trebuia să reducă riscurile pe cât posibil, deşi nu-şi imagina că s-ar deranja să-l investigheze pe el. Dacă ar fi făcut-o, ar fi avut deja probleme serioase. Te pot lua dintr-un loc ferit, să mergem la un restaurant şi apoi să te las undeva departe de casă.

— M-aş întoarce acasă înainte de ora stingerii? a întrebat Élise, mijind ochii.

Sébastian s-a simţit deopotrivă uşurat şi surprins să constate că ea părea să accepte ideea.

— Da, şi după aceea mă duc înapoi la hotel şi ies din nou la patru dimineaţa, ca să iau copiii. Câţi sunt?

— Şase, a murmurat Élise.

— Şi ai să-i aduci aici la primele ore ale dimineţii? a întrebat Monsieur Le Bolzec.

— Unde altundeva aş putea să-i duc la ora aceea? a zis Sébastian, surprins de întrebarea lui. Dacă vede cineva o maşină germană în faţa librăriei, va presupune că aveţi

necazuri şi nu se va gândi să raporteze. Nu va fi o problemă decât dacă sunt văzut de nişte nazişti, pentru că atunci se vor întreba ce se petrece aici; aşadar, cel mai bun moment ar fi ora cinci dimineaţa. Toţi naziştii aflaţi pe străzi la ora aceea vor fi ocupaţi cu descinderi şi razii.

— Da, sunt convins că ai dreptate. Cu siguranţă le ştii mişcările mai bine decât noi.

Monsieur Le Bolzec părea mai liniştit acum.

— Cine s-ar mai afla în acest restaurant? l-a întrebat Élise pe Sébastian.

— Numai germani, însoţiţi de iubitele lor. Nimeni altcineva.

— Nu trebuie să mă vadă nimeni cu tine. Adică nimeni de pe stradă.

— Sigur că nu. La restaurant este un şofer care parchează maşinile. Poţi să intri şi să ieşi fără să te vadă nimeni.

— Ai mai fost acolo? l-a întrebat Élise, privindu-l drept în ochi.

— Nu. Niciodată. Dar am auzit de el. E un restaurant german foarte cunoscut.

— German?

— Numai pentru cetăţeni germani.

— *Les salauds!* a înjurat Élise în barbă. Porcii!

Sébastian i-a răspuns cu aceeaşi privire fixă.

— Va trebui să te prefaci... va trebui să te prefaci că eşti o colaboraţionistă. Poţi?

Ea şi-a îndepărtat părul de pe frunte.

— Dacă trebuie.

— Şi va trebui să porţi o rochie frumoasă, a zâmbit uşor Monsieur Le Bolzec. Şi să faci ceva cu părul ăsta.

Élise şi-a trecut o mână prin părul nespălat de ceva vreme.

— Ai nişte săpun? a întrebat ea, uitându-se spre Sébastian.

— Îţi aduc. De ce mai ai nevoie?

— De ciorapi, dacă e să intru în acest rol.

Sébastian a încuviințat din cap.

— Ştiu un magazin.

— Bun, a aprobat Monsieur Le Bolzec. Am stabilit. Copiii vor rămâne ascunşi în camerele mele de la etaj, până îi vom putea duce într-un loc sigur sau până va fi disponibil un *passeur*.

— Ce? Nu ați găsit încă un *passeur*? a întrebat Sébastian, încruntat. Dacă fac gălăgie?

— Nu vor face, a răspuns Élise imediat. Ştiu că trebuie să fie tăcuți.

— Şi dacă plânge vreunul din ei?

— Nu sunt ca alți copii, a zis Élise, şi strălucirea verde din ochii ei a pălit. Sunt îngroziți că vor muri.

Sébastian a simțit că i se strânge inima gândindu-se la toate lucrurile pe care probabil că le pătimiseră deja.

— Nu ne putem asuma riscuri de nici un fel.

— Suntem cu toții conştienți de lucrul acesta, a zis Monsieur Le Bolzec, cu răceală.

— Desigur.

Sébastian simțea un gol în stomac. Totul devenea mult prea real.

— Unde ne întâlnim, Élise?

Ea a roşit, iar Sébastian a regretat imediat cuvintele folosite. Suna ca şi când i-ar fi propus o întâlnire amoroasă.

— Undeva departe de casă sau de locul meu de muncă, a zis ea, apoi a făcut o pauză. Le Marais. La Saint-Paul, pe Rue de Rivoli.

— Bine. Rămâne atunci să fac rost de săpun şi de ciorapi, a zis Sébastian, întorcând capul spre Élise. Le las aici de dimineață, iar noi ne vedem mâine-seară, la şase şi jumătate. La Saint-Paul.

Fără nici un alt cuvânt, a plecat, simțind cum îi bubuie inima în piept. Dacă s-ar fi oprit ca să cântărească situația, nu ar mai fi putut merge până la capăt. Şi de aceea nu s-a oprit. Îşi urma inima, nu mintea.

CAPITOLUL 22

Paris, aprilie 1944

ÉLISE

La ora şase şi jumătate fix, eram în fața bisericii Saint-Paul, cu părul proaspăt spălat şi o pereche de ciorapi adevărați în poşetă. Luasem decizia să nu îi pun pe mine înainte de a mă sui în maşină, de teamă că m-aş putea întâlni cu cineva cunoscut. Orice femeie care făcea rost de ciorapi de damă era suspectată pe loc de colaboraționism.

Nu a trebuit să aştept mult timp până la apariția unei maşini negre. Ținând capul în jos, am urcat şi, fără să schimbăm nici un cuvânt, maşina a pornit.

Sébastian nici nu m-a privit, ci a condus adâncit, parcă, în gândurile sale.

— E totul în regulă?

Îmi era teamă că regreta decizia de a se implica în această poveste.

— Sigur că da. Dar am emoții în legătură cu restaurantul. E destinat exclusiv germanilor. O să-l deteşti, a zis el, apoi a făcut o pauză. Şi eu la fel.

— Nu contează, face parte din plan. Ai dreptate, trebuie să păstrăm aparențele şi să limităm riscurile la care ne expunem.

Nu a durat mult să străbatem străzile pustii şi, în scurt timp, am parcat în dreptul unei uşi mari, roşii. Un bărbat cu chipiu de uşier a deschis portiera din dreptul şoferului, iar

Sébastian a coborât şi i-a întins cheile. Cu capul acoperit de o eşarfă, am coborât pe partea mea. Sébastian a ajuns imediat lângă mine, mi-a pus o mână pe după umeri şi m-a condus spre uşă. Am simţit cum îmi coboară un frison pe ceafă, iar preţ de o scurtă clipă m-am simţit apărată, ba chiar fericită, de parcă am fi fost un cuplu obişnuit care ieşea împreună în oraş.

Când a deschis uşa, m-au izbit în faţă căldura, lumina şi muzica dinăuntru; zgomotele fericirii, pe care aproape le uitasem: râsetele şi pălăvrăgeala, muzica de pian. Un chelner ne-a condus spre o masă, fără nici un semn de dezaprobare, iar după ce ne-am aşezat a apărut un altul, fluturând două meniuri în format mare.

— *Un apéritif, monsieur?*

— *Oui, deux verres de champagne, s'il vous plaît*, a comandat Sébastian pentru amândoi.

După dispariţia chelnerului, am aruncat o privire pe meniu.

— E în germană!

— Şşt, îţi traduc eu. Nu-ţi face griji, mâncarea e tot franţuzească, a râs el uşor şi apoi a citit meniul. Melci sau foie-gras ca aperitiv, apoi vită *bourguignon*, *confit de canard* sau friptură de porc.

Trei feluri diferite de carne! Cum era posibil? De unde le cumpărau, oare? Am privit în jur, la persoanele de la celelalte mese; toţi erau nemţi în uniformă, majoritatea însoţiţi de franţuzoaice bine îmbrăcate. Mi-a trecut prin minte gândul că acum făceam parte dintre aceste femei. Râdeau cu voce tare şi cu prea mult entuziasm şi nu mi-am putut reprima sentimentul de ruşine. O femeie atrăgătoare, cu o cascadă de păr negru, lucios, care îi cădea peste chipul palid, mi-a surprins privirea şi a zâmbit. M-am trezit răspunzându-i la surâs, iar în clipa aceea scurtă, s-a produs

între noi o complicitate tacită. Amândouă jucam un rol, din motive cunoscute numai de noi.

Chelnerul a reapărut în scurt timp cu şampania, gata să ne ia comanda. După atâtea privaţiuni, am ales cele mai bogate feluri din meniu: foie-gras, şi apoi friptură de gâscă. După plecarea chelnerului, Sébastian a ridicat paharul.

— Pentru pace!

— Pentru pace!

Am ridicat paharul şi l-am atins de al său, privindu-l în ochi. Ar fi fost nepoliticos să nu o fac. Le-am observat fără să vreau nuanţa de acvamarin. Am coborât privirea spre pahar şi am mai luat o gură de şampanie. Bulele uşoare şi graţioase mi-au explodat pe limbă. Am închis ochii, amintindu-mi de ocaziile sărbătoreşti când beam şampanie înainte; o băutură voioasă, plină de speranţă şi de aşteptări, a cărei magie o simţeam, în ciuda locului unde mă aflam, într-o încăpere plină de nazişti. Iar în clipa aceea mi-am dat seama că, într-o zi, Franţa va fi din nou a noastră. Am ridicat capul spre Sébastian şi am zâmbit, cu inima uşoară.

El mi-a întors un zâmbet larg, copilăresc.

— Când se va încheia războiul, vom deschide împreună o sticlă de şampanie.

Nu a spus cine urma să câştige războiul, dar ştiam amândoi că zilele Germaniei erau numărate. Lăcomia lui Hitler şi setea lui nepotolită de putere îi vor aduce căderea.

Abia gustaserăm din şampanie, când a reapărut chelnerul, ţinând în mână o sticlă cu eticheta ascunsă sub un şervet alb, gros, pe care s-a pornit să-l scuture în aer, ca şi cum ar fi executat un număr de magie.

— Sauternes, 1939, a anunţat el.

Sébastian a gustat solemn din el, apoi, intrându-şi şi el în rol, a dat din cap aprobator. Nimeni nu ar fi bănuit ce puneam la cale. Ne-a fost servit foie-gras-ul, însoţit de un

coşuleţ cu felii subţiri de pâine prăjită. Sébastian a tăiat o bucată subţire de ficat moale, apoi a presărat pe ea câteva granule de sare de mare. I-am urmat exemplul, dar când am presărat sarea, mi-am amintit de Maman şi de Isabelle, aflate acasă, având la cină aceeaşi supă de varză. M-am gândit să pun ceva mâncare într-un şervet şi să îl strecor în poşetă. Doar că Maman nu ştia unde sunt. Ar fi fost oripilată să ştie că mă aflu într-un restaurant german.

Stânjenită, am luat o înghiţitură din felia de pâine cu foie-gras. Mi s-a topit pe limbă, lăsând în urmă un gust bogat, plăcut. Am luat o gură de vin Sauternes. Nu mai mâncasem aşa de ani întregi şi a trebuit să mă silesc să mănânc mai încet, ca să nu mi se facă rău. Mi-am dat seama că Sébastian nu mai spunea nimic.

— Povesteşte-mi despre Germania, am zis eu, preferând să vorbească el, ca să mă pot bucura de masă. Cum a fost copilăria ta acolo?

Mă privea atent, cu sprâncenele unite.

— În acest caz, ar trebui să-ţi povestesc despre bunica mea. Era din Franţa. Mare figură. Îi plăceau nespus cărţile. Şi avea mereu bomboane în poşeta ei din lac, a zis el surâzând. Le plimbam prin gură ore întregi, absorbiţi de colecţia ei de cărţi. Mă punea să îi citesc: *Cei trei muschetari, Mizerabilii, Contele de Monte-Cristo...*

— *Contele de Monte-Cristo?* Cât îmi place cartea asta! După tot ce i se întâmplă, tot se întoarce.

— Da, binele care învinge răul. Aşa sunt toate marile poveşti.

— Numai poveştile?

Sébastian a tăcut pentru o clipă, apoi a continuat.

— Petreceam mult timp împreună; părinţii mei erau mereu ocupaţi. Ne numeam *Les Deux Complices*. *„Où este mon petit complice?”*, aşa îmi zicea, cu o voce tărăgănată, când mă

căuta. Îi enerva peste poate pe părinții mei. A avut o ezitare, privindu-mă o clipă. Era o femeie curajoasă.

— Ce vrei să spui?

— Vezi tu, a coborât el tonul şi s-a aplecat înainte. Într-o zi ne plimbam prin oraş, acasă, la Dresda, când a trecut pe lângă noi o paradă a trupelor SA, batalioanele de asalt ale lui Hitler. Când se întâmpla asta, trebuia să ridici brațul în semn de salut, altfel aveai mari probleme, cel mai probabil erai arestat, aşa că m-a tras în holul unui bloc şi mi-a şoptit: *„Pas ça!”* Eram foarte speriat. N-am îndrăznit să nu-i dau ascultare.

— Erai doar un copil. Spre surprinderea mea, îi căutam scuze. Bunica ta a murit? am schimbat eu vorba. Vorbeşti despre ea la trecut.

— Nu. Între ochi i-a apărut o încrețitură minusculă, ca şi cum nici nu şi-ar fi dat seama de asta înainte ca eu să îi atrag atenția. E probabil din cauză că totul pare să se fi petrecut într-o altă viață, de parcă Germania însăşi nu ar exista decât în trecut. Îmi este greu să cred că o voi mai vedea vreodată.

Voiam să îi spun că nu-i aşa, că războiul nu va dura la nesfârşit, că într-o zi vom fi din nou liberi să ne petrecem timpul cu familiile noastre şi să trăim viața aşa cum ne dorim, dar cum i-aş fi putut oferi asemenea cuvinte de alinare? Aşa că nu am spus nimic.

— Desigur, era foarte greu pentru părinții mei. Aveam atât de puțini bani, a zis el, cu un zâmbet strâmb pe chip. Mergeam la furat de mere cu fratele meu. Mama se prefăcea că e supărată pe noi, dar de fapt se bucura că aveam mere, a zis, apoi a luat o înghițitură din paharul cu vin. Banii erau o grijă permanentă. Pur şi simplu dispăreau de sub ochii noştri. Oamenii glumeau că trebuie să te duci cu roaba la bancă; o pâine care costa o marcă dimineața ajungea să

coste opt mii de mărci după-amiaza. Bancnotele se devalorizau peste noapte. Unii oameni îşi primeau plata de trei ori pe zi, iar familiile lor luau banii şi se grăbeau să-i cheltuie în următoarele cinci minute. Trebuia să iei la tine cantități imense de bancnote inutile pentru a putea cumpăra ceva.

— Am auzit că situația era grea.

El a încuviințat din cap.

— Din fericire pentru noi, tatăl meu a fost funcționar, deci cel puțin era sigur că îşi va primi plata în fiecare lună. În dimineața de după ce primea salariul, mama ne trezea la ora cinci şi mergeam cu toții la piață, chiar şi bunica. Aveam numai trei-patru ani, iar tata mă trăgea după el într-un căruț pe care-l construise. La întoarcere, trebuia să merg pe jos, căci foloseau căruțul pentru mâncare – alimente pentru toată luna. Trebuia să cheltuim toți banii înainte să se devalorizeze şi cumpăram tot ce puteam – carne la conservă, biscuiți, alimente care să țină, a zis el, privind în depărtare. Cât îmi plăceau diminețile acelea. Eram împreună, iar mama părea fericită, ceea ce nu se întâmpla des.

Eram complet absorbită de cuvintele lui şi nu am observat-o pe cântăreața care s-a apropiat de masa noastră. Pianul s-a oprit brusc şi apoi a reînceput să cânte, cu un alt ritm. Punând o mână pe umărul lui Sébastian, s-a uitat în ochii mei şi a început să cânte.

Elle fréquentait la Rue Pigalle...[6]

Era vorba despre o prostituată! Ceilalți clienți au ridicat ochii, unii țineau ritmul bătând cu degetele în masă. Germanii probabil că nu înțelegeau o iotă.

---

[6] Ea umbla pe Rue Pigalle... (în limba franceză în original)

Spre uşurarea mea, femeia s-a întors pe călcâie şi s-a îndepărtat, lăsându-mă să mă întreb despre ce fusese vorba. Oare credea că sunt o prostituată de lux? Dar, în definitiv, chiar îmi păsa? Eu nu făceam decât ceea ce aveam de făcut.

Chelnerul ne-a luat farfuriile şi a reapărut după câteva minute cu felul principal, a aşezat cu grijă o farfurie în faţa mea şi a întors-o în aşa fel încât fasolea şi cartofii să încadreze pulpa de raţă.

— *Bon appétit.*

Sébastian a îndepărtat cu un cuţit pielea grasă de pe raţă, dând la iveală carnea de sub ea.

Am văzut cum se topea untul peste fasolea verde grasă, lăsând o dâră de grăsime galbenă, şi am dus furculiţa la gură, gustând una dintre păstăi; era fermă şi proaspătă. Am încercat un cartof; era crocant pe afară şi moale pe dinăuntru, exact aşa cum îmi plăceau. Am luat cuţitul şi furculiţa, am îndepărtat pielea de pe raţă, apoi am înfipt cuţitul în carnea închisă la culoare.

CAPITOLUL 23

Paris, aprilie 1944

SÉBASTIAN

Sébastian s-a întors la hotel cu maşina şi a parcat în faţă. Odată ajuns în camera lui, s-a întins îmbrăcat în pat, şi-a aprins o ţigară şi a privit fumul urcând în spirală spre tavan. Chiar dacă îl aştepta o misiune periculoasă, îşi simţea inima uşoară. Fusese o seară magică; el şi Élise vorbiseră ca şi cum ar fi fost doi oameni normali, care încercau să se cunoască mai bine, iar lui îi făcuse plăcere să vorbească despre trecut, deşi îşi dădea seama că Élise

dezvăluise foarte puține despre ea. Îi înțelesese reticența şi nu o presase.

S-a întors pe o parte şi a pus deşteptătorul la ora patru dimineața, în caz că ațipea. Dar când a sunat, nu pusese geană pe geană, căci gândurile îi goneau de la Élise la emoțiile pe care le simțea pentru misiunea care îl aştepta. Şi-a spus din nou că nimeni nu va opri un soldat german aflat într-o maşină germană. Nu îşi asuma cine ştie ce risc. Era aproape sigur.

Când a coborât la maşină, era o linişte mormântală şi nu se vedea nici țipenie. A urcat repede şi a traversat străzile pustii, oprindu-se la un semafor. O bătaie în geam l-a făcut să tresară. În dreptul geamului, stătea un soldat tânăr. Dar Sébastian nu avea timp pentru el. L-a ignorat şi a pornit în trombă.

A oprit pe Rue Claude Bernard, întrebându-se dacă „cetățeanul îngrijorat" era treaz la ora aceea şi urmărea ce se întâmplă la orfelinat. Nu conta dacă era treaz. Poate că avea să se bucure să vadă că scrisoarea sa fusese luată în serios, iar un soldat german venise să facă o razie de noapte. Uşa de la intrare era deschisă, aşa cum îi spusese Élise, şi a intrat fără să mai aştepte. Un grup de copii mici, strânşi unul într-altul în fața unei femei cu chipul supt, s-au ghemuit şi mai aproape de picioarele ei când l-au văzut. O fată de vreo şapte ani plângea.

— Şşt, a şoptit femeia. Ți-am zis, a venit să vă ajute. Vă duce la adăpost.

Fetița a clătinat din cap cu putere, iar ochii ei căprui se făcuseră mari de frică.

Sébastian s-a lăsat pe vine, gândindu-se că va părea mai puțin fioros dacă le vorbeşte de la aceeaşi înălțime cu ei. Dar copiii s-au dat în spate, agățându-se de fustele femeii. Apoi

o fetiță înaltă şi slabă, cu pielea atât de palidă încât părea transparentă, a făcut un pas în față.

— Unde ne duci? a întrebat, pe un ton sfidător, privindu-l țintă pe Sébastian.

Sébastian i-a adresat un zâmbet, spera el, călduros.

— Vă duc la o librărie.

— O librărie? a zis fata, încruntată. De ce?

— Pentru că, dacă nu veți face zgomot, nimeni nu îşi va închipui că vă aflați acolo. Şi puteți citi câte cărți vreți.

— Eu vreau să stau aici, a zis un băiețel, trăgând de fusta femeii şi ridicând capul spre ea. Te rog.

— Ei, haide, am vorbit despre asta. Vocea femeii era caldă şi convingătoare. Dacă vreți să vă revedeți părinții, trebuie să fiți foarte cuminți şi să faceți exact ce vi se spune.

Unuia dintre ei i-a scăpat un scâncet. Sébastian voia să pornească la drum, gândindu-se că frica lor ar putea deveni de necontrolat dacă mai aşteptau mult.

— Urmați-mă afară, la maşină.

Femeia i-a împins pe copii înainte şi, fără să mai scoată vreun murmur, aceştia l-au urmat pe Sébastian. A deschis portiera din spate.

— Urcați şi întindeți-vă.

Ținea portiera deschisă cu o mână, iar cu cealaltă îi zorea de la spate. În scurtă vreme, erau cu toții înghesuiți în maşină.

— Stați cât mai jos. Să nu vă vadă nimeni.

Au făcut cum li s-a zis şi au stat întinşi, cu brațele şi picioarele încârligate pe banchetă.

Înainte de a porni, a aruncat o privire la ferestrele care dădeau spre orfelinat. I s-a părut că vede un chip, dar nu era, probabil, decât în imaginația sa. Nu ar sta nimeni la pândă acum, la ora patru dimineața. Sébastian şi-a ținut respirația în timp ce trecea pe Rue d'Ulm, pe lângă

universitatea ocupată acum de germani. Nu se auzeau decât respirația copiilor şi torsul uşurel al motorului.

A cotit şi deodată, ca de nicăieri, un bărbat a apărut în fața maşinii. Sébastian a apăsat cu putere frâna. Copiii s-au lovit de spătarul banchetei, cu o bufnitură moale. Doi dintre ei au țipat.

— Şşşt, a şuierat Sébastian. Linişte.

S-a lăsat tăcerea şi parcă nimeni nu mai respira. Sébastian îşi simțea inima bătându-i cu putere în timpane. Apoi omul a izbucnit în râs, a lovit în capota maşinii şi s-a apropiat de geamul şoferului.

Piciorul lui Sébastian plana deasupra pedalei de accelerație. Să o apese? După haină şi chipiu, şi-a dat seama că bărbatul era un ofițer. Un ofițer beat. Ar reține un om beat numărul de înmatriculare? Nu putea risca. A lăsat piciorul jos şi a coborât geamul.

— *Guten Abend*, a zis Sébastian, lungindu-şi vorbele, ca să pară cât mai relaxat.

— *Guten Abend*, a bâlbâit ofițerul.

S-a lăsat în jos, ca să privească în maşină, suflând aburi de whisky în nasul lui Sébastian. Din spate, s-a auzit un scâncet. Sébastian a tuşit ca să îl mascheze, simțind sudoarea care i se forma la rădăcina părului. Slavă Domnului că era o noapte întunecată, iar luminile erau stinse.

— Mi-am pierdut maşina, a râs zgomotos bărbatul. Du-mă acasă, da? Se îndrepta deja spre portiera pasagerului, pe care a deschis-o şi a urcat. S-a lăsat pe scaun, cu un oftat prelung. La Majestic, a zis el, ca şi cum Sébastian ar fi fost un taximetrist.

Fir-ar să fie! Lui Sébastian îi bătea inima tot mai tare. Acum trebuia să traverseze râul şi să meargă tocmai până în Rue de Rivoli.

— Desigur, domnule.

A băgat maşina în viteză şi a pornit, implorându-i în gând pe copii să nu facă nici un zgomot. Teama l-a săgetat şi mai chinuitor când şi-a dat seama că nu vor înțelege schimbul lor de cuvinte în germană. Ar putea să creadă că intenționează să îi dea pe mâna nemților. Doamne! Dacă i-ar vedea ofițerul, ar fi un dezastru; i-ar trimite direct la Drancy.

— Te-ai distrat în seara asta? a zis ofițerul, râzând. Eu, unul, m-am distrat.

— Da, mulțumesc de întrebare, domnule. Sébastian voia să vorbească, să ascundă orice zgomot care ar fi venit din spate. A fost o seară minunată. Am luat cina în Montmartre. Dar dumneavoastră?

Omul sforăia deja.

Sébastian a răsuflat uşurat.

— Nu vă faceți griji, a şoptit el atât pentru copii, cât şi pentru sine. Totul va fi bine.

Ofițerul a mormăit ceva, foindu-se pe scaun.

Sébastian s-a încordat din toți muşchii, ca şi cum ar fi putut opri timpul. Sforăitul a reînceput. Din spate nu se auzea nici un sunet.

Când a oprit maşina în fața marelui hotel, un uşier a venit în fugă spre maşină, ca să-l ajute pe ofițer să coboare. S-a aplecat, apucându-l de braț şi, în acelaşi timp, îndreptând capul spre bancheta din spate a maşinii.

Sébastian a simțit cum i se ridică părul la ceafă. L-a trecut un fior rece.

Apoi uşierul s-a îndreptat de spate, cu brațul pe după umerii ofițerului.

— Ce miroase aşa? a întrebat uşierul. Pute a pişat în spate, a zis el, dar nu a aşteptat un răspuns, ci s-a întors repede, conducându-l pe ofițer spre hotel.

Izul acid al urinei a ajuns la nările lui Sébastian, care a oftat adânc, apoi a apăsat pedala şi a plecat de pe loc. Trebuia să spele maşina înainte de a o duce înapoi.

— Bravo, a şoptit el. Aţi fost foarte cuminţi. Acum mergem la librărie.

Îl încerca un sentiment de mândrie pentru aceşti copii pe care nici nu îi cunoştea.

Când a oprit în faţa librăriei, a coborât şi a deschis portiera din spate.

— Puteţi coborî acum, a zis Sébastian încet. Intraţi în clădire.

Din întuneric, îl ţintuiau câţiva ochi rotunzi şi lucioşi.

— Nu-i nici un pericol, aici sunteţi în siguranţă.

A apucat o mână. Degeţelele copilului s-au agăţat de ale lui şi, în câteva clipe, o fetiţă stătea alături de el.

— Daniel a făcut pe el, a zis ea, privindu-l cu ezitare. Nu e vina lui. Era speriat.

Monsieur Le Bolzec a deschis uşa magazinului său şi a rămas în prag în pijama, făcându-le semn copiilor să se ducă spre el. Mâna fetei s-a desprins de cea a lui Sébastian, şi copila a intrat. Sébastian a mai scos patru copii şi i-a împins spre librărie. Dacă se apropia altă maşină nemţească? Nu putea rămâne parcat acolo. În orice clipă putea veni cineva să vadă ce se petrece. Trebuia să se grăbească.

Ultimul copil stătea întins încovrigat, scâncind. Îi amintea lui Sébastian de câinele ţinut în lanţ, care trăia în curtea de lângă ei. Toată lumea ştia că stăpânul lui îl bate, dar nimeni nu i-a spus nimic, ci se mulţumea să întoarcă privirea când treceau prin faţa casei. Odată, Sébastian i-a întins prin gard un os de pui rămas de la masă, iar sărmanul animal a tras de lesă încercând să ajungă la el, dar era prea departe.

Sébastian s-a simțit mizerabil când şi-a dat seama că nu a reuşit decât să îi provoace alte suferințe.

Mirosul de urină se întețea.

— Trebuie să mergem.

Sébastian a încercat să îl ia pe copil din loc, dar acesta se opunea, trăgându-şi iute înapoi omoplații mici ca ai unei păsări. Sébastian l-a prins în brațe şi l-a ridicat. Surprins de cât de uşor era, l-a dus pe brațe în librărie şi l-a aşezat jos.

— A avut un mic accident.

Sébastian s-a uitat la Monsieur Le Bolzec.

— Haide, fiule, să îți găsim haine curate.

Monsieur Le Bolzec l-a luat pe copil de mână şi au plecat.

Sébastian s-a uitat spre grămada de copii care tremurau. Voia să le spună nişte cuvinte de alinare, de încurajare, ba chiar de admirație pentru curajul lor. Dar toate vorbele care îi veneau în minte îi mureau pe buze. S-a lăsat în schimb în genunchi şi a întins o mână spre ei. Fetița mai înaltă s-a uitat câteva clipe la ea, apoi şi-a lăsat mâna osoasă şi delicată într-a lui şi a scuturat-o. Ceilalți i-au urmat exemplul şi, în tăcere, i-au strâns cu toții mâna.

Sébastian i-a salutat din cap, apoi s-a ridicat şi a ieşit, clipind ca să îşi alunge lacrimile care îl podideau.

CAPITOLUL 24

Paris, mai 1944

ÉLISE

Au trecut cinci zile şi nu am primit nici o veste. Am încercat să mă port ca şi cum totul ar fi normal, să mă duc la muncă, să stau la cozi la mâncare, dar copiii erau tot timpul în gândurile mele. Oare sunt în siguranță? Au fost mutați deja? Am început să regret că am fost de acord să nu

mai trec nici pe la librărie, nici pe la orfelinat; trebuia să aflu. Dar Anaïs urma să aranjeze cu *passeur*-ul, iar ei nu voiau ca eu să mă implic în nici un fel. Prin intermediul meu, se putea face oricând legătura între orfelinat şi librărie.

Într-o vineri după-amiază, pe când stăteam la biroul meu şi verificam nişte conturi, m-a abordat Françoise.

— Te simți bine? m-a întrebat ea. Pari tare îngrijorată.

— Chiar sunt! mi-a scăpat mie. Suntem în plin război, pentru numele lui Dumnezeu!

Ea a făcut un pas în spate.

— Iar viața merge mai departe! a spus, zâmbitoare. În seara asta ne ducem la un bal clandestin. Ce ar fi să vii şi tu?

N-am putut să mă abțin şi am clătinat din cap.

— Nu-mi arde de dans.

— Ți-ar prinde bine. S-a oprit şi m-a privit întrebătoare. Nu înțelegi? Ei câştigă dacă îi laşi să ne impună regulile lor, să ne facă să stăm acasă, să nu ieşim nicăieri, să nu ne distrăm în nici un fel, a zis ea şi a oftat zgomotos. Cum ne pot interzice să mergem la dans? Ne silesc să dansăm pentru ei. Dar ar trebui să dansăm pentru noi!

Entuziasmul ei era molipsitor şi nu mi-am putut reține un zâmbet.

— Ai dreptate. Dar eu mă simt... Atât de sătulă de tot.

— Ei, haide, Élise. Nu ceda în fața lor!

Ultimele ei cuvinte m-au mişcat şi, în definitiv, ce aveam de pierdut?

— Bine, bine, m-am recunoscut eu învinsă. Vin.

La ora şapte în seara aceea, am mers spre stația de metrou de la Saint-Sulpice, încălțată în pantofii cu platformă de lemn care loveau cu zgomot pavajul, făcându-mă să par mai înaltă decât pantofii cu toc plat pe care îi purtam de obicei. Era o seară frumoasă, de toamnă timpurie, şi soarele care se

scufunda la orizont arunca umbre lungi. Câțiva germani erau pe străzi, patrulând în uniformele lor negre, sinistre, anticipând, probabil, o noapte de distracție la Paris.

Mergând spre metrou, am avut grijă să îi evit, iar când am ajuns, am zbughit-o pe scări în jos, grăbită să ajung în Place de la Bastille, unde avea să fie mai puțin aglomerat. Peronul s-a umplut repede de oameni, iar la capătul lui am remarcat două femei cu stele galbene în piept, care aşteptau să urce în ultimul vagon, în vreme ce nemții se adunau în celălalt capăt, gata să urce în vagoanele din față. Nemții râdeau zgomotos, fără să arunce nici o privire înspre ele. Mă speria să văd nişte evreice atât de aproape de bărbații aceia care le puteau aresta şi trimite departe, fără nici un alt motiv decât acela că se născuseră evreice.

Într-un final, când a venit trenul, am făcut cu toții un pas în spate, dar de cum s-a oprit, ne-am urcat buluc. Scaunele s-au ocupat în grabă, aşa că am rămas în picioare, ținându-mă de una din barele metalice verticale. Trenul s-a hurducăit brusc înainte, făcându-mă să mă rotesc pe lângă bară şi să mă lovesc din greşeală de unul dintre bărbații în uniformă.

— Scuze, am bâiguit eu.

— Nu vă faceți griji! S-a întors şi mi-a zâmbit. Nici o problemă.

Era tânăr, iar zâmbetul lui părea onest şi deschis.

Aproape că i-am zâmbit şi eu. Apoi m-am ocărât în gând. Niciodată nu le voi accepta prezența aici. Nu trebuie să îmi îngădui vreodată să îi privesc ca pe nişte indivizi obişnuiți. Era şi aşa destul de rău că îl cunoscusem pe Sébastian, iar asta numai pentru că se dovedise util.

— Vreți locul meu, *mademoiselle*? m-a întrebat un alt soldat, deschizând brațele pentru a arăta spre scaunul liber, de pe care tocmai se ridicase.

— Nu, mulțumesc, am răspuns eu, evitându-i privirea.

— Sunteți sigură? a insistat el.

Am dat din cap că da, întorcându-mă cu spatele, ca să nu văd umilința de pe chipul lui, când s-a așezat la loc. Un francez care stătea în picioare vizavi mi-a surprins privirea și mi-a făcut, abia perceptibil, cu ochiul. Nu era un gest necuviincios, ci unul de complicitate, și m-am surprins zâmbindu-i la rândul meu.

Când am coborât la Bastille, francezul a coborât și el.

— Bravo! a zis el, mergând alături de mine, când am ieșit de pe peron. Așa trebuie tratați.

— Încerc să fac ce ține de mine.

Am întors capul; avea ochi căprui, care-i scăpărau jucăuși.

— Unde te duci? m-a întrebat el.

— Mă întâlnesc cu câteva prietene.

— Tu și prietenele tale nu ați vrea să mergeți cu mine și cu prietenii mei? A făcut o pauză, coborând tonul când s-a aplecat spre mine. Mergem la un bal clandestin.

— Mie nu mi se pare foarte clandestin, am zis eu, grăbind pasul. *Au revoir*, i-am strigat peste umăr.

Scurtul flirt m-a înveselit. Françoise mă așteptа la cafeneaua de pe colț cu Rue de la Coquette. Am sărutat-o pe obraji, iar ea m-a luat de braț și am pornit-o înainte, vorbind.

— Ceilalți ne așteaptă acolo. Nu e departe, chiar după colț, pe Rue de Lappe.

Rareori mă aventuram în această zonă a Parisului și m-a surprins aerul sărăcăcios al cartierului și cafenelele sale dubioase. Probabil că Françoise mi-a remarcat reacția.

— Știu că nu este cea mai frumoasă parte a Parisului, dar mie îmi place și are marele avantaj că nici un friț nu se deranjează să pună piciorul aici.

Mă privea cu luare-aminte, așteptându-mi reacția.

— Nu, e foarte bine. Orice loc în care nu vin friții e perfect pentru mine.

— Ai dreptate, a zis ea, încetinind pasul. Aici este.

Eram în fața unei cafenele mici, cu ramele geamurilor scorojite, dând la iveală lemnul palid. A împins uşa, iar când ochii ni s-au obişnuit cu lumina slabă, am văzut că era mai degrabă un bar decât o cafenea; o tejghea lungă de zinc se întindea pe toată lungimea încăperii. Câțiva bărbați în vârstă, având în față *ballons de rouge*[7], s-au uitat la noi când am intrat.

— *Mesdemoiselles?* ne-a întâmpinat barmanul, rece.

— *Bonsoir, monsieur*, a răspuns Françoise, la fel de rece, îndreptându-se spre partea din spate a barului.

Am urmat-o, întrebându-mă dacă eram în locul potrivit, iar în cazul în care eram, dacă voiam să mă aflu aici.

Barmanul ne-a aşteptat la capătul barului.

— Ați venit la balul dansant, aşa-i? a şoptit el.

Françoise s-a uitat la mine şi a încuviințat din cap. Fără nici un alt cuvânt, omul a ieşit de după tejghea şi a mers spre peretele din spate, unde a împins o uşă şi ne-a făcut semn să intrăm. Am dat într-o parte o draperie groasă din catifea şi ne-am trezit într-o încăpere mult mai mare. Într-un colț, un grup de muzicanți stăteau de vorbă, iar câteva femei aşteptau pe lângă pereți. Pe măsură ce înaintam în sală, ne cântăream din priviri, aşa cum fac femeile, examinându-ne una alteia ținutele pe care reuşiserăm fiecare să le improvizăm. Mai toate eram îmbrăcate simplu, în fuste drepte şi bluze modeste; ar fi fost indecent să avem mai mult material. Ferestre nu erau, iar pereții erau acoperiți cu aceeaşi catifea groasă din care era făcută draperia de care trecuserăm. Singura lumină venea dinspre

[7] Pahare cu vin roşu (în limba franceză în original).

cele câteva lămpi mici, aşezate pe mese, de jur împrejurul camerei. Erau numai câțiva bărbați şi mă întrebam cum reuşiseră să evite trimiterea la muncă forțată, în Germania. Poate că ocupau locuri de muncă esențiale aici, indiferent care ar fi fost acelea.

— Cred că am ajuns cam devreme, a şoptit Françoise. Să vedem dacă putem cumpăra ceva de băut.

Ne-am plimbat prin încăpere până am ajuns în fața unei mese pe care erau înşiruite păhărele pline cu un lichid limpede.

— Ce e în pahare? l-am întrebat pe bărbatul care stătea în spatele mesei.

— Invenția mea, a zis el mândru. Alcool din cartofi.

— Alcoolul din cartofi nu e vodcă? a întrebat Françoise, ridicând din sprânceană.

— Nu chiar. Încercați.

Am luat câte un pahar şi am ciocnit, apoi ne-am privit în ochi şi am luat amândouă câte o înghițitură.

— *Mon Dieu!* Mă ardea gâtul, iar ochii îmi lăcrimau. Are gust de alcool pur!

— De ce nu-l amestecați cu ceva? l-a întrebat Françoise.

— Aşa aş face, dacă aş avea cu ce.

— Ați putea încerca să îl amestecați cu apă, am zis eu, dându-i înapoi paharul. Nu-l pot bea aşa.

Bărbatul a adăugat apă dintr-o carafă, care era pregătită pe masă, şi mi-am dat seama că se distra pe seama noastră.

I-am dat un franc şi ne-am îndepărtat. Chiar atunci, muzicienii au început să cânte, inundând încăperea cu acorduri alerte, dar catifelate.

Apoi am simțit o bătaie pe umăr. Era francezul de la metrou, care ținea o mână întinsă spre mine. Zâmbetul lui mult prea încrezător şi sclipirea din ochi m-au făcut să refuz invitația.

— Nu, mulțumesc.

M-am întors cu spatele, la timp pentru a vedea privirea surprinsă de pe chipul lui Françoise.

— De ce nu ai dansat cu el? a zis ea, împungându-mă cu cotul. E simpatic şi sunt puțini bărbați disponibili. Eu aş fi dansat.

— Cred că nu am dispoziția necesară.

De nicăieri, Sébastian mi-a pătruns în gânduri.

CAPITOLUL 25

Paris, mai 1944

SÉBASTIAN

După muncă, Sébastian stătea singur la terasa cafenelei, gândindu-se la copii, întrebându-se dacă fuseseră mutați deja mai departe. A oftat zgomotos, atrăgându-i atenția chelneriței.

— *Oui, monsieur?*

Părea neliniştită, iar el şi-a dat seama că probabil interpretase oftatul lui drept un semn de nemulțumire. Carafa cu vin era încă pe jumătate plină şi nu mâncase decât jumătate din porția de *confit de canard*.

— Îmi puteți aduce nota, vă rog?

În timp ce aştepta, Sébastian a aruncat o privire în jur. Două franțuzoaice stăteau la masă, cu un grup de patru ofițeri germani, iar alte trei femei stăteau împreună la o altă masă, cu o carafă de vin în față. Bănuia că nu vor rămâne singure multă vreme. Detesta felul în care germanii tratau Parisul, de parcă ar fi fost locul lor de joacă, majoritatea sperând să agațe o franțuzoaică cât timp se aflau aici. Femeile din Franța păreau exotice şi misterioase, cum nu reuşeau nicicum să fie nemțoaicele. În ciuda războiului, se

îmbrăcau bine şi aveau o anumită demnitate, de parcă refuzau să admită că îşi duceau traiul sub ocupaţia germană. Sau, mai bine zis, cele mai multe se îmbrăcau bine, Élise fiind o excepţie, în pantaloni şi cămăşi simple, bărbăteşti, cu părul scurt şi fără machiaj. Ciudat lucru, însă, felul acesta de a se îmbrăca nu făcea decât să îi sublinieze feminitatea. Totul se explica prin contrastul creat; talia accentuată de cureaua maro, părul des, strălucitor, pometii obrajilor scoşi în evidenţă de lumina naturală, ochii mai blânzi decât ai unui bărbat.

Gândurile i s-au întors la copii şi a decis că cinci zile de aşteptare erau suficiente. Nu ar risca prea mult dacă ar reveni la librărie, să caute printre cărţi şi poate chiar să afle câte ceva. Chelneriţa s-a întors cu nota de plată. A lăsat un bacşiş generos şi apoi s-a ridicat şi a pornit-o spre arondismentul 5.

Monsieur Le Bolzec a părut surprins, şi nu tocmai încântat, să îl vadă pe Sébastian. Era palid şi tras la faţă, iar ochii, de obicei atât de vioi şi de curioşi, goneau temători către ceilalţi clienţi, când l-a salutat pe Sébastian printr-o uşoară înclinare a capului, în locul obişnuitului său *Bonjour* voios.

Sébastian s-a apropiat de rafturile din mijloc, acolo unde o văzuse prima oară pe Élise, sperând că Monsieur Le Bolzec se va îndrepta spre el cu prima ocazie. Librăria părea mai aglomerată decât de obicei şi a trebuit să aştepte o vreme. Regreta că nu puseseră la cale un plan secret de a-şi lăsa mesaje ascunse în anumite cărţi. Trebuia să afle dacă cei mici scăpaseră cu bine. Într-un târziu, Monsieur Le Bolzec a venit să aranjeze nişte cărţi pe raftul din faţa lui Sébastian.

— Scuzaţi-mă, a zis el, aplecându-se pe lângă Sébastian. Trebuie să pun cărţile acestea la loc.

A strecurat o carte subțirică între alte două mai mari, lovindu-i uşor cotorul cu degetul arătător.

Sébastian a înțeles şi a scos cartea. A deschis-o cu grijă, iar în interiorul copertei a găsit o bucată de hârtie pe care erau scrise câteva cuvinte simple. *Ils sont tous partis.*

Monsieur Le Bolzec ştiuse de ce venise Sébastian şi iată răspunsul pe care îl căuta. Copiii fuseseră deja luați de acolo. Inima lui Sébastian s-a umplut de uşurare. Funcționase. Meritase tot efortul. A închis cartea, lăsând hârtia înăuntru, şi s-a dus să o plătească.

Cu inima mai uşoară decât atunci când intrase, a părăsit librăria şi s-a îndreptat spre Panthéon, apoi spre Sorbona – martori muți ai unei istorii îndelungate. Şi-a continuat drumul şi, în scurtă vreme, se afla în fața fântânii de la Saint-Sulpice, privind la biserica mare şi impunătoare. O femeie a traversat în grabă piața, iar pantofii ei cu platformă din lemn răsunau prin noapte, în vreme ce părul scurt i se legăna de la un umăr la altul. Femeia îi amintea de Élise şi, odată ce curiozitatea i-a fost stârnită, a pornit-o în urma siluetei ei, care se tot îndepărta. Când a ajuns în dreptul ei, i-a aruncat o privire din profil. Nasul abia i se vedea sub şuvițele de păr care îi căzuseră peste față, ascunzându-i-o pe jumătate.

Ea a întors capul şi l-a privit. În ochi i-a lucit teama, dar s-a preschimbat în uşurare când l-a recunoscut.

— Élise, a şoptit el. Ea a întors capul, continuându-şi drumul şi mai grăbită. El s-a uitat la ceas. Se dă stingerea în zece minute, i-a spus.

— Ştiu. De asta mă duc spre casă, a răspuns ea, grăbind pasul.

A ajuns-o din urmă, căutând curajul să-i vorbească din nou, deşi simțea cum i se strânge stomacul.

— Te pot însoți eu până acasă, în caz că te opreşte cineva.

— Nu!

A privit repede în jur, iar el şi-a dat seama că îi era teamă să nu-i vadă cineva împreună. Dar era atât de aproape de ora stingerii, încât străzile erau deja pustii.

— Arăţi bine, a zis el, potrivindu-şi pasul după al ei. Ai ieşit în oraş?

— Da, în Place de la Bastille, i-a răspuns ea destul de prietenoasă, dându-i curaj să continue.

— La o petrecere dansantă?

Amândoi ştiau că francezilor li se interziseseră petrecerile dansante, dar ea a răspuns totuşi.

— Da.

L-a săgetat un junghi de regret când şi-a imaginat-o dansând, râzând, fericită, fără el.

— Mi-ar fi plăcut să merg cu tine. Cuvintele i-au scăpat fără voia lui. A rămas cu ochii lipiţi de profilul ei, tânjind să-şi treacă degetul peste şaua nasului ei, spre frunte, unde, la lumina lunii, vedea cum se formează o încreţitură. Copiii au plecat deja, a şoptit el, bucuros că îi poate da veşti bune.

Ea a dus mâna la piept.

— Slavă Domnului! S-a oprit brusc şi a întors capul spre el. Ai făcut un lucru bun.

Ochii li s-au întâlnit pentru un scurt moment. El ar fi vrut să o ţină pe loc, dar a simţit cum s-a încordat când au trecut în grabă pe lângă ei două femei; şi-a ferit privirea şi a pornit-o din nou pe drumul care traversa piaţa. Sébastian a ţinut pasul cu ea, apoi ea a încetinit când a ajuns pe o străduţă ce pornea dintr-o parte a pieţei, în faţa unei uşi de un roşu-închis.

S-a întors spre el.

— Îţi mulţumesc că m-ai condus până acasă, Sébastian.

I-a mulţumit! Şi i-a zis din nou pe nume! Un fior de emoţie i-a străbătut trupul.

— Cu plăcere. Vrei să te mai plimbi un pic? a întrebat el, după ce s-a uitat la ceas. Vei fi în siguranță cu mine. Ştia că îşi forțează norocul, dar la lumina lunii a văzut cum i se formează gropițe în obraji. Apoi, într-o clipită, au dispărut, iar ea a clătinat din cap. Numai cinci minute, a insistat el. A văzut-o cum se uită în jur, ştiind că îi era teamă să nu-i urmărească cineva. Era o tăcere mormântală, dar în spatele draperiilor se putea ascunde întotdeauna mâna cuiva. A aşteptat, înțelegând că dacă insista prea mult o putea îndepărta. Apoi i-a venit o idee. Şi-a scos jacheta şi i-a pus-o pe umeri, ridicând gulerul şi atingându-i în treacăt gâtul cu degetele, ceea ce l-a inundat cu o senzație de electricitate. Te poți ascunde aşa, a zis el, cu un zâmbet.

Însă ea a făcut ochii mari.

Merde! Făcuse o greşeală imensă, punând pe ea haina nemțească. Ce idiot era!

Élise a aruncat-o de pe umeri şi s-a îndepărtat câțiva paşi.

Sébastian a prins haina.

— Îmi pare rău! Doamne, sunt un idiot! Îmi pare atât de rău!

Ea s-a întors încruntată să-l privească.

— Nu-i nimic, a şoptit ea.

Sébastian a aşteptat ca ea să deschidă uşa şi să-l lase acolo, în schimb ea a făcut un pas mai departe de-a lungul străzii. Un val de bucurie i-a inundat inima lui Sébastian şi a trebuit să-şi ascundă zâmbetul când a pornit-o alături de Élise, potrivindu-şi mersul după al ei.

CAPITOLUL 26

Paris, mai 1944

ÉLISE

Nu erau decât cinci minute. Ce rău puteau face? Doar îşi riscase viaţa ca să-i scoată pe copii de acolo. Puteam şi eu să risc cinci minute pentru el. Poate că băusem prea mult din băutura aceea din cartofi. Îmi simţeam capul uşor, iar lumea nu mi se mai părea atât de întunecată. L-am simţit mergând lângă mine, ca pe o forţă care mă atrăgea, şi îi auzeam respiraţia pe strada tăcută. Era o senzaţie de intimitate. O intimitate periculoasă. O intimitate tulburătoare. Nu eram pregătită pentru valul de beţie care m-a cuprins. Sau poate că era frică? Orice ar fi fost, mă făcea să mă simt vie. Pulsul îmi crescuse, iar inima îmi bătea nebuneşte, luându-mi răsuflarea. Plutea în aer ceva mistic, ca şi cum toate grijile şi fricile vieţii s-ar fi evaporat, iar eu rămăsesem captivă între realitate şi o stare de visare.

— Cred că Parisul arată cel mai bine când doarme, a şoptit Sébastian. Când e tăcut, ca acum. Când nu sunt soldaţi, a zis, după un moment de ezitare. Apoi nu a mai spus nimic câteva clipe, dar parcă îl auzeam cum gândeşte. E un oraş plin de secrete, nu-i aşa?

— Acum, da.

Am ţinut privirea îndreptată înainte, dar mi s-a părut că îi intuiesc surâsul discret.

— Nu te-am întrebat cum de ai fost trimis aici, mi-a scăpat mie. Îţi datora cineva o favoare?

Nu a răspuns imediat, şi chiar începeam să mă întreb dacă avea de gând să zică ceva, când a început să vorbească, aproape în şoaptă.

— Eram într-o stare proastă când m-am întors din Rusia.

— Din Rusia?

— Da, am fost trimis pe front. Am fost un simplu infanterist. Un nimeni, a zis el, iar eu mi-am amintit că auzisem despre marea înfrângere suferită de germani în Rusia, cum pierduseră sute de mii de soldaţi. Ne

bucuraserăm când auziserăm despre pierderile lor imense, dar acum înțelegeam cum fusese plânsă fiecare viață de om pierdută – cum numărul mare de morți dezumanizase moartea. Tata a reuşit să tragă nişte sfori, a continuat el. Mi-a făcut rost de numirea în postul de aici.

Am aşteptat să continue, dar liniştea a fost spartă de strigăte răsunătoare şi râsete. Un grup de soldați beți se îndreptau spre noi clătinându-se. Un neamț masiv s-a lovit de mine, iar burdihanul lui m-a doborât de pe trotuar. A întins brațele, ca să mă prindă. Apoi, ținându-mă bine, a început să râdă.

— *Habe ich dir Angst gemacht?*[8]

I-am smuls labele de pe mine şi m-am dat în spate.

— *Du bist direkt in ihr hineingelaufen!*[9] i-a strigat Sébastian.

— *Excusez-moi, mademoiselle.* Soldatul cel gras mi-a zâmbit, şi dinții i-au sclipit în semiîntuneric. Apoi s-a întors spre Sébastian. *Wieviel nimmt sie dafür?*[10]

Ceilalți soldați au râs în hohote. Nu ştiam ce spusese, dar am văzut cu coada ochiului că Sébastian şi-a îndreptat spatele şi şi-a tras umerii înapoi. Mi-am ținut respirația, lipindu-mă de zid şi încercând să mă fac invizibilă. Deodată s-a lăsat tăcerea şi totul a înghețat.

Sébastian şi-a făcut mâna pumn.

— Nu! am zis eu, apucându-l de braț.

S-a întors spre mine. Ochii îi ardeau, sălbatici, de furie. Soldații au râs din nou. Apoi, la fel de repede cum apăruseră, s-au făcut nevăzuți, ținându-se de umeri, zgomotoşi, iar vocile lor grosolane s-au stins în timp ce se

---

[8] „Te-am speriat?” (în limba germană în original).

[9] „Ai intrat direct în ea!” (în limba germană în original).

[10] „Ce tarif are?” (în limba germană în original).

îndepărtau cu paşi şovăitori. Am rămas cu ochii aţintiţi în privirile sălbatice ale lui Sébastian, în timp ce degetele mele îi sfredeleau braţul. Apoi, simţind parcă cum mă arde, i-am dat drumul.

— Nu-i nimic, am şoptit eu. Nu contează.

Furia din priviri i s-a dus uşor-uşor.

— Nu contează? a zis el, trecându-şi degetele prin păr. Îmi este ruşine cu ei. A oftat. Şi îmi este ruşine că mă aflu aici, în felul acesta.

— Ştiu.

L-am privit ţintă pentru prima oară, iar el m-a privit la rândul lui, drept în ochi.

— Ce a zis grasul ăla? am întrebat eu, rupând vraja momentului.

El s-a întors cu spatele şi a continuat să meargă.

— Nimic care să merite să fie repetat.

— Spune-mi.

— Nu vrei să ştii.

— Ba da.

Sébastian a oftat.

— A zis că ai ochi frumoşi.

— Şi voiai să-l loveşti pentru asta? A zis altceva.

— Élise, nu merită să repet vorbele lui. Nu merită această onoare. Uită. Te rog.

Mă insultase, cu siguranţă, dar am lăsat-o baltă.

— Bine că nu l-ai lovit.

— Da, bine pentru el! A râs, iar râsul lui mi s-a părut atât de copilăros, de spontan, încât am râs şi eu, şi toată încordarea a dispărut. Râsul nostru a deranjat, pesemne, un şobolan care dormea şi care, trezit din somn, a zbughit-o peste drum şi s-a aruncat într-un canal. Eu am făcut un salt în spate, călcându-l pe Sébastian pe vârfurile picioarelor. El m-a prins cu mâna lui pe după talie şi m-a

trecut un fior prin tot corpul. Nu-i nimic, e doar un şobolan, a glumit el. Parisul e plin de şobolani zilele astea.

Nu şi-a luat mâinile de pe mine şi, preţ de o clipă, nici unul din noi nu s-a mişcat. Simţeam atingerea lui ca pe un freamăt ce mă străbătea şi mă atrăgea spre el. Îmi doream să mă lipesc de el, să-i simt căldura trupului.

În schimb, m-am îndepărtat.

— Ce s-a întâmplat în Rusia? l-am întrebat, amintindu-mi despre ce vorbeam.

Dar întrebarea mea a fost întâmpinată cu tăcere, lăsată stingheritor în aer, iar singurele zgomote care se mai auzeau erau făcute de pantofii mei şi de cizmele lui cu ţinte, răsunând în noapte ca două ceasuri ce ticăiau în contratimp. Am continuat să mergem în tăcere, şi îmi simţeam respiraţia bubuindu-mi în urechi.

— Aveam un prieten, a murmurat el. Îl chema Henrik.

Am încetinit pasul, observând că avea umerii căzuţi şi auzindu-i tremurul din glas.

— Nu îmi spune dacă nu vrei.

— Ba da, vreau, a urmat el. Eu şi Henrik am crescut împreună, a zis el, iar eu mi-am ţinut răsuflarea şi am închis ochii. Făceam totul împreună, a plutit vocea lui prin întuneric. Apoi a venit războiul. Am fost trimişi amândoi în Rusia, în aceeaşi unitate. Pentru că eram din nou împreună, ne gândeam că nu ni se poate întâmpla nimic rău, de parcă împreună am fi fost invincibili; ce copii proşti eram! A tăcut pentru o vreme, lăsând cuvintele să plutească între noi. Am înghiţit în sec, îngrozită de ceea ce urma să vină. Am fost prinşi într-o ambuscadă. Eu şi Henrik. Noi toţi. Vocea îi era răguşită. Ningea cu fulgi groşi. Nu vedeam în faţă. Au venit de nicăieri. Soldaţi ruşi înarmaţi. Au tras în noi, a zis şi a tras adânc aer în piept. Mi-am acoperit faţa cu mâna, parcă pentru a mă apăra de următoarele sale cuvinte. Apoi s-a

lăsat tăcerea, a zis el, iar vocea lui nu mai era decât o şoaptă. Şi au început ţipetele. Henrik ţipa, strigându-mi numele.

S-a oprit, a scos un pachet de Gitanes din buzunarul de la piept şi l-a întins spre mine. Am clătinat din cap şi l-am privit în timp ce îşi aprindea una. După ce a tras cu nesaţ din ţigară, a continuat, cu privirea aţintită asupra unui punct invizibil, aflat undeva în faţă.

— M-am târât spre el. Celelalte ţipete... le-am ignorat pe toate. Apoi l-am găsit. Fusese împuşcat în stomac. S-a oprit din mers şi a scuturat scrumul, lovind uşor cu degetul în capătul ţigării. Eu am aşteptat. Atât de mult sânge. Îi simţeam mirosul. Gaura era prea mare ca s-o pot acoperi cu mâinile. Lui Henrik i se scurgea viaţa din trup. Am încercat să-l ridic, să-l duc în braţe. Sébastian se uita fix la mine, dar privirea lui era distantă, de parcă nu mă vedea decât pe jumătate. Ruşii avansau din nou, a reluat el. Se auzeau alte împuşcături. Alte strigăte. Henrik era atât de greu. Sébastian a tăcut, şi pe buza superioară îi luceau broboane de sudoare, de parcă acele cuvinte l-ar fi ars pe dinăuntru. M-am împiedicat. Am căzut cu el în braţe, peste el. Tremura violent. Nu mai aveam putere să-l ridic şi să fug cu el în braţe. Îi auzeam pe ruşi apropiindu-se. Mi-a zis să-l omor. A lăsat să-i cadă ţigara şi a stins-o călcând-o cu cizma. Cum puteam să-l împuşc? Am încercat să-l ridic din nou. Dar el a ţipat. M-a implorat, a zis Sébastian şi şi-a şters faţa brutal cu dosul palmei. I-am ţinut capul între palme şi l-am... l-am...

— L-ai împuşcat?

M-am cutremurat, iar din stomac simţeam cum mi se ridică o senzaţie de repulsie. Cu privirea fixată pe zidul de piatră din faţa mea, am încercat să alung imaginea lui Henrik zăcând într-o baltă de sânge în zăpada albă.

Sébastian s-a întors spre zid. A dus brațele în față şi şi-a lipit palmele de piatră, aplecându-se până când spatele i-a ajuns în poziție orizontală. Brațele au început să îi tremure. Plângea? Oare aşa plângeau bărbații? L-am aşteptat să îşi vină în fire, dar tremurul i-a devenit convulsiv. Eram îngrozită că avea să se prăbuşească, căci tot corpul îi era zgâlțâit de spasme. Am făcut un pas în față şi i-am cuprins spatele cu brațele, încercând să îl liniştesc.

— Sébastian, am zis eu, iar numele lui îmi frigea buzele. Gata, s-a terminat.

Mi-am rezemat capul de spatele lui, agățându-mă de el, până când tremurăturile au început să îşi piardă din energia vâscoasă şi trupul i s-a năruit, dar nu mi-am luat brațele din jurul lui. Am simțit că inspiră adânc, apoi s-a întors şi s-a prins de mine, ca un om care se îneacă. L-am lăsat să se agațe de mine, să îşi lipească obrazul de al meu, i-am simțit lacrimile jilave şi calde.

— Iartă-mă, Élise.

Am simțit răsuflarea fierbinte şi aspră a vorbelor sale fremătându-mi prin tot trupul. Am simțit cum mă dizolv, cum mă pierd în el. Cum pierd totul.

A fost nevoie de toată hotărârea mea, de toată voința mea, dar am reuşit să fac un pas în spate. Un vânt aspru s-a învolburat, suflând printre noi, separându-ne. Am mai făcut un pas, iar vântul a trecut prin mine, lăsându-mă rece şi pustiită. În fața mea, s-a deschis o răscruce de drumuri. Momentul care avea să schimbe totul. L-am luat de mână, l-am tras înapoi spre mine, închizând spațiul dintre noi. Şi l-am sărutat. L-am sărutat cu toată suflarea pe care o aveam în trup.

CAPITOLUL 27

Paris, mai 1944

ÉLISE

Sébastian ştia unde locuiesc, ceea ce mă îngrozea şi mă entuziasma în acelaşi timp. În fiecare zi când mă întorceam de la muncă, mergeam ca pe ace, şovăind între speranța că se afla prin apropiere şi teama că aşa va fi. Nu credeam că ar veni la mine acasă, dar îi văzusem latura impulsivă. Îmi aminteam cât de atent fusese când mă scosese la restaurant, asigurându-se că nu ne vede nimeni împreună. Dar în acelaşi timp îi văzusem impulsivitatea când mă salvase din Rue de la Pompe, curajul când fusese de acord să îi scoată pe copii din orfelinat şi vulnerabilitatea din urmă cu câteva seri. Mă gândeam la îmbrățişarea noastră sălbatică, de parcă am fi fost singurii oameni rămaşi pe lume.

Țiuitul soneriei mi-a întrerupt gândurile. Inima mi-a sărit în gât, căci, deşi nu credeam că este el, simpla posibilitate era de ajuns să îmi accelereze nebuneşte pulsul.

— Deschid eu, am strigat.

Mi-am luat în fugă jacheta şi am alergat spre uşa de la intrare.

M-a cuprins dezamăgirea. În prag se afla o femeie cu un pachet.

— Madame Chevalier?

— Sunt fiica ei, am răspuns eu, luându-i pachetul din mână.

O senzație de dezamăgire absurdă mă încerca în timp ce mă întorceam în bucătărie ca să i-l dau lui Maman, fără să mai aştept să văd ce era înăuntru.

A trecut o săptămână.

Nu, am decis eu, luând totul în calcul, Sébastian nu va veni. Va trebui să îl găsesc eu.

Căzusem de acord să nu mă mai duc la librărie. Dar se putea duce Isabelle. Nu-i aşa? Doar nu o expuneam nici unui pericol. Nu va trebui să facă nimic. Monsieur Le Bolzec îşi va da seama de ce o trimisesem, iar dacă avea vreun mesaj pentru mine, mi-l va putea trimite cumva, poate într-o carte.

Chiar a doua zi am rugat-o să treacă pe acolo, pretextând că vreau o carte de povestiri. A părut fericită să plece pe stradă de una singură, sâmbătă după-amiază, şi s-a întors destul de surescitată.

— Ia ghici, a zis ea când a intrat în bucătărie, ţinând sub braţ un pachet învelit în hârtie maro.

— Ce? am întrebat eu într-o doară, ridicând privirea de la napul pe care îl răzuiam.

— Era un friţ în magazin.

Am simţit că mi se pune un nod în gât.

— Nu mai folosi cuvântul acesta, doar ţi-am spus, a zis Maman, care şi-a şters mâinile pe şorţ şi s-a întors să o privească pe Isabelle.

— Ce căuta acolo? am întrebat eu, neputându-mă stăpâni.

Ar fi putut fi oricine, dar ştiam că era Sébastian.

— Vorbea cu Monsieur Le Bolzec, a răspuns Isabelle.

— Ce treabă are să vorbească cu ei? a oftat Maman. Nu ar trebui să-i încurajeze să-i calce pragul. Odată ce se va termina războiul, oamenii îşi vor aminti lucruri de genul acesta.

— Germanii au şi ei dreptul să intre în librării, Maman. Mi-am muşcat buza, temându-mă să nu spun prea multe. Doar nimeni nu şi-ar putea închipui că Monsieur Le Bolzec e colaboraţionist.

Maman s-a încruntat.

— Nu ştii de ce sunt în stare oamenii.

Am auzit ce a spus, dar mintea îmi era la pachetul care rămăsese în brațele lui Isabelle.

— E pentru mine? am întrebat eu.

Mi-a întins pachetul.

— Monsieur Le Bolzec a zis că ai cerut această carte, a zis ea, apoi a aşteptat să o iau. Ce este?

Am ridicat din umeri, prefăcându-mă indiferentă, şi am întors-o pe toate părțile. Era legată cu sfoară, în mod evident ca să nu o deschid decât eu. Dar cum puteam să mă eschivez şi să deschid pachetul singură? Simțeam deja cum mă sfredelesc ochii mamei. M-am aşezat la masa din bucătărie, încercând să îmi liniştesc respirația, am pus pachetul în fața mea şi i-am dezlegat sforile. Hârtia maro s-a desfăcut.

— Da, am zis eu. Îmi amintesc, i-am cerut să mi-o pună deoparte.

Inima a pornit să îmi bată mai tare când mi-am amintit că Sébastian cumpărase această carte prima dată când l-am văzut la librărie.

— Ce e? a întrebat Maman, aplecându-se peste umărul meu.

— Poezii.

Cuvântul mi-a sunat fals pe buze.

— Poezii?

Surpriza ei era evidentă din inflexiunea pe care a pus-o la sfârşitul cuvântului.

— M-am gândit că ar fi plăcut să fac o schimbare, să citesc câteva poezii.

Maman a rămas lângă mine, aşteptând să o deschid.

— Asta-i tot? a întrebat Isabelle, pe un ton dezamăgit.

— Dar ce credeai că e? am zis, pe un ton de falsă degajare.

— Nu ştiu. Ceva mai bun decât nişte poezii.

S-a răsucit pe călcâie, plictisită de-acum de întreaga situație.

— Ce ar fi să ne citeşti o poezie?

Am depistat o urmă de ironie în cuvintele lui Maman.

Am deschis cartea la mijloc – unde nu era nici un pericol, am presupus eu. Am avut senzația distinctă că Sébastian citise chiar această pagină, cu scurt timp în urmă. Am început să citesc cu voce tare.

— *Est-ce à nous qu'il prête l'oreille? Est-ce aux anges? Est-ce aux démons? A quoi songe-t-il, lui qui veille*.[11]

M-am oprit din citit. Probabil că Sébastian îi dăduse cartea aceasta lui Monsieur Le Bolzec să mi-o trimită, iar undeva înăuntru se afla un mesaj de la el, dar nu îl puteam căuta cât timp Maman mă urmărea cu ochi ca de vultur. Am închis cartea, tânjind cu disperare după intimitatea dormitorului meu.

— De ce te-ai oprit din citit? a întrebat Maman, ridicând o sprânceană. Îmi plăcea.

— În acest caz, o să aleg una pe care să o citesc diseară, după cină.

Am lăsat cartea jos şi m-am întors la răzuitul napului.

Am aşteptat o oră întreagă înainte de a mă scuza şi a pleca în camera mea. Am închis uşa şi m-am aşezat pe pat. Eram, în sfârşit, singură. De data aceasta, am deschis cartea la prima pagină. Acolo, am văzut ce scria.

Iubirea mea, Lise,
Viața mea a început cu tine.
Al tău pe vecie,
S.

---

[11] La noi îşi pleacă urechea? Sau la îngeri? Ori poate la demoni? La ce se gândeşte cel ce ne păzeşte?

Am ridicat cartea în dreptul feței, inspirând mirosul hârtiei, al cernelii, emoția unei lumi care se deschidea înaintea mea, încercând să surprind mirosul lui. O bucată de hârtie a căzut din carte. Am ridicat-o – o hartă schițată a parcului Bois de Vincennes, cu săgeți trasate spre zona dinspre Saint-Mandé a pădurii, alături de micul lac care se afla acolo. Sub hartă, era o notiță. *Urmează marcajul cu vopseaua albă de pe copaci. Ora şapte. Sâmbătă şi în fiecare zi, până vei veni.*

Am simțit că inima mea îşi ia zborul. Lumea mi se părea mai luminoasă, mai plină de speranță. Aruncând o privire la ceas, am văzut că era deja ora şapte. Putea fi acolo chiar în această clipă, aşteptându-mă. M-a trecut un fior. Mâine. Mă voi duce mâine.

În seara următoare, care se întâmpla să fie duminică, i-am spus lui Maman că ieşeam să mă întâlnesc cu o prietenă şi să nu mă aştepte cu masa.

— Mă întorc înainte de ora stingerii, am asigurat-o.

— Ştiu, a replicat ea scurt. Dar unde te duci aşa grăbită?

— Mă întâlnesc cu o prietenă, am zis eu, apoi m-am întors şi am plecat iute, nelăsându-i timp să mai spună nimic.

Mi-am cheltuit banii pe o ricşă cu trei roți care să mă ducă la Châtelet, grăbindu-l pe biciclistul slăbănog să pedaleze mai cu sârg, apoi am luat metroul spre Vincennes. Odată ajunsă în pădure, am răsuflat mai uşurată, ascultând cântecul de seară al păsărilor, în timp ce treceam de lac şi mergeam spre lizieră. Când am ajuns lângă copaci, am privit cu atenție trunchiurile, căutând un marcaj cu vopsea albă, dar nu am zărit nimic. Dezamăgită, am privit în jur la sutele de copaci, întrebându-mă cum voi putea să îi găsesc pe cei pe care îi însemnase. Mergând printre ei, dând laoparte ramurile pe măsură ce înaintam, căutam disperată marcajele albe. Apoi am văzut o pată albă de vopsea, pe

trunchiul gros al unui copac. Mi-am trecut degetele peste semnul alb, simțindu-mi inima cum îmi bubuie în gâtlej. El era acolo! Am privit în jur, căutând următorul semn. Era la depărtare de numai trei copaci, apoi se mai zărea încă unul după alți cinci copaci. Dar apoi nu se mai vedea nimic. Nu păreau să fie mulți oameni în jur, şi a trebuit să mă abțin să nu-l strig pe nume, în timp ce treceam de la un copac la altul, făcându-mi loc printre ramurile joase şi tufe. Când am ridicat capul, mi-a atras privirea un trandafir alb.

— Sébastian, am şoptit, întinzând mâna după floare, simțindu-i petalele albe, delicate şi catifelate.

De undeva, s-a auzit un foşnet. Am înțepenit. O mână a apucat-o pe a mea şi m-a tras printr-o deschizătură îngustă între tufe, care mi-au zgâriat brațele şi picioarele. Înghițindu-mi țipătul, l-am lăsat pe Sébastian să mă conducă spre o poieniță unde era întinsă, peste urzici şi pământul bolovănos, o pătură maro, aspră, pe care se aflau o sticlă de vin roşu şi o bucată întreagă de Camembert. M-a tras spre el, cuprinzându-mă pe după talie. Simțeam cum mi se întețea respirația, fețele aproape că ni se atingeau.

— Ai venit, a murmurat el. Credeam că n-ai să vii.

Preț de o clipă, nici unul dintre noi nu s-a mişcat. Mi se părea ireal, de parcă păşisem într-o grădină secretă. Cum puteam să stăm atât de aproape, încât să îi aud răsuflarea, să îi simt mirosul pielii? Voiam să îl ating. Am ridicat mâna spre obrazul lui. El mi-a prins degetele şi le-a dus la buze. Cealaltă mână s-a lipit de spatele meu şi m-a tras mai aproape, până când am simțit barba lui scurtă atingându-mi uşor obrazul.

Nu mai aveam cuvinte. În schimb, i-am mângâiat buzele, desfăcându-le delicat, ştiind că odată ce ne sărutam, nu mai exista cale de întoarcere. Nu mai exista nici un trecut. Aşa că am zăbovit, prelungind acest moment încântător, de

dinainte ca totul să explodeze în mii de fărâme pe care nu vom mai putea nicicând să le punem laolaltă. Am simțit în răsuflarea lui nerăbdarea febrilă, dar a aşteptat. M-a aşteptat.

Sărutul, când a venit, a fost la început şovăielnic – ca o explorare, ca o cercetare, dar în scurt timp a devenit disperat, sălbatic. Nu îmi ajungea şi îl voiam cu totul. Orice urmă de rațiune care îmi mai rămăsese a dispărut în acel moment.

CAPITOLUL 28

Paris, iunie 1944

ÉLISE

Singurul mod de a păstra un secret este să nu spui nimănui. Dar cum să îmi ascund dragostea care îmi curgea prin vene, care îmi aducea lumină în ochi şi culoare în obraji? Am exersat în oglindă, încercând să par tristă, încercând să-mi domolesc sclipirea din priviri. Dar oricine mă cunoştea bine putea să vadă dincolo de amăgire. Maman ştia, îmi dădeam seama după privirile ei piezişe şi buzele strânse. Vedea că s-a schimbat ceva la mine şi, în loc să o bucure, lucrul acesta o îngrijora. Firește. Trăiam timpuri când zâmbetele furişe şi voioşia trezeau suspiciuni.

Dar nu a spus nimic în acea primă seară când m-am întors acasă. Nici data următoare şi nici după aceea. Ştia că ascund ceva, din felul în care îmi feream privirea când ajungeam acasă, după ce ea şi Isabelle terminau deja de mâncat, dar mie nu îmi era foame. Le aduceam pâine şi brânză, ba chiar şi căpşune odată. A fost o greşeală. Maman nu a vrut să le ia şi a trebuit să i le dau lui Isabelle, care le-a înfulecat fără nici o întrebare, în vreme ce Maman stătea

cu brațele încrucișate și strângând din buze, iar eu mă blestemam în gând că fusesem așa de proastă, încât să mă dau astfel de gol.

— Cum îl cheamă? a întrebat ea într-un târziu, în vreme ce Isabelle sugea capetele căpșunelor, cu ochii închiși într-un extaz suprem.

M-am uitat fix la Maman, știind că nu mai puteam evita această discuție.

— Sébastian, am zis eu într-un final.

— Sébastian și mai cum?

Nu îi puteam rosti numele de familie. Cum puteam să aduc un nume german în casa noastră?

— E pe jumătate francez, am zis eu în schimb, amintindu-mi de vorbele spuse de Monsieur Le Bolzec, pe când încerca să mă facă să-l văd pe Sébastian într-o altă lumină.

Mi-am amintit și de replica mea: *Ce contează? Poartă uniformă nazistă!*

— Pe jumătate francez?

Pronunțase cuvintele încet, cu subînțeles, iar întrebarea nerostită zăcea între ele.

— Mama lui e franțuzoaică. Tatăl este... neamț.

Isabelle a ridicat privirea, iar aerul din bucătărie s-a încărcat de o tăcere grea, care părea să ne sufoce. M-am trântit pe un scaun, la masă, dar am ținut capul sus. Voiam să îl apăr, dar cum puteam să o fac? Nu puteam spune despre copiii pe care îi salvase. Nu puteam spune că e altfel decât ceilalți.

— Isabelle, a zis Maman, îndreptându-se de spate. Du-te la culcare.

Isabelle, simțind tensiunea din aer, a dat dovadă de înțelepciune și nu s-a opus, ci a plecat în liniște, lăsându-mă singură cu Maman.

— Ce joci faci? mi-a şuierat mama. De-ar fi tatăl tău aici! Pentru numele lui Dumnezeu, ce crezi că faci? Cuvintele ei se revărsau ca un torent de ploaie. Un neamț? Credeam că îi urăşti. Ți-ai pierdut mințile?

— Nu e vina lui că e neamț.

M-a privit țintă, nevenindu-i să creadă.

— Nici vina noastră nu-i că suntem prizonieri în propria țară. Nu-mi pasă a cui e vina. Unde ți-e loialitatea? El e duşmanul nostru.

— E un om, ca toți ceilalți. Nu şi-a dorit războiul acesta, cum nici noi nu ni l-am dorit.

— Ți-ai pierdut mințile! Şi-a luat capul între palme, ca şi cum n-ar fi putut suporta să mai audă nimic. Războiul acesta se va sfârşi în curând, a zis, apoi s-a oprit să-şi tragă răsuflarea. Şi apoi ce o să se întâmple? Te-ai gândit la asta? O să-ți pară rău. O să ne pară rău tuturor. La Isabelle te-ai gândit? Situația noastră ai luat-o în considerare? Cine ştie ce se va întâmpla cu oamenii care...

— Nu, Maman. Te rog, înțelege că nu-i aşa. Nu-l cunoşti.

Tare mult aş fi vrut să îi pot spune ce făcuse Sébastian ca să îi ajute pe copii, dar nu puteam vorbi despre aceste lucruri. Era prea periculos.

— Cum poți fi atât de naivă? Atât de proastă!

— Maman, te rog. Nimeni nu ştie unde mă duc când mă întâlnesc cu el. Şi nu petrecem împreună decât o oră, niciodată mai mult.

A ridicat un castron din scurgătorul de vase. O clipă am crezut să o să-l arunce pe jos, dar apoi l-a lăsat să cadă în chiuvetă.

— Sunt epuizată, a zis ea, ştergându-se la ochi cu dosul palmei. Am obosit să trăiesc cu teama în suflet. Am obosit să-mi fie mereu foame. Am obosit să caut întruna alimente,

să avem ce mânca. Iar tu nu te gândeşti decât la neamțul tău. Cum poți să fii atât de egoistă?

— Nu-i adevărat că mă gândesc numai la el. Nu ştie nimeni de el.

— De ce trebuie să-ți asumi asemenea riscuri acum, pentru numele lui Dumnezeu? Aliații au debarcat deja pe plajele din Normandia. Armata lor se îndreaptă spre noi. Nu trebuie decât să mai rezistăm o vreme.

— Ştiu, Maman, ştiu.

Am făcut un pas spre ea şi m-am întins spre mâna ei, prinzându-i-o între palmele mele.

— Simt şi eu acelaşi lucru. Va veni eliberarea. Dar, te rog, lasă-mă să mă bucur de prezența lui Sébastian. Am strâns-o de mână. Îl iubesc.

Şi-a tras mâna şi m-a privit mânioasă.

— Să nu-i spui niciodată asta tatălui tău, a zis ea, cu o voce amenințătoare, ieşind ca o furtună din bucătărie.

CAPITOLUL 29

Paris, 15 august 1944

SÉBASTIAN

Sébastian îşi dădea seama că Élise doarme, după ritmul uşor şi regulat al răsuflării ei. Îşi țineau mâinile strânse sub cearşaf; el şi-a desfăcut încet degetele dintr-ale ei. Întorcându-se pe o parte, a privit cum scăpărările de lumină ale zorilor pătrundeau prin stinghiile obloanelor şi îi luminau lui Élise chipul şi pometii. Era prima dată când petreceau împreună toată noaptea de când se îndrăgostiseră, în urmă cu numai patru luni. Îşi asumau un

mare risc, iar ea trebuise să o mintă pe mama ei. Meritase însă cu prisosință. Fiecare minut fusese desăvârşit.

A urmat cu degetul o linie care pornea de sub urechea ei, trecea de-a lungul claviculei şi se oprea în adâncitura acesteia. Ea s-a mişcat uşor.

— Şşş, Lise, a şoptit el. Dormi.

Peticul acesta al trupului ei i se părea intim, ascuns. Alții îl vedeau, dar nimeni nu o putea atinge aici. Oare avea un nume? Dacă nu, ar fi trebuit să aibă. Acest loc aparte. Ființa ei secretă. Îl primise în intimitatea ei, arătându-i o încredere completă, iar el i se dezvăluise, împreună cu toate fricile lui. Aplecându-se înainte, Sébastian i-a atins această scobitură caldă cu buzele, ştiind că nu îi va trăda niciodată încrederea.

A mângâiat-o pe păr, sperând să o readâncească în vise. Voia să absoarbă aceste momente, să şi le întipărească în memorie, să înregistreze toate amănuntele; felul în care îi tremurau pleoapele când visa, felul în care obrajii i se făceau trandafirii când îi stârnea dorința, felul în care se întindea după el în somn. Simțea nevoia să rețină totul, ca atunci când vor fi despărțiți să readucă la lumină toate aceste amintiri. Momentele petrecute cu ea erau trecătoare, îi scăpau printre degete înainte de a le putea apuca mai bine. Tânjea după ceva ce putea păstra pentru totdeauna. Voia să scrie poezii despre ea. În minte îi creşteau cuvinte pe jumătate formate, care se luptau să scape, nesigure de ele. Îi era teamă de impactul pe care îl vor avea, odată eliberate. Puterea cuvintelor. Cuvintele mințeau. Cuvintele trădau. Cuvintele ucideau. Dacă o speriau? Dacă o făceau să se simtă prinsă în capcană? Să se simtă cumva responsabilă pentru el? Dacă ucideau farmecul?

Élise s-a foit din nou; de data aceasta şi-a schimbat uşor poziția şoldurilor, ajungând întinsă pe o parte, cu fața spre

el, apoi, fără să deschidă ochii, a întins mâna pe după ceafa lui şi l-a tras spre ea, căutându-i gura.

Mai târziu, întinşi unul lângă celălalt, cu trupurile lucioase şi umede, ea l-a mângâiat pe obraz. El a aşteptat, ştiind că voia să privească mai adânc, să îl cunoască mai bine.

— Crezi în dragoste la prima vedere? l-a întrebat ea, cu glas şoptit.

El a închis ochii pentru o clipă, gândindu-se.

— Nu.

Sigur că nu credea. Era în mod evident doar instinctul natural de împerechere. Ce prost s-ar încrede într-un asemenea instinct?

— Nici eu. Nici nu m-am uitat la tine prima dată când te-am văzut la librărie.

— Nu ai văzut decât o uniformă.

— O uniformă care m-a speriat.

— Ei, nici eu nu m-am uitat prea mult la tine.

Ea l-a ciupit uşor de obraz.

— Chiar aşa?

— Ştiam că nu vrei să fii privită. Mai ales de mine. Dar te-am remarcat. Şi mi-ai părut fascinantă, a zis el, jucându-se cu degetele ei.

— Nu te opri, l-a încurajat ea.

Îl înduioşa dorința ei de a-l auzi vorbind despre ea.

— Şi sfidătoare, a continuat el. Curajoasă. Ştiam că ți-e teamă de polițiştii aceia, dar nu te-ai făcut mică în fața lor, a zis el, dând drumul degetelor ei. Te-am admirat pentru asta. Şi-a trecut mâna prin părul ei. Dar mi-am dat seama că poți da de necaz.

— Te-ai gândit că mă vei salva?

— Nu, a zis el, privind-o cu luare-aminte. Ştiam că tu vei fi cea care mă va salva.

— Te-am salvat pentru mine, a zis ea, iar când i-a zâmbit, în obraji i-au apărut gropițe.

— Nu voi aparține niciodată altcuiva.

În clipa aceea, simțea că este un om complet liber. Liber de țara lui. Liber de familia lui.

— Noi aparținem unul altuia, a murmurat el. Şi orice s-ar întâmpla, vom avea mereu amintirile noastre.

Se gândea la serile de primăvară tot mai lungi, când se întâlneau în Bois de Vincennes, la locul lor din spatele mărăcinişului, unde creşteau în neorânduială urzicile înțepătoare, cum aşternea cu grijă pătura pe pământ şi îşi scotea ghetele, chipiul, tunica şi cămaşa. Liber de aproape tot ce îl etichetase, simțea că poate fi el însuşi. Ştia că aceste momente sunt puține şi le prețuise pe toate, le savurase, aşa cum alții gustă vinurile vechi. Numai că era de un milion de ori mai bine.

— Aminteşte-ți de serile frumoase pe care le-am avut, a zis ea, părând să-i fi citit gândurile. Te-ai gândit la toate. Prima dată am fost îngrozită. Îngrozită, dar tulburată de emoție. Erai atât de bine ascuns, încât părea că ne aflam în altă lume. Aş merge oriunde cu tine, a zis ea, privindu-l cu luare-aminte. Cu tine mă simt în siguranță.

— Oriunde?

— Atât timp cât suntem împreună, a zis ea, cu un oftat. Hai să fugim. Să plecăm undeva, departe.

Sébastian ştia încotro mergea această conversație; nu era prima dată când o purtau.

— Dar unde am putea să plecăm? Nu am maşină, şi chiar dacă aş avea, nu se găseşte benzină.

— Am putea să plecăm călare.

El a râs. Până acum nu făcuse niciodată această sugestie.

— Şi ce am mânca?

— Iarbă. Frunze.

— Dar toată iarba s-a uscat. A fost o vară secetoasă, a zis el, sărutând-o pe o ureche.

— Ne-am putea opri la ferme. Ar trebui să găsim fân acolo.

— Şi unde am pleca noi, aşa călare, pe caii ăştia?

Vocea lui era voioasă şi şăgalnică.

— Spre sud, a zis ea, trecând uşor cu un deget peste şoldul lui.

— Undeva departe de aici. Undeva, în pustietate.

— Nu există nici o pustietate. Ei sunt pretutindeni.

Veneau aliaţii, iar Rezistenţa îşi aduna forţele. Nu mai dura mult până să înceapă luptele, iar germanii vor fi forţaţi să se retragă, într-un fel sau altul.

— O să ne ascundem, a insistat ea.

— Dar la Maquis[12] şi la Rezistenţă te-ai gândit?

Adevărul era că de ei se temea mai mult decât de britanici sau de americani.

— De fapt, nu vrei să fugi cu mine în lume, aşa-i? a zis ea, ciupindu-l de bărbie.

El a prins-o de mână şi şi-a dus-o la buze. Cuvinte neformate, care i se înnodau în gât şi apoi se cufundau la loc. Emoţii prea brute, prea nesupuse, colosale. Nu voia decât ca ea să absoarbă tot ce simţea pentru ea. Înconjurându-i talia cu mâinile, a tras-o mai aproape şi a ţinut-o bine, în timp ce o săruta pe gură, răsuflând în ea, de parcă aşa putea să îi inspire toate gândurile.

Ce avea de spus mai departe nu erau vorbe de iubire. Aveau să fie cuvinte aspre, pe care trebuia să le scoată din adâncul minţii sale, acolo unde zăceau toate temerile lui.

— Lise, ţi-ai asumat un risc mare venind aici.

— Dar nu m-a văzut nimeni. Era întuneric.

---

[12] Trupe de gherilă care activau în zonele rurale, în timpul Ocupaţiei naziste a Franţei, formate din luptători (*maquisards*) francezi şi belgieni.

— Zidurile au urechi. Ştii cum e; nu putem avea încredere în nimeni. Nu trebuie să te găsească nimeni aici. Nu mai e mult până când germanii vor pierde Parisul, a zis el, trăgându-se de lângă ea şi sprijinindu-se de tăblia patului. Ar putea fi o chestiune de zile, iar odată ce francezii vor prelua conducerea, mulți dintre ei se vor dezlănțui, disperați să se răzbune. Vor fi violențe. Toți colaboraționiştii sau simpatizanții germanilor vor fi siliți să plătească.

— Dar eu nu am colaborat!

— Chiar crezi că vor avea timp să te asculte? Ai fost văzută vorbind cu mine la librărie. Polițiştii aceia – îşi vor aminti de tine. Nu vor sta să pună întrebări. Sébastian simțea o senzație de greață în stomac, cu gândul la ceea ce i se putea întâmpla lui Élise. Nu trebuie să fii văzută aici. Trebuie să pleci acasă. I-ai spus mamei tale că vii aici? a întrebat el, după o scurtă pauză.

— Nu.

— Dar ce i-ai spus?

— I-am spus că rămân la colega mea de la bancă, Françoise. I-am spus că avem de lucru acasă, acum, că s-au închis băncile. Dar nu sunt sigură că m-a crezut, a zis ea, întorcându-se ca să-l privească.

— Ştie că ne vedem.

— Da.

— Nu i-ai spus despre orfelinat, nu?

— Sigur că nu. Nu ştie decât că le duceam haine.

El i-a lipit capul de pieptul lui.

— Va şti să nu vorbească.

Élise s-a tras înapoi şi l-a privit.

— Dar mai avem ziua de azi, nu-i aşa? Spune-mi că mai avem ziua aceasta.

— Nu ştiu cât timp mai avem. Aşteptăm noi ordine, dar unii au început deja să plece. Le e mai frică de momentul în

care francezii vor pune mâna pe arme şi de cel în care vor sosi aliaţii, decât de curtea marţială.

— Poate ar trebui să pleci şi tu.

— Nu, voi aştepta ordinele.

— Atunci, mai avem şi ziua de azi!

— Da. Aş vrea să te pot duce într-un loc special.

— Unde ai vrea să mă duci?

— La malul mării, a răspuns el. Am înota şi apoi am face un picnic pe plajă.

— Nu te opri, l-a îndemnat ea.

— Ne-am plimba cu bicicletele, a continuat el. Ba nu, s-a corectat apoi. Numai o bicicletă. Tu ai sta pe ghidon, ca să te pot cuprinde cu braţele.

— Şi ce am avea la picnic?

— O sticlă de vin. Roşu. Pâine, brânză şi fructe, da... mere şi struguri.

Apoi a tăcut şi a sărutat-o în creştetul capului.

— Şi ciocolată? a replicat ea.

— Desigur. Cum am putut să uit? Şi ciocolată. A luat-o de mână. Lise, am o idee.

— Ce?

— Hai să ne rezervăm ziua asta numai pentru noi. I-a ridicat mâna la buze, privind-o peste ea, în timp ce îi vorbea blând. Dar apoi te vei duce acasă. S-a uitat ţintă la ea, asigurându-se că e de acord. Aş putea să ies, să iau ceva de mâncare şi apoi să facem un picnic chiar aici, în cameră. Ne putem aşeza lângă fereastra deschisă, ca să ne prefacem...

— Ca nişte copii, l-a întrerupt ea. Care se joacă de-a oamenii mari.

— Ca nişte oameni mari, a zâmbit el. Care se joacă de-a copiii.

Ea a râs uşor.

— Nu e periculos afară? Unde vei găsi de mâncare? Nu a mai rămas nimic în magazine.

— Lise, draga mea, eu am relații.

S-a bătut cu arătătorul peste șaua nasului, exagerând gestul acela ciudat pe care îl fac unii oameni ca să arate că au un secret și zâmbind în sinea lui.

— Du-te, atunci, a zis ea, sărutându-i mâna. Du-te și fă rost de merinde pentru ospăț.

Sébastian a sărutat-o pe obraz și s-a desprins de ea. Și-a tras pe el pantalonii și a îmbrăcat o cămașă, dar fără tunică și chipiu, și a părăsit camera. Mergând pe trotuar, s-a ținut pe lângă clădiri, îndreptându-se spre micul pasaj de unde cumpăra câteodată mâncare de pe piața neagră. Un camion care a trecut cu un huruit asurzitor l-a făcut să tresară. Întorcându-se să-l privească, a văzut că era plin de saltele. Era urmat la scurtă distanță de un tanc camuflat cu frunze și ramuri. Germanii părăseau Parisul și își luau cu ei provizii. Sébastian s-a grăbit să pregătească picnicul. Nu mai aveau timp.

A răsuflat ușurat când a găsit prăvălia deschisă și pe cei de acolo încă dispuși să îl servească. A cumpărat cât de multe a putut, dorind să o răsfețe pe Élise.

— Bine ai revenit.

Élise l-a sărutat pe obraz când s-a întors în cameră, ca o soție care își primește soțul acasă.

— Ce ai găsit?

A aruncat o privire la pătura întinsă sub geamul deschis și a râs.

— Ce loc încântător pentru un picnic! a zis el, scoțând sticla de vin. Un *petit* Bordeaux, Château Margaux. Cred că o să-ți placă.

A pus sticla pe pătură și a scos o bucată întreagă de Camembert.

— De unde ai făcut rost de aşa ceva?

— Ei, ştiu eu nişte speculanţi.

A zâmbit, scoţând un alt obiect învelit în hârtie maro, pe care s-a apucat să îl desfacă încet, tachinând-o.

— Ciocolată! a exclamat Élise, smulgându-i tableta din mână şi strângând-o la piept. Nu am mai văzut ciocolată de când... Ce mai ai acolo? a zis ea, încercând să arunce o privire în sacoşă.

— Ha, aşteaptă şi o să vezi. Sébastian s-a aşezat pe pătură, întinzând picioarele. Vrei să încerci vinul?

— Dar e abia unsprezece dimineaţa, a protestat ea.

— Ce-i drept. Dar avem ceva de sărbătorit.

A scos un tirbuşon şi a tras dopul cu un pocnet de satisfacţie, apoi a turnat vinul în cele două pahare de la baie.

Poate era straniu să rămână închişi într-o cameră de hotel într-o superbă zi de vară, bând vin roşu din paharele de la baie, dar Sébastian nici că ar fi vrut să se afle în altă parte.

— Pentru pace, a zis Élise, ridicând paharul.

— Pace, a zis el, lovind paharul de al ei. Orice s-ar întâmpla de acum, Lise, îmi voi aminti toată viaţa de acest moment, a zis Sébastian, pe un ton devenit brusc grav. Îţi mulţumesc.

— Nu ai de ce să-mi mulţumeşti.

— Ba da, a zis el, iar cuvintele i s-au oprit în gât.

Ea s-a aplecat peste el, alungând cu o sărutare restul cuvintelor. Apoi s-a tras în spate.

— Mi-e o foame de lup!

Sunetul focului de artilerie în depărtare i-a făcut să tresară.

— Nu te speria, a zis Sébastian, îndreptându-şi spinarea. E departe.

Élise şi-a pus capul pe pieptul lui.

— De ce nu plecăm? Până la venirea iernii, totul se va sfârşi. El a mângâiat-o pe păr, dar nu a zis nimic. Am fi în siguranță, a urmat ea. Sunt sigură. Şi am fi împreună.

— Lise, a zis el, luându-i mâna, destinul nostru e să fim împreună. Vom găsi o cale.

CAPITOLUL 30

Paris, 16 august 1944

ÉLISE

M-am dat jos din pat, adunându-mi lenjeria, care zăcea întinsă pe podea. Ar fi trebuit să mă duc acasă ieri. Săraca Maman, doar nu era proastă; cu siguranță a ghicit unde mă aflu şi probabil că era moartă de îngrijorare.

Sébastian s-a ridicat în capul oaselor şi a luat pachetul de Gitanes de pe măsuța de toaletă. Fără un cuvânt, a scos una şi a aprins-o. De obicei nu fuma în pat. Mă întrebam dacă îi treceau prin cap aceleaşi gânduri. Nu cumva iroseam puținul timp pe care îl mai aveam împreună? Făceam bine? Inima urla în mine să mai stau, dar cine îşi putea urma chemarea inimii în asemenea momente, când viețile ne erau în primejdie?

Ştiam că, ieşind pe uşa aceea, riscam să nu ne mai vedem niciodată. Cum puteam să ne despărțim? Voiam să petrec fiecare clipă cu el; asta era tot ce conta. Restul putea să se ducă pe apa sâmbetei. Întorcându-mă cu spatele la el, am închis ochii, iar inima mi s-a scufundat ca într-o groapă. Am făcut un pas, depărtându-mă de el, numai ca să văd ce s-ar întâmpla. Nu s-a întâmplat nimic; nu a spus nimic şi nici nu s-a mişcat. M-am aplecat să îmi ridic sutienul şi, cu spatele la el, l-am încheiat. Apoi mi-am găsit cămaşa şi am îmbrăcat-o. Nici de data asta Sébastian nu a rostit nici un

cuvânt, ci a continuat să fumeze. Mi-am închis nasturii cămăşii, apoi mi-am luat pantalonii de pe spătarul scaunului şi i-am îmbrăcat.

Am simțit cum se cască între noi o distanță, ca o prăpastie în care eram pe cale să mă prăvălesc, în vreme ce el stătea pe margine şi privea. Îmi doream să-mi smulg hainele de pe mine şi să mă arunc înapoi în brațele lui, goală, râzând, curajoasă. Acestea erau momentele pentru care merita să trăieşti – momentele petrecute cu el.

Urmau sandalele. Mi-am strecurat picioarele în ele, apoi am mai făcut un pas spre uşă. *Opreşte-mă! Opreşte-mă!* l-am implorat în minte. *Nu mă lăsa să plec. Niciodată*. Dar camera era cufundată în tăcere, iar singurul sunet care se auzea era bubuitul inimii mele. Un impuls autodistructiv m-a oprit să mă întorc când am întins mâna spre mânerul uşii.

— Lise. Nu pleca aşa.

M-am oprit, cu mâna în aer. L-am auzit că s-a ridicat din pat şi s-a apropiat de mine, apoi i-am simțit mâna pe umăr. M-a întors cu fața la el, atingându-mi uşor nasul de al lui.

— Promite-mi că n-ai să mori, i-am şoptit.

El mi-a sărutat lacrimile, apoi şi-a pus uşor buzele pe urechea mea.

— Ai încredere în mine, Lise. Vom fi din nou împreună.

Voiam să îl cred. Aveam nevoie să îl cred. Nu suportam gândul de a ne despărți în felul acesta, luându-ne rămas-bun în camera lui de hotel, fără ceva de care să ne putem agăța. Am dus mâinile la ceafă şi am desfăcut lănțişorul pe care mi-l dăruiseră părinții când împlinisem optsprezece ani: un rubin roşu, pe un lanț din argint. I l-am strecurat în mână.

— Ai grijă să mi-l înapoiezi.

L-am sărutat tandru, pe buzele închise.

— Lise, a şoptit el. Îţi promit. Angajaţii din administraţie, ca mine, vor fi evacuaţi înainte de sosirea Aliaţilor. Voi pleca în Germania înainte de sfârşitul războiului. Odată ce se vor opri luptele, mă voi întoarce după tine. Nu va dura mult timp. După spusele lui, părea atât de simplu, încât aproape că l-am crezut. E mai sigur aşa decât dacă am încerca să fugim, a adăugat el. Nu vreau să te pun într-un pericol şi mai mare decât până acum. A închis ochii şi m-a sărutat pe frunte. Şi acum, du-te.

M-am întors din nou spre uşă, iar, de data aceasta, mâna mea a atins mânerul. Şi am deschis-o.

Am străbătut coridorul şi am coborât scările, simţind cum inima mi se fărâmă la fiecare pas. Atentă numai să pot pune un pas înaintea celuilalt, m-am silit să intru într-o stare de amorţeală, ştiind că, dacă las să mă încerce o singură emoţie, voi da fuga înapoi pe scări.

Aproape că m-am simţit uşurată să păşesc în stradă; zgomotul maşinilor, al camioanelor şi al oamenilor care strigau m-a izbit, parcă pentru a-mi aminti că trăiam încă în lumea aceasta. Soarele orbitor îmi intra în ochi, aşa că mi-am făcut mâinile streaşină şi am privit în jur. Un camion a trecut în goană, plin până la refuz cu soldaţi germani, cu puştile şi mitralierele îndreptate spre geamurile blocurilor. M-am lipit de zid, privind la celelalte maşini şi camioane care treceau prin faţa mea; claxonând, oprind, încărcând. Am ezitat, temându-mă să mă mişc din loc. Inspirând adânc, am păşit din nou pe trotuar şi am urmat drumul spre metrou. Nu am fost surprinsă când am descoperit că era închis, ci mi-am continuat drumul. Un camion deschis bloca şoseaua, iar când am ajuns în spatele lui, am văzut soldaţi germani care îl umpleau cu mese şi noptiere. M-am oprit, căci inima îmi bubuia de furie. Şi acum, încă furau de la noi – duceau mobilă acasă! Unul dintre ei s-a oprit, a

lăsat masa pe caldarâm şi s-a uitat țintă la mine. I-am înfruntat privirea. Iar el mi-a făcut cu ochiul, ca şi cum m-ar fi silit să devin complice la furtişagul lui. Apoi s-a sprijinit cu spatele de masă, scoțând o țigară din buzunarul pantalonilor şi aprinzând-o, în timp ce continua să mă privească.

Ținând capul sus şi privirea ațintită în ochii lui, am trecut pe lângă el fără nici un cuvânt. L-am auzit fluierând în urma mea, dar nu m-am întors. Avusesem nevoie de un curaj nemaipomenit ca să plec de lângă Sébastian. De-acum, totul avea să fie uşor.

CAPITOLUL 31

Paris, 16 august 1944

ÉLISE

Am ales drumul cel mai lung spre casă şi am traversat podul la Île Saint-Louis. O fetiță de vreo zece ani stătea la mijlocul podului, cu o tavă plină de obiecte micuțe, viu colorate, atârnată de gât. Când m-am apropiat, mi-a surprins privirea.

— Ce vinzi?

— Broşe, a răspuns ea. În albastru, alb şi roşu.

M-am uitat în jur, dar nu mai erau soldați germani care să patruleze.

— Să ai grijă, i-am şoptit eu totuşi, căutându-mă de mărunțiş prin buzunare. Iau trei.

Inima îmi bătea cu putere când le-am luat din mâna ei. Era periculos, dar părea un pas în direcția victoriei. Acum nu mai era decât o chestiune de timp.

În dreptul Odéonului, mi-a atras atenția un afiş. Frontul Național chema toți parizienii să se alăture FFI-ului (Forces Françaises de l'Intérieur – trupele lui De Gaule) sau milițiilor patriotice şi să se opună nemților. Inima mi-a tresărit la gândul de a merge la luptă, dar cum o puteam face acum? Gândul că Sébastian era singur în camera lui de hotel m-a împovărat de dor şi disperare. Nu mai aveam putere să lupt acum.

Am rămas câteva clipe în Place Saint-Sulpice, privind biserica, adunându-mi forțele înainte de înfruntarea cu Maman. Apoi am cotit după clădire şi am ajuns acasă.

Maman a deschis uşa, înainte să apuc eu să o fac. Apoi a închis-o grăbită în urma mea şi a pornit tirada.

— Ai fost la el! Nu la Françoise! Françoise a venit aici să te caute. Am fost nevoită să spun că nu ştiu unde eşti. Ce ruşine!

Rămăsese pe loc, cu brațele încrucişate, blocându-mi drumul, ca o baricadă.

— Îmi pare rău.

Mă simțeam sleită, istovită de puteri. Nu voiam decât să fiu lăsată în pace. Dar nu aveam de ales. Am urmat-o pe Maman în bucătărie.

— Stai jos! A tras un scaun de bucătărie spre mine. M-am prăbuşit pe el, pregătită pentru o tiradă. Ea s-a aşezat lângă mine şi, pentru câteva clipe, nu a zis nimic. Ştiu ce simți față de el, a spus ea apoi, încet. Aşteptam să continue cu o serie de reproşuri, în schimb, a zis: S-ar putea să am o soluție. A oftat adânc, şi pieptul i s-a golit de aer. M-am gândit mult. La tine şi la... Sébastian, a zis, folosind pentru prima dată numele lui. E pe jumătate francez, nu-i aşa? m-a întrebat, iar eu am încuviințat din cap. Şi vorbeşte franceza ca un francez?

— Da.

— Ştiu ce mult înseamnă pentru tine, Élise. M-a cercetat cu privirea, dar eu nu m-am clintit. Cine ştie ce se va întâmpla după sosirea Aliaților? Cu siguranță va fi urât. Ar fi mai la adăpost aici.

— Ce vrei să spui?

— Ai putea să-l aduci aici. Ne putem preface că e un văr.

— Cum? Dar ce ne facem cu vecinii?

Nici nu mă lăsase să vorbesc despre el înainte, iar acum se oferea să-l adăpostească. Eram mai degrabă nedumerită decât fericită.

Maman a oftat.

— Lasă-i în seama mea. Prefer să te ştiu aici, sub acoperişul nostru, decât altundeva, cu el.

Nu ştia că voiam să rămân acasă, că mă despărțisem de Sébastian. Am fost cât pe ce să-i spun adevărul, dar gândul de a-l avea aici, cu mine, era prea ispititor. Să fi fost, oare, cu putință? Mi-am lăsat imaginația să zboare o clipă, inima mi s-a înălțat, dar apoi s-a posomorât iar, când m-am gândit la vecini.

— Nu trebuie decât să respiri în direcția greşită, că *madame la concierge* intră numaidecât la idei. E o turnătoare.

— Nu-ți face griji în privința ei.

— Dar o să-l vadă când intră. Va întreba cine este.

Oare se gândise bine la toate aceste detalii?

— O să-l aştept eu afară, ca să intru împreună cu el, în timp ce tu o s-o ții ocupată cu ceva. I-ai putea duce câțiva cartofi dintre cei pe care i-am primit de la Georges. Ar fi de ajuns ca să-i distragi atenția.

— Eşti sigură, Maman? am întrebat, căci nu voiam să pun în primejdie viața întregii familii. Dar Papa? Ce se va întâmpla când se va întoarce?

— O să vedem atunci ce e de făcut. De fapt, poți să îi duci câteva din hainele tatălui tău. O şapcă, câțiva pantaloni mai vechi şi o haină. Să arate ca un francez.

Sărmana Maman, fusese îngrijorată pentru mine, iar acum era dispusă să îşi asume un asemenea risc de dragul meu. Felul greşit în care o judecasem mă făcea să intru în pământ de ruşine. Înghițind în sec, am îmbrățişat-o, dar era rigidă. Desigur, era o decizie grea şi periculoasă şi probabil că îi fusese greu să-şi ignore temerile şi să-şi dea seama ce însemna Sébastian pentru mine. M-a străbătut un fulger de vinovăție gândindu-mă la ea şi la Isabelle şi la pericolul în care urma să le pun.

— Îți mulțumesc, Maman. Îți mulțumesc din suflet! Vom fi foarte precauți, îți promit. M-am oprit, cu gândul la gura în plus pe care o vom avea de hrănit. O să-i cer să aducă ceva de mâncare.

— O să ne descurcăm, a zis ea, încrucişând brațele, încruntată. Nu e timp de pierdut. În scurtă vreme, vor porni luptele de stradă.

Deopotrivă emoționată şi tulburată de acest aranjament, am ieşit din bucătărie şi m-am dus în camera mea, ca să îmbrac o cămaşă curată înainte de a pleca din nou.

— Élise.

O şoaptă firavă m-a făcut să întorc capul. Isabelle se afla acolo, într-o rochie de vară de un albastru pal, cu brațele lungi şi slabe atârnându-i pe lângă trup.

— Unde ai fost?

— Am fost la un prieten foarte special.

— La iubitul tău, a zis ea, cu un surâs misterios. Cel de la librărie. Nemțălăul ăla.

Cum şi-o fi dat seama? La naiba, Maman! O fi spus ea ceva. M-am încruntat, reamintindu-mi că era numai un

copil. Chiar şi pentru noi, adulții, era greu să înțelegem tot ce se întâmpla.

— E pe jumătate neamț, pe jumătate francez.

— Dar tot un friț, nu-i aşa? a stăruit ea, iar eu am oftat adânc, simțind cum creşte frustrarea în mine. Friții ăştia sunt foarte răi, nu-i aşa?

Se tot foia şi a rămas până la urmă într-un picior, verificând, parcă, rezistența podelei.

— N-ar trebui să foloseşti cuvântul ăsta, Isabelle.

— Friți? Dar tu îl foloseai, a zis ea, iscodindu-mă o clipă. Când va ajunge aici De Gaulle, o să îi omoare pe toți.

— Pe naziști. O să se lupte cu naziştii.

Pe chipul ei a apărut o încruntătură.

— Care-i diferența?

— Nu toți germanii sunt naziști, Isabelle. Sunt şi oameni simpli, ca noi. Unii buni. Alții răi.

Am desfăcut brațele, aşteptând-o să vină spre mine.

Dar ea nu s-a clintit din loc.

— Ce găseşti la el? Nu poate să-ți placă de cineva care e francez, ca noi?

Am închis ochii, căutând cuvintele potrivite.

— Nu poți alege pe cine iubeşti. Se întâmplă, iar uneori te îndrăgosteşti de cineva de care nu ar trebui să te îndrăgosteşti.

Isabelle şi-a încrețit nările, de parcă ideea aceasta i s-ar fi părut profund dezagreabilă.

— Eu n-am să mă îndrăgostesc niciodată. O să stau aici, cu Maman.

— Pentru că acesta e locul tău acum. Vino şi dă-mi o îmbrățişare.

Am deschis brațele spre ea. Codindu-se, s-a apropiat de mine, iar eu am strâns-o la piept, mi-am îngropat nasul în

părul ei, i-am inspirat mirosul de copil – aroma aceea de lămâie şi lumină a soarelui.

— O să te răzgândeşti într-o bună zi, i-am şoptit eu.

— Ba nu, a zis, oftând adânc. Dacă vei avea copii, vor fi nemți?

M-am tras înapoi şi am privit-o în ochi.

— Vor fi pur şi simplu copii, ca toți copiii. Dar întrebarea ei m-a îngrijorat. Isabelle, am zis eu încet, ai vorbit cu cineva despre el?

Ea a scuturat din cap, dar obrajii îi ardeau şi mi-am dat seama că mințea.

— Nu-mi amintesc, a zis ea, foindu-se de pe un picior pe altul.

— Isabelle, am zis, pe un ton ferm. Trebuie să ştiu dacă ai spus cuiva despre Sébastian.

— Nu-mi amintesc.

— Isabelle. Mi-am pus mâinile pe umerii ei, silind-o să se sprijine pe ambele picioare. Cui i-ai spus?

— Doar lui Marie. E prietena mea cea mai bună, a zis Isabelle, sucindu-se ca să scape.

I-am dat drumul, stăpânindu-mi nevoia de a țipa la ea. Era doar o copilă. Nu era vina ei. Maman nu ar fi trebuit să îi spună. Copiii nu ştiu ce secrete trebuie păstrate. Brusc, mi-au apărut pe frunte broboane de sudoare, când mi-am imaginat cum ar vorbi vecinii despre mine, sporind suspiciunile în legătură cu ceea ce aş fi făcut.

Maman a băgat capul pe uşă, ținând în mână o sacoşă cu haine.

— Du-te, Élise! Du-te şi adu-l aici!

CAPITOLUL 32

Paris, 16 august 1944

ÉLISE

Soarele nemilos pârjolea pavajul şi mă ardea pe ceafă, în timp ce un nor de praf cald mi se învârtejea în jurul gleznelor, ridicat în aer de maşinile şi camioanele care goneau pe lângă mine. Îmi chiorăia stomacul, amintindu-mi că nu mâncasem. Am aruncat o privire spre terasa unei cafenele; înăuntru părea să fie răcoare şi întuneric. Fără să mă gândesc prea mult, am traversat strada gălăgioasă şi am intrat pe uşa deschisă. O mână de oameni stăteau în jurul unei tejghele atent lustruite, din zinc, iar câteva capete s-au întors să mă privească.

— *Bonjour, madame.* Serviți mâncare? am întrebat eu, apropiindu-mă de bar.

Femeia s-a întors să mă privească.

— *Jambon beurre.*

— Mi-ați putea da unul? Şi o cafea şi un pahar cu apă, vă rog.

A pus paharul cu apă pe tejghea, împreună cu o cafea mică, apoi s-a întors cu spatele ca să facă sendvişul. După sunetul pe care îl făcea cuțitul de pâine, mi-am dat seama că nu avea decât pâine veche, tare, probabil făcută cu rumeguş. Nu îmi păsa. Era mâncare.

Un bărbat care stătea la bar şi-a împachetat ziarul şi a ridicat capul. A tras adânc aer în piept şi mi-am dat seama că urma să spună ceva despre cele citite în ziar.

— Americanii au bombardat zona de coastă, a început el, la est de Toulon. Bretania a fost eliberată, la fel şi Blois, Orléans and Chartres. Noi urmăm.

Un bărbat mai în vârstă, sprijinit de bar, a tuşit, parcă pentru a ne atrage atenția.

— Odată ce friții pierd Parisul, totul se va termina pentru ei, a zis el, oftând zgomotos. Dar n-o să se dea duşi de aici cu una, cu două. *Mais non.* Va trebui să ne luptăm cu ei.

Am băut apa pe nerăsuflate şi apoi am luat o înghiţitură din cafea. Gustul ei m-a izbit imediat; era cafea adevărată! Nu surogatul care ne era servit de obicei. Pentru mine, cafeaua aceasta era mai semnificativă decât orice titlul de ziar. Nu mai eram nevoiţi să o păstrăm pentru nemţi.

Primul bărbat a fluturat ziarul.

— Da! A venit vremea să punem mâna pe arme şi să luptăm. *Aux armes*, *citoyens*, a îngânat el Marseilleza. *Formez vos bataillons*. Suntem chemaţi la insurecţie, a zis, împungând ziarul cu arătătorul.

— *L'Humanité!* a exclamat bărbatul mai în vârstă, smulgându-i ziarul din mână. De unde ai luat fiţuica asta comunistă? Nu-mi plec eu urechea la comunişti. Îl aştept pe De Gaulle.

— Numai Dumnezeu ştie când va sosi aici, s-a ridicat bărbatul, privind în jur. Cu siguranţă nu va rata parada victoriei.

Şi-a luat înapoi ziarul.

Bătrânul a ridicat din umeri, desfăcând mâinile, cu palmele palide şi cărnoase în sus.

— A luptat întotdeauna pentru noi. Eu, unul, nu voi sărbători nimic până la întoarcerea lui.

— Orice s-ar întâmpla, fii gata să iei arma-n mână şi să lupţi cu nenorociţii.

Trebuia să ajung la Sébastian înainte ca luptele să înceapă cu adevărat. Mi-am luat sendvişul şi am aruncat o privire spre ceilalţi.

— *Au revoir, messieurs.*

M-am grăbit să ies din cafenea şi, străbătând străzile fierbinţi şi aglomerate, m-am îndreptat spre hotelul lui Sébastian.

Pe drum, m-am uitat tot timpul în urmă, gândindu-mă care ar fi cel mai sigur loc de traversat râul. La următorul

colț, am văzut doi francezi cu ciocane şi şurubelnițe, care scoteau un indicator scris cu caractere gotice germane. Am aruncat o privire în jur, temându-mă că ar putea fi împuşcați, dar trecea o singură maşină nemțească, iar aceasta nici nu a încetinit. M-am grăbit mai departe.

CAPITOLUL 33

Paris, 16 august 1944

SÉBASTIAN

S-au auzit trei bătăi puternice în uşă, iar lui Sébastian i-a tresărit inima din loc. Apucând pistolul de pe noptieră, a sărit din pat şi a deschis.

— *Wir werden evakuiert! Hôtel Majestic!*

Colegul din camera alăturată stătea în fața uşii, îmbrăcat în uniformă.

— Evacuați azi? Sébastian şi-a trecut mâna prin păr. Bine, mă pregătesc.

Era ocupat cu pregătirea rucsacului, când Élise a intrat în goană. A închis uşa, apoi şi-a aruncat brațele în jurul gâtului său, căutându-i gura cu buzele ei, dar el a împins-o în spate. Ce naiba căuta înapoi aici? Fusese destul de greu să îşi ia rămas-bun prima dată.

— Élise, suntem evacuați. Astăzi! Nu ai ce căuta aici! Trebuie să plec.

Ignorându-i cuvintele, l-a apucat de mână. El şi-a tras-o înapoi, iar gândurile îi erau înecate în furie şi confuzie.

— Sébastian! Vino acasă cu mine! a zis ea, iar ochii îi străluceau de fericire. Maman a zis să te aduc acasă. Poți să te îmbraci ca un francez. Te trecem noi pe furiş de portăreasă. O să zicem că eşti un văr.

Cuvintele i se revărsau într-un torent nebun.

— Mama ta vrea să vin la voi acasă? a întrebat el, iar Élise şi-a muşcat buza şi a încuviinţat din cap, solemn. Dar, Lise, mama ta nu voia să ai nici o legătură cu mine!

— Îşi făcea griji. Dar acum... acum vrea să ne ajute. Vrea să vii astăzi. O să înceapă luptele. Scrie şi în ziare! Americanii sunt pe drum. De Gaulle va ajunge în scurtă vreme!

De Gaulle sau americanii? Cine va ajunge înainte? Cine va pune stăpânire pe Paris? S-ar putea să nu fie atât de simplu. Politica era o chestiune complicată. Sébastian s-a dus spre fereastră şi a privit prin fanta dintre obloane, ca şi cum ar fi putut să-i vadă deja ajunşi la colţul străzii. S-a întors apoi spre Élise.

— E prea periculos. Nu e o idee bună. Pentru nimeni.

Expresia de dezamăgire din ochii ei i-a provocat un junghi în inimă. Îşi dorea s-o facă fericită, să-i îndeplinească toate visurile.

— Ţi-am adus nişte haine şi o şapcă, să-ţi ascundă părul, a zis Élise, ignorându-i cu încăpăţânare ultimul comentariu. Iar câtă vreme vei sta la noi, îţi putem vopsi părul.

— Ce a făcut-o pe mama ta să-şi schimbe părerea în privinţa mea?

Élise a pus sacoşa cu haine pe pat.

— Ştie ce simt pentru tine. Şi preferă să te primească sub acoperişul nostru, decât să mă ştie undeva prin Paris cu tine.

— Dar te-ai întors acasă la ea.

— Nu ştia asta.

— Familia ta nu ar trebui să-şi asume un asemenea risc pentru mine, a zis Sébastian, încrucişându-şi braţele la ceafă şi iscodind-o din priviri. Nu vă pot expune, nici pe tine şi nici pe ei, la un asemenea pericol.

Nu i-a spus că nu voia să fie etichetat drept dezertor, o infracțiune pentru care putea fi împuşcat.

Ea l-a privit sfidătoare.

— Merită riscul; dacă nu vii cu mine, am de gând să rămân aici, cu tine, a zis şi s-a aşezat pe pat.

El a oftat adânc şi s-a aşezat aproape de ea, dar fără să o atingă.

— Lise, a şoptit el. Nu pot. Trebuie să te întorci acum. Fără mine.

— *Jamais*, a replicat ea, iar el i-a auzit hotărârea din glas. Vino cu mine acasă, a şoptit ea. Vei fi în siguranță cu noi. Nimeni nu-şi va imagina că eşti german, mai ales după ce vei intra în apartament, a zis şi şi-a lipit capul de al lui. Te rog. Am nevoie de tine.

CAPITOLUL 34

Paris, 16 august 1944

ÉLISE

Aşezată pe pat, l-am privit pe Sébastian îmbrăcând pantalonii vechi ai tatălui meu şi cămaşa lui cenuşie. I se potriveau perfect, iar şapca îi ascundea aproape tot părul blond. Dacă aşteptam până la lăsarea întunericului, avea să treacă neobservat şi, oricum, toată lumea era ocupată, pregătindu-se fie să lupte, fie să fugă. Majoritatea germanilor se îndeletniceau cu pregătirea retragerii, iar francezii, cu strângerea armelor, rugându-se ca Aliații să ajungă cât mai repede. Nimeni nu avea să-şi bată capul cu un cuplu de francezi care străbate în grabă străzile.

Am aşteptat lăsarea întunericului şi am părăsit camera de hotel la nouă seara.

— Biciclete, şi-a amintit Sébastian, în timp ce coboram scările. Sunt câteva în curte.

— *Mais oui*, să le luăm.

Era logic. Aveam să fim mai puțin vulnerabili pe biciclete. Era mai uşor să trecem în grabă pe lângă oameni, înainte să-şi dea seama cine suntem.

Am găsit o singură bicicletă neagră, nelegată, sprijinită de zid, parcă abandonată. Sébastian a ridicat-o şi i-a încercat roata.

— Mie mi se pare bună. Una ne e de ajuns.

A împins-o până în stradă şi a ținut-o ca să mă pot urca.

— Poți să-ți ții echilibrul pe ghidon?

M-am aşezat, ținându-mă strâns cu mâinile, apoi am ridicat picioarele de pe pământ exact în clipa în care Sébastian a urcat în şa şi a început să pedaleze, pornind de pe loc. Mi-am înăbuşit un țipăt când ne-am clătinat, şi picioarele mele au atins din nou pământul, dar am pornit iar, intrându-ne în ritm, în vreme ce străbăteam străzile pustii. Nu mi-am putut stăpâni senzația de dezamăgire pe care am simțit-o când am ajuns, rapid, la colțul străzii mele. Am coborât de pe bicicletă fără o vorbă. Era o tăcere înfricoşătoare şi am avut îngrozitorul sentiment că eram urmăriți. Mi-am spus că erau doar emoțiile mele.

— Aşteaptă aici, am zis. O chem pe Maman şi o să intri cu ea, aşa cum am plănuit.

Am trecut iute pe lângă camera lui *madame la concierge*, aruncând o privire pe fereastră. Nu se vedea nicăieri. Speram că se băgase deja în pat. Când am ajuns în apartamentul nostru, Maman mă aştepta în bucătărie. Era palidă şi mi-a vorbit în grabă, fără să mă privească.

— E la colț, aşa cum am spus?

Am remarcat că nu i-a folosit numele.

— Da.

— *Madame la concierge* e deja în pat, aşa că nu e nevoie să facem nimic ca să-i distragem atenţia, a continuat ea. Aşteaptă aici.

Fără să-mi lase timp să răspund, s-a repezit afară din bucătărie. Mi-am ţinut răsuflarea şi am privit în jurul meu, prin încăperea goală. Era o tăcere nefirească. De obicei se auzeau zgomote de vreun fel sau altul, dar stând acolo, cu inima în gât şi răsuflarea vuindu-mi în tâmple, nici nu îmi aminteam ce fel de zgomote erau.

Maman a năvălit înapoi în bucătărie, însoţită de Sébastian. Slavă Domnului! Era în casă. Mi-am aruncat braţele pe după gâtul său, de parcă am fi fost despărţiţi de săptămâni întregi, şi nu de numai trei minute.

— Eu mă duc la culcare, a zis Maman brusc, dând să plece.

M-am întins s-o iau de mână.

— Îţi mulţumesc, Maman.

Ea a bâiguit ceva, dar nu m-a privit în ochi, iar apoi a dispărut. Fără măcar un sărut de noapte bună.

Sébastian m-a privit, ridicând o sprânceană.

— Eşti sigură că a fost de acord să vin aici?

Am dat din cap că da.

— A fost ideea ei.

Cu un oftat răsunător, Sébastian s-a prăbuşit pe un scaun.

— Ce să zic, acum nu mai pare la fel de încântată.

— E îngrijorată, atâta tot. M-am aşezat pe un scaun lângă el şi i-am luat mâinile într-ale mele. Va fi bine, îţi promit. El nu a răspuns, ci s-a uitat în jur agitat, apoi s-a ridicat şi s-a dus la fereastră, a deschis-o şi a închis obloanele. De obicei nu închidem obloanele de la bucătărie, Sébastian.

— Mă simt mai în siguranţă aşa, a zis el, umblând prin bucătărie, dintr-o parte în alta. Unde o să dorm?

— În camera mea. Maman ţi-a făcut patul pe podea.

— E foarte drăguț din partea ei, a zis el, oprindu-se şi zâmbindu-mi. Deşi nu cred că îl voi folosi! Eram uşurată că părea mai puțin tensionat acum, dar apoi a început din nou să se foiască de colo-colo. Ai vopseaua de păr?

A scos un pachet mototolit de Gitanes din buzunarul de la piept şi, cu degete tremurătoare, a aprins o țigară. Am întins mâna, căci voiam şi eu una, deşi nu fumam de obicei. Mi-a aprins-o şi am inhalat fumul aspru şi uscat, apoi l-am suflat în sus, într-o spirală unduitoare. Ştiind că lui Maman nu îi va plăcea să simtă a doua zi că bucătăria ei miroase ca o scrumieră, am deschis obloanele pe care el abia le închisese şi apoi fereastra. Sébastian s-a tras şi mai în spate, lipindu-se de dulapul de vase.

— Cred că ar trebui să-mi vopseşti părul în seara asta, pentru orice eventualitate.

— Nu sunt sigură că avem încă vopseaua. Maman nu mi-a mai spus nimic de ea. Am mai tras o dată din țigară, iar degetele îmi tremurau. Între timp, va trebui să stai în casă. Nu-ți face griji, nu va veni nimeni.

Şi-a stins țigara într-o cană goală de cafea, aflată pe bufet.

— Atunci închide obloanele. Vom fi mai în siguranță aşa. După tonul lui plat, mi-am dat seama că se aştepta să fi planificat totul mai bine, dar Maman abia gândise tot planul, iar produse ca vopseaua de păr nu erau uşor de procurat. Să mergem la culcare.

M-a luat de mână şi am ieşit din bucătărie, încercați de un sentiment de nelinişte.

Ne-am dezbrăcat în tăcere şi ne-am strecurat în patul meu pentru o singură persoană. M-a ținut în brațe, şi respirația noastră, la început neregulată, s-a liniştit şi a devenit uniformă după ce am închis ochii. Nu am vorbit şi nu am făcut dragoste, ci am tot ațipit şi ne-am trezit, uneori tresărind, şi adormind apoi la loc. Am rămas toată noaptea

în braţele lui. Îmi dădea senzaţia de protecţie, deşi ştiam că era numai o iluzie. Pericolul plutea în aer şi l-am simţit întreaga noapte.

Dis-de-dimineaţă, când am deschis ochii, am văzut razele soarelui strălucind prin fantele obloanelor. Răsuflarea lui Sébastian era regulată şi uşoară şi, dându-mi seama că doarme, am închis şi eu ochii.

O bătaie puternică în uşă m-a făcut să tresar din somn. Sébastian a deschis imediat ochii.

— Ce se aude? a şoptit el.

Părea să vină dinspre uşa apartamentului. M-am agăţat de el.

— Nu te mişca.

I-am acoperit capul cu cearşaful, încolăcindu-mi braţele în jurul lui, rugându-mă să existe vreun alt motiv pentru bătăile nerăbdătoare din uşă.

S-a auzit din nou.

— *J'arrive, j'arrive*, am auzit-o strigând pe Maman.

Mi-am ţinut răsuflarea, la fel cum îl ţineam pe Sébastian, cu ochii în lacrimi. *Te rog, Maman, scapă de ei.*

În liniştea mormântală, am auzit uşa de la intrare deschizându-se. În urechi mi-au răsunat paşi grei, apoi o voce puternică strigând:

— *Il este où?* Unde e?

Mi-am încleştat şi mai tare braţele în jurul capului lui Sébastian. Nu avea unde să fugă. Nu avea timp să fugă. I-am îmbrăţişat corpul cu al meu. *Doamne, te rog, nu-i lăsa să intre în camera mea*.

Paşii au traversat coridorul. Uşa dormitorului s-a deschis brusc. În prag stătea un bărbat masiv.

— Aici e! a strigat el.

— Afară, acum! Ieşi afară! a zis un alt bărbat, intrând şi lovind cu piciorul în pat.

L-am ținut şi mai strâns pe Sébastian, iar panica mi se scurgea prin toți porii. M-am agățat de el cu toată puterea. Mâna unui bărbat se contura amenințătoare în fața mea. L-a apucat pe Sébastian şi l-a tras afară. M-am acoperit, cum am putut, cu cearşafurile.

— Vă rog! am țipat eu. E de partea noastră!

Chipul unui alt bărbat mi s-a oprit în față.

— Tacă-ți fleanca, curvo!

Răsuflarea îi puțea a vin acrit. M-am tras înapoi, acoperindu-mi capul cu cearşaful.

— Îmbracă-te, i-a strigat unul dintre bărbați lui Sébastian.

— *Sale Boche!* i-a aruncat altul.

— Un friț mort, asta este, a zis un al treilea, pe o voce înfiorător de rece şi de hotărâtă.

Frica mi-a înghețat fiecare nerv din corp. Tremurând toată, am apucat cearşaful, incapabilă să-l ajut pe Sébastian.

— Maman! am țipat eu. Maman! Fă ceva!

Dar ea rămăsese pironită-n loc, ca o stană de piatră.

— Maman! am țipat eu iar. Te rog!

CAPITOLUL 35

Paris, 19 august 1944

ÉLISE

Două zile mai târziu, cum nu mâncasem nimic şi dormisem pe apucate, m-a doborât epuizarea. Nu puteam nici să vorbesc, nici să gândesc limpede. Gândurile mi se învârteau în cerc, nedesluşite. De unde ştiuseră că Sébastian se afla aici? Îi prevenise cineva, cu siguranță. Prea fuseseră pe urmele noastre. Era vina mea. Nu ar fi trebuit să-l conving să vină cu mine. Probabil că fusese vina lui Isabelle, care îi spusese totul lui Marie.

În cap îmi suna mereu vocea acelui bărbat. De fiecare dată când închideam ochii, o auzeam mai tare. *Un friț mort, asta este*. Felul în care o spusese, cu atâta convingere, mă făcea să tremur, şi închipuiri teribile mi se îngrămădeau în minte. Sébastian târât departe de mine, dus pe vreo stradă dosnică, pus în genunchi, cu mâinile la ceafă. Un glonț în cap. Trupul lui lăsat acolo până se va face curat pe străzi. Am apucat cearşaful şi mi l-am îndesat în gură, retezându-mi țipătul care mi se ridica din adâncurile sufletului. A ieşit ca un vaiet înăbuşit, prelung şi grav. Era vina mea. Eu îl adusesem aici, în ciuda tuturor dubiilor lui. Câtă aroganță! Câtă ignoranță! Doamne, cât de mult mă uram.

Maman a intrat în vârful picioarelor în camera întunecată şi a pus o tavă cu mâncare lângă pat. M-am prefăcut adormită, dar când a ieşit, tot în vârful picioarelor, am deschis ochii şi m-am întors ca să mă uit la ce îmi lăsase. M-a fulgerat un alt spasm de vinovăție când am văzut două felii subțiri de pâine şi o lingură de gem de prune pe marginea farfuriei. Păstraserăm gemul acela pentru situații de urgență. Dar nu aveam cum să îl mănânc. Deşi gol, stomacul meu se încovoia în agonie, căci frica îşi croia drum prin toți nervii. Ghemuită în poziție fetală, am închis ochii, şi un val de epuizare s-a revărsat peste mine.

Uşa dormitorului s-a deschis cu un scârțâit.

— Élise, a şoptit Isabelle. Dormi?

— Da, am murmurat eu.

A intrat totuşi, închizând uşa în urma ei.

— Mă urăşti?

M-am întors, privind-o cum stătea pe loc stângace, un copil care încearcă să se lupte cu problemele adulților. În momentul acela, aproape că o uram.

— Îmi pare rău că i-am spus lui Marie despre iubitul tău.

Am oftat. Nu eram pregătită pentru această discuție. Dar m-am tras mai într-o parte pe pat, făcându-i loc lângă mine. Ea s-a întins alături.

— Nu am vrut să-i spun. Îmi pare tare rău, Élise.

— Ai mai spus şi altcuiva?

— Nu! Jur că nu!

Vocea i s-a spart şi am ştiut atunci că spunea adevărul.

— O să te simți mai bine curând? a întrebat ea, căutându-mi mâna pe sub pătură.

Nu credeam că mă voi putea simți vreodată mai bine. Gândul la Sébastian îmi pricinuia o durere de-a dreptul fizică. Am întors capul şi mi-am îngropat fața în pernă. Isabelle m-a înlănțuit cu brațele ei subțiri şi şi-a pus capul pe spatele meu ghemuit. Am simțit-o tremurând şi mi-am dat seama că plânge. Va trebui să mă adun, să mă prefac că totul este în regulă, când eu mueam pe dinăuntru. Am inspirat adânc, ca să mă liniştesc, apoi m-am întors cu fața spre ea. Nu puteam să vorbesc, dar am ținut-o strâns şi am lăsat-o să plângă. Când tremurăturile au încetat, i-am mângâiat obrajii umezi.

— E vina mea. E numai vina mea. Élise, îmi pare foarte rău.

Era adevărat. Probabil că era vina ei. Poate că Marie a mai spus cuiva, care a spus apoi altcuiva, iar Sébastian a ajuns să fie numit soldat SS sau agent al Gestapoului.

— Hai să ne ridicăm, Isabelle, am spus eu.

Am vorbit cu o voce care se voia a fi hotărâtă, ca şi cum aş fi fost stăpână pe mine. Acesta era rolul pe care trebuia să îl joc. Mi-a fost greu să mă ridic din pat.

Am intrat în baie şi m-am spălat cu o cârpă rece, încercând să alin durerea care mă ardea pe dinăuntru. Apoi am intrat în bucătărie. Maman stătea în dreptul chiuvetei. S-a întors imediat cu fața la mine şi mi-a surprins privirea.

— Cum te simți?

Tonul vocii ei era blând şi calm, dar şi-a ferit repede privirea, ca şi cum nu m-ar fi întrebat decât dacă mi-a trecut răceala.

Nu îi puteam răspunde. În schimb, i-am luat din mână napul pe care îl spăla.

— Să-l tai?

Aveam nevoie de o activitate. Am scos din bufet tocătorul, l-am pus pe masa din bucătărie şi am aşezat napul pe el. Apoi am scos un cuțit ascuțit din suportul de lemn şi l-am vârât în leguma groasă şi rotundă. A tăiat-o pe din două cu destul de multă uşurință, iar eu am continuat să-l feliez, în vreme ce bucățelele se făceau tot mai mici.

— Destul, a zis Maman, atingându-mi cotul. Opreşte-te, Élise! Opreşte-te!

CAPITOLUL 36

Paris, 22 august 1944

ÉLISE

Zăceam trează în pat, încercând să nu mă gândesc la ce s-ar fi putut întâmpla cu Sébastian. Dar cum să nu mă gândesc? Cum să opresc imaginile să-mi inunde gândurile? Îi vedeam trupul, zăcând lipsit de viață, într-o baltă de sânge. În schimb, încercam să îmi amintesc de felul în care i se luminau ochii când mă vedea, cum mă prefăceam că dorm când simțeam privirea lui mângâindu-mă, felul impulsiv în care râdea, ca un copil, felul în care plângea. Țineam cu ghearele şi dinții de amintirile acestea, ştiind că în timp vor păli, că ele erau tot ce îmi rămăsese. Amintiri.

Maman a încercat să îmi spună că l-ar putea folosi într-un schimb de prizonieri; un luptător din Rezistență în schimbul

lui Sébastian, dar ce ştia ea? Aş fi dat orice să aflu, dar nu aveam nici un fel de cunoştinţe, nu aveam pe cine să întreb.

Aşteptam ca în ţara nimănui, într-un Paris unde nu ajungeau provizii şi nu se ştia când vor sosi Aliaţii. Unii ziceau că naziştii vor distruge Parisul înainte de a pleca, fiind capabili de asemenea barbarie. Dar eu nu mă gândeam decât că oraşele pot fi reconstruite. Oamenii nu. Oftând, m-am întors pe cealaltă parte. În clipa aceea, o explozie a scuturat întreaga clădire.

— Maman! Maman! au răsunat strigătele lui Isabelle.

Mi-am ţinut răsuflarea şi am simţit cum se zguduie uşile şi geamurile.

Maman a intrat în camera mea, ţinând-o de mână pe Isabelle. M-a tras cu cealaltă mână şi am intrat toate trei în dormitorul ei, unde am stat ghemuite împreună, pe patul ei, agăţându-ne una de alta. Într-un târziu, către primele ore ale dimineţii, exploziile s-au oprit. Am dormit pe apucate, până când soarele strălucea prea puternic printre şipcile obloanelor. Atunci ne-am îmbrăcat şi am ieşit afară.

Lumea se schimbase.

A trecut pe lângă noi o femeie îmbrăcată cu pantaloni bărbăteşti şi purtând pe umăr o puşcă, iar pe braţ o banderolă cu inscripţia FFI. Mergând pe stradă, am văzut afişe lipite pe zidurile albe din piatră, care chemau cetăţenii la luptă. Ziarele Rezistenţei se vindeau în mod deschis. Atmosfera era electrizantă.

Vecina noastră, Yvette, a trecut pe lângă noi.

— Mergem pe Champs-Élysées, a strigat ea. Veniţi?

Maman s-a uitat spre Yvette.

— Nu e periculos?

Yvette a ridicat din umeri.

— Mai puţin acum. Friţii nu vor decât să fugă.

— Dar exploziile de azi-noapte? Ei au fost?

— Probabil. Au mai rămas câțiva în Jardins du Luxembourg.

Femeia m-a privit fix timp de câteva clipe, dar nu îi puteam citi nimic pe chip.

— Toată lumea iese pe străzi, a continuat ea. Aliații trebuie să sosească în orice clipă.

— Te rog, Maman, vreau să mergem.

Lui Isabelle îi sclipeau ochii de emoție.

Maman m-a luat de braț.

— O ținem pe Isabelle între noi. Doar nu vor împuşca două femei şi un copil.

Yvette a luat-o pe Maman de celălalt braț, şi împreună am coborât spre Sena. Maman, Yvette şi Isabelle au început să cânte: *Allons enfants de la Patrie, le jour de gloire est arrivé . . .* Am încercat să cânt şi eu, dar cuvintele mi se opreau în gât. Eliberarea venea, în sfârşit, după patru ani îndelungați, dar eu îmi simțeam inima ca de plumb. Simțeam că îmi trădez patria. Mă simțeam pribeagă. Pierdută de mine însămi.

— *Contre nous de la tyrannie*, cânta Isabelle, cu glas senin şi limpede.

Am mers spre Café de Flore, am trecut pe lângă cafenelele închise şi magazinele cu vitrinele bătute-n scânduri, pe lângă baricadele ridicate pe drum. Străzile se umpluseră de oameni care cântau, strigau, iar noi am fost prinse în mulțime, gonind spre Pont Alexandre III, spre Place de la Concorde.

O explozie a bubuit deasupra capetelor noastre. Oamenii țipau. Încercau să fugă, dar se loveau unii de ceilalți, căci alte trupuri le blocau înaintarea. Am prins-o de mână pe Isabelle. Mulțimea s-a oprit. Coloane de fum gros, cenuşiu se ridicau de pe acoperişul clădirii Grand Palais.

— *Allez!*

Mulțimea a înaintat din nou, în direcția focului, ca niște molii atrase de lumină. Am aruncat o privire spre Hôtel de Crillon. În fața hotelului așteptau câteva tancuri germane imense. Aveau de gând să tragă în noi?

— Haideți, a strigat Yvette, împingându-mă în umăr. Să mergem.

— Nu! Uită-te la tancuri!

Dar oamenii s-au revărsat înainte, făcând imposibilă menținerea poziției. Duse înainte de mulțime, ne-am lungit gâtul, holbându-ne cu oroare la flăcările care mugeau prin acoperiș, la coloanele groase de fum cenușiu cu nuanțe stranii de roz. Nechezatul îngrozit al cailor m-a cutremurat.

Caii de la circ erau, probabil, închiși înăuntrul clădirii. Un grup de pompieri s-au repezit spre Palat și au pătruns înăuntru. Un cal a ieșit în goană, cuprins de panică. Soldații germani au ridicat armele și au țintit spre pompieri, dar au nimerit calul. Acesta s-a prăbușit cu o bufnitură la pământ, ca o marionetă grotescă. Am întors capul. Isabelle a țipat.

— *Grand Palais!* a strigat o femeie. Cum pot face una ca asta? Îi urăsc! Nu sunt oameni. Sunt monștri și o să-i urăsc până la sfârșitul zilelor mele.

— Trebuie să plecăm.

Maman a tras-o pe Isabelle de cealaltă mână. M-am întors și am remarcat consternată niște oameni care stăteau așezați în șezlonguri, pe spațiul verde din capătul bulevardului Champs-Élysées. Priveau scena ca și cum s-ar fi aflat la teatru. Visam, oare? Nu cumva erau fantome? Am închis ochii, iar strigătele și țipetele se auzeau răsunând în jurul meu. *Sébastian! Sébastian!* De ce nu ai fugit cu mine? Unde ești acum?

— Vreau acasă, a spus Isabelle, plângând.

Am deschis ochii și am luat-o în brațe, strângându-i cu putere trupul mic și fragil și vărsând lacrimi fierbinți. În fața

ochilor mei înlăcrimați se contura, neclar, imaginea oamenilor care înconjuraseră calul căzut. Nu! Nu se poate! M-am întors pentru a-i feri ochii lui Isabelle de scena înfiorătoate. Oameni cu bricege şi alte unelte tăiau în carnea calului, rupeau hălci întregi şi le îndesau în sacoşe. Asta face foamea.

CAPITOLUL 37

Paris, 23 august 1944

ÉLISE

Ruşinea, teama şi repulsia îmi curgeau prin vene, în timp ce ne îndreptam înapoi spre casă. Oamenii erau atât de înfometați, încât fuseseră în stare să smulgă carnea de pe un cal mort. Şi noi fuseserăm înfometate, dar nu într-un asemenea hal. Mă întrebam cum supraviețuiseră unii în aceşti patru ani, cei fără relații, cei fără venituri. Noi, cel puțin, avuseserăm salariul meu de la bancă.

În Place Saint-Michel, am trecut pe lângă un grup de oameni adunați pe stradă, care aveau în mâini târnăcoape. Scoteau plăcile din pavaj, lucrând în şir indian; doi dintre ei scoteau câte o dală, apoi o treceau celui din spate, care la rândul lui o trecea mai departe, până ce ajungea în spate de tot, la bărbații care întăreau baricada.

— Vrei să ne ajuți? a strigat unul dintre ei spre mine.

Am clătinat din cap. Omul a părut dezamăgit şi am remarcat privirile câtorva dintre femei, ceea ce mi-a sporit senzația de ruşine şi lipsă de loialitate care mă încerca deja.

— Tu stai şi dă o mână de ajutor, a zis Maman. O duc eu pe Isabelle acasă.

Eram epuizată, încă nu îmi revenisem şi aveam crampe în burtă. Nu voiam decât să ajung acasă. Dar ea a insistat.

— Du-te, Élise. Trebuie să fii lângă ei, să ajuți la ridicarea baricadelor.

Tonul ei era hotărât şi avea dreptate. Era timpul să îmi demonstrez loialitatea.

Fără alte vorbe, m-am îndreptat spre grupul de oameni.

— M-aş bucura să ajut şi eu, am zis, adresându-mă bărbatului care strigase spre mine.

De cum am rostit cuvintele, au devenit adevărate. Voiam efectiv să ajut. În ciuda golului din inimă, voiam să iau parte la ceea ce se întâmpla. Oamenii mi-au făcut loc, primindu-mă între ei, şi m-am simțit numaidecât binevenită, am simțit să fac parte dintre ei.

— *Salut*. Eu sunt Thérèse, a zis femeia din stânga mea.

Purta ceea ce părea a fi o pereche de pantaloni scurți bărbăteşti, ținuți de o curea groasă din piele, şi ghete grele, maronii. Nu îmi puteam lua ochii de la picioarele ei goale.

— Élise, i-am răspuns, în clipa în care următoarea dală de pavaj i-a aterizat în brațe.

Mi-a pasat-o. Greutatea ei m-a luat pe nepregătite, am simțit că mi se îndoaie genunchii, dar mi-am îndreptat spinarea şi am reuşit s-o trec celui din spate. Soarele strălucea cu putere şi mi-am şters picătura de sudoare care mi se scurgea pe lângă tâmplă. Apoi m-am uitat la Thérèse.

— Ai văzut fumul care se ridica dinspre Grand Palais? am întrebat-o.

— *Oui! Merde!* Friții sunt încă aici! Şi controlează câteva clădiri – hotelurile alea elegante de pe lângă Place de la Concorde, unde au stat închişi, a zis ea, aruncându-mi o privire. Dar nu-ți face griji. Tocmai am aflat că generalii americani au sosit la Hôtel de Ville. Nu mai durează mult până ce vor ajunge armatele şi tancurile lor. Apoi începem ofensiva.

Ofensiva? Eram impresionată de tăria ei de caracter. Oare femeile ca ea aveau să reintre, umile, în rolul de gospodine şi soţii iubitoare, după ce simţiseră gustul acţiunii? Războiul acesta doborâse bariere sociale între sexe, între clase. Eram cu toţii implicaţi.

— Dar trebuie să fii atentă, a continuat ea. Friţii au puşcaşi pe acoperişuri. Două femei au fost împuşcate ieri, iar acum câteva seri s-a tras pe Boulevard Saint-Michel, lângă cinematograf.

Următoarea dală mi-a aterizat în braţe, silindu-mă să-mi smulg privirea de la ea, ca să o prind mai bine.

Bărbatul care mă chemase primul s-a apropiat de noi, întinzându-mi o cană.

— Cred că ţi-e sete. Facem o mică pauză acum.

— Mulţumesc.

I-am luat-o din mână şi am înghiţit lacomă apa, conştientă de privirea lui aţintită asupra mea.

Apoi a întors capul spre Thérèse.

— Ştii că jigodiile au mai trimis un tren de la Drancy, numai cu câteva zile în urmă? Ar fi trebuit să luăm cu asalt lagărul. Dacă am fi avut mai multe arme! Cel puţin ne-am recuperat poliţia, a adăugat el, după o pauză.

— Le-a trebuit cam mult timp, a zis Thérèse, punând mâinile în şolduri şi arcuindu-şi spatele.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, a replicat el, ridicând din sprâncene.

— Credeţi că nemţii vor opune o rezistenţă îndârjită? am întrebat eu, privind în jur la oamenii care se opriseră un minut ca să se odihnească.

Păreau mai degrabă prieteni care construiau o casă împreună, decât soldaţi care se pregăteau să ucidă. Sau să moară.

— Von Choltitz va apăra oraşul până la ultimul om. Depinde numai câți oameni va mai avea.

— Şi ar putea foarte bine să planteze bombe înainte de a se retrage, a adăugat Thérèse.

— Da. Nu putem exclude această posibilitate.

— Mi-aş dori ca Aliații să se grăbească şi să vină odată, a zis Thérèse, ştergându-şi fruntea.

— Câtă vreme nu se fac stăpâni aici, când vor veni, ne-a întrerupt o femeie mai în vârstă, de pe cealaltă parte. Nu am încredere în americani nici cât în *rosbifs*[13].

— Da. Va trebui să punem pe picioare guvernul cât se poate de repede, a spus un bărbat. Altfel, vor umple ei vidul ăsta. Nu ne putem permite o luptă de putere între forțele lui De Gaulle şi comunişti.

— Cu siguranță vom fi cu toții de partea lui De Gaulle.

Întotdeauna crezusem că el va prelua puterea, odată ajuns aici. Bătrâna a ridicat din umeri.

— Comuniştii au dus lupta grea. De Gaulle nu a fost aici, pe teren, la fel de mult ca noi.

Felul în care a spus „la fel de mult ca noi" m-a făcut să mă gândesc că ar putea face şi ea parte dintre comunişti şi m-am trezit apărându-l pe De Gaulle.

— A fost unul dintre puținii politicieni gata să lupte pentru Franța. Nu a avut cum să o facă altfel decât de la Londra.

— Numai să recunoască lupta pe care am dus-o noi aici. Şi oamenii pe care i-am pierdut.

Omul s-a uitat în ochii mei, dându-mi de înțeles că pierduse pe cineva apropiat. Fiecare dintre noi pierduse pe cineva.

---

[13] Termen colocvial prin care francezii îi desemnează pe englezi. De la *roast beef*, friptură de vită la cuptor, preparat specific britanic.

Avea dreptate; trebuie să recunoaştem meritele bărbaților şi femeilor care au luptat în clandestinitate în toți anii aceia, riscându-şi viața, pierzându-i pe cei dragi.

După ce s-a terminat pauza, am muncit până ce au început să mă doară brațele şi spatele din cauza greutăților ridicate. Nu aveam ceas la mână, dar simțeam cum minutele se transformau în ore, şi soarele începea să coboare la asfințit. În cele din urmă, ritmul a încetinit, iar oamenii au început să se îndepărteze.

— Unde locuieşti? m-a întrebat, când mă pregăteam să plec, bărbatul care mă chemase primul.

— Saint-Sulpice.

— Şi eu merg în aceeaşi direcție, a răspuns el. Vrei să mergem împreună?

Obrajii mi s-au îmbujorat puternic.

— Mă întâlnesc cu un prieten, am mințit eu.

— Poate ne vedem mâine, atunci.

Părea un pic descurajat.

Am mers acasă singură. Deşi eram obosită, m-am oprit la biserica din piațetă şi am intrat să aprind o lumânare pentru Sébastian.

CAPITOLUL 38

Paris, 24 august 1944

ÉLISE

— *Bonjour, les filles*, a strigat Maman când a intrat în casă şi apoi în bucătărie. Am ieşit să caut ceva de mâncare. Şi-a dat jos basmaua şi a scuturat-o. Plouă cu găleata şi asta-i tot ce am găsit, a zis ea, scoțând doi cartofi.

— Pentru micul-dejun? a strâmbat din nas Isabelle.

— E mai bine decât nimic. Hai să-i gătim, am zis.

Aveam stomacul atât de gol, încât mă simțeam slabă şi amețită.

— Dar gazele sunt oprite, mi-a amintit Maman. Nu-i putem mânca cruzi.

Aproape că am izbucnit în plâns, de frustrare. Trebuia să fie ceva de mâncat. Aproape că îmi părea rău că ieri nu ne depăşiserăm sila şi nu ne serviserăm şi noi din carnea calului. Mi-am amintit de picnicul pe care îl făcusem cu Sébastian în camera lui de hotel – brânza, pâinea, ciocolata – şi aş fi dat orice ca să mă întorc în timp şi să mă aflu din nou acolo. Şi să nu-l fi adus cu mine aici.

— Va trebui să mâncăm rezervele păstrate pentru urgențe, a zis Maman, deschizând uşa bufetului, unde altădată păstram borcanele cu alimente conservate. Mai e un borcan de fasole albă.

După-amiază, ploaia se oprise în sfârşit, lăsând în urmă o căldură umedă, sufocantă; m-am uitat pe fereastră, întrebându-mă ce aşteptau Aliații. După-amiaza lungă se târa încet, iar la căderea întunericului ne-a trezit din letargie o bătaie puternică în uşă. Maman s-a dus să deschidă.

— Soldații noştri sunt aici! a răsunat, emoționată, vocea lui Nathalie. I-am văzut! Soldații francezi, cu tancurile!

Am ieşit în fugă din apartament, cu baretele sandalelor desfăcute, în graba de a ajunge afară. De cum am ajuns pe Rue de Seine, ne-a izbit vuietul mulțimii. Oamenii goneau spre râu, iar copiii săltau în sus şi în jos pe umerii adulților. În Place Saint-Michel, tineri şi tinere stăteau atârnați de aripile statuii sfântului, strigând: *Notre jour de gloire est arrivé! Paris est libre!*

Am pierdut-o pe Nathalie în mulțime, dar nu conta; doar mergeam în aceeaşi direcție – spre Hôtel de Ville. Un şir de tancuri acoperite cu steagurile Franței au trecut încet pe lângă noi. Tineri luptători şi luptătoare din FFI, cocoțați în

vârfurile lor, ne făceau cu mâna. Alte femei alergau pe lângă tancuri, cu braţele întinse, ca să fie trase sus, pentru a se alătura celorlalţi, pe tancurile care înaintau lent.

M-am aplecat.

— Urcă pe umerii mei, Isabelle.

Mi s-a căţărat în spate, încolăcindu-şi picioarele slăbănoage în jurul gâtului meu şi am mers şi noi mai departe, în ritmul tancurilor. Unii dintre soldaţi scriau mesaje în grabă, le rulau şi le aruncau în mulţime. Un soldat tânăr s-a aplecat şi i-a întins lui Isabelle un bileţel. Ea mi l-a trecut mie, iar eu l-am citit la lumina unui felinar stradal. Conţinea un singur rând:

Ma chère Maman, Je suis rentré! Je t'embrasse très fort. Ton fils, Jean

Pe spate era notată o adresă din Paris. Am îndesat biletul în buzunar, având de gând să-l duc eu însămi a doua zi, ca să-i dau mamei lui Jean vestea fericită că fiul ei se întorsese.

Am urmat tancurile spre Hôtel de Ville, unde s-au întâlnit cu altele, care erau oprite cu spatele la clădire şi tunurile îndreptate spre piaţă. Dintr-un difuzor, a bubuit o voce. Peste mulţime s-a lăsat tăcerea.

— Deschideţi drumul spre Paris pentru armatele aliate, identificaţi şi distrugeţi rămăşiţele diviziilor germane. Discursul vuia prin noapte. Era colonelul Rol-Tanguy, un lider al Rezistenţei şi comunist ştiut. Faceţi joncţiunea cu Divizia Leclerc, pentru o victorie comună.

Clopotele de la Notre-Dame, amuţite în timpul Ocupaţiei, băteau acum de sărbătoare. Clopotele altor biserici auzeau chemarea; răsunau în tot Parisul – ca un cântec al lui Dumnezeu care îmi intra în suflet, spunându-mi să nu îmi pierd credinţa. Am strâns-o mai tare pe Maman de mână. Oare chiar era sfârşitul Ocupaţiei? Pe obraji îmi curgeau

lacrimile, în timp ce stăteam acolo împreună cu compatrioții mei, uniți împotriva tiraniei din ultimii patru ani. Nu conta cine era comunist, cine se alăturase mişcării Franța Liberă, cine nu făcuse decât să aştepte. Eram cu toții francezi, iar în clipa aceea, eram una. Cât de mult aş fi vrut ca Sébastian să fie alături de mine.

Luminile inundau piața. Vocile noastre se alăturau miilor de voci care vuiau ca un uragan. Vuietul libertății.

CAPITOLUL 39

Paris, 25 august 1944

ÉLISE

În dimineața următoare, Isabelle a sărit pe patul meu, smulgându-mă dintr-un somn fără vise.

— Maman zice să vii! a strigat ea, veselă. Are ceva special pentru noi.

Când am intrat în camera de zi, Maman stătea în picioare ținând în mână un mosor mare de panglică roşie.

— Trebuie să ne pregătim. De Gaulle trebuie să sosească din clipă în clipă.

Ochii negri ai lui Isabelle sclipeau de emoție când Maman i-a legat o bucată de panglică roşie în talia rochiței albe cu care era îmbrăcată şi apoi i-a aşezat o beretă albastră pe cap. Era frumoasă, precum viitorul care se deschidea înaintea noastră. Maman îmbrăcase o rochie roşie, avea o eşarfă albă legată la gât, iar în picioare, pantofi albaştri, de lac.

— E rândul tău, mi-a zâmbit Maman. Du-te şi găseşte ceva de îmbrăcat.

Am rămas înțepenită-n loc. Simțeam că aud vocea lui Sébastian răsunând în jurul meu, ochii lui blânzi, privindu-

mă ca şi cum ar fi înțeles toate gândurile care mă încercau, ca şi cum spiritul lui ar fi trăit în mine. Şi am înțeles că ar vrea să sărbătoresc acest moment.

— Ce zici de rochia ta bleumarin? m-a încurajat Maman. O putem înveseli cu asta, a zis ea, arătându-mi o fâşie lată de panglică roşie.

Ne-am privit toate trei în oglinda înaltă. Maman stătea la mijloc, cu câte un braț trecut peste umerii noştri. Eram atât de slabe şi de palide! Dar zâmbetul lui Isabelle i se întindea pe tot chipul, luminându-l. Era un moment pe care şi-l va aminti toată viața; despre care le va povesti copiilor ei. Erau clipe istorice, ce se desfăşurau chiar atunci, sub ochii noştri.

Maman s-a aplecat ca să o sărute pe Isabelle pe creştet, apoi s-a întors spre mine şi mi-a dat o sărutare pe obraz.

— Tatăl vostru se va întoarce acasă în curând şi vom fi din nou împreună. Asta e tot ce contează.

Am privit-o în ochi, înțelegându-i mesajul ascuns. Doar că nu era tot ce conta. Nu pentru mine. Oare îşi închipuia că îl voi uita aşa de uşor pe Sébastian?

Prea agitate şi surescitate ca să mai mâncăm, nici nu ne păsa că nu aveam nimic pentru micul-dejun. Fără să mai aşteptăm, am ieşit pe străzi. Toată lumea ieşise, iar față de ziua trecută, zgomotul era de două ori mai puternic. Abia puteam să înaintăm pe Rue Saint-Jacques. Tancurile acoperite cu steaguri şi buchete de flori se opriseră când femeile se cățăraseră pe şenilele lor, cu brațele întinse, aşteptând să fie trase pe turelă, unde se aflau soldații americani. Un soldat s-a aruncat de pe tanc, în brațele mulțimii, iar fetele roiau în jurul lui, sufocându-l cu sărutări.

Ne-am oprit pe Pont Alexandre III şi am privit țintă la tancurile germane staționate în față la Hôtel de Crillon. Unul

dintre ele a tras. O ghiulea a traversat Champs-Élysées. Mulțimile s-au dat înapoi, urlând de frică. Maman, Isabelle şi cu mine ne-am strâns una într-alta, ținându-ne răsuflarea, temându-ne de un alt obuz.

— E încă periculos pe străzi, a şoptit Maman. Ar trebui să mergem acasă.

— Nu! a zis Isabelle, ferindu-se de noi. Vreau să mai stau.

Am mai aşteptat câteva minute. Nu s-au mai tras alte obuze, iar mulțimea a prins curaj şi a înaintat pe bulevardul străjuit de copaci. Steagurile cu svastică fuseseră îndepărtate, iar acum, steagurile Franței fluturau în bătaia vântului, făcându-ne să ne simțim în siguranță în timp ce ne continuam drumul pe Champs-Élysées. Era o nebunie şi ne expuneam pericolelor, dar înțelegeam de ce toată lumea simțea că trebuie să ia parte la evenimente. Îmi imaginam că aşa se simțeau soldații când porneau la atac pe câmpul de luptă – invincibili şi curajoşi dincolo de orice rațiune.

Tot restul zilei s-a împuşcat la întâmplare, dar oamenii continuau să cânte, să danseze, să se îmbrățişeze. Am cântat şi eu. Am zâmbit şi am râs. Am făcut-o pentru Isabelle. Am făcut-o pentru Franța. Am făcut-o pentru toți cei care îşi dăduseră viața pentru noi, pentru libertate.

Când ne-a ajuns vestea că De Gaulle se afla la Hôtel de Ville, ne-am croit drum spre Rue de Rivoli, unde am ajuns la timp pentru a-l vedea urcând scara şi pătrunzând înăuntru. Difuzoarele din piață ne transmiteau vorbele sale.

— *Paris!* a strigat el.

Mulțimea vuia, aclamând şi strigând. *Paris*. Iubitul nostru oraş. Inima mea zdrobită s-a înălțat la auzul acestui cuvânt, rostit de singurul nostru conducător adevărat.

Mulțimea a tăcut la auzul următoarelor lui cuvinte.

— *Paris outragé! Paris brisé! Paris martyrisé!*

Parisul indignat! Parisul zdrobit! Parisul martirizat!

— *Mais Paris libéré!*

Dar Parisul eliberat!

Inimile ne băteau la unison de mândrie pentru patria noastră. De Gaulle a ieşit pe balcon, unde a stat drept şi trufaş. Omul care nu îşi pierduse niciodată încrederea, nu se îndoise niciodată de Franța, nu îşi părăsise niciodată poporul şi nici nu cedase în fața tiraniei era acolo, unindune în victorie. Era eroul nostru. De Gaulle *era* Franța.

Maman m-a înconjurat cu brațul şi mi-a şoptit la ureche:

— Am câştigat războiul, Élise.

Cine a câştigat războiul? Erau, oare, câştigători în acest război? Mi se părea că pierduserăm cu toții câte ceva. Deacum înainte, totul avea să fie un spectacol. Nimeni nu putea afla ce era cu adevărat în inima mea.

CAPITOLUL 40

Paris, 26 august 1944

ÉLISE

Ziua următoare a fost însorită şi frumoasă, iar când am ieşit dis-de-dimineață, cu Isabelle, să căutăm pâine, păreau zorii unei noi lumi pentru Franța. Până şi lumina era mai limpede, piatra albă a clădirilor Haussmann lucea în lumina soarelui de sfârşit de vară, iar frunzele castanilor înalți se roteau şi se răsuceau în bătaia vânticelului uşor, etalând o multitudine de nuanțe de verde.

În seara aceea, chiar înainte de lăsarea întunericului, am ieşit în curtea interioară, ca să golesc coşul de gunoi. Nathalie era deja acolo şi îndesa nişte hârtii în tomberoanele care dădeau deja pe dinafară. Nu mi-a zâmbit şi nici nu m-a salutat, ci m-a privit cu răceală.

— *Bonsoir,* Nathalie, am zis eu, amintindu-mi că politețea e cea mai bună formă de apărare.

Am ridicat capacul unuia dintre tomberoane.

— Élise, a răspuns ea, pe un ton grav. Trebuie să-ți spun ceva.

— Da?

Am simțit cum îmi creşte pulsul, iar prin vene îmi curge groaza.

— Am auzit. Am auzit că numele tău e pe listă.

— Care listă? am întrebat, dar mi s-a strâns stomacul, înțelegând exact despre ce listă vorbea.

— Lista cu femei care..., a zis ea, dar nu a putut duce fraza la sfârşit. Vor veni de dimineață. Mai ai timp să te ascunzi.

Să mă ascund? Am scuturat din cap, iar furia a luat locul fricii. Gândul că vor veni la noi acasă, speriindu-le pe Maman şi pe surioara mea, mă umplea de revoltă.

— De unde ştii?

— Mi-a spus cineva.

— Cine? Nathalie, cine! Cine ți-a spus?

M-a privit fix, cu buzele strânse.

— Nu ți-am spus decât ca să te ajut.

Am trântit la loc capacul tomberonului.

— Ca să mă ajuți! Spune-mi cu cine ai vorbit.

Dar ea a dispărut înapoi în clădire şi m-a lăsat acolo, tremurând de teamă şi de furie. Nu făcusem rău nimănui. Nu trădasem secrete.

Am urcat înapoi în apartament. Isabelle era deja în pat, iar Maman citea ziarul în camera de zi. A ridicat capul când am intrat.

— Ai pățit ceva? a întrebat ea. Pari foarte palidă. A împăturit ziarul. Îmi fac griji pentru tine. Nu te-ai simțit deloc bine în ultima vreme.

M-am gândit să-i spun ce aflasem de la Nathalie, dar nu am putut. Trebuia să înfrunt singură ce urma. În noaptea aceea, m-am întins în pat complet îmbrăcată. Am fost cât pe ce să mă ridic şi să plec, să fug. Dar gândul că aveau s-o tragă pe Isabelle din pat, cerându-i să spună unde am plecat, mă speria mai tare decât orice.

Înainte de ivirea zorilor, mi-am dat seama ce am de făcut. M-am ridicat din pat, cu picioarele tremurânde, am ascultat, dar singurul sunet care se auzea era respiraţia mea şuierătoare, trădându-mi groaza pe care o simţeam. Am mers până la baie şi m-am uitat în oglindă.

— Curaj, am şoptit către reflexia din oglindă, netezindu-mi părul negru şi lucios.

Am deschis dulapul de sub chiuvetă şi am scos coşuleţul care se afla acolo. Foarfeca se ţea de sub o perie de păr; am scos-o, apucând-o de mânerele rotunjite, apoi am desfăcut-o şi am închis-o la loc, cu o mişcare curată, rapidă. M-am privit din nou în oglindă şi am ridicat bucla de păr care îmi cădea peste frunte. Ţinându-mi răsuflarea, am dus foarfeca la rădăcina părului şi am tăiat repede, privind la şuviţele negre ce cădeau în chiuvetă. *Nu-i decât păr*, am murmurat eu, când lacrimile mute au început să-mi curgă pe obraji. *Nu-i decât păr.* Fără să-mi iau ochii din oglindă, am continuat să tai până ce nu mi-a mai rămas deloc păr. Reflexia mea din oglindă mă privea ca o străină, cu obrajii cenuşii scobiţi, numai piele şi os, cu ochii mari şi întunecaţi.

Chiar atunci, s-a auzit un zgomot de geam spart. Am scăpat foarfeca în chiuvetă şi mi-am luat între palme capul chel. *Ah, Doamne, veneau!* Sângele îmi pompa năvalnic prin vene. Aerul îmi îngheţase în plămâni. Maman a apărut în cadrul uşii.

— Nu! Élise! a zis ea şi s-a repezit spre mine. Ce ai făcut?

M-am tras un pas în spate, lipindu-mă de chiuvetă. Nu voiam să mă atingă. Încercam să-mi recapăt suflul.

— Au venit după mine, Maman! am icnit eu. Sunt aici!

— Nu! A făcut un pas în spate, strivindu-şi obrajii cu palmele. Nu!

— *Salope! Salope! Salope de Boche!*

Ţipetele de afară deveneau tot mai frenetice, mai zgomotoase. Am împins-o pe Maman într-o parte, simţind că groaza mă copleşeşte.

Nu te opri. Nu te gândi. Mergi mai departe. Am mers spre camera de zi, în direcţia ţipetelor şi plânsetelor.

Isabelle stătea în semiobscuritate, la capătul coridorului. Părea atât de mică, de fragilă.

— Îmi pare rău, Élise, îmi pare tare rău! a rostit ea printre sughiţuri de plâns.

Nu îi puteam lăsa să spargă uşa. Am ţâşnit spre camera de zi şi am deschis larg uşa. Pe jos, scânteiau cioburile de geam, iar ei stăteau afară, sub balustrada de fier – vreo zece bărbaţi.

— *Putain de Boche!* Curva friţilor!

Erau însetaţi de sânge. Sângele meu. Îmi era atât de frig, îngrozitor de frig. Strângându-mi braţele în jurul corpului, am încercat să opresc tremurul violent care pusese stăpânire pe mine.

Capul unui bărbat s-a ridicat deasupra celorlalte, iar chipul îi era schimonosit de ură. Îl ridicau, ca să se poată căţăra peste balustradă.

— Élise!

Maman a pătruns în cameră, m-a apucat de braţ şi a încercat să mă tragă de la fereastră.

— Nu! Mi-am tras mâna. Cu coada ochiului, am zărit-o pe Isabelle. I-am văzut ochii negri înfricoşaţi, coastele care se

iţeau prin cămaşa de noapte trandafirie. Maman, am şoptit. Du-o de aici.

Maman s-a dus spre ea, apărând-o cu trupul ei.

Eu m-am apropiat de fereastră. *Curaj. Nu te gândi. Şi nu privi.* Am făcut doi paşi mari. Mă aflam în faţa bărbatului ridicat pe umerii celorlalţi.

— Curva şi-a tăiat singură părul! a zis el şi m-a scuipat prin geamul spart.

Am pus o mână pe mânerul geamului rămas întreg şi l-am răsucit încet. O viespe prinsă între perdeaua din dantelă şi fereastră bâzâia mânioasă. Când am deschis geamul, a zburat afară. Nu te uita la ei! Am privit la viespea care se ridica spre cer. M-am suit pe pervaz şi am trecut un picior peste balustradă.

Mâinile s-au întins spre mine, apucându-mă, trăgându-mă în jos. Cu o bufnitură odioasă, m-am izbit de betonul de sub fereastră. Durerea mi-a săgetat cotul. Braţele lor m-au ridicat, degetele lor mi s-au înfipt în carne. Cineva m-a apucat de faţă, zdrobindu-mi obrajii. O flegmă mi-a aterizat pe nas.

— *Salope! Sale pute!*

Mâini feroce trăgeau de bluza mea, o sfâşiau.

Ţipam. Am simţit că mă lasă genunchii. Am alunecat la pământ. Mâinile m-au săltat din nou, lăsându-mi picioarele să atârne în gol, fără să atingă pământul. Ca o păpuşă din cârpe. O palmă peste faţă m-a dat câţiva paşi înapoi. Capul îmi vâjâia nebuneşte. Aproape că nu mai eram conştientă de ce mi se întâmpla.

M-au tras spre un camion deschis şi m-au aruncat înăuntru. Erau şi alte femei acolo, înghesuite unele în altele. Unele plângeau. Altele ţipau. Altele erau tăcute. Când camionul a pornit hodorogit pe străzi, readucându-mă în fire, am simţit că-mi tremură oasele. Unde ne duceau?

Deodată s-a oprit. Am fost aruncată în față, dar nici una dintre noi nu a scos vreun sunet.

Afară se aduna o gloată de oameni în jurul unei piețe, oameni care înjurau şi strigau: *Putain de Boche!* Zăream piața ca prin ceață şi nu ştiam unde mă aflu.

Ne-au scos din camion şi ne-au împins spre o scândură de lemn, suspendată între două mormane de cărămizi, unde am fost obligate să ne aşezăm în şir indian. Un bărbat trupeş a tras-o după el pe prima femeie. Dar nu m-am uitat. Nu m-am uitat nici la scena pe care o montaseră, nici la oamenii adunați să privească. Am închis ochii şi m-am rugat. *Te rog, Doamne, fă să se termine repede.*

Mi-a venit rândul. Nişte mâini aspre m-au apucat, m-au tras pe scări în sus, spre platforma din lemn. O lamă lungă şi lucioasă a sclipit în direcția mea. Bărbatul care o mânuia a izbucnit în râs.

— Te-ai gândit s-o faci singură, aşa-i?

Mi-a împins capul în jos, prinzându-mă de ceafă. Apoi m-a apucat de bărbie, silindu-mă să mă uit în față, spre gloată. Am privit în gol când mi-a trecut metalul rece peste scalp. Am încercat să nu tresar când lama mi-a intrat sub piele, făcându-mă să sângerez. În schimb, mi l-am imaginat pe Sébastian stând în camera lui şi privindu-mă. Am păstrat imaginea aceasta în minte. M-am agățat de ea şi când au scos pensula şi mi-au pictat svastica pe frunte. Am fost marcată drept curvă şi trădătoare de țară.

Nu s-au oprit însă acolo. Ne-au înghesuit într-o căruță de lemn, trasă de cai, şi ne-au plimbat pe străzile Parisului în lenjerie intimă, cu capetele tunse chilug.

CAPITOLUL 41

Paris, 27 august 1944

ÉLISE

Mi-am dat seama de oprirea căruței ca prin vis, apoi am simțit că Maman mi-a acoperit capul cu o basma şi m-a ajutat să mă ridic. Sprijinită de ea, am mers spre casă, sub ploaia ocărilor aruncate de oamenii înşiruiți de-a lungul străzilor. Eram apatică. De neatins. Departe chiar şi de mine însămi.

Când am ajuns acasă, Isabelle stătea în prag şi plângea.

— Îmi pare rău, suspina ea. Îmi pare rău, Élise.

Nu mă puteam uita la ea. Nu voiam să mă uit la nimeni. Maman a pregătit o baie, în timp ce eu aşteptam mută, cu privirea ațintită înainte, fără să văd. Cu multă blândețe, mi-a scos lenjeria de corp şi m-a ajutat să păşesc în cadă, deşi lacrimile îi curgeau pe obraji. Apa era rece, dar mie nu îmi păsa. Nu voiam decât să mă curăț de tot răul care mi se făcuse. Maman mi-a spălat încetişor trupul cu un burete, apoi a frecat cu perie şi săpun, până s-a luat svastica. Nu am spus nimic, nici ea, nici eu. Isabelle a rămas în pragul uşii, plângând. Când a terminat, Maman m-a învelit într-un prosop mare de baie şi m-a strâns tare în brațe, ca pe un copil.

— Îmi pare rău, Élise. Îmi pare foarte rău.

Nu puteam vorbi. Am clătinat din cap, nedorind să-i mai aud cuvintele, ci doar să fiu lăsată în pace, în tăcere. M-am îndepărtat de ea şi am traversat coridorul spre camera mea, unde am zăcut ghemuită strâns pe pat, învelită în prosopul umed. În clipa aceea, voiam să las totul în urmă. Voiam să mor.

Nu m-am ridicat din pat în următoarele câteva zile. Dar nici să dorm nu puteam. De fiecare dată când închideam ochii, vedeam chipul celui care mă aştepta, mânuind briciul lung şi ascuțit. M-am obişnuit să dorm pe apucate în timpul zilei, dar nu-mi puteam lua mâna de la scalpul golaş, nu

puteam să-mi reprim amintirea aceea. Cum au putut să îmi facă asta? Oameni care nici nu mă cunoşteau. Oameni care nu ştiau ce făcuserăm eu şi Sébastian.

Maman şi Isabelle au ieşit să caute mâncare, dar eu nu puteam mânca. Maman încerca să-mi vorbească, dar vocea ei îmi răsuna în cap golită de orice sens. Orice mişcare, orice zgomot, orice miros îmi aminteau că eram încă în viaţă. Fiecare părticică din mine mă durea ca o rană deschisă.

În a treia zi, Maman a intrat în camera mea ţinând în mână o scrisoare.

— E de la tatăl tău, a zis ea. Ne întreabă dacă putem trimite şosete şi o căciulă de lână. Presupun că scrisorile sunt cenzurate şi nu poate spune ce se petrece cu adevărat, dar sunt sigură că se gândeşte la drumul spre casă, a explicat Maman, iar gândul la întoarcerea tatei m-a umplut de teamă, şi nu de bucurie. Élise, vino şi mănâncă ceva. Te rog.

Am urmat-o pe Maman în bucătărie. Isabelle stătea la masă şi se juca cu păpuşile. M-am gândit că eu, la vârsta ei, probabil că nu mă mai jucam cu păpuşile, dar îmi venea greu să-mi amintesc. Atât de slabă era şi cu un aer atât de oropsit, încât nu părea să aibă unsprezece ani. Aveam impresia că ne topeam cu toţii în noi înşine. Nici nu mă deranjasem să sun la serviciu. Ştiau. Toată lumea ştia. M-am aşezat lângă ea, dar era atât de captivată de păpuşile ei, de lumea ei închipuită, că abia dacă mi-a aruncat o privire.

Maman mi-a pus în faţă o farfurie şi o cană. Am luat o înghiţitură de cafea, care mi-a ars gâtlejul. Am împins-o într-o parte şi am muşcat din bagheta goală. Avea gust de rumeguş.

Maman a ridicat un ziar.

— De Gaulle transformă colaboraţionismul în infracţiune oficială. Îl numeşte *indignité nationale*. Pretinde că o face

pentru a stopa atacurile aleatorii. Acum vor fi procese. Au arestat-o pe cântăreața de operă Germaine Lubin, fiindcă a jucat într-o operă de Wagner, pusă în scenă pentru Wermacht. Au trimis-o la Drancy! Nu mi-am dezlipit privirile de la pâinea din farfurie, dorindu-mi ca Maman să tacă odată. Dar ea a continuat. Şi Arletty. O ştii, vedeta de cinema. A avut o aventură cu Hans-Jürgen Soehring. Şi pe ea o trimit la Drancy! Ştii ce a spus? N-ai cum să nu îi admiri cutezanța, a zis Maman, iar eu am aşteptat să mă informeze cu privire la cuvintele artistei. *Mon coeur est français, mais mon cul, lui est international.*

— Inima mea e franceză, dar curul, ei bine, ăsta e internațional, a repetat Isabelle. *Curul! Internațional!* a râs ea, un sunet pe care nu îl mai auzisem de ceva vreme.

Am închis ochii, simțind cum mi se întețeşte durerea de cap, urcând dinspre ceafă. M-am ridicat, târând scaunul de podea, cu un scârțâit înfiorător. Trebuia să plec afară.

— Eu ies.

Maman a făcut ochii mari, alarmată.

— Nu, Élise! Nu poți pleca de acasă.

— Îmi voi pune o eşarfă pe cap.

— Nu! O să te vadă lumea. Ar putea ieşi urât.

— E deja urât.

— Mai ai răbdare, Élise, te rog. Aşteaptă să-ți crească părul.

Am privit-o, neîncrezătoare.

— Nu pot sta aici, să aştept degeaba, am zis eu şi am ieşit pe coridor.

Maman a sărit în picioare, blocându-mi calea. Am împins-o într-o parte. Dar ea m-a apucat de brațe. Am încercat să-i dezlipesc mâinile de pe mine.

— Élise! Nu poți ieşi!

— Opriți-vă! a exclamat Isabelle, care stătea în picioare, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji.

Atunci, am simțit că s-a rupt ceva în mine. O durere ascuțită m-a săgetat în piept. Nu mai puteam respira. Genunchii mi-au cedat şi m-am prăbuşit.

Maman m-a prins. M-a strâns în brațe, ținându-mă bine, implântându-şi degetele în carnea mea.

— Élise. Élise, te rog.

Dar eram prea grea pentru ea. A încercat să mă sprijine, dar am simțit cum alunec la podea. O auzeam încă pe Isabelle plângând, ca şi când ar fi fost undeva departe, dar eram prea moale, îmi pierdeam conştiența. Apoi m-a străpuns o salvă de aer, şi răsuflarea mi-a explodat în plămâni. Am scăpat din brațele lui Maman, m-am prăbuşit grămadă la podea, şi un urlet mi-a scăpat din gâtlej.

Am simțit trupul lui Maman peste mine, încolăcindu-se în juru-mi, ținându-mă strâns, în timp ce hohotele incontrolabile de plâns mă secătuiau de puteri. Când au început să se mai domolească, Maman m-a condus înapoi în camera de zi, unde m-a întins pe canapea.

— Adu o pătură, i-a şoptit ea lui Isabelle.

CAPITOLUL 42

Paris, noiembrie 1944

ÉLISE

Am dat din nou fuga la baie, ajungând la toaletă chiar la timp pentru a vomita, în timp ce sudoarea îmi curgea şiroaie pe față. M-am dat în spate, nesigură pe picioare, sprijinindu-mă de perete. Mirosul de ouă era de vină. Maman voia să ne pregătească un mic-dejun cum se cuvine, dar eu nu suportam nici un miros prea puternic, şi numai

gândul la mâncare îmi întorcea stomacul pe dos. Pierdusem şi mai mult în greutate, iar ciclu nu mai aveam de patru luni, încă din iulie. Nu era ceva neobişnuit; se tot pornea şi se oprea încă de la începutul Ocupației. Dar vomitatul era ceva nou.

Am intrat în bucătărie şi am văzut-o pe Maman la chiuvetă, unde freca hainele murdare cu o perie. Nu mă auzise intrând, pentru că nu întorsese capul, şi am stat câteva clipe cercetând-o cu luare-aminte, remarcându-i umerii slabi. Ce se întâmplase cu noi? Parisul era liber, dar micuța noastră familie se destrăma. Prietenii noştri erau puțini şi scumpi la vedere, vecinii întorceau capul când ne vedeau – ceea ce era mai greu de suportat decât raționalizarea strictă şi foamea permanentă. Am simțit cum mă copleşesc singurătatea şi grijile mamei, adăugându-se la ale mele. Ştiam că eu adusesem năpasta aceasta pe capul familiei mele şi mă simțeam vinovată, dar nici acum nu puteam regreta că îl cunoscusem pe Sébastian. Regretam numai că nu o păstrasem secretă, chiar şi față de mama. Ar fi trebuit să fiu mai precaută. Ar fi trebuit să fiu mai precaută în multe privințe.

Deodată, Maman s-a întors şi şi-a şters mâinile pe şorț, apoi şi le-a pus în şold.

— Ai vomitat din nou, a zis ea. Élise, am avut destule sarcini ca să cunosc care sunt semnele.

Mi-am ferit privirea şi m-a cuprins tristețea amintindu-mi de toate sarcinile pe care le pierduse. Din instinct, am dus mâna la pântec.

— Îmi pare rău.

Nu ştiam ce altceva să spun.

Maman a clătinat din cap.

— Pentru cine îți pare rău? Pentru tine? Pentru noi? Sau pentru copilaş?

A lăsat brațele în jos şi s-a sprijinit de chiuvetă, ca şi cum i-ar fi fost cu neputință să suporte greutatea corpului ei tot mai îmbătrânit.

— Cum de ai lăsat să se întâmple una ca asta?

Privirea de dezamăgire şi regret din ochii ei m-a făcut să las ochii în jos.

— Nu credeam că pot să rămân însărcinată. Aveam ciclul atât de neregulat, am zis eu, ridicând ochii spre ai ei.

A clătinat din cap.

— Cum poți fi atât de proastă? Dar el, iubitul tău? Ar fi trebuit să aibă mai multă minte.

Iubitul meu? Nici numele nu i-l putea rosti. Îi spusesem lui Sébastian să nu-şi facă griji, că nu puteam rămâne însărcinată, că menstruația mi se oprise. A părut surprins, dar nu m-a contrazis – în definitiv, ce ştia el?

Maman a făcut un pas în față şi mi-a pus o mână pe umăr.

— S-ar putea să găsim un doctor care să ne ajute.

— Nu! Nu pot face asta!

M-am dat un pas în spate. Cum putea să-şi imagineze măcar că aş vrea să scap de copilul lui? În urmă cu numai un an, în regimul lui Pétain, o femeie fusese ghilotinată pentru că efectuase avorturi. Iar ea sugera una ca asta!

Maman a oftat adânc.

— Élise, nu îl poți păstra. A făcut un pas spre mine, i-am simțit mâna tremurândă pe cap, atingându-mi părul scurt şi țepos. De ce crezi că ți-au făcut asta? a zis ea, cu glas spart. Am fost deja ostracizați de vecinii noştri. Va dura ani întregi să le recâştigăm încrederea, iar acum apare povestea asta, a spus ea, apoi a tăcut pentru câteva momente. Călugărițele îl vor primi, a conchis.

Avea dreptate. Un copil al duşmanului nu ar face decât să ne aducă aminte cum am cedat, cum ne-am întins pe jos şi

ne-am lăsat călcați în picioare. *La honte*. Ruşinea avea rădăcini adânci şi distrugătoare.

Dar acesta era copilul meu. Tot ce îmi rămăsese de la Sébastian.

— Nu!

Am dus din nou mâna la pântec, simțind cum creşte în mine un sentiment de iubire şi protecție față de copilul aflat deja acolo.

— Nu-l poți păstra! Gândeşte-te la tatăl tău, prizonier în Germania de trei ani. Cum crezi că se va simți să vină acasă şi să găsească în propria-i casă un copil de-ai lor? Şi ai putea încă să fii arestată. Procesele nu s-au terminat; unele femei primesc sentințe şi de un an întreg.

— Pot să-mi susțin cazul.

Maman a dat ochii peste cap.

— Nu fi atât de naivă. Crezi că o să te asculte pe tine, dintre toate fetele aflate în aceeaşi oală? După ce ți-au făcut, cum îți imaginezi că...

— Nu ştii totul despre Sébastian! A fost un om bun. Un bărbat curajos.

Maman a ridicat o mână, ca pentru a-mi opri cuvintele.

— Nu, Élise! A făcut parte din forțele de ocupație. A fost duşmanul nostru.

— Atunci, de ce? De ce ai vrut să vină aici? Inima îmi bătea cu putere şi vocea îmi tremura. Nu ai vrut să-l ajuți de fapt, nu-i aşa?

Maman a strâns din buze, clătinând din cap.

Şi atunci i-am spus ceea ce promisesem să nu-i spun niciodată.

— Sébastian m-a ajutat. M-a ajutat să scot copii din Paris.

— Ce vrei să spui? a întrebat, aruncându-mi o privire aspră.

— Nu am putut să-ți spun până acum. Era prea periculos. Am ajutat la fuga copiilor din orfelinat, am zis, cu un oftat adânc.

— Élise, despre ce vorbeşti? a zis ea, ducându-şi o mână la obraz.

— Despre centrul UGIF, despre copiii de acolo. Uneori duceam câte unul-doi până la un *passeur*, care îi transporta în sud, peste graniță.

Maman se uita la mine cu ochi mari, amuțită. Apoi şi-a şters mâinile pe şorț.

— Élise! Eşti nebună? Ne-ai pus în mare pericol pe toate trei! La Isabelle te-ai gândit? Măcar o clipă?

— Da, sigur că m-am gândit!

— Ai fi putut să ne omori pe toate!

— Dar nu am făcut-o, nu-i aşa? Şi am salvat vieți. Nu puteam să-ți spun. N-aveam cum. Iar apoi Sébastian a aflat că nemții țineau sub supraveghere orfelinatul. Devenise prea periculos să mai duc eu copiii până la *passeur*, aşa că a făcut-o el. A scos şase copii de acolo. Ar fi fost trimişi la Drancy, iar apoi...

Maman s-a întors cu spatele la mine, îngropându-şi capul în palme, cu umerii scuturați de plâns. Mi-am petrecut un braț în jurul gâtului ei, dar ea s-a tras de lângă mine, de parcă atingerea mea ar fi pârjolit-o.

— De ce nu mi-ai spus? a țipat ea, întorcându-se cu fața la mine. Ar fi trebuit să-mi spui!

— Nu era nevoie să ştii. Nu-ți puteam spune.

— Ba da, era nevoie! Doar sunt mama ta, pentru numele lui Dumnezeu.

Era mama mea, dar o simțeam ca pe o străină. Nu ar fi vrut să ştie cu ce mă ocupam. Iar dacă ar fi ştiut, m-ar fi împiedicat. Nu aş fi putut să-i spun.

CAPITOLUL 43

Paris, noiembrie 1944

ÉLISE

Mama avea dreptate în privința unui lucru: tata nu s-ar fi împăcat nicicând cu gândul că fiica lui se culcase cu un german, darămite că făcuse şi un copil cu el. Nu ştiam când se va termina oficial războiul şi nici când se va întoarce tata acasă, dar mi-am dat seama că trebuia să plec înainte de acel moment. Nu exista altă cale. Şi nu era decât o singură persoană pe lume care mă putea ajuta. Monsieur Le Bolzec. El îmi fusese alături de la bun început, din prima clipă când îl întâlnisem pe Sébastian.

Am ieşit pe furiş din apartament, cu părul scurt şi țepos acoperit de o eşarfă. Clopoțelul a sunat când am intrat în librărie, reaprinzând amintirea zilelor când îl găseam acolo pe Sébastian. Acum, absența lui mă străpungea ca un cuțit.

— Élise!

Monsieur Le Bolzec s-a uitat la capul meu acoperit, apoi m-a luat în brațe şi m-a strâns cu putere.

— Mă pregăteam să închid, a şoptit el. Acum am mai puțini clienți decât înainte de Eliberare.

Aruncând o privire prin librărie, am văzut că era pustie. Dar am aşteptat să întoarcă semnul de pe uşă, înainte de a-mi scoate eşarfa. L-am urmărit să văd cum reacționează la vederea părului meu scurt şi urât, dar el nici nu a clipit. În schimb, mi-a tras un scăunel.

— Stai jos. Mi-am făcut griji pentru tine. Am venit pe la tine după... după ce mi-a spus mama ta totul.

— Nu am vrut să văd pe nimeni.

— Nu. Sigur că nu. Atacuri din răzbunare, a zis el după o pauză, luându-mi mâna între palmele sale. Aş fi vrut să te pot ajuta cumva.

— Nu aveați cu ce.

— Nu, ai dreptate. Nu aş fi făcut decât să-mi creez şi mai multe probleme.

— Cum adică şi mai multe probleme?

— Ah, nimic serios. Numai câteva comentarii, ştii tu, de genul: „Unde ți-e prietenul neamț acum?”

— Ce? Sunt oameni care spun aşa ceva?

— Păi, Sébastian venea destul de des pe aici. Oamenii vorbesc. Cei mai mulți ştiu că nu am fost colaboraționist. Dar alții... ştii şi tu cum sunt oamenii. Iartă-mă, a zis el, iar obrajii i s-au aprins, nu am vrut să bagatelizez ce ți s-a întâmplat ție, mai ales după toate cele prin care ai trecut.

— Dar polițiştii aceia? Au mai venit?

— Nu. Probabil îi duce şi pe ei capul, presupun că s-au dat la fund deocamdată. Nu cred că ai fost singura persoană pe care au încercat să o intimideze.

— Ştiți ceva despre Sébastian? Despre noaptea în care au venit după el? am întrebat, neputând să mă abțin.

— Nu, a zis el, clătinând din cap.

— Cineva l-a denunțat, cu siguranță.

A ridicat o sprânceană.

— Ai idee cine ar putea fi?

— Isabelle i-a spus prietenei sale că am un iubit neamț.

— Sărmana Isabelle, trebuie că se simte tare vinovată.

— Da, aşa e, dar nu sunt convinsă că asta s-a întâmplat, am zis eu, foindu-mă pe scaun. Trebuie să plec.

M-a strâns de mână şi m-a privit drept în ochi.

— Oamenii aceia care te-au atacat nu aveau nici un drept. Se simțeau neputincioşi – se simțeau castrați, după ce au trăit timp de patru ani sub regimul inamic. Erau furioşi pe ei înşişi mai mult decât pe oricine altcineva. Nu vreau să scuz nimic. E de neiertat. Aşa ceva nu se poate uita. Şi este

nedemn de noi. Dar nu trebuie să pleci, situația se va calma, a zis el, scărpinându-şi perciunii.

— Chiar şi aşa, tot trebuie să plec. Undeva, departe. Înainte de întoarcerea tatălui meu, am adăugat, privind către pântecul meu. Sunt însărcinată.

Am ridicat ochii, ca să-i întâlnesc privirea.

A făcut ochii tot mai mari, pe măsură ce înțelegea situația.

— *Mon Dieu!* A luat o gură de aer, trecându-şi mâna peste ceafă şi gât. Eşti sigură?

M-am ridicat, mi-am desfăcut haina şi am privit în jos.

— Nu se vede încă. Dar da, sunt sigură.

— În ce lună eşti?

— Patru, cred, am zis eu, apoi am tăcut pentru o clipă. Aveți ceva de băut? am întrebat pe negândite.

Fără să spună nimic, a deschis dulapul de sub casa de marcat şi a luat de acolo o sticlă de vin roşu. I-a scos dopul din plută şi a turnat în două pahare murdare. Am dat pe gât o înghițitură zdravănă.

— Mulțumesc, am zis, simțind că tensiunea din trupul meu începe să mai scadă, şi am oftat adânc. Vreau să-l păstrez, am zis deodată.

Am văzut cum mărul lui Adam i se mişca în sus şi-n jos.

— Mama ta ştie?

— Da. Dar nu pot rămâne la Paris. Ce se va întâmpla când va veni tatăl meu?

El m-a apucat de mână.

— Înțeleg.

— Mă puteți ajuta? l-am rugat, privindu-l stăruitor în ochi. Vă rog.

— Dacă vrei să-l păstrezi, vom găsi o cale.

— Cum?

Fruntea i s-a încruntat adânc cât m-a cercetat în tăcere, vreme de un minut, ca şi cum ar fi încercat să întocmească un plan.

— Sora mea, Soizic, a zis el într-un final, locuieşte în Trégastel, în Bretania. Oraşul a fost eliberat cu puțin înaintea Parisului. Ar putea să te primească la ea. Are o fermă mică; câteva vaci şi o bucată de pământ, nu mai mult. Ştiu că i-ar prinde bine ajutorul, mai ales acum că... soțul i-a murit, la începutul războiului. Şi fiica, a zis el, coborându-şi privirile în paharul de vin.

— Fiica?

A încuviințat din cap, fără să mă privească.

— Va fi mult de muncă.

— Şi credeți că m-ar primi? am întrebat, terminând restul de vin din pahar.

— S-ar putea. Cred că i-ar prinde bine.

— Ce vreți să spuneți?

A zâmbit trist.

— Ar ajuta-o prezența unui copil. Refuză să vorbească despre fiica ei, a zis, după o ezitare. E mai bine să nu aminteşti de ea. Şi nu vei putea să-i spui nimic nici despre Sébastian, a mai zis el, luându-mă de mână.

— Dar e tatăl copilului meu. Cum să nu vorbesc despre el?

Monsieur Le Bolzec a clătinat din cap.

— Nu, Élise. Va trebui să inventăm altă poveste.

— Dar el ne-a ajutat! I-a ajutat pe copii să scape. Nu mă pot preface că nu a existat. Nu-mi puteți cere să fac una ca asta, am zis eu, privindu-l țintă în ochi.

— Te rog, ascultă-mă, Élise. Oamenii au prejudecăți; nu vor să-ți audă povestea. Toată lumea are acum poveşti din război, iar dintr-a ta nu vor auzi decât cuvântul „frițˮ. Când Soizic îți va vedea părul scurt şi burta mare, a zis el, strângându-mă de mână, îşi va da seama, dar trebuie să-i

servim o minciună pe care să o suporte. Dacă îi spunem adevărul de la început, va fi nevoită să te refuze.

M-am uitat fix la paharul gol şi m-a cuprins o tristeţe adâncă, gândindu-mă la toate secretele pe care trebuia să le ţinem unii faţă de alţii.

— Sunteţi sigur că mă va primi?

— Te va primi dacă îi cer eu, a răspuns, umplându-mi din nou paharul. Iar Bretania e o alegere bună. Acolo, mulţi oameni au ochii albaştri, ba unii au chiar şi părul blond.

Am încuviinţat din cap solemn, nevăzând altă opţiune.

— Am să părăsesc cu bucurie Parisul.

M-a strâns din nou de mână.

— Ştiu. Un nou început îţi va face bine.

CAPITOLUL 44

Paris, decembrie 1944

ÉLISE

Ne luaserăm înapoi oraşul, iar în scurtă vreme aveam să ne recuperăm întreaga ţară. Eram aproape liberi. Cu toate astea, eu mă simţeam în continuare prizonieră. Mi-am desprins privirea de la fereastra spartă, lipită cu bandă adezivă cafenie.

Nu o auzisem pe Maman intrând. Mi-am dat seama că era acolo abia când a tuşit.

M-am întors cu faţa spre ea. În lumina slabă a apusului, părea o stafie.

— Poate că ar trebui să pregătim ceva pentru cină, a zis, cu o voce apatică. Mai sunt câţiva cartofi. Se întunecă deja.

Uneori, e mai uşor să vorbeşti în semiobscuritate.

— Maman, am început. Eu o să plec.

Am văzut un licăr de uşurare în ochii ei.

— Unde? Unde ai să te duci?

— Monsieur Le Bolzec are o soră în Bretania, Soizic Le Calvez. O să mă primească la ea.

— Bretania, a repetat ea, privind țintă, dincolo de geamul spart. Da. S-a întors din nou spre mine, fixându-mă cu ochi mijiți. Femeia aceasta ştie adevărul despre tatăl copilului?

— Nu.

Cuvântul acela mi-a ars limba când l-am rostit, dar făcea parte din înțelegere.

— Ce poveste i-a spus?

— Că Frédéric a fost tatăl copilului şi că a fost ucis în timpul luptei pentru eliberare.

Cuvintele mi-au ieşit pe nerăsuflate, de parcă, rostindu-le, m-aş fi eliberat de minciună.

— Da, ar putea merge. Poți lua cu tine o fotografie a lui Frédéric – ca să fie mai credibil. Dar să nu laşi pe nimeni să te vadă înainte de a-ți creşte părul la loc şi de a naşte copilul, a spus Maman şi umerii i s-au prăbuşit brusc. Ce am să-i spun tatălui tău? Va afla, a continuat, fără să aştepte un răspuns. Îi va spune vreunul dintre vecini. Sau portăreasa. Şi mai e şi Isabelle, ea nu ştie să țină un secret. Ah, Doamne, mă va omorî, a zis ea, luându-şi capul între palme.

În clipa acelei crunte revelații, mi-a trecut prin minte că spera ca el să nu se mai întoarcă. Din cauza lui, eu trebuia să plec. Dar era nevasta lui şi fireşte că îl voia întors acasă.

CAPITOLUL 45

Bretania, ianuarie 1945

ÉLISE

O lună mai târziu, mă aflam pe peronul gării din Rennes, cu braţele strânse în jurul trupului şi bătând din picioare, în încercarea zadarnică de a mă încălzi. Sală de aşteptare nu era, iar trenul de legătură avea întârziere. Mai era o familie de cinci persoane care aştepta, dar nu m-am apropiat de ei şi nici ei nu m-au abordat. Mă priveau din când în când cu coada ochiului. Aveam o beretă pe cap, dar de sub ea nu mi se ţea nici o şuviţă de păr, nici în părţi, nici la spate. Ştiam că se întreabă dacă nu cumva eram una dintre *tondues* – femeile tunse.

Şeful de gară se plimba de colo-colo pe peron, aşa că m-am retras la umbra clădirii. Dar mă văzuse. A oprit pasul, mi-a aruncat o privire şi a şoptit în barbă:

— Ruşine să-ţi fie!

M-am dat mai în spate. Dar unde îmi era demnitatea? Îmi era ruşine de propria-mi ruşine. Făcând un pas mare înainte, l-am privit drept în ochi.

— *Bonjour, monsieur.* Când vine următorul tren spre Lannion?

A ezitat înainte să răspundă.

— La trei şi un sfert, mademoiselle, a răspuns într-un sfârşit.

— *Merci, monsieur.*

L-am privit cum se îndepărtează şi am simţit că mi-a recăpătat o fărâmă de demnitate. Refuzam să trăiesc în umbră. Şi nici copilul meu nu avea să trăiască astfel.

De îndată ce a sosit trenul, am urcat, uşurată să scap de vântul rece, dar vagonul gol era neîncălzit. Mi-am strâns mai bine fularul în jurul gâtului şi m-am ghemuit pe locul meu. Recunoscătoare pentru termosul de cafea pe care mi-l pregătise cu atâta bunătate Monsieur Le Bolzec, mi-am turnat o cană şi am adulmecat vaporii calzi înainte de a o

bea, întrebându-mă de ce fel de primire voi avea parte la Trégastel.

Într-un târziu, când trenul a oprit în gara Lannion, se lăsase noaptea, iar peronul era luminat de un singur bec. Am rămas pe loc, privind la oamenii care erau întâmpinați, îmbrățișați şi sărutați, dar se părea că pe mine nu venise nimeni să mă aştepte. Un ghem de nelinişte mi se strângea în stomac. Eram singură, într-un loc necunoscut. M-a săgetat chinul singurătății, şi am resimțit dorul de Sébastian ca pe o durere fizică, ce m-a lăsat goală pe dinăuntru. Ar fi trebuit să fie cu mine; ar fi trebuit să trăim împreună bucuria venirii pe lume a primului nostru copil.

Am ridicat valiza într-o mână, iar pe cealaltă am dus-o în jurul taliei, ca să îmi țină de cald, şi am ieşit în stradă. Prin față mi-a trecut o brişcă, trasă de un cal. Ea să fie? Mă aşteptam să vină cu maşina; ce prostie din partea mea. M-am apropiat cu paşi şovăielnici de locul unde oprise brişca. Persoana de pe capră a întors capul spre mine. Era o femeie.

— Madame Le Calvez? am îndrăznit eu.

— *Oui. Montez.* Urcați.

Mi-a aruncat o privire, apoi a întors capul spre frâiele pe care le ținea în mână.

M-am grăbit să trec pe cealaltă parte şi am urcat cele două scărițe, ajungând lângă ea, pe capră, şi mi-am tras valiza după mine. Dar înainte de a fi avut timp să o salut cum se cuvine, întorsese deja calul şi ne îndepărtam în trap. I-am studiat profilul în lumina slabă; avea nasul ascuțit şi bărbia mică şi rotundă. Era încruntată.

— Vă mulțumesc, Madame Le Calvez, pentru că ați venit să mă luați şi pentru...

— N-are rost să-mi mulțumeşti, m-a întrerupt ea înainte de a apuca să termin. O fac numai pentru Yannick.

— Yannick? Monsieur Le Bolzec?

S-a uitat la mine, lăsându-mi suficient timp cât să-i văd răceala din ochi.

— Da. Mi-a spus că nu ai unde să te duci.

Am privit la umbrele vagi ale copacilor mari şi ameninţători şi m-a trecut un fior, iar pustietatea din sufletul meu a devenit copleşitoare.

— E foarte drăguţ din partea dumneavoastră că m-aţi primit.

— Hmm, şi-a dres ea glasul, nebăgând în seamă remarca mea. Va trebui să munceşti mult. Am nevoie de cineva care să aibă grijă de vaci.

— De vaci?

— Da, de vaci, a repetat ea, de parcă aş fi fost imbecilă. O să-ţi arăt cum se mulg.

— Sigur.

Drept să spun, îmi surâdea ideea.

— Când trebuie să se nască copilul?

— În aprilie.

— Mai sunt trei luni. Se vede deja sarcina?

— Nu prea mult.

— Pun pariu că nici acum nu ajung destule alimente la Paris.

— Nu, nu prea.

— Cine-i tatăl?

Mi-a aruncat întrebarea pe acelaşi ton glacial cu care pusese şi celelalte întrebări.

— Frédéric, am minţit eu. A fost împuşcat de un lunetist german în timpul Eliberării.

Minciuna asupra căreia căzuserăm de acord eu şi Monsieur Le Bolzec mi-a ieşit cu stânjeneală din gură, dezgustându-mă. Simţeam că îl trădez pe Sébastian, iar pentru asta îmi era silă de mine. Ea nu a răspuns şi am mers în tăcere, simţind vântul rece, şfichiuitor, prin haina subţire. Am

aruncat o nouă privire spre chipul ei din profil; la lumina slabă a lunii, nasul ei ascuțit se contura vizibil. Părea o femeie trufaşă şi nu îmi imaginam că s-ar putea naşte vreun sentiment cald între noi. Mi-am îngropat fața în fular, încercând să nu mă las înghițită de singurătate.

— Cum era? m-a întrebat ea din senin.

Întrebarea ei m-a luat pe neaşteptate şi am ezitat, nesigură dacă ar trebui să-l descriu pe Sébastian sau pe Frédéric. Trebuia să duc minciuna până la capăt.

— Avea păr şaten, ochi căprui. Era blând.

O tăcere stânjenitoare atârna greu peste noi. Am tremurat şi mi-am vârât şi mai adânc fața în fular. Frigul părea să mă pătrundă până la oase, iar o senzație de groază mi se scurgea prin vene.

— Ați spus cuiva că voi veni aici?

Mă temeam că nici măcar nu era de partea mea.

— Nu mă întâlnesc cu multă lume, numai cu bătrânul de alături şi femeile care dețin *maison de la presse*. Lor le-am spus despre venirea ta.

— Ce le-ați spus?

— Exact ce mi-a spus Yannick. Ce te aşteptai să le spun?

A plescăit sonor din limbă, în timp ce coteam. Calul a pornit la trap pe drumul care se aşternea înaintea noastră, iar eu m-am încordat în aşteptarea vântului înghețat.

Am ajuns în dreptul unei alei de acces, iar brişca s-a oprit în fața unei căsuțe din piatră. Madame Le Calvez a scos o lanternă şi a luminat cu ea în jur, în timp ce coboram din trăsurică, dând la iveală câmpurile goale care înconjurau căsuța.

— Intră. Mă ocup eu de cal.

— Pot să vă ajut? m-am oferit, deşi eram înțepenită de frig şi nu voiam decât să intru.

— Nu, a replicat ea scurt. Tu du-te înăuntru şi încălzeşte-te.

Recunoscătoare, mi-am luat valiza şi am deschis uşa căsuţei. M-a izbit căldura din bucătărie. Venea dinspre o plită mare, pe care se aflau două cratiţe. Atrasă spre ele, mi-am scos mănuşile şi mi-am pus mâinile deasupra plitei, simţind treptat cum mi se reia circulaţia în degete.

S-a întors, lovindu-şi palmele una de alta.

— *Ma Doué!* a zis, iar cuvintele mi se păreau străine; erau probabil în bretonă. Tare frig mai e în seara asta, a continuat în franceză, în timp ce îşi dezbrăca straturile de haine şi le atârna pe spatele uşii; apoi s-a uitat la mine, cum stăteam încă în picioare, în haina mea subţire. Am făcut supă, a zis, apropiindu-se de plită şi ridicând cratiţa cea mare. Scoate-ţi paltonul şi aşază-te.

— Aş putea ajuta cu ceva?

— Nu, spală-te pe mâini şi stai jos.

Am făcut cum mi s-a spus, mi-am scos paltonul şi l-am atârnat pe spatele uşii, la fel cum făcuse ea, apoi m-am spălat pe mâini la chiuveta din bucătărie şi m-am şters pe un prosop aspru, atârnat deasupra plitei. Am privit în jur, dar pereţii erau goi şi nu îmi ofereau nici un indiciu despre această femeie.

Am luat loc la masa lungă şi îngustă, făcută din lemn gros şi închis la culoare şi acoperită de urme de arsuri de la vasele de gătit – cercuri mari şi ovale mai mici. A pus cratiţa în mijloc, iar eu am tresărit imaginându-mi noul semn pe care îl va lăsa şi m-am întrebat de ce nu foloseşte un suport. A turnat supa în castroane cu polonicul şi am simţit că îmi chiorăie stomacul când mi-a ajuns la nări mirosul de ierburi aromatice, piper negru şi pui. După ce a umplut castroanele, am încercat să mă arăt mai prietenoasă.

— *Bon appétit.*

— Doamne, binecuvântează hrana pe care o vom mânca.

Mi-a ignorat urarea inutilă, făcând în schimb semnul crucii, cu privirea ațintită în jos, către masă. I-am urmat exemplul.

Am luat în tăcere prima lingură.

— E delicios, Madame Le Calvez. Vă mulțumesc.

A încuviințat din cap şi mi-a dat o bucată de baghetă. Era tare ca piatra, dar înmuiată în supă, s-a îmbibat de aroma de pui. Am mâncat mai departe în tăcere.

— Cât de departe suntem de mare? am încercat eu să fac conversație.

— La cinci minute, a zis ea, sorbind din supă.

— Nu am mai văzut marea de cinci ani.

— Putem face o plimbare până acolo mâine. Dar va trebui să te îmbraci bine. Vântul suflă tare aici, pe coastă. Şi va trebui să-ți legi un fular în jurul acelei berete, a zis ea, apoi şi-a aşezat mâinile cu fermitate pe masă. Dar poate că nu ar trebui să ieşi deloc. Abia după ce naşti.

Am lăsat să-mi cadă lingura în castronul cu supă.

— Dar asta-i peste trei luni!

— Ştiu, a spus ea, iar ochii ei reci ca piatra mă sfredeleau. Iar acum, fetițo, ai de gând să-mi spui adevărul despre tatăl copilului? Am simțit că mi se înroşesc obrajii şi nu am putut s-o privesc în ochi. O tăcere apăsătoare se lăsase între noi. Apoi a oftat puternic. Yannick mă crede proastă? a zis ea, iar vocea ei m-a săgetat până în inimă. De îndată ce am primit scrisoarea, mi-am dat seama. Ce alt motiv ai avea să vii aici? a zis ea, cercetându-mă din priviri. Era blond? m-a întrebat cu glas tăios. Avea ochii albaştri?

Am înghițit în sec înainte de a răspunde, încercând să vorbesc calm.

— Da, avea părul blond-deschis. Iar ochii albaştri, de un albastru acvamarin.

— Acvamarin, sunt sigură, a pufnit ea. Yannick ştia bine că nu te-aş fi primit dacă aş fi aflat că tatăl e un friţ. Nu te-aş fi primit, a oftat ea. Iar el m-a implorat, dacă vrei să ştii. Ştie mereu cum să mă ia. Ştia că nu te voi da afară odată intrată pe uşă. A întors capul, strângând din buze. Vom face tot posibilul să ţină minciuna asta. Dar nu vreau să aud nimic despre nemţălăul tău. Niciodată. Ne-am înţeles? În ceea ce mă priveşte, e ca şi când n-ar fi existat.

Am încuviinţat din cap, dar în sufletul meu m-am agăţat de Sébastian, făcându-i o promisiune mută: *Nu voi renunţa niciodată la tine*.

A luat castroanele cu supă, le-a dus la chiuvetă. M-am ridicat.

— Lăsaţi-mă să le spăl.

— Nu. O vei putea face mâine-dimineaţă. Hai să te conduc în camera ta.

Mi-am luat valiza şi am urcat în urma ei pe o scară îngustă, din lemn. Deasupra chiuvetei era un mic dormitor cu podeaua din scânduri uzate şi inegale, printre care se vedea în bucătăria de jos. Un pat din lemn negru, cu capete înalte, curbate, era aşezat sub o ferestruică tăiată în tavanul înclinat, iar pe noptieră, se afla o lampă. M-am consolat cu gândul că făcuse patul pentru mine.

— Baia este la parter, lângă bucătărie, a spus ea simplu.

— Mulţumesc, e minunat.

— *Alors, bonsoir.*

S-a întors şi a plecat.

M-am aşezat pe pat, simţindu-mă mai singură ca niciodată în viaţa mea.

Apoi mi-am pus palma peste pântecul umflat, simţindu-mi copilul – copilul nostru – şi m-a cuprins un sentiment de iubire şi recunoştinţă, care a înlocuit singurătatea cu speranţă.

CAPITOLUL 46

Bretania, 14 februarie 1945

ÉLISE

Mă trezeam din ce în ce mai devreme, întotdeauna pe întuneric. Dar asta pentru că în fiecare seară ne băgam în pat dinainte de ora nouă. Nu aveam nimic de făcut şi, oricum, fiind însărcinată în şapte luni, eram întotdeauna frântă de oboseală şi uşurată că mă pot strecura în micul meu pat la finalul zilei. Bebeluşul care îmi creştea în pântec devenise real; ştiam când dormea şi când era treaz. Aveam sentimentul că era fată şi îi vorbeam în minte, îi povesteam totul despre tatăl ei. Mă durea absența lui, o simțeam ca pe un hău care se căsca în sufletul meu, dar mă linişteam la gândul că în curând voi avea o părticică din el, că voi avea o ființă pe care să o iubesc din toată inima.

Madame Le Calvez ne organizase munca de peste zi în aşa fel încât să ne vedem cât mai rar, cerându-mi să mulg vacile înainte de ivirea zorilor şi să le scot pe câmp de îndată ce răsărea soarele, aşa că nici micul-dejun nu îl luam împreună. Am aprins lampa de pe noptieră şi m-am uitat la ceas: ora cinci. Mi-am strecurat picioarele afară din pat şi am coborât în bucătărie.

Ea era deja acolo, făcea cafea. Mi-am dat seama că îi deranjasem rutina matinală după felul în care m-a privit, cu buzele încrețite şi ochii reci.

— Nu voi fi aici astăzi, a zis ea, înainte să apuc să-i dau bună dimineața, în timp ce îşi umplea termosul cu cafea. Poți să strângi tu ouăle şi apoi să faci pâine?

— Sigur că da.

Voiam să o întreb unde se duce, dar nu îndrăzneam.

— Mă întorc înainte de lăsarea întunericului. Va trebui să aduci şi vacile de la păscut.

Într-un final, mi-am luat inima-n dinți.

— Pot să întreb unde vă duceți?

S-a uitat la mine cu ochi goi, apoi a clătinat din cap. Fără alte vorbe, şi-a pus termosul şi nişte pâine într-un coş şi a plecat. Cine pleca la drum înainte de răsăritul soarelui? Unde se ducea?

Într-un fel, era o uşurare să fiu singură în căsuța ei. Mi-am aruncat peste umeri un palton mare, din lână, şi mi-am tras cizmele de cauciuc în picioare. Dacă mă apucam repede de muls, aveam mai mult timp să mă pot bucura de singurătate până la întoarcerea ei. Deşi învățasem pe pielea mea că nu era bine să grăbeşti mulsul; vacilor le plăcea să fie convinse cu binişorul să renunțe la laptele lor şi îmi putea lua şi două ore să le mulg pe toate şase, uneori chiar şi mai mult. În dimineața aceasta, am început cu preferata mea, Jessie. M-a împuns cu blândețe când am intrat în staul, iar pe nări sufla aburi. I-am mângâiat botul umed, vorbindu-i în şoaptă, în timp ce îmi treceam mâna peste spinarea ei catifelată, îngropându-mi nasul în pliurile pielii ei, inspirându-i mirosul. Prezența masivă şi tăcută a vacilor mă liniştea şi, cu toate că era o nebunie, simțeam că Jessie îşi dădea seama ce simt. Îmi ghicea bucuria uneori, alteori melancolia, sau teama. Singurătatea pe care o simțeam întotdeauna. M-am bătut uşor peste pântec, bucuroasă că, în câteva luni, vom fi două.

Am tras spre mine scăunelul şi m-am aşezat, suflând în mâini ca să le încălzesc înainte de a le pune pe ugerele vacii, şi am început să fredonez încetişor în timp ce laptele curgea. După ce le-am muls pe toate şase, am cărat gălețile grele cu lapte în bucătărie, ca să îl torn mai târziu în sticle. Apoi m-am întors şi le-am dus la păscut.

Când m-am întors în sfârşit în bucătăria încălzită, am pus apă pe foc pentru prima cafea pe ziua aceea. O bătaie în uşă m-a făcut să tresar. Întrebându-mă cine putea fi, am deschis uşa. În prag stătea o bătrână, care m-a cântărit din cap până-n picioare.

— *Bonjour*.

Am ezitat, nesigură dacă să o invit sau nu să intre.

— Tu eşti Élise, a zis ea pe un ton acuzator, apoi a intrat fără nici o şovăială. Aşadar, Madame Le Calvez nu e acasă?

— Nu. Nu ştiu când se întoarce. Cred că abia diseară.

A închis uşa în urma ei şi a mai făcut un pas înainte.

— Paisprezece februarie. Ştiam că nu va fi aici astăzi.

— De ziua Sfântului Valentin?

Poate avea un amant secret.

— N-are nimic de-a face cu Sfântul, a zis ea, privindu-mă cu răceală. N-ai de gând să-mi oferi o cafea?

S-a aşezat şi, văzând că nu aveam de ales, am luat două boluri din bufetul aflat în spatele meu.

— Cum vă numiți? am îndrăznit eu.

— Dă-mi o ceaşcă, nu un bol de mic-dejun.

A clătinat din cap, de parcă aş fi exasperat-o.

Am pus câteva boabe de cafea în râşniță şi am învârtit manivela, aşteptând să-mi spună cine este. Dar ea a rămas pironită pe scaun, urmărindu-mă cu o privire pe care am simțit-o cum mă sfredeleşte când m-am întors cu spatele. În cele din urmă, a vorbit din nou.

— Ți-a spus unde s-a dus?

— Nu, am zis, întorcându-mă s-o privesc. Nu mi-a zis.

— Hmm, atunci nu ți-a spus prea multe.

— Nu, am avut mult de muncă.

Mi-a ignorat explicația, continuând să mă privească țintă, cu ochii mijiți.

— Dar eu ştiu despre tine, a zis ea, iar eu am simțit cum mi se înroşesc obrajii şi m-am întors, am luat cratița de pe foc şi i-am turnat o cafea, hotărâtă să nu spun nimic. A fost nevoită să te primească, a continuat ea. Din cauza fratelui ei, a zis, în timp ce îi aşezam cana în față. El a încercat să o salveze pe fiica ei. Ştiai? Da, a zis, fără să aştepte un răspuns. A făcut tot drumul până aici. Dar, în final, nu a servit la nimic.

— Ce s-a întâmplat cu fiica ei?

— A fost ridicată de Gestapo.

A luat o gură de cafea, cu buzele încleştate pe marginea ceştii.

Am înghețat, simțind crampe în stomac. Am tras un scaun şi m-am prăbuşit pe el, cu răsuflarea tăiată.

— Ce s-a întâmplat?

— Am văzut-o chiar în dimineața aceea, în ziua Sfântului Valentin, trecând de biserică pe bicicletă. În aceeaşi după-amiază am auzit că fusese arestată, ceva în legătură cu acte falsificate, fie că le-ar fi făcut, fie că ar fi fost găsite asupra ei. Făcea parte din Rezistență, ştii, mi-a zis, cu o privire imperturbabilă, iar eu am închis ochii, încercând să-mi alung din minte imaginea fetei arestate de Gestapo. Yannick Le Bolzec a venit după trei zile. S-a dus direct la postul de poliție, a zis ea, apoi a ezitat pentru o clipă. Dar era prea târziu.

Am închis ochii strâns, ținându-mă de stomac, căci simțeam umflându-se în mine un val de greață.

— E îngropată în cimitirul din Perros-Guirec. Acolo se află Madame Le Calvez acum, a zis, apoi a mai luat o înghițitură de cafea, privindu-mă peste marginea ceştii. Da, e greu pentru ea să te aibă aici. Foarte greu. E o sfântă, asta-i sigur, a continuat, iar eu m-am străduit să nu vomit, încercând să-mi liniştesc respirația, suflând viață spre

copilul meu nenăscut. Mi-a turnat o poveste cusută cu ață albă despre aşa-numitul tău logodnic. Nu am suflat nici un cuvânt, m-am prefăcut c-o cred. Dar ştie şi ea că nu cred o iotă. Oricum, nu asta contează. Ce contează e ce crede lumea. Aşa că, fetițo, a zis ea, făcând apoi o pauză pentru efect, va trebui să te comporți exemplar. Au început deja să se nască zvonuri. Probabil nu sunt departe de adevăr, dar va trebui să le suprimăm în faşă.

Am încuviințat din cap. Aş fi fost de acord cu orice, ca să ne feresc de rele. Pe noi toate.

— Soizic a trecut prin tot ce-i mai rău, a continuat ea. Din cauza jigodiilor de nemți, şi-a pierdut soțul, apoi fiica. Aici are prieteni buni. Prieteni credincioşi. Noi nu o vom părăsi. Şi nimeni nu ar bănui că, după toate prin câte a trecut, ar primi în casă o... te-ar primi pe tine şi pe..., s-a bâlbâit ea, apoi a oftat zgomotos. Când se va naşte sărmanul acela de copil, Soizic va fi cea care îl va scoate în lume şi îl va prezenta. E singura cale ca lumea să-l accepte, a zis ea şi s-a ridicat. Oamenii trebuie să vadă că eşti muncitoare, că Madame Le Calvez e mulțumită de tine, că ştii să ții capul jos şi că nu faci probleme. Înțelegi ce spun? m-a întrebat ea, mijind ochii la mine, iar eu am încuviințat din nou din cap. Noi suntem oameni simpli şi nu îți cerem mai mult. Ei, a zis ea, umflându-şi pieptul, asta-i tot ce am venit să zic. Poartă-te cum trebuie. Noi vom ticlui cât mai bine povestea despre logodnicul tău şi oamenii o vor crede, sau nu. Dar o să ne asigurăm că pe copilul tău îl tratează cum se cuvine. De dragul lui Soizic.

S-a ridicat şi a făcut un pas spre uşă. Apoi, fără să îşi ia la revedere, a deschis uşa, şi dusă a fost.

CAPITOLUL 47

Bretania, 14 aprilie 1945

ÉLISE

Dimineţile erau tot mai luminoase, pe măsură ce primăvara alunga iarna din peisaj. De-acum, nu mă mai trezeam pe întuneric. Mă bucuram de ceasurile de linişte şi pace în care mulgeam vacile, înainte ca soarele să se ridice pe cer. Dar în dimineaţa aceasta, Jessie era neliniştită şi nu stătea locului. Un junghi mi-a străbătut pântecul când m-am ridicat de pe scăunel, deşi găleata era abia pe sfert plină. Am dus-o în casă, ajungând la timp să-l văd pe poştaş îndepărtându-se; probabil că adusese o scrisoare de la Maman sau Isabelle, poate cu veşti despre Papa.

Dar când am intrat în bucătărie, am înţeles că nu era de la ele. Madame Le Calvez stătea la masă, aplecată deasupra unei telegrame. Era încremenită, iar aerul din jurul ei părea greu. O clipă am rămas locului, sperând să ridice privirea spre mine, dar ea nu s-a mişcat.

Instinctiv, m-am aşezat lângă ea, aruncând o privire la cele două rânduri scrise pe bucata de hârtie maro. M-a trecut un fior rece pe şira spinării. Am înlemnit, incapabilă să înţeleg ce citeam.

Yannick Le Bolzec a murit lunea trecută.
Un glonţ în ceafă.

— Cine? am îngăimat eu. Cine l-a omorât?

— Credeau că a fost colaboraţionist, a zis ea, pe un ton plat.

Mi-a îngheţat sângele-n vene. Nu înţelegeam. Şi, cu toate astea, înţelegeam foarte bine. Înţelegeam.

— Cine? Cine a crezut că a fost colaboraţionist?

— De unde să ştiu eu cine? Una din facţiunile care caută să se răfuiască. De unde să ştiu? Probabil din cauza

nenorocitului de neamț care tot venea pe la librăria lui. Neamțul tău! a zis ea, parcă scuipând ultimele vorbe.

Am simțit un junghi într-o parte. Simțind că mă sufoc, am dus mâna la piept, care-mi bubuia. Bunul şi înțeleptul Monsieur Le Bolzec. Omorât. Cuvintele lui îmi răsunau în urechi. *Nedemn de noi*. Era de neimaginat. De neînchipuit. Barbar. M-am gândit la sărmanul bătrân, zăcând acolo, într-o baltă de sânge întunecat, lățindu-i-se de sub cap. Şi, limpede ca lumina zilei, mi-am dat seama că asta-i făcuseră şi lui Sébastian. Pe obraji îmi curgeau lacrimi reci şi mute, iar eu nu le-am oprit.

— Te rog, a zis Madame Le Calvez. Vreau să fiu singură.

Aş fi vrut să ne găsim alinarea una în cealaltă, dar ea ridicase un zid între noi. M-am ridicat şi m-am întors în staul, unde mi-am îngropat capul în pântecul cald al lui Jessie şi am plâns soarta lui Yannick Le Bolzec, a lui Sébastian, a mea şi a copilului meu nenăscut. Când am rămas fără lacrimi, m-am întins pe paie, goală pe dinăuntru şi epuizată. Îmi era groază să mă întorc în casă şi, dacă aş fi avut unde să mă duc, aş fi plecat. Nu am mai schimbat nici o vorbă tot restul zilei, iar în seara aceea m-am dus la culcare chiar mai devreme decât de obicei, prăbuşindu-mă pe pat.

M-am trezit în toiul nopții, simțind ceva rece şi umed. Ridicându-mă, am tras laoparte aşternuturile şi am întins mâna spre lampă. Cearşaful de sub mine era ud leoarcă. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Acesta era momentul aşteptat. Copilul venea pe lume. Am scos cearşaful de pe pat şi l-am spălat în baie, apoi l-am atârnat pe spătarul scaunului din dormitor, la uscat. Mi-am aşternut patul pe podea, punând sub mine o pătură, şi m-am întins, cu ochii în tavan şi cu mâna pe abdomen, pentru a simți copilul.

— Te rog, vino cu bine pe lume, i-am şoptit.

Probabil că am aţipit la loc, căci următorul lucru pe care l-am auzit a fost când Madame Le Calvez a tras draperiile.

— Ce faci pe podea? a întrebat ea. E ora şase deja.

Mâna mi s-a dus imediat la pântec.

— Mi s-a rupt apa peste noapte.

S-a întors cu faţa spre mine.

— Au început contracţiile?

— Nu, nu cred. Nu am dureri.

M-am împins cu palmele în podea, ridicându-mă cu dificultate în picioare.

Madame Le Calvez mă privea detaşată, de parcă ar fi calculat ceva în minte.

— Contracţiile trebuie să se declanşeze. Ai face bine să te mişti. Acum, că apa s-a rupt, se pot forma infecţii.

— Ce să fac? am zis eu, încercând să nu-mi trădez panica prin voce.

— Ridică-te şi apucă-te de treburi. Copilul va sosi când va fi pregătit, a zis ea, întorcându-se să plece. Vino jos. Vom face ce facem în fiecare zi.

Am urmat-o pe scări în jos, încercând să-mi domolesc răsuflarea întretăiată.

— Nu te aşeza, a zis ea, de îndată ce am intrat în bucătărie. Nu va face decât să încetinească lucrurile.

Îmi simţeam pântecul împovărat şi ligamentele încordate, aşa că mi-am aşezat palmele sub burtă, susţinându-i greutatea în timp ce mă îndreptam spre staul, tremurând şi de frig, şi de teamă. Am tras scăunelul şi m-am aşezat în faţa lui Jessie, mi-am încălzit palmele înainte de a-i pipăi ugerul, iar apoi am coborât degetele spre mameloane. Vaca a scos un muget intens şi a lovit cu piciorul din spate. Mi-am retras mâinile.

M-am ridicat, concentrându-mi răsuflarea către abdomen şi copil. Vaca m-a împuns cu capul ei mare şi teşit, silindu-

mă să mă dau înapoi, arătându-mi că nu dorea să mă aflu acolo în ziua aceea. Am ieşit din staul şi m-am întors în bucătărie.

Madame Le Calvez făcea cafea pe plită. Am inspirat aroma caldă şi liniştitoare, privindu-i umerii rotunjiți, în timp ce scotea bolurile din bufet.

— Nu pot mulge vacile astăzi, am spus eu, către spatele ei.

S-a întors şi m-a țintuit cu o căutătură rece.

— Ce vrei să zici?

— Se poartă urât.

A pus bolurile pe masă.

— Zău? Atunci, bănuiesc că va trebui s-o fac eu, a oftat ea. De parcă n-aş avea destule de făcut.

— N-ar trebui să chemăm moaşa?

Aveam nevoie de cineva care să-mi spună că totul va fi bine.

— Nu, a răspuns ea, turnând cafeaua. Nu e cazul s-o deranjăm de pe acum. Nu o să-ți spună decât să te mişti întruna. Trebuie să ți se trezească tot corpul.

Tot restul zilei m-a ținut ocupată, am făcut curățenie în coteţul găinilor, am adunat ouăle, am dus vacile la păscut. Nici după prânz nu m-a lăsat să mă odihnesc, ci m-a pus să fac pâinea şi să bat untul. În seara aceea, când ne-am aşezat într-un final la masă, eram frântă de oboseală.

— Îl mai simți că se mişcă? a întrebat ea, rupând o bucată de baghetă.

— Nu ştiu. Nu, nu cred.

Mi-am dus mâna la pântecul întărit şi am simțit rotunjimea funduleţului de bebeluş, rugându-mă să se întoarcă în curând şi să-şi găsească drumul afară.

— Îl lăsăm douăzeci şi patru de ore. Dacă până dimineață nu se întâmplă nimic, chemăm moaşa.

— Nu o putem chema de pe acum?

— Nu încă. Uneori durează mai mult până încep contracțiile.

După cină, chiar dacă nu era frig, a aprins focul în camera de zi şi ne-am aşezat pe canapeaua uzată. Eu m-am prefăcut că citesc o carte, iar ea s-a prefăcut că citeşte ziarul. Nu înțelegeam de ce nu poate chema moaşa, măcar să mă vadă. Gânduri teribile îşi croiau drum prin mintea mea. Dacă nu voia ca acest copil să vină pe lume? Dacă voia să murim amândoi? De ziua trecută, când aflaserăm de moartea lui Monsieur Le Bolzec, devenise şi mai distantă, strâmbând din nas spre mine, de parcă aş fi fost un animal murdar de care voia să se descotorosească.

— Yannick a fost prietenul meu, am zis eu pe negândite.

A părut surprinsă.

— Şi fratele meu.

— Întotdeauna vedea ce e mai bun în ceilalți, am zis, privind-o în ochii ca de piatră. Dar îmi pare rău că m-a trimis aici. V-a cerut prea mult.

Gata, o spusesem. Inima ei nu era atât de bună şi de iertătoare pe cât credea dragul ei frate.

A împăturit ziarul, privindu-mă preț de o clipă. Speram să spună ceva, dar buzele ei au rămas încleştate.

— Poate ar trebui să încercăm cu ulei de ricin, a zis ea, mai târziu. Cred că am pe undeva.

— De ce nu chemăm moaşa?

M-a privit cu coada ochiului.

— Am mai trecut prin asta, să ştii.

Nu eram sigură dacă se referea la faptul că născuse sau la faptul că moşise alte femei.

— Ce vreți să spuneți? am întrebat eu.

M-a privit fix, de parcă gândurile i-ar fi fost la mii de kilometri depărtare, apoi mi-a vorbit pe un ton foarte blând.

— Am dat şi eu naştere unui copil. Cuvintele îi erau întregi, dar le simțeam deşertăciunea. O fetiță, a şoptit ea. A durat mult până s-a născut.

În sfârşit, îmi vorbea despre fiica pe care o pierduse. Am încuviințat din cap, nevrând să o întrerup, şi am aşteptat să continue. Cu privirea pierdută în flăcările din vatră, a continuat pe un ton egal, vorbind rar, ca şi cum cuvintele nu i-ar fi aparținut.

— Avea degetele zbârcite când a ieşit, de parcă stătuse prea mult timp în baie, a zis, apoi a luat un băț şi a început să scormonească în foc. Am aşteptat, vrând să aflu mai multe, dar ea a rămas tăcută, pierdută în amintirile ei. Avea numai şaptesprezece ani când a murit tatăl ei, a reluat ea, într-un final. Moartea lui a lovit-o greu. A început să plece des de acasă, la ore ciudate, dispărând uneori câteva zile la rând. Credeam că are un iubit pe undeva. Refuza să mi se destăinuie. Ne certam tot timpul, a zis, apoi s-a oprit, privind țintă la foc. Dar nu era vorba de un iubit. Mai bine ar fi fost. Nu, intrase în legătură cu cei din Rezistență; ducea mesaje. Nu am ştiut până n-a fost prea târziu.

Am privit-o în timp ce se juca cu focul, amintindu-mi ce îmi spusese bătrâna, temându-mă de următoarele ei cuvinte. Dar Madame Le Calvez s-a ridicat brusc, iar tonul vocii a redevenit cel practic şi sever pe care îl folosea de obicei cu mine.

— Ca să grăbesc naşterea, am înghițit ulei de ricin. M-a ajutat, a spus ea, apoi a părăsit camera şi s-a întors cu o sticluță maro şi o lingură. Două linguri ar trebui să fie de ajuns.

A ridicat sticluța şi a turnat o lingură de lichid transparent. Mi-a dat-o, iar eu am luat-o fără nici un cuvânt, încercând să-mi stăpânesc tremurul degetelor când am dus-o la gură şi am înghițit uleiul dens şi grețos.

În seara aceea, înainte de a adormi, m-am rugat să nasc cât mai curând copilul. Şi în siguranță. Nu am dormit bine, visele în care mi-a apărut Sébastian s-au amestecat cu gândurile despre el, realitatea s-a contopit cu fantezia. La un moment dat, l-am văzut înaintea mea, ținând în brațe copilul nostru. Visam oare? Sau îmi imaginam? Sufeream după el, şi suferința a început să-mi rupă sufletul, să mă sfâşie.

CAPITOLUL 48

Bretania, aprilie 1945

ÉLISE

M-au trezit durerile care îmi săgetau pântecul. De data aceasta nu mai era un vis. Era real. Slavă Domnului, începuseră contracțiile. M-am ridicat imediat şi am coborât în bucătărie, cu gândul să-mi fac o cafea. Dar pe scări m-a luat o durere mai puternică, mai violentă. Mi-a tăiat răsuflarea şi m-a oprit pe loc, silindu-mă să mă sprijin de perete, în timp ce îmi țineam respirația şi aşteptam să treacă. Am reuşit să ajung în bucătărie, unde am luat o cratiță şi am umplut-o cu apă. Atunci, m-a traversat un alt val de durere. Am gemut, ținându-mă de chiuvetă ca să nu cad. După ce a trecut, m-am aşezat şi mi-am şters sudoarea de pe frunte şi lacrimile din ochi. Eram la mila corpului meu acum şi nu trebuia să mă mai opun. Trebuia să respir aşa cum îmi dicta el. M-am pregătit pentru următoarea contracție.

Madame Le Calvez a apărut în prag.

— A început?

— Da, am zis, privind-o printre lacrimi.

Ea şi-a făcut semnul crucii.

— Un copil este un dar de la Dumnezeu. Să nu uităm nicicând lucrul acesta. Intră în dormitorul meu, a adăugat, după un răgaz în care m-a privit lung. Îți va fi mai comod acolo.

Cu brațele încolăcite în jurul pântecului, am urmat-o spre dormitorul ei. Un pat mare domina încăperea, iar în colț era un fotoliu.

— Vrei să te aşezi sau să te întinzi?

Până să apuc să răspund, m-a luat o altă contracție. M-am ținut de spătarul fotoliului şi am încercat să-mi domolesc respirația. Dar durerea mi-a tăiat răsuflarea şi nu am putut decât să gem, cuprinsă de chinuri.

Madame Le Calvez a luat ceasul de pe noptieră.

— E abia ora patru. Nu-mi place să chem moaşa atât de devreme. Să vedem dacă putem aştepta.

Să vedem? Noi? aş fi vrut să țip. Eu sunt cea care naşte! Am întors capul şi am privit-o țintă, simțind cum se retrage durerea.

— Nu ar fi mai precaut s-o chemăm? Sunt sigură că e obişnuită să fie trezită din somn.

— Stă la numai douăzeci de minute de aici. Mai bine să cronometrăm contracțiile mai întâi. S-ar putea să mai ai ore bune până naşti.

— Ce?!

— O să acopăr patul. Nu vreau să mi-l strici, a zis, apoi a ridicat aşternuturile şi păturile şi a aruncat un cearşaf gros de bumbac peste pat. Stai aşa, să aduc şi nişte prosoape.

Simțeam următorul val care se apropia. Cu mâna încleştată pe spătarul fotoliului, mi-am jurat să nu mă las pradă durerii, dar mi-a răpit toată puterea, iar când a trecut, m-am prăbuşit în scaun, epuizată şi fără suflu. Gânduri nepoftite mi-au inundat mintea; poveşti cu femei în chinurile facerii zile întregi, femei care au murit de prea

multă suferință. Copii născuți vineții. Madame Le Calvez s-a întors cu un teanc de prosoape roşii, pe care le-a aşternut pe pat.

— Hai, aşază-te pe pat.

Stângace, abia am reuşit să-mi manevrez corpul greoi ca să ajung pe pat, apoi m-am ridicat în capul oaselor, cu spatele sprijinit de tăblie. Am aruncat o privire prin cameră şi am văzut fotografia unei tinere cu părul lung şi negru, care zâmbea către aparatul de fotografiat cu încredere şi fericire. Fiica ei, mi-am închipuit.

Madame Le Calvez mi-a întins o cană de ceai.

— Muşeţel.

Am clătinat din cap. Nu o puteam lua. Se apropia un nou val de durere.

A pus cana lângă pat şi m-a luat de mână. Am strâns-o cu toată puterea. Am văzut-o că tresare, dar nu îi puteam da drumul. Aveam nevoie de ea. După ce a trecut durerea, s-a uitat la ceas.

— O să le cronometrez.

Mi-a întins ceaiul şi am luat o înghiţitură, încercând să nu mă încordez, în aşteptarea următoarei contracţii. Când m-a săgetat, Madame Le Calvez s-a ridicat, uitându-se la ceas.

— La distanţă de două minute.

— E bine? am rostit pe nerăsuflate, dorind să mă întind din nou după mâna ei, doar că acum stătea prea departe de mine.

— Nu sunt foarte apropiate, s-ar putea să mai dureze o vreme. Aş face bine să mă pun pe treabă. Nu-mi închipui că îmi vei fi de vreun ajutor azi. Va trebui să fac singură untul.

Mi-a venit să râd la gândul că aş putea munci în acea zi. Îmi venea să strig după ea: *Nu mă lăsa!* Dar ştiam că nu ar fi de nici un folos, aşa că nu am spus nimic.

Trebuie să fi trecut numai câteva ore până la răsărit, dar mă simțeam sleită de puteri. Am simțit o prezență în cameră şi, ridicând ochii spre uşă, am văzut-o pe Madame Le Calvez stând acolo şi privindu-mă cu o expresie pe care nu o puteam desluşi.

— Contracțiile sunt tot la distanță de două minute, a zis ea. Copilul tău nu se grăbeşte să iasă.

— Probabil ştie că nu-i binevenit aici, am zis repede, ştiind că vine următoarea contracție.

Prin forța sa, m-a făcut să mă ridic în capul oaselor şi mi-a smuls un strigăt.

Madame Le Calvez a venit la capul patului.

— Nu te opune.

— Te rog! Cheamă moaşa!

— N-o să pățeşti nimic, a zis ea, punându-şi mâna rece pe fruntea mea fierbinte. Naşterea e o treabă dureroasă. Din ochi mi-au țâşnit lacrimi noi. Avea de gând să mă lase să mor aici, împreună cu copilul meu. Lasă-mă să arunc o privire. S-a dus la capătul patului şi mi-a pus o mână pe abdomen, iar pe cealaltă între picioare, după care s-a ridicat privindu-mă. Colul nu s-a deschis încă, a conchis.

Am lăsat capul pe pernă, înecată în lacrimi. Nu ştiam cât timp mai puteam răbda. Mi se învârtea capul şi îmi era greață din cauza durerilor. Madame Le Calvez a ieşit din nou din cameră.

Lumea mi se învârtea prin fața ochilor, într-o pâclă de nenorocire şi agonie. Nu ştiu cât timp a trecut, dar mi s-a părut că au fost ore întregi. M-a cuprins panica şi am început să țip.

— Te rog! Cheamă moaşa!

Am simțit un prosop umed pe frunte.

— Şşş, taci. Lasă-mă să mă mai uit o dată, a zis, iar eu am încercat să mă liniştesc când s-a aplecat ca să se uite din

nou între picioarele mele. Apoi s-a ridicat şi a zis: O chem acum.

— Se vede capul? am întrebat, disperată.

Dar ea plecase deja. M-am întins pe spate, mulţumită că avea să o cheme. Totul va fi bine când va ajunge aici moaşa. Ea va şti ce-i de făcut.

Madame Le Calvez s-a întors după câteva minute, cu o cârpă udă pe care să o strâng între dinţi. Când m-a trecut următoarea contracţie, ca un fier înroşit în foc, am stors-o până a curs umezeala din ea. De data aceasta, Madame Le Calvez nu m-a mai lăsat singură, ci a stat şi mi-a şters fruntea de sudoare. Am închis ochii, adunându-mi tot curajul.

Chiar atunci, s-a auzit o bătaie în uşă, ca un cântec duios. Madame Le Calvez a ieşit din cameră şi s-a întors cu un bărbat. Vederea lui m-a umplut de groază. De ce nu chemase moaşa? De ce aveam nevoie de un doctor?

Bărbatul mi-a aruncat o singură privire.

— *On va vous aider, madame*.

Mi-am dat seama că a deschis o cutie cu instrumente. Am închis ochii şi m-am rugat.

— Împinge! a strigat el. Împinge!

Cu ultimele puteri, am împins din răsputeri, până când am simţit că îmi ies ochii din orbite. M-a trecut un spasm fierbinte, smulgându-mi încă un ţipăt.

— Din nou! a strigat el. Împinge din nou!

Eram una cu durerea. Mă înghiţise între fălcile ei. Dar am împins din nou.

Apoi, ca un val care mi-a trecut peste cap, a trecut cu totul. M-am prăbuşit pe spate în pat.

După aceea, am auzit un plânset. Copilul meu trăia! Lacrimile de durere s-au prefăcut în lacrimi de fericire.

— E fetiţă, am auzit-o spunând pe Madame Le Calvez.

— Pot s-o țin în brațe? am bâiguit eu.
— Mai întâi s-o curăț, a zis doctorul.
— Nu! am strigat eu. Dați-mi-o.
Trebuia să o văd. Trebuia să văd că era adevărată.
Mi-a pus copilul gol-goluț în brațe. Mi-am îngropat fața în trupuşorul cald al fiicei mele, iar lacrimile mi s-au topit pe pielea ei.
— O să te apăr, i-am promis.

PARTEA A TREIA

1963

CAPITOLUL 49

Paris, mai 1963

JOSÉPHINE

Când se trezeşte, Joséphine se uită în jur la apartamentul lui Isabelle şi al lui Eric şi se întreabă dacă ar putea fi fericită aici, la Paris. Un nou început i-ar prinde bine. Ar putea deveni o pariziană elegantă, în locul provincialei care simte că este acum.
— Croasante! zice Eric, intrând cu o pungă de hârtie. Nimic nu se compară cu nişte croasante proaspete la micul-dejun, nu-i aşa?
Isabelle intră şi ea, îmbrăcată în cămaşa de noapte.
— Minunat, zice, apoi îl sărută pe Eric pe obraz şi îi ia punga din mână. Pun de cafea.

Joséphine se întinde.

— Eu mă duc să mă spăl mai întâi.

Când se întoarce de la baie, vede că Isabelle a pus deja pe masă o cafetieră, croasante şi gem de căpşune. Joséphine se aşază, iar Isabelle îi toarnă cafea.

— Am luat o decizie aseară, anunţă Joséphine, privind pe rând la Isabelle şi la Eric. Nu vreau să mă fac inginer, aşa cum îşi dorea mama. Vreau să studiez literatura.

Isabelle zâmbeşte.

— Ce palpitant! O să-ţi placă, şi vei fi prima din familie care merge la facultate.

— Chiar aşa? a zis ea, căci cuvântul *familie* pare să fi căpătat alte valenţe de când a descoperit cine a fost tatăl ei adevărat. Nu putem şti sigur. Poate că tatăl meu a fost la facultate sau cineva din familia lui.

Îşi muşcă buza de jos, gândindu-se la rudele pe care nu le-a cunoscut niciodată, ca de pildă bunicul care se află chiar aici, la Paris. Probabil că o urăşte numai pentru că are un tată neamţ. Nu i-au lipsit bunicii, căci a avut-o întotdeauna pe Soizic. Şi nici nu a suferit de singurătate, dar nu poate să nu se întrebe cum arată singurul bărbat din familie, în afară de Eric, dar el nu le este rudă de sânge. Să îndrăznească să ceară voie să-l vadă? Ce ar avea de pierdut? Singurul lucru care se poate întâmpla e ca Isabelle să spună nu.

— Credeţi că aş putea să-l întâlnesc pe bunicul meu?

Vorbele ei au sunat clar şi concis, ascunzând în spatele lor nelinişte pe care o simţea.

— Pe ţapul ăla bătrân? răbufneşte Eric.

— Eric! exclamă Isabelle, aruncându-i o privire urâtă.

— Şi-a pierdut minţile. Deşi, ca să fiu sincer, mi se pare că acum a făcut progrese, zice Eric, întinzând gem peste croasant. Nu mai tună şi fulgeră ca altădată, sau uită de ce a început să tune şi să fulgere.

— E confuz câteodată, îl apără Isabelle.

— Aminteşte vreodată de mine? întreabă Joséphine.

Eric şi Isabelle ridică amândoi privirile la ea.

— Nu, răspunde Isabelle în cele din urmă. Niciodată. Nu sunt sigură că îşi aminteşte să aibă o nepoată. Şi nu vorbeşte nici despre mama ta.

— În cazul ăsta, poate că nici nu ştie cine sunt.

— Adevărat, zice Isabelle, părând să cântărească această idee. Aş putea să o întreb pe bunica ta – să vedem ce părere are ea.

— Ce planuri aveţi pentru azi, fetelor? schimbă Eric subiectul, ştergându-şi firimiturile din colţul gurii.

— *La Tour Eiffel, Le Louvre*, prânzul. După-amiază, cumpărături, zice Isabelle, zâmbindu-i lui Eric.

— Să vă cumpăraţi ceva frumos, spune Eric, ridicându-se în picioare şi aplecându-se să o sărute pe Isabelle pe creştet. Nu uitaţi că vă scot în oraş diseară.

Îşi clăteşte mâinile la chiuveta din bucătărie şi îşi pune haina.

— Ne vedem pe la şapte.

— *Au revoir, cheri*, îi strigă Isabelle, în timp ce el iese din apartament.

După plecarea lui Eric, Isabelle se întoarce din nou spre Joséphine.

— Dacă ai de gând să te întâlneşti cu bunicul tău, trebuie să te avertizez că uneori e foarte morocănos. Mai şi strigă; e cam surd.

— Chiar şi aşa, aş vrea să-l cunosc.

— Desigur, spune Isabelle, care mai toarnă cafea, apoi se uită la Joséphine. Îmi pare rău că nu ţi-am fost aproape, ca familie. Sper să putem recâştiga timpul pierdut. O sun acum pe Maman.

Isabelle închide uşa în urma ei şi iese pe coridor, acolo unde ţin telefonul.

Joséphine rupe în două un croasant cremos. În timp ce priveşte cum se întinde coca, se întreabă dacă bunicul va fi de acord să o vadă, şi-o imaginează pe Isabelle la telefon cum încearcă să o convingă pe bunica ei şi simte deja respingerea lor. Îi vine să se ridice şi să-i spună lui Isabelle să nu se mai deranjeze. Nu poate suporta să audă că el nu vrea să o vadă din cauza identităţii tatălui ei. Nedreptatea pe care o simte îi provoacă o explozie de furie. Nici nu mai este sigură că vrea să-l întâlnească.

— E în regulă, zice Isabelle, odată întoarsă în cameră. Ne putem duce în dimineaţa asta. Bunica ta spune că probabil nici nu îşi va da seama cine eşti, dar cel puţin vei putea să-l cunoşti. Te vom prezenta ca Joséphine şi o să vedem ce zice. Nu prea îl mai interesează oamenii, explică Isabelle, iar Joséphine pune o lingură de gem peste croasant şi îl mănâncă, gânditoare. Puterile l-au lăsat, continuă Isabelle. Depinde de bunica ta în toate privinţele.

Joséphine înghite bucata de croasant.

— Atunci ce rost are, dacă nu va şti cine sunt?

— De tine depinde, Joséphine. Credeam că vrei să-l cunoşti.

— Bine.

Îşi alungă îndoielile din minte, gândindu-se că măcar bunica ei va fi bucuroasă să o vadă, sau cel puţin aşa i-a spus Isabelle.

O oră mai târziu, trec împreună prin Jardins du Luxembourg, în drum spre apartamentul bunicilor ei. Isabelle o ia de mână.

— E o zi splendidă. Abia aştept să-ţi arăt Parisul.

— Afară! strigă cineva, făcând-o pe Joséphine să tresară.

Apoi se aude sunetul unei mingi de tenis lovite în mod repetat. Merg mai departe pe aleile străjuite de castani, oprindu-se pentru a privi la un grup de bărbați cu berete pe cap, care joacă *pétanque*. Când trec pe lângă lacul din fața marelui conac, văd oameni aşezați doi câte doi, față în față, pe scaune metalice, cu table de şah între ei.

— Te simți bine? întreabă Isabelle, strângând-o de mână pe nepoata ei.

Nu prea, ar fi răspunsul corect, dar Joséphine spune:

— Da, mă simt bine, mulțumesc.

În scurt timp, părăsesc parcul şi se îndreaptă spre Place Saint-Sulpice, unde apa cade în cascadă dintr-o fântână arteziană. Isabelle îi indică o străduță de pe partea opusă şi lasă în urmă fântâna, îndreptându-se spre colțul îndepărtat al pieței. Simte că i se taie respirația, în timp ce traversează piața pe urmele lui Isabelle şi apoi coteşte pe strada laterală. Se opresc în scurtă vreme în fața unei uşi mari şi roşii din lemn. Isabelle apasă pe butonul micuț, iar uşa se deschide cu un clic, ca să poată pătrunde într-un antreu, apoi apasă pe soneria de lângă numele *Chevalier*. Numele de familie al lui Joséphine.

Bunica ei iese în prag şi deschide brațele în întâmpinarea lor. Ochii ei căprui-închis sunt calzi, iar în obrajii căzuți îi apar gropițe.

— *Bonjour*, Joséphine. *Bienvenue*, îi zice şi o sărută. Îmi pare bine că ai ajuns în sfârşit la Paris.

Joséphine se simte uşurată că bunica ei pare fericită să o vadă, iar presimțirile rele dispar. Sărută obrajii păstoşi şi moi ai bunicii, bucurându-se de primirea caldă.

O urmează în bucătărie.

— Pun de cafea, le propune ea. Stați jos. Cum a fost călătoria, Joséphine? E drum lung de la Trégastel.

— A fost bine, mulțumesc. Îmi plac trenurile.

De fapt, i-ar plăcea să vorbească despre tatăl ei.

— Isabelle mi-a spus că acum ştii adevărul despre tatăl tău. Mamyne pare să-i fi citit gândurile, iar Joséphine se simte demascată, de parcă tot chinul şi suferința i-ar fi lipite în frunte. Cred că a fost un şoc pentru tine.

— Într-adevăr.

Joséphine nu a reuşit să explice nimănui că mama ei habar nu are nici că ea ştie şi nici că se află aici. Minciuna neintenționată s-a făcut tot mai greu de spulberat. Bunica o strânge de mână.

— Mă bucur că ştii. Nu am fost de acord cu faptul că ți s-a ascuns adevărul.

Isabelle oftează zgomotos, enervată parcă de mama ei, şi se ridică.

— Ce ar fi să trecem în camera de zi acum, ca să-şi poată cunoaşte bunicul?

— Desigur, încuviințează bunica, luând-o de mână pe Joséphine. Dar fii pregătită. Uneori e foarte confuz.

Le conduce în camera de zi, unde un bătrân stă într-un fotoliu, cu un ziar deschis în poală. Ridică spre ele ochii mari, căprui. Bunica lui Joséphine se apropie de el şi se apleacă ca să îi strige în ureche.

— A venit în vizită Isabelle.

El aprobă din cap, iar Isabelle se apleacă şi îi dă o sărutare pe obrazul pătat. Apoi face un pas înapoi.

— Am adus pe cineva să te vadă. Privirea lui se mută îndată asupra lui Joséphine şi se opreşte asupra ei, fixând-o cu o căutătură dură, oțelită. Ea e Joséphine, îi spune Isabelle cu un zâmbet crispat. Nepoata ta.

Joséphine nu se aştepta să-i spună aşa, direct. Îşi coboară ochii în podea, stânjenită de privirea lui scrutătoare, întrebându-se dacă nu cumva îşi închipuie că este fiica lui Isabelle. Bătrânul încearcă să se ridice, dar picioarele îi sunt

atât de subțiri, încât nu par în stare să îl susțină. Bunica ei face un pas în față, luându-l de un braț, în vreme ce Isabelle îl apucă de celălalt, şi împreună îl ajută să se ridice.

— Vino aici! îi strigă el. Lasă-mă să te văd.

Şovăitoare, Joséphine face un pas mai aproape, înfricoşată de ochii lui mari, care par disproporționați față de trupul mic şi fragil. O face să se simtă stângace şi neîndemânatică. Respirația îi hârâie în piept, în timp ce o studiază.

— Aşadar, aceasta este nepoata mea? zice, uitându-se la soția lui. Am o singură nepoată?

— Da.

— Cum ziceai că o cheamă?

— Joséphine, zice soția lui încet.

— Élise. Da. O văd în trăsăturile tale, murmură el şi întinde o mână nesigură, de parcă ar vrea să o atingă, dar nu ajunge la ea. Ai aceiaşi... Îşi pierde vocea şi tuşeşte într-o batistă de bumbac. Apoi se opreşte brusc şi ridică privirea, iar ochii îi sunt vigilenți. Sper să ai mai multă minte decât a avut ea. Mereu a fost... încăpățânată. În cele din urmă a dat de belea. Ştiam că aşa se va întâmpla, zice, mijind ochii şi privind-o țintă. Ai ochii tatălui tău. Nu i-am uitat niciodată ochii.

— Dar nu l-ai întâlnit niciodată, Papa.

Isabelle face un pas în față, îl atinge pe umăr.

În ochii lui pluteşte confuzia, se încruntă. Apoi încruntătura dispare şi îl apucă râsul. Căzând la loc în fotoliu, râsul i se transformă într-un şuierat astmatic.

Isabelle dispare şi se întoarce aducând un pahar cu apă. I-l dă bătrânului, iar pielea care îi atârnă pe dosul mâinii tremură când îl apucă. O tăcere stânjenitoare umple camera când ia o înghițitură. Înghite zgomotos, în timp ce mărul lui Adam i se ridică şi apoi coboară.

— S-a întâmplat demult. Dar nu am uitat niciodată, zice el, ridicând glasul.

— Ce, Papa? zice Isabelle, apucându-l de umăr.

— Îți amintești? Ridică vocea, uitându-se spre soția lui. Când m-am întors?

— Da, răspunde ea. Îmi amintesc. Erai atât de slab şi de obosit, că abia te-am recunoscut.

— Da! Jigodiile de friți au încercat să mă omoare, zice şi întoarce din nou capul spre Joséphine, țintuind-o cu privirea. Avea aceiaşi ochi albaştri. La fel ca ai tăi.

Bunica lui Joséphine face un pas în față.

— Cine? îl întreabă, cu o voce tăioasă. Cine avea aceiaşi ochi albaştri?

Asprimea din vocea ei îl face să tresară.

— Cine? repetă el, părând nesigur, de parcă şi-ar pierde şirul gândurilor. Apoi ochii i se luminează. Tatăl ei. Se uită fix la Joséphine. Tatăl ei.

CAPITOLUL 50

JOSÉPHINE

Joséphine duce mâna la piept. I se pare că mâna bunicului ei a pătruns acolo şi şi-a încolăcit degetele reci şi uscate în jurul inimii ei.

— *Mais c'est pas possible!* spune bunica ei, cu glasul pe jumătate şoptit. Nu se poate să-l fi întâlnit!

— L-am întâlnit! strigă el, întorcând din nou capul spre soția lui. A venit aici!

— Nu avea cum să vină! strigă ea. Era mort!

Lui Joséphine i se pare că alunecă în gol. Nu înțelege cum ar fi putut bunicul să-l întâlnească pe tatăl ei. Nimeni nu înțelege.

— Când? întreabă Joséphine. Când a venit aici?

— Să mă gândesc. Se încruntă din nou, şi între sprâncene îi apare o încreţitură. Era într-o iarnă, după Crăciun. Tu erai plecată, zice, uitându-se la soţia lui. În Bretania. A venit aici, după Élise.

— Ce tot spui? exclamă Mamyne, cu voce spartă.

Bătrânul se întinde şi face un gest larg cu mâna, ca măturându-i cuvintele.

— Nu mă asculţi niciodată.

Se prăbuşeşte greu în scaun, parcă sleit de puteri.

Joséphine se ghemuieşte lângă el şi pune o mână pe genunchiul bătrânului.

— Îţi aminteşti anul?

— După război. La doi ani. Face o pauză. Sau poate trei. A fost demult. Nu-mi amintesc exact.

Bunica lui Joséphine se dă în spate şi întinde braţele, căutând parcă un punct de sprijin. Isabelle o strânge în braţe pe mama ei.

Bătrânul le priveşte pe amândouă.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă cu voi, femeilor? oftează el, întorcând capul spre Joséphine. Avea ochi de un albastru-deschis. *Putain de Boche*. L-am dat afară învârtindu-se. A avut noroc că nu l-am omorât.

Joséphine înghite în sec şi se uită ţintă la bunicul ei.

— Acela era tatăl meu.

Nu murise! Era în viaţă pe atunci. Poate că este încă în viaţă. Gândul acesta i-a trimis o undă de şoc pe şira spinării, care i-a străbătut apoi tot corpul, de parcă cineva ar fi ridicat-o de jos, ar fi scuturat-o, după care ar fi lăsat-o din nou pe pământ – dar nu mai era ea, ci o cu totul altă persoană.

— Da! Tatăl tău! Neamțul ăla nenorocit! I-am zis că Élise a fost împuşcată! Şi-a meritat-o, nemernicul. După asta, a plecat. Nu l-am mai văzut niciodată.

Isabelle se întoarce cu fața spre el.

— Cum ai putut? țipă ea. Înțelegi ce ai făcut?

Bunica lui Joséphine se desprinde din brațele lui Isabelle şi face un pas spre soțul ei. Tremură şi are fața roşie.

— I-ai spus că Élise a murit?

— Da! strigă el. Atunci s-au oprit şi nenorocitele alea de scrisori.

— Ce scrisori? Ce scrisori? strigă soția lui.

Umerii îi cad brusc, şi bătrânul se lasă pe spătarul fotoliului, ca şi cum discuția l-a stors de puteri.

— Ce scrisori? repetă Joséphine.

Bătrânul clatină din cap.

— Nici o scrisoare. Amestec lucrurile.

Bunica lui Joséphine se prăbuşeşte pe canapea.

— Ce ai făcut? Ce ai făcut?

El clatină din cap, şi carnea moale de pe obraji îi dârdâie.

— Mda, femei! strigă el. Ce-i cu voi? Întotdeauna faceți din țânțar armăsar. Ar fi trebuit să fiți acolo! Ar fi trebuit să vedeți ce ne-au făcut.

Închide ochii, copleşit parcă.

Isabelle o apucă pe Joséphine de braț şi o trage în sus.

— La doi ani după terminarea războiului. Ar putea fi încă în viață!

Joséphine simte că sângele îi pulsează zgomotos în tâmple. Tatăl ei ar putea fi în viață, undeva. Oriunde.

— Despre ce scrisori vorbeşte?

— Nu ştiu, zice Isabelle, strângând-o pe Joséphine de braț. Lasă-l o clipă. E epuizat.

Joséphine priveşte cum pieptul bătrânului se ridică şi coboară, ca şi cum efortul de a respira ar fi prea mare

pentru el. Are ochii închişi şi pare că a adormit. Dar ea nu mai are răbdare.

— Tatăl meu trebuie să fi scris scrisorile. Probabil că i-a scris mamei.

Isabelle încuviinţează din cap, dar nu scoate nici o vorbă.

Joséphine înghite în sec, cu durere. Dacă ar găsi scrisorile, i-ar afla povestea.

CAPITOLUL 51

Paris, mai 1963

JOSÉPHINE

— Avem numele lui. Crucea Roşie va reuşi să-l găsească. Joséphine crede că poate da de el şi fără ajutorul scrisorilor şi un fior de entuziasm îi coboară pe ceafă. Ezită: dar de ce nu a încercat mama ei să îl găsească? De ce nu l-a căutat Maman după război?

Propria-i voce îi sună în urechi mică şi îndepărtată – timidă, de parcă nu ar trebui să pună asemenea întrebări, de parcă nu s-ar cădea să le pună.

Bunica ei clatină din cap.

— Am crezut că a fost ucis. Eram sigure. Când l-au luat... câtă violenţă. A fost înfricoşător. Şi apoi nu a mai primit nici o veste de la el.

Tusea aprigă şi extenuantă care vine dinspre camera de zi răsună în bucătărie.

— Tu stai aici, spune bunica lui Joséphine. Mă duc eu.

Violenţa. Joséphine vrea să afle adevărul, dar este, în acelaşi timp, şi speriată. Oare ce a făcut tatăl ei? Ce a îndurat? Dar dorinţa de a-l cunoaşte este mai puternică decât orice, iar acum, că s-a apropiat atât de mult,

nerăbdarea ei creşte. Se ridică şi se duce spre camera de zi, unde priveşte pe furiş de dincolo de uşă. Bunica îi dă bunicului un pahar cu apă, îi încleştează degetele în jurul paharului. Pe Joséphine o surprinde tandreţea gestului.

— Ai aţipit, o aude spunând. Ne povesteai despre scrisorile acelea.

— Scrisori? zice el, apucând-o de mână. Ţi-am spus despre ele?

— Da, mi-ai spus, zice ea, mângâindu-l pe capul chel. Scrisorile de la tatăl lui Joséphine. Unde ziceai că le-ai pus?

— Unde le-am pus? repetă el, scuturând din cap.

Joséphine nici nu mai respiră, îngrozită că nu îşi va aminti unde sunt sau că va refuza să spună. Sau, mai rău, că le-a distrus.

— Da, spune el atât de încet, încât abia îl aude. Le-am pus bine.

— Aşa ai spus, minte bunica ei. Unde le-ai pus?

Bătrânul se încruntă la ea şi se caută cu mâinile ca pielea tăbăcită sub cămaşă, de unde scoate o cheie, legată cu o bucată de sfoară, şi se uită ţintă la ea.

— A trebuit să le ascund, zice, încleştându-şi degetele în jurul cheii. Altfel, tu i le-ai fi dat.

— Da, încearcă ea să îl convingă. Îţi apărai familia.

El încuviinţează din cap.

— Da. Asta făceam.

Dar până şi Joséphine aude îndoiala şi confuzia pe care i le trădează vocea.

Uşurel, Mamyne îi ia cheia din mână şi îi scoate sfoara peste cap.

— Este cheia de la sertarul tău de lângă pat?

El dă din cap că da şi se lasă din nou pe spate, răsuflând prelung, eliberat parcă de o mare povară.

Bunica lui Joséphine se îndreaptă spre uşă. Joséphine face un pas în spate şi o lasă să iasă.

— Ascultai?

— Da.

Lui Joséphine îi bate inima nebuneşte-n piept, ca aripile unei păsări captive. Merge după bunica ei în dormitor. Cu degete tremurânde, bunica ei bagă cheia în broască şi o învârte ca să deschidă sertarul. Joséphine îşi ține respirația. Câteva plicuri bleu zac împrăştiate. Toate au timbre cu chipul regelui Angliei. Joséphine se apleacă în față, îşi trece mâinile peste ele, ştiind că aici este înscrisă povestea tatălui ei. Le mângâie, ca şi cum ar fi descoperit ceva prețios.

Respirația şuierătoare a bunicului ei rupe tăcerea. Stă în prag. Tot corpul îi tremură şi se uită spre ea cu o privire năucită, ca şi cum nu şi-ar aminti cine este şi ce caută aici.

— Élise, zice el, uitându-se țintă la Joséphine. Le-am ascuns pentru binele tău. Se încruntă şi fruntea i se umple de riduri adânci, apoi clatină din cap. Nu puteam primi un neamț în familie.

CAPITOLUL 52

Paris, mai 1963

JOSÉPHINE

Ura față de tot ce era german, pe care bunicul lui Joséphine a nutrit-o în inima lui, trebuie să fi fost mistuitoare, şi tot ce îi apăruse în cale a căzut victimă colaterală. Joséphine *este* o victimă colaterală. La fel şi mama ei.

Zace întinsă în pat în noaptea aceea, gândindu-se la scrisorile care au rămas ascunse atâția ani; scrisori care ar fi dus-o la tatăl ei, care ar fi reunit-o pe mama ei cu el. Oare

ce scrie în ele? Sunt într-un plic mare, cafeniu, aflat la fundul valizei sale, pregătite să fie duse acasă, mamei. Dacă ar deschide una? Pe ultima. Ar putea găsi o adresă înăuntru; un indiciu care să-i spună dacă tatăl ei este încă în viață, poate chiar şi locul unde se află acum. Nu merită să ştie? Nu este dreptul ei?

Dă laoparte cearşafurile, se ridică de pe canapea şi pipăie de-a lungul peretelui, croindu-şi drum prin întuneric, în căutarea întrerupătorului. După ce camera este inundată de lumină, se apropie de valiză. O deschide şi pipăie cu lăcomie, scoțând plicul cel mare. Îl răstoarnă, împrăştiind plicurile albastre, subțiri, pe pat, apoi verifică timbrele poştale şi le pune în ordine cronologică. Prima este datată 14 mai 1945, la numai o lună de la naşterea ei, la şase zile de la capitularea Germaniei. Iar ultima este datată 15 ianuarie 1948. Aproape trei ani de scrisori. O sută una în total. Fiecare scrisoare conține o singură foaie de hârtie foarte subțire, îndoită spre interior pentru a crea plicul, cât se poate de uşoară, în vederea transmiterii par avion. Nu are cum să desfacă vreuna şi apoi să o închidă la loc fără să o rupă. Le adună pe toate laolaltă şi le îndeasă înapoi în plicul cel mare.

Când Joséphine se trezeşte a doua zi de dimineață, Isabelle este aşezată în fotoliu şi soarbe dintr-un bol cu cafea. Se ridică şi îi dă un sărut lui Joséphine.

— Cafea?

Joséphine întinde brațele deasupra capului şi cască.

— Da, te rog.

O urmează pe Isabelle în bucătărie.

— Astăzi m-am gândit să te duc la Tuileries. Putem traversa grădinile în drum spre Luvru, zice Isabelle, turnându-i o cafea. Vrei să vezi *Mona Lisa*?

— Mona Lisa? repetă Joséphine, căreia nu-i mai păsa de *Mona Lisa*. Nu prea mai am chef de vizite turistice. Aş vrea să mă întorc acasă şi să-i duc mamei scrisorile.

Joséphine simte nevoia să ştie ce scrie în ele.

— Dar nu ai văzut mai nimic din Paris! exclamă Isabelle, dezamăgită. Nu poți să te întorci deja acasă. Scrisorile au aşteptat până acum. Pot să mai aştepte o zi, două. Mama ta oricum nu se întoarce până sâmbătă.

— Trebuie să-i dau de cap poveştii ăsteia.

Lui Joséphine îi pare rău că o dezamăgeşte pe mătuşa ei, dar nu se gândeşte decât la ce ar putea să scrie în acele scrisori, însă nu le poate deschide înainte de sfârşitul săptămânii.

— Bunicul meu a luat-o complet razna, nu-i aşa? Şi e un sadic. I-a ținut departe unul de altul.

— A suferit. Şi a fost furios. Nu uita prin ce a trecut. A fost prizonier timp de trei ani. Asta cu siguranță nu l-a făcut mai bun.

Se întoarce cu fața spre plită, unde toarnă laptele încălzit în cafeaua lui Joséphine. Joséphine îi ia cana şi se întorc în camera de zi, unde se aşază în fotolii, cu picioarele strânse sub ele. Imaginea bunicului este vie în mintea lui Joséphine; ochii lui mari, pierduți, încrețiturile adânci ale frunții, confuzia lui, țipetele. Să mintă în felul acesta, să pretindă că fiica lui murise. Cum de a putut face una ca asta?

— Te rog, nu pleca încă, Joséphine. Ar trebui să te bucuri de Paris, nu să-ți faci griji în legătură cu ceva ce s-a petrecut cu o groază de timp în urmă. E totul de domeniul trecutului, zice Isabelle, privind-o pe Joséphine cu milă. Ştiu că vrei să afli mai multe despre tatăl tău, dar vei avea destul timp să o faci mai târziu.

— Trebuie să aflu dacă mai este în viață sau nu.

— Îmi pare rău că sunt atât de aspră, dar acum e prea târziu, nu? Nu ți-a fost alături în copilăria ta.

— Nu! Nu e prea târziu.

Lacrimi neașteptate îi umplu ochii. Nimeni nu pare să înțeleagă ce simte.

— Îmi pare tare rău. Isabelle pune cafeaua pe masă, apoi ia cana din mâna lui Joséphine şi o lasă şi pe aceasta jos, îşi trece un braț pe după umărul fetei şi o strânge cu putere. Am fost insensibilă. Sigur, descoperirea aceasta a dat totul peste cap. Dacă vrei să pleci acasă, o să-ți găsim un tren. Parisul poate aştepta.

— Îți mulțumesc, murmură Joséphine, adunându-se şi ştergându-şi lacrimile. Se desprinde din îmbrățişarea lui Isabelle. Aş putea să mă întorc vineri.

Isabelle zâmbeşte şi o sărută pe obraz.

— Da, este mult mai bine. Nu te grăbi să pleci, când abia ai sosit.

— Nimeni nu vorbeşte despre ceea ce s-a întâmplat, nu-i aşa? În timpul războiului.

Joséphine vrea să mai discute pe tema asta; nici nu-şi poate închipui cum a fost, cum i-a afectat pe oameni.

Isabelle oftează, parcă pentru a spune că nu este o conversație pe care doreşte să o poarte.

— Voiam să uităm atât de multe lucruri. Iar aceasta este o epocă nouă. Avem atâta libertate. Nici nu-ți poți închipui cum era pe atunci, zice ea, coborând tonul. Eram reduşi la nivelul de cetățeni de mâna a doua. Mai rău chiar. Nu aveam drepturi. Ne era mereu foame, dar cel mai rău lucru era frica. Puteam fi arestați fără nici un motiv, sau numai în baza unei simple suspiciuni. Mulțumeam cerului că cel puțin nu eram evrei. Ai întrebat-o vreodată pe mama ta ce a făcut în timpul războiului? adaugă ea, după o pauză.

— În afară de faptul că s-a culcat cu duşmanul?

— Nu ai vorbit cu ea, aşa-i?
— Nu a dorit niciodată să vorbească despre acest subiect.
— Ar trebui să o întrebi. Întreab-o când te întorci acasă.

CAPITOLUL 53

Bretania, iunie 1963

ÉLISE

Mă trezesc cu o tresărire. Am avut din nou visul acela. Cel în care nu o găsesc niciunde pe Joséphine. Alerg în jurul stâncilor, căutând-o disperată, dar de fiecare dată când cred că am găsit-o, nu dau decât de un loc gol şi întunecat la umbra pietrelor. Îi strig numele, dar se pierde în vânt. Ţipătul mă readuce cu picioarele pe pământ şi mă trezesc cu numele ei care mi se topeşte pe buze.

Desigur, îmi este groază că aş putea să o pierd. E o teamă adânc înrădăcinată, care vine din anii când era foarte mică şi eram nevoită să o părăsesc şi să plec în fiecare săptămână. A trebuit să învețe cum să trăiască fără mine încă de la o vârstă fragedă. Poate că şi-a învățat prea bine lecția. Aş vrea să mai aibă nevoie de mine. Ea este totul pentru mine; este lumea mea întreagă.

Pescăruşii ţipă tare şi simt că nu voi mai putea adormi, aşa că mă dau jos din pat şi cobor la bucătărie. Monsieur Beaufort s-a trezit deja şi îşi prăjeşte pâine.

— Sâmbătă, spune el, de parcă nu aş şti. Te pot conduce cu maşina la gară, la ora douăsprezece.

*

Când ajung la Lannion, Soizic aşteaptă în locul obişnuit din fața gării. Deschid portiera şi urc pe scaunul pasagerului.

— Élise, spune ea, înainte de a porni motorul, şi o groază rece mi se răspândeşte prin trup la auzul tonului apăsat pe care-mi rosteşte numele. S-a întâmplat ceva săptămâna asta.

— Ce?

Simt groaza cum creşte în mine.

— Joséphine a găsit certificatul de naştere.

— Ce? Senzația de groază se solidifică, devenind un nod greu, care îmi coboară în străfundurile stomacului. Cum l-a găsit?

Ah, Doamne, cum de am putut să fiu atât de proastă şi nu mi-am imaginat ce se va întâmpla?

— L-a căutat. Ar fi trebuit să-l ascunzi mai bine.

Mă trec valuri-valuri de vinovăție şi teamă, imaginându-mi şocul pe care l-a simțit.

— Cum a reacționat? Ce a spus?

— E supărată!

— Cred că mă urăşte!

Ce idioată am fost, să-i ascund adevărul pentru atâta vreme.

— I-am spus că tu voiai să-i zici... că eu te-am oprit. Soizic se opreşte, cu mâna pe cheia de contact, dar nu porneşte maşina. Mai e ceva, Élise. A fost la Paris. S-a dus la Isabelle. S-a întors deja.

La Paris? S-a întors deja? Cum de s-au întâmplat atâtea în numai cinci zile?

— Ai lăsat-o să plece la Paris?

Sună ca o acuzație şi exact asta şi este.

— Nu am putut s-o opresc. Doar ştii cum e.

—Ar fi trebuit să-i spun de mult, zic eu şi îmi muşc tare buza. Nu ar fi trebuit să mă iau după tine.

— Era imposibil, zice Soizic, clătinând din cap, de parcă ar încerca să se convingă pe sine însăşi. Ai făcut ce trebuia. Ai

fi fost ostracizată, iar Joséphine... uite cum l-au tratat pe copilul acela sărman, pe Albert; chiar şi profesorii îl ignorau sau îl pedepseau fără nici o vină. Ruşinea ar fi fost insuportabilă.

Iată-l din nou, cuvântul acela, desemnând tot ceea ce am fost silită să îndur. *La honte*. Ruşinea care m-a urmat de la Paris. Ruşinea care m-a făcut să-mi mint copila, care m-a silit să-i neg dreptul de a avea un tată. Mă urăsc pentru că am cedat în faţa lui, pentru că i-am permis să-mi dicteze viaţa.

— Ce rost ar fi avut? continuă Soizic. Doar el nu s-a mai întors niciodată, nu-i aşa? Te-a lăsat să înfrunţi totul singură.

— Nu a fost vina lui!

— Ar fi trebuit să fie mai precaut. Ar fi trebuit să aibă mai multă grijă de tine.

— Nu! Eu ar fi trebuit să am mai multă grijă de el. A fost vina mea. Numai vina mea.

Am stricat totul, iar acum mi-e teamă că sunt pe cale să îmi pierd şi fiica.

Soizic mă priveşte un răstimp îndelungat.

— Trebuie să te ierţi, Élise.

— Poftim? exclam eu, căci nu înţeleg cum îmi poate vorbi despre iertare. Să mergem, o grăbesc. Trebuie să o văd.

Tânjesc să o ţin pe Joséphine în braţe, cu o durere care este fizică.

Soizic porneşte motorul şi pleacă de pe loc. Mâinile îmi sunt încleştate în poală, iar oasele albe ale încheieturilor par că mă privesc. Simt o nevoie imperioasă de a fi alături de Joséphine, dar Soizic conduce atât de încet, de parcă nu ar vrea să ajung acasă. O tăcere încărcată umple spaţiul mic dintre noi, şi simt cum creşte ghemul de teamă din pântecul meu.

— Mai vrei să-mi spui ceva, Soizic? întreb eu.

— Joséphine l-a cunoscut pe bunicul ei.

— *Quoi?* Dar de ce?

Mi-l imaginez, aruncându-i în față tot felul de injurii. Isabelle ar fi trebuit să știe că nu era cazul să o ducă acolo.

— Ea a vrut să-l cunoască, răspunde Soizic, privindu-mă piezișe. Ar trebui să o las pe Joséphine să-ți spună.

— Ce să-mi spună? Ce s-a întâmplat?

Soizic întoarce privirea înapoi la drum și se uită hotărâtă înainte.

— Să așteptăm până ajungem acasă.

— Te rog, spune-mi.

— Bun, poate e mai bine dacă ești pregătită.

Cuvintele ei îmi provoacă un fior pe șira spinării.

— Pregătită pentru ce?

— Joséphine a descoperit niște scrisori.

— Ce scrisori?

Soizic oftează adânc, în timp ce schimbă viteza și cotește pe alt drum.

— Scrisori de la... de la tatăl ei. Adresate ție.

— De la Sébastian? Ce tot spui? Nu a existat nici o scrisoare. Nu mi-a scris niciodată.

— Ba a scris, spune ea simplu, cu ochii ațintiți asupra drumului, în vreme ce eu simt că inima îmi tremură nebunește, cuvintele mi se îngrămădesc în gură, mă sufocă. Ți-a scris, dar tatăl tău a pus mâna pe scrisori înainte să le vadă altcineva. Le-a ascuns.

— Dar am crezut că a murit! izbucnesc eu, pe un ton care sună ascuțit și frenetic; încerc să respir. Oprește mașina! țip la Soizic.

Vreau să sar afară. Vreau s-o rup la fugă.

— Calmează-te. Trag pe dreapta.

Mă silesc să nu simt nimic cât timp ea caută un loc în care să oprească. Trage maşina pe dreapta pe o potecă ce duce spre o fermă. De cum opreşte, deschid în grabă portiera şi mă reped afară, cu răsuflarea tăiată.

— Am crezut că a murit! strig, şi o simt pe Soizic stând în picioare, aproape de mine. Mă atinge pe umăr, dar eu îi dau peste mână. Nu e mort? țip eu.

— Nu ştim. Nu am deschis încă scrisorile. Ție îți sunt adresate. Sunt la Joséphine.

Soizic vorbeşte în propoziții scurte, ca şi cum aspectele pe care le relatează nu pot fi legate.

— E în viață? întreb eu, iar întrebarea îmi este adresată mai mult mie, decât lui Soizic. E în viață? Simt cum mă umple dorința fierbinte de a şti, cum ia locul fricii şi furiei. Trebuie să văd scrisorile, zic eu şi fac un pas înapoi spre maşină. Acum.

Mergem următoarele câteva minute în tăcere, în timp ce încerc să înțeleg situația. Dacă mi-a scris scrisori înseamnă că nu a murit.

— Tatăl meu a ascuns scrisorile?

Să fie adevărat?

Soizic îmi pune o mână pe genunchi, cu ochii la drum.

— Îmi pare rău, nu ar fi trebuit să-ți spun. Ar fi trebuit să aştept până ajungeam acasă.

Lacrimile mi se scurg pe față.

— Nu l-am căutat! Nu l-am căutat, repet, mai mult pentru mine decât pentru Soizic.

Vina şi suferința mă inundă ca un val ce mă trage la fundul apei. Abia mai respir, când mă gândesc la tot ce s-a întâmplat. Mă aplec şi îmi las capul în poală.

CAPITOLUL 54

Bretania, iunie 1963

ÉLISE

— Élise, se aude vocea lui Soizic, plină de îngrijorare. Aproape am ajuns.

Ridic capul. Cum voi putea să mă adun?

Cotim pe aleea de acces. Joséphine aşteaptă acolo, vântul şuieră în jurul ei şi îi suflă părul blond pe spate. Pare atât de palidă şi de fragilă, aşa cum stă acolo, în rochia ei de vară decolorată. În mână ține un plic mare, cafeniu. Înăuntrul lui sunt scrisorile, o simt.

Inima îmi bate cu putere când deschid portiera şi cobor din maşină.

— Iartă-mă, Joséphine!

Mâna mea planează în spațiul dintre noi, vrând cu disperare să ajungă la ea, o să o atingă, să o țină, să vadă ce este în plic. Dar ea se dă înapoi, iar în ochi îi clocoteşte furia.

— De ce nu mi-ai spus?

Cuvintele îi sunt aspre, dar simt suferința ce mocneşte în spatele lor.

— Am vrut! Am vrut să-ți spun, Joséphine.

Cuvintele îmi ies din gură icnite. Nu spun ceea ce mi-aş dori să-i spun; cu câtă disperare am vrut să mărturisesc adevărul, cum m-a ros pe dinăuntru minciuna.

— Ar fi trebuit.

O spune simplu, de parcă ar fi fost atât de simplu. Nu înțelege cum a fost pentru mine, pentru noi toți.

Ochii mi se desprind de chipul ei. Mă uit țintă la plicul pe care îl ține în mână. Îl ridică, dar nu mi-l dă.

— Ți-a spus Soizic despre scrisori?

Îmi muşc tare buza de jos şi încuviințez din cap, de parcă rolurile s-ar fi inversat, şi eu aş fi acum copilul.

— Ştiam că-ţi va spune, zice şi îmi întinde plicul. Apoi se dă în spate, scărpinându-se în cap cu degetul mic, aşa cum făcea când era mică şi se simţea încurcată. Se pare că familia aceasta are şi mai multe secrete, adaugă, trecând cu privirea peste plic.

Îl răsucesc în mâini. Simt cum freamătă viaţa în interiorul lui; răspunsurile la întrebările pe care mi le-am pus încă din zorii acelei zile în care l-au luat pe Sébastian de lângă mine. Mă uit încă o dată la Joséphine, dar privirea ei este goală. Îmi doresc cu disperare să deschid plicul, dar în acelaşi timp mă tem.

— Élise, zice Soizic din spatele meu. Ce ar fi să intri în casă şi să le deschizi în camera ta?

— Du-te, spune Joséphine. Du-te şi deschide-le. În definitiv, nu mă priveşte pe mine.

Îi simt durerea din voce.

— Vino cu mine, Joséphine. Le putem deschide împreună. Cu o mână ţin plicul strâns la piept, iar cu cealaltă o iau pe Joséphine de mână. Este încordată şi mi se opune, dar nu-şi retrage mâna. Scrisorile acestea îmi sunt adresate mie, dar ne aparţin amândurora. Nu e numai povestea mea. Este şi a ta. Simt cum mâna ei se înmoaie. Nu mai trebuie să existe secrete între noi şi vreau să facem lucrul ăsta împreună, să descoperim adevărul împreună.

Intrăm în casă, cu Soizic pe urmele noastre.

— O să pregătesc prânzul, zice ea, odată ajunsă în bucătărie, în vreme ce eu şi Joséphine mergem în camera de zi.

Îi dau drumul la mână şi deschid plicul cel mare, cafeniu, răsturnând tot conţinutul pe măsuţa de cafea. Plicurile albastre, subţiri se împrăştie. Cred că sunt peste o sută.

Fac un pas în spate, prinzându-mi fața între mâini, iar din pântec mi se ridică un vaiet. Duc un deget la buze, le țin strânse, înghițindu-mi urletul. Îmi scapă un hohot de plâns.

Din fericire, Joséphine rămâne la locul ei. Numai un deget dacă ar pune pe mine, mi-aş pierde orice stăpânire de sine. Cad în genunchi în fața mesei, dar nu îndrăznesc să ating hârtiile fragile, temându-mă că vor dispărea, că nu sunt reale, că totul e numai un vis. Privesc țintă la masă şi simt cum timpul îşi schimbă mersul. Lumea se clatină, iar eu alunec în jos. Mă agăț de prezența lui Joséphine aici, lângă mine, şi încerc să nu-i dau drumul. Întind spre ea o mână tremurândă, implorând-o în gând să o apuce.

Ea întinde mâna. Şi mă aduce înapoi. Strângându-i degetele, silesc cuvintele să-mi iasă din gâtul încleştat.

— Câte?

— O sută una. Le pun în ordine.

Le aranjează cu îndemânare pe masă, lăsându-le pe unele pe podea, pentru a le lua mai târziu şi a le pune la locul corect. Nu aud decât propria-mi respirație bubuindu-mi în urechi, dar mişcările ei încete şi măsurate mă liniştesc şi reuşesc să-mi recapăt suflul.

— Aceasta este prima, zice Joséphine, ridicând-o pe una dintre ele. Este datată 14 mai 1945.

— La numai o lună de la naşterea ta, murmur eu.

Ea mă priveşte cu luare-aminte.

— Vom afla unde s-a dus, ce s-a întâmplat cu el după război.

Încuviințez din cap, luând-o din mâna ei şi întorcând-o pe toate fețele. Este bine sigilată şi trebuie să rup un colț, ca să pot vârî un deget înăuntru şi să o deschid. Ochii îmi zboară peste ea, dorind cu ardoare să afle adevărul. Unde s-a dus?

Lise, iubirea mea,

Nu trec de primul rând. Închid ochii şi îi aud vocea care îmi şopteşte în urechi: *Lise*. Simt că mă prăbuşesc pe dinăuntru, de parcă trupul meu şi-ar fi pierdut miezul.

— Ce spune, Maman? rupe vocea lui Joséphine tăcerea.

Ridic ochii spre ea, apoi mă uit iar la scrisoare, vrând şi, în acelaşi timp, nevrând să citesc ce scrie acolo, ştiind că acele cuvinte îmi vor frânge din nou inima. Încep să citesc, mai întâi în minte, apoi cu glas tare.

Războiul s-a terminat! Este pace de-acum, şi îmi voi găsi drumul înapoi spre tine. Sunt în Anglia. Prizonier, dar nu sunt în primejdie şi nici rănit. Ma chérie*, spune-mi că eşti bine. Te rog, spune-mi că nu ţi-au făcut nici un rău.*

Instinctiv, mâna îmi zboară la cap şi mă simt recunoscătoare că nu a ştiut ce mi-au făcut. Continui să citesc.

Din septembrie sunt prizonier de război, dar ar trebui să fiu eliberat în scurtă vreme şi apoi mă voi îmbarca la bordul primului vas care va pleca spre Franţa. Mă voi înapoia la tine.

Oare chiar s-a întors după mine? Din colţul ochiului îmi scapă o lacrimă şi alunecă pe obraz, înspre gură. O şterg cu degetul. Ar fi trebuit să-l aştept la Paris. Lacrimi mari, încărcate de regrete şi de durerea pierderii, îmi curg în tăcere pe obraji şi se opresc pe hârtia subţire, mânjind cerneala neagră. Printre ele, continui să citesc.

Eşti în spatele fiecărui gând pe care îl nutresc. În spatele fiecărui lucru pe care îl fac. Visez că te voi regăsi şi vom putea să ne iubim liberi. Asta îmi dă dorinţa de a trăi.

— Dar unde e acum?

Joséphine vrea fapte. Vrea să ştie dacă are un tată. Îmi întinde un alt plic.

— Citeşte-o pe aceasta, Maman. Este ultima scrisoare.

O iau din mâna ei şi o deschid.

PARTEA A PATRA

1944

CAPITOLUL 55

Paris, 17 august 1944

SÉBASTIAN

Bărbaţii îl ţineau strâns pe Sebastian, în timp ce-l târau afară din apartamentul lui Élise. De dragul ei, nu a scos nici un sunet când l-au lovit cu picioarele în rinichi şi l-au pocnit în faţă cu pumnii. A încasat totul în tăcere, în timp ce ei îl târau spre o stradă laterală pustie. Aveau de gând să-l împuşte într-un loc unde să nu fie martori. A închis ochii când l-au aruncat pe caldarâm şi s-a rugat: *Te rog, Doamne, apăr-o pe Élise!* A primit numaidecât o lovitură în cap. A simţit cum dispare.

S-a trezit întins pe o podea din beton. Nu ştia cât timp zăcuse acolo, dar i se părea că trecuse multă vreme. Coastele îi zvâcneau dureros, iar pleoapele erau atât de umflate, că nu mai putea deschide ochii. Nici n-a încercat s-o facă. Avea mâinile legate la spate, şi picioarele, unul de altul.

Întins pe o parte, şi-a îndoit picioarele şi şi-a adus genunchii la piept. Frigul i s-a răspândit prin oasele care îl dureau şi a început să tremure incontrolabil. Gustul metalic

de sânge pe care îl simțea în gură îi dădea senzația de vomă. S-a auzit o uşă deschizându-se. Ori poate închizându-se? A auzit paşi în jurul capului său şi s-a pregătit pentru o altă lovitură, dar în schimb cineva i-a dus ceva rece la gură. A simțit cum îi picură apă în gură şi a încercat să o înghită, dar avea gâtul umflat. S-a înecat şi a împroşcat apa. Nişte brațe l-au ridicat. A reuşit să înghită, şi câteva picături din apa răcoritoare i-au alunecat pe gât. A încercat apoi să deschidă un ochi, să vadă cine era lângă el, dar nu a văzut decât un smoc de păr castaniu; tot restul era o pată neclară. Mâinile i-au lăsat capul să cadă iar pe podeaua tare, iar el a simțit cum alunecă din nou în uitare.

Când s-a trezit, era singur. Umerii îi erau înțepeniți; şi-a răsucit încheieturile, încercând să le elibereze din funie, dar cu cât se sucea mai mult, cu atât mai tare se strângea funia.

Deodată, uşa s-a deschis şi l-a lovit în față. A auzit râsul unui bărbat. Apoi s-a revărsat înăuntru o lumină care îi ardea ochii. Nişte brațe puternice l-au săltat în picioare. Coastele îi zvâcneau dureros, iar capul şi-l simțea parcă spart cu toporul.

— Arată ca naiba. Ar trebui să-l aranjăm un pic. Cineva l-a împins pe un scaun, dar nu reuşea să stea în capul oaselor. N-ar fi trebuit să-l bată în halul ăsta.

— Putea fi şi mai rău. Cel puțin, e în viață.

— Da, vom putea să-l folosim până la urmă. Pascal vrea să facă un schimb de prizonieri.

Sébastian simțea că i se învârte capul, iar vocile bărbaților pluteau în jurul lui, ca desprinse din altă lume. A simțit că se răstoarnă într-o parte. Nişte mâini l-au prins, şi cineva l-a legat cu o sfoară de jur împrejur, ca să stea drept pe scaun. Coastele îi zvâcneau şi s-a pregătit să fie cârpit peste

față. Dar palma nu a venit. În schimb, a simțit o cârpă umedă pe obraz, iar vocea de adineauri a vorbit din nou.

— Te-a trădat, gândindu-se că o s-o iertăm pe curva de fiisa, a zis el, scoțând un hohot fioros, murdar. De ce dracului am respecta o înțelegere cu o nenorocită de colaboraționistă?

Mama lui Élise îl dăduse pe mâinile lor! Îl treceau valuri-valuri de furie şi profundă tristețe; să ajungă să facă aşa ceva pentru a-şi proteja fiica! I-ar fi spus că aceste înțelegeri nu sunt niciodată respectate. Ce se va întâmpla cu Élise acum? A închis ochii, încercând să-şi alunge din minte imaginea lucrurilor pe care i le-ar putea face. Nu-i mai păsa de el. Numai de Élise. *Vă rog, nu-i faceți rău*, i-a implorat el în minte. *Întâmplă-se orice, dar asta nu.*

L-au dezlegat şi l-au lăsat singur în celulă, cu un castron cu apă, o jumătate de baghetă uscată şi o găleată în care să urineze. După două zile, l-au condus pe străzi, cu un pistol la ceafă. Îl dureau coastele, şi durerea o simțea ca un cuțit care i se răsucea într-o parte a trunchiului. Gemea la fiecare pas şi încerca să se uite numai la pământul de sub picioarele lui, şi nu la oamenii de pe stradă. Francezii erau ocupați să scoată dale din pavaj, să ridice baricade, dar se opreau când îl vedeau trecând pe lângă ei.

— *Sale Boche! Putain de Nazi!* îi strigau ei.

L-au condus printr-o uşă laterală de la Hôtel de Ville, unde l-au aruncat într-o cameră cu o grămadă de alți soldați germani. L-au lăsat acolo fără mâncare şi fără apă, în vreme ce, pe străzile Parisului, răsunau împuşcături şi continuau luptele. Mirosul de sudoare stătută, de urină şi de respirație grea i-a ajuns la nări, readucându-i senzația de vomă. Şi-a îngropat nasul în pliurile cotului, încercând să-şi suprime greața şi lăsând să i se formeze în fața ochilor imaginea lui Élise. A văzut-o în pantaloni bărbăteşti, cu o curea groasă,

de culoare maro, cămaşa neglijent băgată în pantaloni, scărpinându-se în cap cu degetul mic şi cu un zâmbet jucăuş pe buze, de parcă imaginându-şi-o, ar fi putut să o prefacă în realitate. Şi-a alungat alte gânduri, rugându-se să nu-i facă rău, acum, că puseseră mâna pe el.

Probabil că a adormit. Nu ştia cât timp, câte zile trecuseră. Următorul lucru de care a fost conştient a fost intrarea precipitată a cinci bărbaţi din FFI, cu sticle şi arme în mâini. Unul dintre ei a ridicat sticla şi a băut direct din ea.

— *Vive la France!*

Un altul a ridicat-o şi el pe a sa, toastând:

— *Vive la France!*

Au rânjit batjocoritor înspre prizonieri.

— *Putain de Nazis!*

Şi-au pus braţele unul în jurul altuia şi au prins să cânte Marseilleza.

— *Formez vos bataillons, marchons, marchons!*

Prizonierii germani au rămas nemişcaţi şi tăcuţi, nevrând să îşi atragă furia francezilor beţi. Sébastian a lăsat cuvintele lor să treacă peste el ca un val, iar pleoapele tumefiate începeau să i se închidă iar. Când era cât pe ce să se lase dus de somn, o explozie a cutremurat clădirea. Bărbaţii băuţi s-au oprit din cântat şi s-au aruncat la podea. Sébastian, aflat deja pe jos, s-a ridicat cu greu şi s-a uitat pe fereastră cu ochi mijiţi. Flăcări roşii se ridicau spre cerul negru al nopţii, brăzdându-l de parcă văzduhul însuşi ar fi sângerat.

— Lepădăturile nenorocite! s-a auzit o voce de francez. Ne bombardează! Bombardează Parisul!

O cizmă a izbit cu putere în stomacul lui Sébastian, care s-a lăsat într-o parte, aşteptând un potop de lovituri. În schimb, i-a auzit pe bărbaţi plecând, uşa trântită în urma lor şi cheia învârtită în broască.

Timp de o clipă, nu s-a mişcat nimeni dintre cei rămaşi în cameră, apoi un ofițer SS s-a ridicat în picioare.

— Nu e totul pierdut! a zis el, ridicând capul, iar vocea i-a răsunat clar şi răspicat. Încă avem soldați în tot Parisul.

Sébastian a simțit că îi piere curajul. Se temuse de faptul că naziştii vor planta explozibili, ştiind prea bine că erau capabili de o asemenea mârşăvie.

— E prea târziu, a mormăit unul dintre bărbații aşezați pe podea. N-are nici un rost. Ar trebui să ne predăm.

Ofițerul SS s-a apropiat de el, s-a oprit cu picioarele răşchirate deasupra lui.

— Trădătorule! Te trimit în fața curții marțiale dacă mai rosteşti asemenea vorbe.

Omul a râs zgomotos, cinic.

— În fața curții marțiale? Nu pricepi? Eşti un nenorocit de prizonier! Toți suntem prizonieri. S-a sfârşit! Am pierdut!

Ofițerul SS şi-a tras piciorul înapoi, gata să izbească în stomacul celuilalt. Dar acesta a fost mai rapid şi l-a apucat de gheată. Ofițerul a lovit podeaua cu o bufnitură oribilă. Omul a sărit pe ofițer, i-a prins capul între mâini şi i-a urlat în față:

— Am pierdut! Am pierdut nenorocitul ăsta de război!

Ceilalți bărbați au rămas cu privirile holbate – prea obosiți, prea flămânzi ca să reacționeze în vreun fel. Sébastian a întors capul.

Uşa s-a deschis brusc. Cei doi membri FFI au intrat în încăpere. Omul a sărit de pe ofițerul căzut la podea.

— Încă zece prizonieri! a zis unul dintre ei, fluturând prin aer o puşcă. De data asta numai soldați SS.

Celălalt francez s-a plimbat printre ei, verificându-le ecusoanele de pe guler în căutarea insignei SS: două linii negre în zigzag, ca nişte fulgere.

— Unde ne duceți? a îndrăznit să întrebe unul dintre ofițeri.

— Schimb de prizonieri, a râs bărbatul din FFI, cu un hohot murdar, răutăcios. Dacă aveți noroc.

În următoarele câteva zile, prizonierii rămaşi nu au mai primit nici un fel de veşti. Sébastian s-a ținut departe de ceilalți, cruțându-şi trupul suferind, încercând să depăşească durerea şi foamea care îl copleşeau în valuri cumplite. Li se dădeau pâine şi apă, dar Sébastian nu avea energia sau puterea să se lupte pentru porția sa. Unul dintre prizonieri a remarcat şi i-a adus nişte apă.

— Bea, a zis el, altfel o să mori.

Sébastian trebuia să se întoarcă la Élise. Nu putea muri, aşa că a băut.

— Mulțumesc, a murmurat.

În seara următoare, Sébastian a auzit chiar şi prin zidurile groase din piatră, de la Hôtel de la Ville, cum s-au dezlănțuit mulțimile de afară. Apoi s-au potolit, când a răsunat o voce. Nu auzea cuvintele, dar şi-a dat seama că vorbea de Gaulle. Sébastian s-a uitat în jur, la colegii săi prizonieri, la fețele lor murdare şi obosite, când au închis ochii. Şi-a imaginat-o pe Élise afară, sărbătorind, rugându-se să fie adevărat.

Mulțimea a ovaționat din nou. Discursul ajunsese, probabil, la final. Pleoapele lui Sébastian s-au închis grele peste ochi şi a adormit într-un sfârşit.

Două zile mai târziu, cinci bărbați înarmați cu puşti au intrat în cameră.

— *C'est l'heure!* Sunteți relocați, a zis cel mai scund dintre ei, țintuindu-i cu o privire rece. Ăsta-i cuvântul pe care îl foloseați, aşa-i? S-a apropiat de unul din prizonieri, rânjindu-i în față. Nu aşa spuneați, când trimiteați mii de oameni în lagărele voastre? a zis francezul, împungând

bărbia prizonierului cu arma lui. Pentru binele vostru, ar fi cazul să ni se întoarcă oamenii întregi!

— *Allez*, să mergem.

Un alt francez l-a împuns pe Sébastian în spate cu patul puştii, îmbrâncindu-l spre uşă. Ceilalţi francezi au îndemnat grupul de la spate, iar prizonierii şi-au târât picioarele spre ieşire, au coborât scările şi au ieşit la lumina zilei. Cu mâinile pe cap, au fost mânaţi pe străzi, incapabili să se apere, în timp ce oamenii îi scuipau şi îi înjurau. Un bărbat din mulţimea batjocoritoare s-a apropiat şi mai că şi-a lipit faţa de a lui Sébastian, venind atât de aproape, încât îi putea mirosi răsuflarea înveninată de ură.

— *Sale Boche!* i-a şuierat francezul, apoi l-a scuipat în faţă, şi flegma a aterizat pe nasul lui Sébastian, care nu a încercat să o şteargă.

Apoi a venit spre el o femeie, care l-a plesnit cu putere peste obraz. Avea gâtul uscat, era lihnit, iar soarele torid îi ardea pielea, dar el o căuta din priviri pe Élise. De-ar putea să o zărească! De-ar şti că nu a păţit nimic rău!

Au fost obligaţi să înainteze pe străzi până au ajuns la Vélodrome d'Hiver, enormul stadion interior pentru ciclism, unde mii de prizonieri evrei fuseseră ţinuţi în timpul raziilor masive din '42. Părea cât se poate de nimerit ca prizonierii de război germani să fie aduşi aici. O tăcere s-a lăsat peste grupul mare de oameni, conduşi în interiorul stadionului, unde s-au aşezat sau au căzut din picioare acolo unde se găseau, cu uniformele de-acum răvăşite şi murdare. Dispăruseră soldaţii mândri care mărşăluiau pe Champs-Élysées în urmă cu patru ani. Fuseseră reduşi la o masă tremurândă şi înfricoşată de prizonieri slăbiţi şi epuizaţi.

Pe Sébastian îl durea gâtul de sete şi înghiţea zadarnic în sec. Avea nevoie de apă. Reuşind să se ridice, şi-a ignorat ameţeala, punând un picior înaintea celuilalt, conştient că

mai mult se clătina decât mergea. A ridicat capul, căutând din priviri o găleată cu apă, sau mai bine un robinet. Dar ochii săi care cercetau uriaşul velodrom nu vedeau decât miile de bărbaţi disperaţi, înfrânţi.

Patru zile mai târziu, Sébastian şi restul prizonierilor de război germani erau mânaţi spre ieşirea din velodrom şi urcaţi în autobuzele care i-au scos din Paris. Sébastian a fost ultimul urcat la bord, împins de la spate, şi nu a mai găsit nici un loc liber. Înghesuit între ceilalţi prizonieri, simţea în nări mirosul de sudoare acră.

— Ce părere aveţi? a croncănit un ofiţer, fără să se adreseze cuiva anume. Rusia, Marea Britanie, Franţa, sau poate chiar America?

— Să sperăm că nu Rusia, i-a răspuns o voce obosită când a pornit autobuzul de pe loc, zgâlţâindu-i pe toţi în faţă.

— Şi nici Marea Britanie, a zis altcineva.

— Probabil vom muri pe insula aceea fetidă, a gemut un altul. Nu au nimic de mâncare. O să ne lase să murim de foame.

— Sau o să ne muncească până la moarte, a adăugat ofiţerul.

— La dracu'! a strigat cineva. Nu s-a terminat încă. E vorba numai de Paris! Controlăm încă restul Franţei!

Sébastian a închis ochii, distanţându-se de discuţia nebunească. Treptat, zgomotul s-a domolit, în timp ce autobuzul se hurducăia pe şosele, ducându-i spre cine ştie ce destinaţie. Unii au început să aţipească în picioare: obosiţi, înfometaţi şi însetaţi. Somnul era singura lor scăpare acum.

Într-un târziu, autobuzul a oprit în portul Le Havre, iar ei au fost mânaţi la bordul unuia dintre vasele *Liberty*. Sébastian se simţea mărunt, infim, pe când se uita cu ochi mari la enormul vapor. A traversat pasarela dus de picioare

grele, ştiind că fiecare pas pe care îl făcea îl îndepărta de Élise. S-a oprit şi s-a întors să mai privească Franța pentru o ultimă oară.

— Mă voi întoarce, Lise. Îți promit.

CAPITOLUL 56

Anglia, septembrie 1944

SÉBASTIAN

Sébastian îşi simțea genunchii înțepeniți, după ce stătuse la rând timp de trei ore. Şi-a scuturat picioarele, uitându-se la prizonierii germani de război care se înşiruiau la nesfârşit pe hipodromul dintr-un loc numit Kempton Park. Uniformele atârnau murdare şi zdrențuite pe trupurile prizonierilor epuizați; unii aveau genți de voiaj, alții cutii de carton legate cu sfoară. Sébastian nu-şi putea imagina cum reuşiseră să-şi păstreze obiectele în tot haosul ultimelor zile. Erau amestecați: ofițeri, militari din Wehrmacht, soldați SS. Mulți îşi țineau privirile în pământ sau se uitau unii la alții, sperând să găsească un chip cunoscut; ofițerii căutau alți ofițeri, soldații SS, alți soldați SS. Sébastian se holba orbeşte înainte, nedorind să inițieze un contact vizual cu nimeni. Mirosul oțetit, acru al hainelor murdare şi al trupurilor nespălate devenea tot mai greu de suportat, pe măsură ce dimineața se sfârşea. Pe hipodrom era o tăcere stranie, numai câteva cuvinte şoptite îi ajungeau la urechi, aerul era greu, iar în jurul lor plutea o burniță uşoară. Sébastian prevedea aşteptarea nesfârşită care se întindea înaintea lui. Câtă vreme avea să treacă până să primească veşti de la Élise? Cum va putea să o contacteze?

S-a uitat la marele cort improvizat spre care se târa coada de oameni, apoi a observat că mai avea de aşteptat la altă

coadă, în fața mesei lungi din lemn, unde angajații din armata britanică le notau datele personale.

— Numele?

Militarul nu a ridicat privirea când Sébastian s-a apropiat de masă.

— Kleinhaus, Sébastian.

— Data naşterii?

— 24 iunie 1920.

— Din Tineretul Hitlerist, aşadar. Era mai mult o afirmație decât o întrebare, iar Sébastian a încuviințat din cap. Vorbeşte.

— Da, domnule.

Sébastian a părăsit cortul acela şi s-a aşezat la coadă în fața altui cort, unde trebuiau să se dezbrace şi să facă duş. Nu îşi putea dezlipi ochii de la tatuajele SS de pe partea interioară a brațelor unora dintre bărbați. Unul dintre ei i-a surprins privirea. A făcut un pas înspre Sébastian şi a ridicat brațul ud.

— Da. SS! i-a şoptit amenințător în ureche. Nu s-a terminat încă.

Sébastian l-a privit țintă în ochi, refuzând să se lase intimidat.

— Dar nu mai durează mult, a răspuns el, menținând contactul vizual.

Ochii soldatului SS clocoteau de furie.

— Nu am pierdut decât o bătălie. Nu am pierdut războiul! a zis el, împungându-l pe Sébastian în piept cu un deget. Iar tu ai face bine să-ți demonstrezi loialitatea.

Sébastian a făcut un pas înapoi şi s-a întors cu spatele: Nu avea rost să te pui cu nebunii.

Încă goi puşcă, li s-a făcut un control medical, apoi au fost dați cu pudră pe bază de DDT şi violet de gențiană împotriva păduchilor. Le-au fost puse în brațe uniformele cafenii ale

prizonierilor de război, cu petice sub formă de diamante galbene cusute pe spatele jachetelor şi pe cracii pantalonilor. Sébastian nu a făcut decât să schimbe o uniformă cu alta, care îl făcea să se simtă iar ca o rotiță dintr-un sistem. Avea să fie vreodată liber?

A petrecut următoarele cinci zile gândindu-se la Élise, în timp ce era trimis de la o coadă la alta, iar oasele îl dureau din pricina epuizării şi grijilor. Ar fi vrut să aibă o fotografie, dar nu avea decât amintirile; Élise, țintuindu-l cu o privire sfidătoare, provocându-l să vorbească. Élise, cu ochii mari de teamă, pe când îl urma spre ieşirea din sediul Gestapoului. Élise, întinsă în patul lui, cu capul pe pieptul lui, trecându-şi degetele încet peste coastele lui. Élise, implorându-l să vină cu ea acasă. Se oprea mereu acolo, la acel moment fatal.

În a cincea zi, a fost urcat într-un tren spre Northwich, oriunde ar fi fost acest loc. S-a uitat pe geam la şirurile de case înguste, cu grădini minuscule, aşezate cu spatele la calea feroviară. Nu se zărea aproape nici un copac. Totul părea obosit şi cenuşiu. În timp ce trenul pufăia mai departe, traversând peisajele rurale, spațiul se deschidea şi se vedeau câmpuri întinse, separate de garduri vii dese, iar razele de soare străpungeau norii grei şi luminau fâşiile de verde. Unii dintre bărbați formaseră deja grupuri. Că le plăcea sau nu, urmau să aibă nevoie unul de altul, dar Sébastian nu era pregătit pentru asta. Nu voia decât să fie lăsat în pace.

În cele din urmă, când trenul a oprit într-o gară, prizonierii au fost coborâți şi conduşi spre un camion care aştepta. Un grup de flăcăi din zonă i-au fluierat şi au strigat spre ei.

— Vărzari nemernici! Acum ați primit ce meritați!

Lui Sébastian i-a aterizat un scuipat pe obraz şi, când se ştergea, a văzut un băieţel în braţele mamei sale, fluturând un steag britanic.

Camionul i-a dus la un conac aşezat pe un domeniu vast, unde fuseseră ridicate barăci din beton, cu acoperişuri din tablă. Un ofiţer britanic, îmbrăcat elegant, s-a adresat prizonierilor, iar un interpret care stătea lângă el a tradus în germană.

— Bun venit la Marbury Hall, a rostit interpretul, clar şi răspicat.

Prizonierii stăteau în picioare în tăcere, iar Sébastian se aştepta ca ofiţerul să-şi urle ordinele către ei, dar, în schimb, acesta a adoptat un ton diferit, vorbind mai mult ca un director de şcoală decât ca un comandant. Până acum, nu aţi cunoscut decât dictatura. Şi îmi pare rău pentru voi. Dar aici, în Marea Britanie, veţi învăţa ce este democraţia.

Câţiva prizonieri s-au uitat de la unii la alţii, ridicând cinic din sprânceană. Sébastian se uita înainte cu o privire goală, ştiind că, odată încheiat acest mic discurs şi lăsaţi singuri, naziştii erau cei de care va trebui să se ferească.

Într-adevăr, după ce au fost repartizaţi în diferite lagăre, temerile lui Sébastian s-au adeverit; lagărul din care făcea parte era cel de vest. Cel pentru pro-nazişti, pentru că făcuse parte din Tineretul Hitlerist.

De cum au fost lăsaţi să se preumble prin lagăr, unii dintre bărbaţi s-au îndreptat spre gardul din sârmă ghimpată, întâmpinându-şi camarazii cu salutul nazist. Sébastian a închis ochii, îngrozit de ceea ce s-ar fi putut întâmpla dacă ar fi fost salutat de un ofiţer SS. Regreta că nu îi spusese comandantului că îl puseseră într-o tabără greşită. Era o nebunie să-i pui pe toţi naziştii laolaltă. Futu-i! Cum va reuşi să supravieţuiască?

În seara aceea, au fost repartizați în barăci de câte cincizeci de oameni, cu paturi de campanie aşezate pe două rânduri, iar la capătul îndepărtat, cinci mese cu băncuțe. Când s-au aşezat la cină, doi dintre ei au fost trimişi la bucătărie, ca să aducă de mâncare şi un ibric mare de ceai. Conştient că era înconjurat de nazişti, Sébastian şi-a fixat privirea în tăblia mesei, încercând să se facă invizibil. În noaptea aceea, abia dacă a pus geană pe geană, la urechi ajungându-i discuții de taină, căci se formau deja grupulețe secrete.

În ziua următoare, toată lumea a fost pusă la muncă, să construiască încă două barăci. Era o uşurare să fie ocupat, iar în timp ce amesteca ciment împreună cu un alt prizonier, a inspirat adânc şi s-a uitat în jur.

— Plouă din nou, a comentat colegul lui, uitându-se spre cerul gri.

Sébastian l-a studiat atent. Nu părea un om rău; poate că nu strica să vorbească cu el.

— Aşa se pare. De câtă vreme eşti aici?

— De două săptămâni. M-au săltat de la Ostend. Încercam să fug, a zis, sprijinindu-se de betonieră. Într-un fel, m-am simțit uşurat. Eram mort de foame. Dar nu mă aşteptam la aşa ceva. Te bagă-n sperieți, futu-i! a zis el, aruncând o privire în jur. Tu ar trebui să fii mai atent, a continuat bărbatul. Eşti distant. Nu le place asta. Ai grijă, să nu ajungi în fața vreunuia din tribunalele lor improvizate. Îi spânzură pe cei ca tine.

— Dar paznicii?

— Declară orice crimă ca sinucidere. Nu le pasă. Un nazist mai puțin. Suntem în căcat, a zis el, clătinând din cap.

Un alt prizonier s-a apropiat de ei cu paşi mari.

— *Heil Hitler!* a zis, ridicând brațul în semn de salut.

Noul prieten al lui Sébastian a ridicat şi el brațul, ca răspuns.

Dar Sébastian a rămas nemişcat, holbând ochii la nazist. Nu mai putea să o facă. Fizic, nu mai putea. Nici măcar pentru a rămâne în viaţă, de dragul lui Élise. Timp de un minut, s-au uitat ţintă unul în ochii celuilalt, iar inima lui Sébastian bătea tot mai tare şi mai repede.

Cu viteza unui fulger, nazistul s-a repezit la braţul celuilalt prizonier, l-a îndoit şi i l-a răsucit la spate, imobilizându-l.

— Priveşte şi ia aminte! a strigat el, acoperind ţipetele bărbatului. Următorul după care vom veni eşti tu.

Ţipetele bărbatului creşteau, smulgându-i inima din piept lui Sébastian. Era o metodă clasică de intimidare a naziştilor; atacau pe altcineva şi te sileau să priveşti. Prin venele lui Sébastian curgeau furia şi ura, iar adrenalina ameninţa să-i sfărâme inima. A pus mâna pe lopata din betonieră. Dintr-o singură mişcare, a ridicat-o peste cap, apoi a lăsat-o în jos cu toată puterea, luându-l pe nazist prin surprindere şi lovindu-l peste faţă. Rănitul şi-a prins capul între mâini şi a căzut la pământ, cu sângele ţâşnindu-i din rana care îi spinteca obrazul.

— Futu-i! Futu-i! De ce mama naibii ai făcut asta? a strigat celălalt prizonier.

Sébastian a ridicat din nou lopata, privind în jur, pregătit să se apere. Se aştepta ca ceilalţi să îl atace acum. Avea dreptate. Un grup de vreo zece prizonieri s-au repezit spre el, cu feţele roşii de furie. A făcut un pas în spate, ţinând lopata în dreptul feţei. Dar prima lovitură a încasat-o în stomac, a doua în rinichi. A închis ochii şi s-a prăbuşit la pământ.

Au apărut paznicii, strigând şi lovind în jur cu bastoanele, şi i-au pus pe prizonieri la pământ, înfigându-şi genunchii în spinările lor şi prinzându-le încheieturile în cătuşe. Sébastian se aştepta să fie aruncat la izolator, dar în schimb a fost târât într-un birou.

— Ai lovit un coleg prizonier, i s-a adresat, în germană, ofițerul aşezat de cealaltă parte a biroului.

Sébastian era încovoiat de durere din pricina loviturii la rinichi şi abia putea să vorbească.

— E nazist... domnule.

— Ştiu! De asta se află aici. De asta te afli şi tu aici!

— Eu nu sunt, a zis Sébastian, încercând să stea cât mai drept.

— Ce nu eşti?

— Nu sunt nazist, domnule.

Ofițerul s-a lovit cu stiloul în frunte.

— Dar ai fost, nu-i aşa?

— Era obligatoriu să faci parte din Tineretul Hitlerist, domnule.

— Şi acum vrei să cred că nu mai eşti unul dintre ei, asta e?

Sébastian a inspirat dureros.

— Nu am vrut niciodată să fiu.

Ofițerul a ridicat din umeri.

— O să mă omoare, domnule, dacă mă ții aici.

Ofițerul l-a cercetat din priviri.

— Şi ce te face să crezi că-mi pasă?

— Comandantul a zis că vrea să ne învețe ce e democrația, a zis Sébastian, regăsindu-şi suflul. A spus că noi n-am cunoscut decât dictatura crudă. Eu vreau să învăț, domnule.

Era adevărat. Voia să învețe. Şi voia să rămână în viață pentru a se întoarce la Élise.

Ofițerul a oftat adânc.

— V-am pus laolaltă, pe voi, naziştii, ca să rezolvați problema bătându-vă între voi. S-a oprit şi a pus palmele pe birou, aplecându-se în față şi privind cu răceală în ochii lui

Sébastian. Dar am putea lua în considerare transferul într-un alt lagăr.

— Da, vă rog, domnule.

— Nu putem trimite naziști înapoi în Germania, ca să se reaprindă totul. Avem un plan de reeducare.

— Vă mulțumesc, domnule. Vă mulțumesc.

— Vrei să fii reeducat, așa-i?

— Da, domnule.

— Bine, atunci. Ashton-in-Makerfield.

— Domnule?

— Da?

— Îl veți transfera și pe celălalt prizonier?

Ofițerul s-a încruntat.

— Hans?

— Nu știu cum îl cheamă. Celălalt bărbat. Îl vor omorî dacă nu îl mutați.

Ofițerul a scos un alt oftat adânc.

— Nenorociți mai sunt naziștii. Nu știu când să se oprească.

CAPITOLUL 57

Ashton-in-Makerfield, aprilie 1945

SÉBASTIAN

Ashton-in-Makerfield le-a oferit lui Sebastian și lui Hans mult necesarul răgaz ca să se întremeze și să reflecteze, așa cum s-a întâmplat cu mulți dintre bărbații de acolo. Au luat lecții de limbă și au fost încurajați să citească în engleză. Sébastian s-a bucurat că își folosea mintea la ceva și i-a plăcut că învăța, dar lui Hans i se părea greu. Au fost trimiși amândoi la ferma familiei Jones, unde munceau toată ziua,

şase zile pe săptămână. Munca grea, fizică era un tonic bun, iar lucrurile au intrat într-o rutină, care includea şi un meci de fotbal duminica.

Erau aici de aproape opt luni şi tocmai se aşezau la masă, într-o duminică dimineaţă, când a intrat în casă un ofiţer.

— Toată lumea în camera de proiecţii. Acum!

Prizonierii au ridicat privirile, neobişnuiţi să se ţipe la ei.

— Am spus acum! a zis ofiţerul, îndreptându-se vijelios spre mese. Ridicaţi-vă cururile de pe scaune!

Prizonierii au sărit în picioare şi l-au urmat afară în şir indian, spre sala lungă şi îngustă unde vedeau filme şi documentare. Era deja plină de oameni din celelalte barăci, aşa că au rămas în picioare, tăcuţi, păziţi, la capătul fiecărui şir, de gardieni care îi priveau cu feţe reci, severe. Atmosfera era tensionată, iar Sébastian a bănuit că unul sau mai mulţi dintre ei făcuseră ceva greşit. Poate că avusese loc o încercare de evadare?

Bobina de film a pornit cu zbârnâitul ei cunoscut, dar de data aceasta nu era un film. Era o fotografie alb-negru. Prima impresie a lui Sébastian a fost aceea a unor cranii cu ochi întunecaţi, scobiţi. Apoi le-a văzut hainele dungate şi murdare şi pantalonii care le atârnau pe trupurile scheletice.

— Aceştia sunt prizonierii evrei pe care i-aţi trimis în lagăre, a zis un gardian-şef, lovind cu bastonul în ecranul de proiecţie.

S-a auzit cum au icnit cu toţii la unison. Era posibil ca un om ajuns atât de slab să mai fie încă în viaţă? Sébastian s-a frecat la ochi, încercând parcă să-şi şteargă imaginea din minte. O bătaie bruscă cu bastonul a gardianului aflat la capătul şirului l-a făcut să se uite în spate.

— Ochii înainte! a strigat un alt gardian.

Prin tot trupul i s-a răspândit o senzație de groază. Urmau şi altele. Peste întreaga sală se lăsase o tăcere mormântală, şi sunetul propriei lor respirații se auzea prea tare. Toți ştiau ce credea Hitler despre evrei – paraziți, şobolani, o năpastă abătută asupra rasei ariene. Cu toții fuseseră prezenți la lecțiile de biologie pe tema superiorității lor rasiale şi a felului în care era contaminată de evrei. „Cu sânge de evreu pe lama cuțitului", spunea unul din cântecele pe care le cântau Tinerii Hitlerişti. Prin urmare, de ce să fie acum consternați de tratamentul aplicat evreilor? Dar erau, totuşi.

Sébastian a simțit că Hans îl privea, dar nu şi-a dezlipit ochii de la ecran, ținându-şi răsuflarea. Următoarea fotografie a apărut pe ecran, cu un clic, şi a văzut o groapă mare, plină cu trupuri scheletice. Mii de cadavre. Sébastian a auzit în jurul lui alte icnete de stupoare. A furişat o privire spre chipurile celorlalți bărbați. Unii îşi țineau buzele strânse, alții îşi ştergeau ochii, iar câțiva, credea el, plângeau.

— Ce mama dracului? a murmurat Hans, înghițind zgomotos în sec.

Gardianul a lovit din nou în ecran.

— Asta au găsit Aliații când au eliberat lagărele. Sute de mii de cadavre ca acestea, în gropi comune.

În a treia imagine se vedea ceva ce semăna cu o sală mare de duşuri.

— Ce naiba e aia? a şoptit Hans.

Sébastian simțea cum îl cuprinde o presimțire rea.

Fotografia următoare era făcută la alte duşuri comune, de data aceasta sala fiind plină cu cadavre de oameni dezbrăcați, îngrămădite unul peste altul.

— Acesta este Auschwitz! a strigat paznicul. Un lagăr al morții! La sosirea în acest lagăr, mulți prizonieri erau trimişi

direct la camerele de gazare. Ce vedeți aici este o cameră de gazare. Gazul otrăvitor era eliberat prin aceste orificii, a arătat el spre ceea ce păreau a fi capetele de duş. Camera era sigilată şi pompau înăuntru gazul, până mureau toți prizonierii. S-a oprit, uitându-se fix la bărbații aliniați în fața lui, apoi a lovit în perete cu bastonul. Noi numim asta crimă. Naziştii numesc asta *Soluția finală*.

Sébastian şi-a îngropat fața în mâini şi şi-a frecat ochii cu pumnii până au început să-l doară. Prefera durerea fizică în locul suferinței care îl străpungea acum. Care era diferența dintre un nazist şi el? Îşi amintea de „zilele de acțiune", când Gestapoul şi SS-ul descindeau pe străzi. „*Rein!* Intrați în clădire! Închideți obloanele!" Oamenii dădeau fuga înăuntru îngroziți şi închideau uşile în urma lor, în timp ce evreii erau târâți afară din case şi aruncați în camioanele care aşteptau. Într-o zi, Sébastian se uita pe furiş prin perdele şi i-a văzut cum îl trăgeau de barbă afară pe bătrânul domn Baumeister; omul care îi dădea bani ca să-i cumpere pâine, omul care îi spusese că va fi un bun atlet într-o zi. Nu l-a mai văzut niciodată pe domnul Baumeister, iar când a întrebat ce se întâmplase cu el, tatăl lui i-a zis să-şi țină gura. Când copiii de evrei dispăruseră din clasa lui, unde îşi închipuia că fuseseră trimişi? Era un lucru la care mulți dintre ei aleseseră să nu se gândească. La urma urmelor, erau neputincioşi în fața maşinăriei naziste.

Fotografiile au schimbat traiul în tabăra de prizonieri. Gardienii nu mai erau la fel de prietenoşi, refuzând să-i mai privească pe prizonieri şi să mai vorbească cu ei, preferând să stea adânciți în tăcere. Iar o săptămână mai târziu, când au fost duşi la ferma unde lucrau, localnicii i-au ocărât în fel şi chip. Soția fermierului, doamna Jones, nu le-a mai pregătit ceaiul după-amiaza. Un sentiment colectiv de vinovăție s-a răspândit în rândul multor prizonieri, chiar şi

dintre cei tineri, care nu aveau decât optsprezece-nouăsprezece ani şi nu cunoscuseră nimic altceva în afară de dictatură şi război. Dorul lui Sébastian după Élise era mai intens ca niciodată. Gândul la ea singură, aflând despre ororile care se petrecuseră, apoi imaginându-şi că fusese ucis sau trimis în Rusia, îl îngrijora cumplit. Trebuia să scape de acolo cât mai curând, trebuia să o găsească.

CAPITOLUL 58

Ashton-in-Makerfield, septembrie 1945

SÉBASTIAN

Germania a capitulat, în cele din urmă, pe data de 8 mai. Iar acum era deja septembrie. Dar Sébastian rămânea prizonier. Crezuse că prizonierii de război urmau să fie eliberați odată încheiate ostilitățile. Trebuia să se întoarcă în Franța, la Élise. Îi scrisese în fiecare săptămână în ultimele patru luni, dar nu primise nici un răspuns. Încercase şi la Yannick Le Bolzec, dar nici de la el nu primise răspuns. Trebuia să afle ce se întâmplase.

— Vii la un meci de fotbal? l-a înghiontit Hans.

— Mai târziu. Mai întâi, biblioteca. Mă duc să arunc o privire pe ziare. Ar trebui să vii şi tu.

— Sigur, l-a surprins Hans. De ce nu? a zis, dând ceaiul pe gât. Doamne, ce amar e!

— Are nevoie de zahăr. Pune măcar un strop de lapte în el.

— N-o să mă obişnuiesc niciodată cu gustul ăsta, a spus Hans şi s-a ridicat. Haide, să mergem. Avem o jumătate de oră până se urnesc ceilalți.

Ceilalți bărbați erau încă aplecați deasupra castroanelor cu micul-dejun, clefăind încet terciul searbăd, de ovăz.

Sébastian şi-a luat castronul gol şi cana murdară şi le-a dus la bucătărie. Hans l-a urmat.

— Ne vedem mai târziu la meci, i-a spus Hans prietenului său, care era de serviciu la spălat vase.

— Mai întâi, facem curat după voi.

Sébastian şi Hans au străbătut curtea luminată de soare, spre mica bibliotecă din spatele cazărmii britanice. De fapt, în sală nu erau decât trei rafturi, pe care se aflau cărți uzate, donate de localnici, şi câteva perne decolorate aşezate pe podea. Dar presa o primeau. Sebastian a luat ziarul *Punch* – unul din preferatele lui, datorită imaginilor colorate, haioase, care ironizau orice subiect. În Germania, ai fi fost împuşcat pentru mult mai puțin. S-a aşezat pe una din pernele aplatizate, şi-a adus genunchii la piept şi a desfăcut ziarul.

— Ia uite, a zis Sébastian, aşteptându-l pe Hans să se aşeze. Incredibil.

— Ce?

Hans şi-a încrucişat picioarele, întinzând ziarul *Telegraph* pe podeaua din beton.

— Îl critică pe propriul lor prim-ministru.

— Da, au voie, a spus Hans, dând absent prima pagină. Ce se spune?

— Că ar trebui să ne elibereze pe noi, prizonierii de război. Aşa stipulează Convenția de la Geneva. Prizonierii de război, a citit Sébastian din ziar, trebuie repatriați la încetarea ostilităților.

Hans a rămas cu gura căscată.

— Nu s-au terminat în urmă cu câteva luni?

Sébastian a citit mai departe.

— Dar prim-ministrul, Attlee, zice că nu este o lege, ci doar, cum se spune? Un îndrumar – nişte linii directoare, atât.

Aşa să fie? s-a încruntat el. Convenția de la Geneva este un simplu îndrumar?

— Nu ştiu, a zis Hans, ridicând din umeri. Bănuiesc că da. Dacă aşa zice acolo.

— Attlee spune că țările care au avut de suferit din cauza naziştilor au dreptul la compensații – reparații de război. Iar munca prizonierilor de război este o formă de compensație.

Sébastian a închis ziarul.

— Ce? Prin urmare, acum suntem compensații? a râs Hans amar. Muncim prea serios. Aceasta e problema noastră. Ne pricepem prea bine să urmăm ordine, a zis el, aruncând o privire spre Sébastian. Dar ştii ce, pun pariu că mâncarea e mai bună aici decât ce am primi în Germania.

— Cât timp ne pot ține aici? a întrebat Sébastian, auzindu-şi disperarea din propria voce. Pentru numele lui Dumnezeu, nu ştia nici măcar dacă Élise mai era sau nu în viață. Nu trecea nici o zi fără să se gândească la ea, să nu-şi facă griji în privința ei. Hans, a zis apoi, ridicându-se. Du-te fără mine. Vreau să-l întreb ceva pe comandant.

— Sper că n-o să începi să-i citezi din Convenția de la Geneva.

— Ne vedem mai târziu, Hans.

Sébastian a părăsit biblioteca şi a traversat curtea, cu iarba proaspăt tunsă, spre cazarma britanică, unde a bătut la uşa comandantului.

— Da?

Sébastian a intrat în birou, dând scurt din cap.

— Bună dimineața, domnule.

Comandantul s-a lăsat pe spate în scaun, uitându-se la Sébastian peste ramele ochelarilor.

— Cu ce te pot ajuta?

— Domnule, am o întrebare. Dacă se poate.

— Da?

— Când vom fi eliberați, domnule? i-a țâșnit întrebarea de pe buze, înainte să apuce să-şi piardă curajul.

Tăcerea a umplut încăperea, în timp ce comandantul îl țintuia pe Sébastian cu o privire glacială. Într-un final, a vorbit.

— Nu am primit instrucțiuni în legătură cu eliberarea voastră.

— Dar, domnule, ostilitățile au încetat de câteva luni..., a zis Sébastian, luându-şi inima-n dinți.

— Sunt conştient de lucrul acesta, l-a întrerupt el. Dar după cum am spus, nu am primit informații referitoare la eliberare. Asta-i tot?

— Aveți idee când veți primi vreo informație în acest sens, domnule?

— Nu, nu am.

Comandantul s-a ridicat şi a ocolit biroul, deschizând uşa, semn clar că era timpul ca Sébastian să plece.

— Vă mulțumesc, domnule, a zis Sébastian şi i-a aruncat o ultimă privire comandantului, înainte de a se îndepărta.

Nu mai avea chef de fotbal. Frustrarea şi neputința i se furişaseră în tot corpul. Acum era la mila guvernului britanic şi, oricât de corecți şi de prietenoşi ar fi părut ei, era totuşi prizonierul lor. Frustrarea i s-a preschimbat în furie şi a început să gândească precum un prizonier. A început să se gândească la evadare.

Când munceau la ferma familiei Jones, nu erau supravegheați tot timpul. Numai Hans şi Sébastian fuseseră repartizați la muncă acolo, căci era o fermă mică, iar domnul Jones muncea alături de ei. Numai că uneori trebuia să se ducă la oraş pentru una-alta. Dar rămânea doamna Jones, care începuse să vină din nou după-amiaza, să le aducă o cană de ceai. Şi mai erau cele trei fiice. Păreau să petreacă mult timp afară, întinzând rufele la uscat sau

plimbându-se pe câmpuri, uneori hârjonindu-se sau dând-o pe cea mică într-un leagăn atârnat de ditamai stejarul. Se uitau de multe ori înspre Sébastian şi Hans, cu timiditate la început, dar una dintre cele mai mari începuse să ridice mâna în semn de salut, stârnind râsul surorilor sale. Nu, nu avea rost să încerce să scape din locul acela în plină zi; prea mulți ochi erau ațintiți asupra lui. Ar fi fost mai bine să-şi ia tălpăşița noaptea, la adăpostul întunericului.

CAPITOLUL 59

Ashton-in-Makerfield, decembrie 1945

SÉBASTIAN

De câteva săptămâni, Sébastian ținea ascunsă în pantof o furculiță. De câte ori avea ocazia, se plimba în jurul lagărului, căutând un loc ferit, unde să poată săpa sub gard. Identificase un loc în spatele uneia dintre barăci. De fiecare dată când trecea pe acolo, se prefăcea că îşi leagă şireturile şi mai săpa un pic cu furculița. Pământul nu era prea bătătorit şi de aceea se gândea că poate săpa până va elibera sârma. Dacă ar fi plecat pe întuneric, când nu îl vedea nimeni, ar fi avut la dispoziție toată noaptea să se îndepărteze cât mai mult. În timpul acesta, putea acoperi o distanță de treizeci de kilometri. Avea timp să ajungă în alt sat, să-şi schimbe hainele şi să se urce într-un autobuz sau un tren spre sud, la porturi. Pusese deoparte câțiva şilingi din puținii bani pe care îi primeau pentru munca lor şi bănuia că ar ajunge pentru ceva de mâncare şi poate chiar şi pentru un bilet de autobuz.

Se gândea că de Crăciun ar fi numai bine; nopțile erau lungi, gardienii aveau să fie în toane mai bune; mai puțin vigilenți după un pahar sau două, pregătindu-se să se

bucure de sărbători. Văzuse Crăciunul trecut cât de importante erau sărbătorile pentru englezi. Trebuia să încerce.

Aşadar, în ajunul Crăciunului, după cină şi după ce paznicii băuseră ceva între ei, Sébastian a aşteptat cel mai bun prilej. A tras cu ochiul spre uşă. Gardianul care stătea de obicei acolo era la o masă, şi nu la postul său, aplecat peste capetele unui grup de prizonieri; părea că îi învaţă versurile colindului „Silent Night". Sébastian a aruncat o privire în jur. Nu se uita nimeni la el. S-a îndreptat nonşalant spre uşă.

— Unde te duci? a sărit deodată gardianul care până atunci păruse cufundat în cântare.

Sébastian a băgat mâna în buzunar şi a scos câţiva şilingi.

— Am nevoie să trag un fum, a zis el. Ai vreo ţigară?

— Sigur, a răspuns gardianul, oferindu-i pachetul lui deschis. Doar e Crăciunul. Ia una.

— Mulţumesc.

Sébastian a scos o ţigară din pachet şi a ieşit afară. A aprins-o, întrebându-se dacă gardianul îl aştepta să se întoarcă. Bănuia că da, că doar asta era slujba lui. Aşa că s-a învârtit câteva minute, aruncând priviri în jur, ca să vadă dacă nu este cumva urmărit. Proiectoarele rămâneau aprinse toată noaptea, dar în spatele lor nu era nimeni. Nu se aşteptau să evadeze careva. Putea să folosească lucrul acesta în avantajul lui, dar însemna să plece numai cu hainele de pe el şi cu puţinii bani pe care îi avea în buzunar. A cântărit riscul şi a decis repede că trebuia s-o facă dacă voia s-o revadă pe Élise.

A intrat înapoi în baracă, surprins să constate că gardianul nu mai era acolo. Privind în jur, şi-a dat seama că nici nu i-ar trece prin minte că Sébastian nu se întorsese. Uitase cu totul de el. Iute ca fulgerul, a ieşit din nou. Nu a alergat.

Dacă îl oprea cineva, putea spune că avea nevoie de un pic de aer. Dar nu l-a oprit nimeni şi, în scurt timp, a ajuns la gardul din sârmă ghimpată. Folosindu-se de furculiță, a încercat să sape; o idee de-a dreptul ridicolă, căci pământul era înghețat bocnă. Dar sârma nu era îngropată adânc şi a reuşit să o scoată din pământ. Apoi s-a târât pe sub ea, întins pe burtă.

Ajuns afară, s-a ridicat şi s-a uitat în jur. Tremura, aşa că a luat-o la fugă. Trebuia să meargă toată noaptea, să se îndepărteze cât mai mult posibil şi să nu înghețe de frig. A alergat prin pădure, menținând un ritm constant, îndreptându-se spre sud. Dacă putea continua în această direcție, se va îndepărta destul de mult până în zori. În scurtă vreme a ajuns la o poiană şi un drum de tractor. A alergat de-a lungul făgaşelor noroioase, gândindu-se că poate va reuşi să străbată patruzeci de kilometri până în zori.

După vreo două ore, a văzut câteva luminițe împestrițate înaintea sa. Trebuia să fie un cătun. Spera să poată găsi câteva ouă în cotețele găinilor. A încetinit pasul, apropiindu-se de partea din spate a caselor. Apoi a auzit o uşă deschizându-se şi hohote de râs revărsându-se dinăuntru, în timp ce câțiva oameni ieşeau pe o uşă din spate. S-a ghemuit la pământ şi a văzut că uşa s-a închis, apoi s-a aşternut din nou întunericul. Avea bănuiala că oamenii locului nu îşi încuiau casele. A decis să rămână o vreme pe loc, ca să vadă ce se întâmplă.

Nu a trecut mult timp şi a văzut doi oameni care au ieşit dintr-o căsuță şi au traversat drumul. Din ascunzătoarea sa, în spatele unui copac, i-a urmărit cum intrau într-o altă casă. Au apărut şi alți oameni, care au intrat şi ei în aceeaşi casă. Să fi fost, oare, o petrecere? A mai aşteptat câteva minute. Aceasta era şansa lui. S-a strecurat pe furiş prin

iarbă, până a ajuns în dreptul casei rămase goale. Aruncând o privire grăbită în jur, a traversat în goană grădina şi s-a repezit la uşă. A pus mâna pe clanţă şi a împins uşa. S-a deschis. S-a strecurat înăuntru şi a închis uşurel uşa în urma lui. În casă era întuneric, dar şi-a croit drum pe pipăite de-a lungul peretelui. Era sigur că va găsi o cameră în spatele casei, unde să aprindă lumina fără să se vadă din stradă. În scurtă vreme a ajuns în faţa unei uşi pe jumătate deschise. S-a furişat dincolo de ea şi a închis-o cu grijă în urma lui, după care a căutat pe bâjbâite un întrerupător. Deodată, camera a fost invadată de o lumină puternică, iar el a clipit, aşteptând ca ochii să i se acomodeze cu ea. După aceea a văzut că era în bucătărie. A deschis un bufet, căutând ceva de mâncare.

Un zgomot venit din spatele său l-a făcut să îngheţe de spaimă.

— Ce dracului?

În faţa lui se afla un bărbat.

Lui Sébastian i-a stat inima în loc.

— Nu-ţi vreau răul, a zis el, ridicând braţele.

— Hei! a strigat bărbatul. Vino jos, Jeff!

Sébastian s-a întors pe călcâie şi a dat să fugă. Însă o lovitură l-a trântit grămadă la podea. Un bărbat masiv a sărit pe el, ţintuindu-l la podea.

— E un friţ!

I-a tras capul pe spate, apucându-l de un smoc de păr. Cu coada ochiului, Sébastian l-a văzut pe celălalt apropiindu-se.

Apoi a primit în gură un şut puternic.

— Asta-i de la taică-meu! a strigat, apoi l-au întors cu faţa în sus şi l-au lovit cu picioarele între coaste. Ucis de una din bombele voastre, friţi împuţiţi ce sunteţi!

Sébastian a încercat să se ghemuiască cât mai bine, ca să se apere. Dar loviturile nu pregetau. Durerea era atât de puternică, încât simțea că se învârte toată lumea cu el. Nu putea deschide ochii. A simțit cum își pierde conștiența.

— Gata, destul, a zis unul dintre ei. Să sunăm la poliție. N-au decât să-l ducă înapoi în nenorocita aia de tabără.

CAPITOLUL 60

Un an mai târziu Ashton-in-Makerfield, decembrie 1946

SÉBASTIAN

— În curând vine din nou Crăciunul, a zis Hans, încercând să schimbe o vorbă cu el, când a pornit camionul care îi ducea la ferma soților Jones. Cât aș vrea să ne dea drumul de Crăciun, a continuat el, văzând că Sébastian nu răspunde. Tare mi-ar plăcea să îi văd fața mamei dacă aș sosi acasă în ajun.

— Poate de Crăciunul următor, a oftat Sébastian.

Nu avea nici acum vreo veste de la Élise. Asta îl omora cu zile.

— Glumești, nu? Nu mai poate dura mult.

Sébastian nu a răspuns, se gândea la Crăciunul trecut și la tentativa sa ratată de evadare, după care își pierduse toate privilegiile câștigate. Spre surprinderea lui, pedeapsa nu fusese chiar atât de aspră pe cât se așteptase, dar ofițerul care răspundea de ei spusese că rănile și șederea în spital îl fuseseră, probabil, cea mai bună lecție.

Hans l-a înghiontit pe Sébastian.

— Nu mai fi așa posomorât. Pun pariu că vom ajunge acasă înainte de Anul Nou.

Acasă. Sébastian era înduioșat de faptul că Hans se gândea încă la casa lui din München. El, unul, pierduse

orice fărâmă de interes față de casa lui. Nu se putea gândi decât la Lise. Unde se afla ea, acolo urma să fie casa lui. Poate că acasă nu era un loc, ci oamenii lângă care voiai să fii.

Camionul a oprit în fața uneia dintre clădirile de la fermă, întrerupându-i şirul gândurilor. Hans şi Sébastian au sărit din remorcă şi s-au îndreptat direct spre staul, unde îşi începeau fiecare zi de muncă.

— Sébastian! Hans! le-a strigat domnul Jones, apropiindu-se de ei. Putem schimba o vorbă, vă rog?

O vorbă? Sébastian petrecuse destulă vreme în Anglia ca să înțeleagă că o vorbă însemna ceva mai mult decât o singură vorbă şi că, cel mai probabil, avea legătură cu vreo greşeală făcută de ei. S-au întors şi s-au îndreptat spre casă.

— Bună dimineața, Sébastian, Hans, a zis domnul Jones, cu glas vesel şi limpede. Intrați. Avem o rugăminte.

Hans a ridicat din sprâncene. Nu fuseseră niciodată invitați în casă. Nu era permis.

Omul trebuie că le-a remarcat ezitarea, pentru că a adăugat în grabă:

— Nu-i nici o problemă. Tocmai ce a fost ridicată interdicția de fraternizare, la timp pentru sărbătorile de Crăciun. Intrați. Soția mea a pus de ceai.

Hans a zâmbit.

— Mulțumim, domnule Jones.

L-au urmat în bucătărie, intrând pe uşa din dos. În casă era cald şi lumină, şi i-a întâmpinat mirosul de pâine proaspăt coaptă. Doamna Jones aşeza un capac deasupra unui ceainic mare.

— Vreți o ceaşcă înainte să începeți munca pe ziua de azi? i-a întrebat ea, zâmbitoare.

— Vă mulțumim, au murmurat amândoi.

— Flăcăii mei, a spus domnul Jones, punând pe masă două căni, am vrea să vă invităm la masă în seara de Crăciun. Fiecare familie din sat are dreptul să invite doi oameni din lagăr, iar noi am vrea ca voi doi să ne fiți oaspeți.

I-a privit apoi, aşteptând un răspuns.

— Vă mulțumim, domnule, s-a grăbit Hans să zică.

— Da, vă mulțumim, a adăugat Sébastian. Este un gest foarte frumos.

— Nu. Mi-ați fost de mare ajutor. N-aş fi reuşit să strâng recolta fără ajutorul vostru. Vă mulțumesc.

— Va fi o onoare, a zis Hans, în cea mai bună engleză a lui.

Sébastian a simțit că îl trece un val de mândrie, ştiind că lui Hans îi fusese mult mai greu decât lui să învețe engleza. Faptul că era bilingv părea să-i confere lui Sébastian o oarecare uşurință în învățarea unei a treia limbi.

Domnul Jones a zâmbit.

— Atunci, aşa rămâne. Beți ceaiul şi hai să ne apucăm de muls.

Când s-au întors în lagăr în seara aceea, Hans şi Sébastian au auzit că toată ziua se perindaseră pe acolo sătenii, ca să-i invite pe prizonierii de război la ei acasă, pentru a petrece Crăciunul alături de familiile lor. Era un gest de generozitate din partea lor, dar nu asta îşi dorea Sébastian. El voia să fie eliberat, pentru a o găsi pe Élise.

Hans s-a gândit să le ducă soților Jones un cadou. Unii dintre prizonieri făcuseră nişte sculpturi frumoase, din bucăți vechi de lemn. Unul făcuse un căluț-balansoar pentru copii, dar nici Hans şi nici Sébastian nu aveau asemenea talente artistice. Hans a venit cu propunerea de a cumpăra ceva de la colegii mai îndemânatici, dar Sébastian nu voia să se despartă de bani.

— Cu siguranță putem lucra ceva împreună, a insistat el.

Hans l-a privit neîncrezător, dar, după o clipă, privirea i s-a luminat.

— O ramă. Va fi uşor; nu avem nevoie decât să găsim câteva bucăţi drepte de lemn, sau le putem tăia noi. Hai să vedem ce au în atelier.

Când au ajuns acolo, atelierul deja roia de activitate, iar mai mulţi bărbaţi zăboveau în jur, aşteptându-şi rândul să folosească fierăstrăul şi strungul. Un morman de bucăţele de lemn zăceau aruncate lângă perete, în colţ. Hans a căutat repede prin ele şi a găsit o ramă din lemn ruptă şi îndoită.

— Perfect! a zis, ridicând-o ca să o vadă Sébastian.

— Vom putea face două din ele, a zis Sébastian, încuviinţând din cap.

Aşadar, în dimineaţa zilei de douăzeci şi cinci, stăteau la coadă la duşuri, căci toţi voiau să fie curaţi şi eleganţi la prima lor vizită în casa unor englezi. La miezul zilei, toţi prizonierii au plecat în acelaşi timp, mergând doi câte doi către gazdele lor. Sébastian se întreba cum să îi salute – probabil o simplă strângere de mână; cumva, ştia că ar fi fost nepotrivită o sărutare pe obraz dată femeilor, aşa cum ar fi făcut în Franţa, şi nu voia să pornească cu stângul.

A deschis portiţa şi au înaintat pe poteca scurtă care traversa grădina, dar înainte de a avea timp să bată măcar la uşă, aceasta a fost deschisă de domnul Jones, care i-a întâmpinat cu mâna întinsă.

— Bună ziua, băieţi. Intraţi. Intraţi.

Sébastian i-a oferit sticla cu vin din flori de soc, făcut în casă, cumpărată de la magazinul din lagăr, şi ramele împachetate.

— Crăciun fericit!

Domnul Jones a luat sticla.

— Vă mulţumesc. E cât se poate de binevenită.

Doamna Jones a apărut şi ea, ştergându-şi mâinile pe şorţ înainte de a lua cadoul.

— Nu trebuia!

I-a condus în salon. Cele trei fiice aşezate în rând îi priveau cu multă curiozitate, iar în jurul lor părea să se fi creat un spaţiu de nepătruns, dar fetele zâmbeau. Sébastian nu le văzuse până atunci decât de la distanţă şi i se părea oarecum stânjenitor să se afle atât de aproape de ele, de parcă până atunci nu ar fi existat decât în imaginaţia lui. A privit în jur, gândindu-se cât de diferit era totul faţă de casele din Germania. Un bufet era acoperit cu fotografii de familie înrămate şi bibelouri din porţelan, iar pe pereţi atârnau, legate în şir cu panglici, cărţi poştale de Crăciun. Nu aveau brad împodobit, ci numai două lumânări pe poliţa şemineului, lângă o mlădiţă de laur. O ghirlandă din hârtie viu colorată era întinsă dintr-o parte în alta a încăperii, de la coronamentul de coş până la galeria perdelei. Decorul părea copilăros şi primitor în acelaşi timp, stârnind în Sébastian nostalgia după familie, după un cămin, precum şi un mistuitor dor de Élise.

— Luaţi loc, a zis domnul Jones şi a scos dopul sticlei, în vreme ce Hans şi Sébastian se aşezau pe canapeaua de două persoane. Crăciun fericit!

A întins fiecăruia câte un pahar.

— Crăciun fericit!

Au ridicat paharele, iar Sébastian a remarcat privirea lui Hans aţintită asupra fiicei celei mari. Îi venea să-i dea un ghiont prietenului său, să-i spună să fie mai discret.

— Scuzaţi-mă, trebuie să merg să văd de mâncare, a zis doamna Jones şi a ieşit din încăpere.

Aerul din cameră părea încărcat de toate lucrurile nerostite. Dar apoi au vorbit despre vreme şi despre mâncarea din tabăra de prizonieri. Mirosul de mâncare

gătită plutea în cameră, venind dinspre bucătărie; nu neapărat apetisant, ci mai degrabă aspru, acid, ca oțetul încălzit.

Domnul Jones a întors capul spre oaspeții săi.

— Ar fi trebuit să cumpăr câțiva curcani pentru fermă. Dar n-am găsit anul ăsta, cu nici un chip!

— Nu-i nimic, a zis Sébastian, părându-i rău pentru el. Suntem onorați să ne aflăm aici.

Când doamna Jones i-a chemat în sufragerie, domnul Jones s-a aşezat în capul mesei, alocându-le celorlalți locurile.

— Îmi pare rău că nu vă pot oferi o masă de Crăciun adevărată, s-a scuzat doamna Jones. De vină sunt raționalizările. N-am găsit de cumpărat decât burtă.

— Este minunat, a zis Hans, cu un zâmbet larg. Arată delicios.

— Am vrut să vă oferim o masă gătită în casă, înainte de plecare, a zis domnul Jones, tăind burta. Nu mai poate dura mult de-acum.

Domnul Jones se înşela. A venit şi a trecut un alt Crăciun, înainte ca Sébastian să poată strânge, într-un final, în mână documentele de eliberare, cu un singur gând în minte – să o găsească pe Élise. Cu ochii în lacrimi, şi-a aruncat brațele în jurul lui Hans. Dar Hans amuțise cu totul şi pălise. Sébastian şi-a lipit fruntea de cea a lui Hans.

— Hans, s-a terminat! S-a terminat. Mergem acasă!

— Acasă? l-a privit el pe Sébastian printre lacrimi. De asta mi-e şi teamă.

— Ei, haide. Abia aşteptai să te întorci la München.

Hans s-a tras înapoi, ştergându-şi lacrimile.

— Mă tem de ce voi găsi acasă, a zis el, cu un oftat adânc. Ție nu?

— Eu nu mă întorc la Dresda. Toată lumea ştia că Dresda fusese culcată la pământ, dar nu acesta era motivul pentru care Sébastian nu se ducea acasă. Trebuie să ajung în Franța. Haide, să plecăm de aici.

S-au întors cu paşi grăbiți spre baraca lor. Sébastian nu se putea gândi decât că urma să-şi facă bagajele şi să îşi vadă de drum.

— Vino cel puțin să bei un pahar, l-a implorat Hans, în timp ce îl privea cum îşi arunca puținele obiecte personale într-o geantă militară. Trebuie să sărbătorim. Nu poți să pleci aşa, ca un hoț, noaptea.

Sébastian s-a oprit pentru o clipă.

— Bine, un singur pahar.

Hans l-a îmbrățişat şi au plecat împreună spre cârciumă. Era deja gălăgie mare când au ajuns acolo şi l-au găsit pe domnul Jones stând pe un scaun de la bar. S-a ridicat ca să-i întâmpine, strângându-le mâna cu căldură.

— Ce beți, flăcăi? i-a întrebat şi, fără să mai aştepte răspunsul lor, a comandat câte o halbă de bere pentru fiecare. Când au sosit, cu spuma revărsându-se peste margine, domnul Jones a ridicat paharul. Pentru prieteniile neaşteptate!

— Pentru voi şi frumoasa voastră țară, a toastat Sébastian.

— Da. Bine am făcut că nu v-am lăsat să puneți mâna pe ea!

Au râs cu toții, fără nici o urmă de stânjeneală, cu umorul acela tipic britanic, pe care Sébastian ajunsese să-l îndrăgească. Apoi au ciocnit din nou halbele.

— Mă bucur pentru voi, băieți, a zis domnul Jones, întorcându-se pentru a comanda un alt rând de băuturi.

După încă cinci halbe, fermierul şi-a trecut un braț peste ceafa lui Sébastian.

— Eşti un flăcău de ispravă. Ce ar fi să rămâi aici?

— Poftim?

— Îți ofer un salariu decent.

— Sunteți foarte generos, domnule.

— Când pun mâna pe un muncitor harnic, vreau să-l țin pe lângă mine. Nu oricine e făcut pentru munca la fermă. Dar tu eşti. Ce spui?

— Ați fost foarte bun cu noi, a zis Sébastian, luând o înghițitură mare de bere. Dar am ceva de făcut. Trebuie să găsesc pe cineva.

— Pe cineva?

— Am promis că o voi căuta.

Cel mai probabil, berea era cea care îl făcea să se destăinuiască în felul acesta.

— Ah, promisiuni de îndrăgostiți, a zis domnul Jones, ciocnindu-şi paharul de al lui Sébastian. Nimic nu-i mai gingaş. Îți urez noroc, băiete. Da' dacă nu reuşeşti, ştii unde ne găseşti, bine?

CAPITOLUL 61

Franța, ianuarie 1948

SÉBASTIAN

Sébastian purta haine civile. Nimeni nu ştia cine este; era un om ca oricare altul, călătorind spre Franța. Pentru prima dată în viață, era liber, dar în timp ce urca pasarela vasului ancorat la Portsmouth, se întreba cât ar valora libertatea sa dacă nu ar fi liber s-o iubească pe Élise. Îndoielile îi roiau prin minte, gândindu-se la câte i s-ar fi putut întâmpla, la motivele care o împiedicaseră să-i răspundă la scrisori. După îmbarcare, nu i-a urmat pe ceilalți pasageri spre restaurant, sau spre cabinele de la bord, ci a găsit scările care urcau pe punte şi, cu tot frigul şi întunericul de afară,

s-a îndreptat spre prora vaporului, de unde a privit peste întinderea mării, spre Franța. Răsuflând încet, s-a uitat la bărbații care ridicau frânghiile grele, groase cât ceafa unui om, de pe tacheții enormi şi a ascultat sirena care vuia, în timp ce se îndepărtau de țărmul englezesc.

Când luminile Angliei s-au stins în depărtare, s-a întors înăuntru şi a încercat să se aşeze comod pe unul dintre fotoliile din zona barului, dar era prea surescitat şi neliniştit ca să adoarmă de-a binelea. A ațipit, iar la ora şase dimineața, când au ajuns în portul Le Havre, i se părea că nu dormise deloc. Cafenelele şi brutăriile abia se deschideau când pasagerii coborau de pe vapor, iar el a intrat în prima pe care a întâlnit-o şi a comandat o cafea şi o baghetă la bar, unde era mai ieftin. Nimeni nu i-a aruncat vreo privire, aşa că a rămas mult timp acolo, savurându-şi cafeaua bună şi pâinea franțuzească. Nu se obişnuise nicidecum cu acel ceai cu lapte pe care englezii îl dădeau pe gât tot timpul.

Când a terminat, s-a îndreptat spre gară şi a cumpărat un bilet către Paris. În tren a găsit un loc la geam şi şi-a sprijinit capul de el, ca să se poată odihni. Dar somnul l-a ocolit. În schimb, a reluat în minte toate discuțiile pe care le purtase cu Élise. „Crezi în dragoste la prima vedere?", îl întrebase ea odată, iar el, ca un idiot, spusese că nu. Dar credea. O iubise de când o văzuse prima oară în librărie şi ştiuse de atunci că nu va mai simți la fel pentru nici o altă femeie. Dar ea ştiuse? Ştiuse, oare, care erau sentimentele lui? În anii care se scurseseră, începuse să se întrebe dacă i-o spusese limpede. Unele cuvinte sunt prea greu de rostit, iar el nu era sigur dacă le dăduse vreodată glas, ca să ajungă la urechile ei. Apoi însă găsise curajul să le aştearnă pe hârtie şi să i le trimită. O speriase intensitatea lor? Vorbe. Vorbe. Numai ele rămâneau, când tot restul pierea. „Nu vrei să fugi în lume cu mine, aşa-i?", îi spusese ea, iar el

crezuse că glumea, dar dacă fusese serioasă? Dacă crezuse că nu voia? Când, de fapt, era tot ce-şi dorea pe lumea asta.

În vreme ce trenul traversa regiunile rurale, ducându-l spre Paris, pe Sébastian îl încercau în egală măsură entuziasmul şi teama. Îşi imagina că tot ce îndurase Élise în ultimii ani se va evapora odată ce o va lua în braţe. Aveau s-o ia de la capăt. Să se căsătorească. Şi asta cât de repede cu putinţă.

Un inel. Avea nevoie de un inel.

A părăsit grăbit trenul când a tras în gara Saint-Lazare şi a cotit după clădire, mergând spre magazinul universal Printemps. A găsit raionul de bijuterii chiar la intrare, la parter, ca o invitaţie ce-i era adresată. S-a uitat prin vitrinele din sticlă, la inele din aur şi argint, incrustate cu pietre sclipitoare.

— *Bonjour, monsieur*. Cu ce vă pot ajuta? l-a întrebat femeia din spatele tejghelei.

— *Bonjour, madame*. Am nevoie de un inel. O verighetă, ceva simplu.

— *Oui, monsieur*.

Femeia a scos o tăviţă îmbrăcată în catifea albastră, pe care se aliniau verighete din aur.

El a arătat spre cea mai subţire dintre ele.

— Pot să o văd pe aceasta?

Vânzătoarea a ridicat-o şi i-a întins-o. Era atât de uşoară, încât abia o simţea în palmă şi, învârtind-o între degete, a aruncat o privire spre eticheta discretă. Două sute de franci. Toţi banii lui erau trei sute de franci. Părea absurd să cheltuiască două treimi din agoniseala lui pe un inel. Dar voia să fie primul lucru pe care îl cumpăra ca om liber.

— O iau, a zis, scoţând portofelul. O puteţi pune într-o cutiuţă?

— Desigur, *monsieur*.

Femeia i-a aşezat pachețelul frumos ambalat în palmă, iar el l-a cântărit vreme de o clipă, gândindu-se că era primul pas spre viața pe care voia să o ducă.

A hotărât să nu cheltuiască banii pe un bilet de metrou şi să meargă pe jos spre Saint-Sulpice. Traversând străzile Parisului, a recunoscut oraşul de care se îndrăgostise când îl văzuse prima oară, pe când avea şaisprezece ani – adică, în urmă cu doisprezece ani. Femei cu pantofi eleganți şi eşarfe la gât treceau în grabă pe lângă el. Maşinile claxonau, barjele şi vapoarele traversau zgomotos Sena într-o parte şi în alta. Oraşul Luminilor revenise la viață. Până şi aerul mirosea diferit, iar el a inspirat adânc, savurând mirosul de pâine proaspătă şi izul stăruitor al fumului de trabuc, care se amesteca cu aroma florilor din gălețile mari amplasate în fața florăriilor. Mirosurile libertății; să poți mânca ce doreşti, să-ți alegi singur drumul în viață şi, cel mai important, să poți alege pe cine iubeşti. S-a oprit să cumpere castane prăjite de la un bărbat ghemuit deasupra unui vechi cilindru metalic, în care ardeau mocnit cărbunii aprinşi, fierbinți, în timp ce el învârtea castanele pe o sită din metal. Şi-a imaginat cum o va ține de mijloc pe Élise, mâncând împreună castanele calde din ziarul făcut sul.

Când a ajuns la Saint-Sulpice, a încetinit pasul, căci prin vene îi goneau nerăbdarea şi teama. S-a grăbit să ajungă pe Rue Henry de Jouvenel. Uşa mare, vopsită în roşu-închis, îl țintuia maiestuoasă şi oarecum neprimitoare. Şi-a alungat presimțirile negre şi a apăsat butonul argintiu aflat pe lateral, punând cealaltă mână pe uşă şi împingând-o. A remarcat că portăreasa a dat într-o parte perdeaua când a trecut prin dreptul ferestrei sale, îndreptându-se spre intrările în apartamente. Îşi amintea că apartamentul în care locuia Élise se afla în stânga, şi la acea uşă a ciocănit de două ori. Apoi a aşteptat, cu sufletul la gură. Dar

dinăuntru nu se auzea decât tăcere. A mai bătut o dată. De data aceasta a auzit pe cineva tuşind. Uşa s-a deschis brusc, şi un bărbat slab îl privea pe Sébastian cu ochii mijiți.

— *Bonjour, monsieur*, a început Sébastian. O caut pe Élise. Élise Chevalier.

Omul a tuşit, scoțând un sunet dureros şi uscat, apoi şi-a vârât degetele în mânecă şi a scos de acolo o batistă. S-a şters cu ea la nas.

— Cine eşti dumneata?

Sébastian a întins mâna.

— *Bonjour, monsieur*. Eu sunt Sébastian.

Nu voia să-şi spună numele de familie; nu voia să introducă în conversație un cuvânt german. Bărbatul acesta, care ignora mâna întinsă a lui Sébastian, era probabil tatăl lui Élise.

— *S'il vous plaît, monsieur*, aş vrea să vorbesc cu Élise.

Bărbatul a clătinat din cap şi a tuşit din nou.

— Am venit din Anglia, a continuat Sébastian, temându-se să spună mai multe.

— *Pas possible*, a zis bărbatul, privindu-l fix.

— Scuzați-mă. Ce vreți să spuneți?

— *Pas possible*, a repetat el, ridicând tonul.

Sébastian trebuia să treacă de cerber. Trebuia să o vadă, sau măcar să afle unde este.

— Vă rog, a zis el. Puteți să-mi spuneți ce e cu Élise? A pățit ceva?

Fruntea omului s-a zbârcit, umplându-se de riduri adânci.

— Dacă a pățit ceva? *Oui!* a zis bărbatul, iar Sébastian a simțit că păleşte, îngrozit de ceea ce urma. A fost luată de cei din Rezistență.

— Ce vreți să spuneți? a întrebat Sébastian, dându-se înapoi, cu paşi împleticiți.

— Au venit după ea. Au târât-o afară din casă pe geam, a zis, iar ochii lui erau reci şi inexpresivi. Atacuri de răzbunare.

— Unde e acum?

Sébastian nu voia decât să o ştie în viaţă.

— *Les résistants de la dernière heure*, a continuat omul, ca şi cum Sébastian nu ar fi zis nimic. Cu toţii au devenit *résistants*. Se terminase totul când m-am întors eu din Germania. De Gaulle a preluat controlul. A instaurat legea şi ordinea.

A făcut o pauză ca să-şi recapete răsuflarea, ca şi cum cuvintele spuse i-ar fi răpit toată puterea.

— Unde e acum? a repetat Sébastian, disperat.

— Dar pentru Élise era prea târziu. Au luat-o. Au împuşcat-o, a zis el, după o pauză.

Sébastian s-a clătinat, genunchii i s-au înmuiat, muşchii i-au cedat. S-a prăbuşit la podea, şi-a apăsat pumnii în găvanele ochilor, până când totul s-a făcut de culoarea sângelui închegat. Nu! Nu era posibil. Ar fi ştiut.

Omul a gâjâit, scoţând un sunet uscat, neplăcut. Şi-a îndreptat spatele cocârjat şi a privit spre Sébastian.

— Mai bine pleacă.

Sébastian şi-a îngropat faţa în mâini. Nu se putea ridica. *Lise! Lise!* Pierduse tot ce conta pe lumea asta. Nimic nu mai avea rost. Imaginea trupului ei mort i-a apărut ca o explozie în minte, cu sângele scurgându-i-se de sub cap, închegându-i-se în păr. Lise a lui.

Tatăl ei s-a întors şi a intrat în casă, închizând uşa în urma lui, cu un clic ascuţit.

Sébastian nu ştia cât timp a stat ghemuit la podea, dar şi-a dat seama vag că s-a deschis o uşă interioară.

— Nu poţi sta aici.

Era portăreasa, care îl privea dispreţuitoare.

A pus palmele pe podea şi s-a împins în sus, iar inima îi bubuia din pricina efortului. După ce s-a ridicat în picioare, nu a putut rosti nici un cuvânt. Ca paralizat, a ieşit pe uşa care dădea în stradă, dar nu mai era omul care intrase pe aceeaşi uşă în urmă cu cincisprezece minute.

Sébastian a hoinărit, cu paşi împleticiți, pe străzile Parisului. Nu avea nici o țintă. Nici o fărâmă de voință. Era un om gol pe dinăuntru. A mers şi a tot mers, iar vântul rece şi foamea nici nu se comparau cu durerea şi pustiirea pe care le simțea crescând înlăuntrul său. S-a trezit înapoi în arondismentul 5, în apropiere de Panthéon. Lângă librărie. Dar nu s-a putut decide să intre. Familiaritatea clopoțelului de la intrare, vederea lui Monsieur Le Bolzec l-ar ucide.

A continuat să meargă, în timp ce soarele palid se cufunda în spatele clădirilor Haussmann, iar la un moment dat şi-a dat seama că se afla pe treptele care urcau spre Sacré-Coeur. A intrat în biserică. Era atât de obosit, că nu mai vedea bine şi abia dacă a conştientizat prezența celor câtorva oameni îngenuncheați, care se rugau. S-a lăsat să cadă într-o strană, copleşit de epuizarea care-l năpădea în valuri. Apoi şi-a amintit de inel. A scos cutia din buzunarul hainei şi a deschis-o, ca să se uite la verigheta simplă, din aur. S-a ridicat şi s-a îndreptat spre statuia Sfântului Petru, unde a aprins o lumânare, dar nu a spus nici o rugăciune. A sărutat inelul şi l-a lăsat să cadă în cutia milei, unde oamenii lăsau bani pentru lumânări. Apoi s-a întors în strană, s-a aşezat greu, a lăsat capul pe spate şi a privit la tavanul boltit. De data aceasta, Isus părea să-l privească cu milă.

PARTEA A CINCEA

1963

CAPITOLUL 62

Bretania, iunie 1963

ÉLISE

Unde eşti, Lise, iubirea mea? De ce nu mi-ai răspuns la scrisori? Mă rog la Dumnezeu să nu ţi se fi întâmplat nimic rău. Gândul acesta mă umple de groază. Unde eşti? Unde eşti? În curând ar trebui să fiu eliberat. Nu ne mai pot ţine aici mult timp.

Mă aplec în faţă, stând pe fotoliu, şi ultima scrisoare de la Sébastian îmi atârnă umedă şi mototolită între mâini.

— Nu înţeleg. S-a întors la Paris?

Inima îmi bubuie-n piept, imaginându-mi-l întors la Paris, descoperind că nu mai eram acolo. Dar Maman i-ar fi dat adresa mea. Nu? De ce nu a venit după mine? De ce nu ne-a găsit?

— Joséphine, ce s-a întâmplat cu el? Unde s-a dus? De ce nu ne-a căutat?

Vocea îmi iese din gâtlej ascuţită, frenetică.

— S-a întors la Paris, explică ea, pe un ton neutru.

Mă uit la ea cu răsuflarea tăiată, înghiţind nodul greu din gât.

— De unde ştii?

— S-a văzut cu tatăl tău.

Îşi muşcă buza de jos şi înţeleg că ascunde ceva.

— Cu tatăl meu?

Mintea mi se îneacă în confuzie.

— Da, el... Sébastian a venit înapoi la apartament, zice ea, apoi se opreşte, ezitând din nou. Tatăl tău i-a spus că fuseseşi împuşcată. Că ai murit.

— Că am murit! exclam eu, clătinând din cap. I-a spus lui Sébastian că am murit?

Nu înțeleg. Apoi totul se limpezeşte. Desigur. Ar fi făcut orice ca să scape familia de un friț. Orice.

Lui Joséphine îi apare o cută mică între sprâncene.

— Nu te-ai aştepta ca un tată să mintă despre aşa ceva, nu?

Rămân pe loc, înțepenită. Propriul meu tată! Ne răpise totul. Toată viața pe care am fi putut să o avem. Furia îmi arde în piept şi se transformă repede în ură. Îl disprețuiesc pe omul ăla cu toată ființa mea.

— Sébastian ar putea fi încă în viață, murmură Joséphine, iar eu revin cu picioarele pe pământ, aici, în camera în care ne aflăm, înapoi la fiica mea, la scrisorile acestea.

Sébastian ar putea fi în viață? Nu îndrăznesc să sper. Joséphine nu ar trebui să-şi facă astfel de speranțe, iar eu nu vreau să-mi imaginez imposibilul. Orice se putea întâmpla de la ultima scrisoare a lui Sébastian, din urmă cu cincisprezece ani.

— Nu, spun eu, nu cred.

Joséphine se apleacă înainte, privindu-mă în ochi.

— Vreau să-l găsim.

— Să-l găsim? repet eu, ca şi cum nu i-aş pricepe cuvintele.

— Pe scrisoarea din mâna ta este o adresă. Pot să scriu la adresa aceasta, să întreb dacă se mai află acolo, sau dacă se ştie unde s-a mutat.

Din gura ei totul pare atât de simplu, de parcă nu ar fi vorba decât de aflarea unei adrese. Nu îndrăznesc să dau glas temerilor mele. Dacă are o altă familie? O soție?

— Joséphine, zic eu cu glas moale, nu ştim ce s-a întâmplat de la ultima lui scrisoare.

— Orice s-ar fi întâmplat, e tot tatăl meu.

— Da, da, fireşte.

— Vreau să-l găsesc.

Vocea ei este hotărâtă.

— Să mai aşteptăm un pic. Nu sunt pregătită. Mai întâi trebuie să termini cu examenele, zic eu, căci gândul de a lua legătura cu el mă îngrozeşte.

— Nu-ți face griji pentru examenele mele, zice ea cu glas rece, de parcă nu ar fi treaba mea. Pot să scriu la ultima adresă. Asta nu îmi va lua mult timp.

— Bine, să scriem atunci la ultima adresă. Asta putem face.

Mă concentrez asupra aspectelor practice. Orice altceva este prea greu.

Ultima adresă este de la o fermă de undeva din Ashton-in-Makerfield. Joséphine scrie singură scrisoarea, folosindu-se de dicționarul ei englez-francez.

După aproape două săptămâni, când examenele s-au terminat, iar eu mă întorc acasă la sfârşit de săptămână, Joséphine mă aşteaptă. Ține în mână o scrisoare, iar chipul îi este îmbujorat de emoție.

— Maman, zice ea, de cum cobor din maşină. Scrisoarea aceasta a venit din partea domnului Jones.

Înțepenesc în loc şi mi se face deodată frig. Vreau să ştiu. Şi, în acelaşi timp, nu vreau să ştiu.

— Să intrăm.

— Trăieşte într-un loc numit Coventry, îmi spune Joséphine, înainte de a ne aşeza. Adresa este aici.

O adresă. Cum se poate? În tot acest timp îl jelisem ca pe un mort, iar el era în viață.

— Domnul Jones spune că s-a mutat acolo când s-a întors din Franța, în 1948, continuă ea.

— De unde ştie că se mai află acolo?

Trebuie să ne gândim bine la toate detaliile.

— Dacă aşa spune, înseamnă că ştie.

— O să-i scriu.

Îmi imaginez scrisoarea pe care o voi trimite, explicându-i totul, spunându-i că are o fiică.

— Nu! izbucneşte ea şi apoi coboară vocea. Nu-i scrie, te rog.

— Dar, Joséphine, *ma chérie*... Trebuie să îi scriu.

— Nu, Maman. Poate nu va dori să mă cunoască.

— Ce tot spui? Sigur că va vrea să te cunoască.

Joséphine clatină din cap, tristă.

— Poate că acum are altă viață. Poate că nu va vrea să ne vadă.

— Nu. Se va bucura nespus să afle că are o fiică.

— Nu! Nu ai de unde să ştii! spune Joséphine, privindu-mă țintă. L-ai putea speria.

— Ce? râd eu, găsind ideea ridicolă. Nu e genul acela de om, îi repet eu. Va dori să ne vadă.

— Nu ştii nimic despre el, cel de astăzi. Ultima dată când v-ați văzut avea douăzeci şi patru de ani. Acum are patruzeci şi trei.

— Joséphine, orice s-a întâmplat între timp, va dori să ne vadă.

— Nu ştii tu totul! L-ai ascuns de mine toată viața mea, iar acum vrei să-i scrii şi să-l sperii. Dacă e însurat? Dacă nevasta lui nu-i va da voie să ne întâlnească?

Nedumerită şi luptându-mă cu confuzia, mă holbez la fiica mea.

— Deci nu vrei să-i scriu?

— Nu. Vreau să mă duc la el.

Nu înțeleg.

— Vrei să ne ducem acolo, fără să-i scriem mai întâi?

— Nu. Vreau să mă duc eu singură, zice ea, privindu-mă cu ochi reci. Nu vreau să vii cu mine. Este tatăl meu şi vreau să fac asta singură. Nu mai sunt un copil. Nu mă poți apăra de orice.

Bucuria de a-l fi găsit pe Sébastian se evaporă şi rămân cu un sentiment de goliciune sufletească. *Nu vrea să fiu şi eu de față.* Propria mea fiică nu vrea să fac parte din această poveste. E rănită şi sfidătoare.

Sébastian este în viață. Dar simt că lumea îmi scapă printre degete.

— Mi-am scos deja paşaport, adaugă ea.

Inima mi se răsuceşte în piept, când îmi dă această nouă dovadă că nu mai are nevoie de mine.

CAPITOLUL 63

Anglia, 23 iunie 1963

JOSÉPHINE

Soizic o conduce pe Joséphine la Roscoff, de unde va lua feribotul de noapte către Plymouth. Când vaporul părăseşte portul, ieşea pe punte în întuneric, privind cum pier în depărtare luminile Franței. Are o cabină mică, numai pentru ea, şi în timp ce stă întinsă în patul ei îngust, se lasă legănată de mişcarea apei, până adoarme.

Este smulsă din somn la cinci şi jumătate dimineața, de o bătaie puternică în uşă.

— *On est arrivé!* strigă o voce. *C'est l'heure de se lever!*

Joséphine se ridică cu greu din pat şi îşi trage pe ea rochia. În timp ce părăseşte cabina, vede alți pasageri care se foiesc

în jur, începând să se adune în zona de aşteptare. Se întreabă dacă mai merge cineva spre Londra şi dacă n-ar putea să o ducă şi pe ea, dar îi este jenă să-şi pună la încercare engleza de şcolăriță. Pasagerii fără maşini sunt conduşi spre puntea inferioară, apoi părăsesc vasul şi intră într-o clădire pătrățoasă, unde trec pe rând de vamă şi de punctul de control al paşapoartelor. Când Joséphine întinde paşaportul ei nou-nouț, femeia de la ghişeu îi zâmbeşte.

— Prima dată în Anglia?

— Da, *madame*.

— Distracție plăcută, în acest caz. Şi, apropo, aici nu spunem *madame*, zice ea, râzând uşor.

Joséphine iese din clădire şi vede soarele care abia începe să se ivească peste clădirile cenuşii. Un şir de taxiuri aşteaptă în şir. Joséphine se apropie de unul dintre ele.

— Bună ziua. La gară, vă rog.

Este prima propoziție completă pe care a adresat-o unui englez şi se simte uşurată când şoferul încuviințează din cap şi porneşte fără să-i ceară să repete.

Următorul obstacol îl reprezintă cumpărarea unui bilet de tren. Acest lucru se dovedeşte mai dificil, căci femeia care vinde bilete îi tot spune ceva despre faptul că trebuie să schimbe trenul.

— Puteți nota pe o hârtie, vă rog? zice Joséphine, zâmbind cât mai frumos.

Femeia îi face pe plac îndatoritoare, iar Joséphine se urcă în scurt timp în tren, de unde priveşte cum îi trec prin fața ochilor peisajele rurale englezeşti. Cum şi-a început ziua în zori, este obosită şi înfometată. Caută în geantă şi scoate gustarea pregătită de Soizic. În timp ce mănâncă, se uită la hârtia pe care i-a dat-o femeia de la gară. Paddington, 11.10. Euston, 12.15. Are la dispoziție mai bine de o oră pentru a schimba trenul.

Când coboară la Paddington, gara este aglomerată, şi Joséphine se opreşte o clipă, privind în jur, la bărbaţii îmbrăcaţi în costume cenuşii, care trec grăbiţi pe lângă ea. Urmăreşte indicatorul spre staţia de taxiuri şi, în scurtă vreme, găseşte un şir de taxiuri negre. Totul este foarte diferit de micul ei sat de pe coastă, dar îi place această aventură. Îi arată şoferului bucăţica de hârtie, iar el încuviinţează din cap, apoi îi ia valiza şi o pune pe podea, în spate. Se aşază pe bancheta mare, din piele, simţindu-se ca o regină, în timp ce se uită pe geam la clădirile înalte, colţuroase. Soizic i-a dat nişte bani în plus, în caz că are nevoie să înnopteze la hotel. *La hotel! De una singură! Într-o ţară străină!* Se simte foarte adultă. Taxiul opreşte în faţa gării, iar Joséphine achită cursa şi apoi se îndepărtează, îndreptându-se spre unul dintre ghişeele unde poate cere informaţii despre trenul spre Coventry.

— Peronul 12, spune doamna din spatele ghişeului. Pleacă în cinci minute.

Cinci minute! Trebuie să o rupă la fugă. Se întoarce cu spatele la ghişeu şi caută neliniştită din priviri prin toată gara. Vede peronul numărul 10 şi aleargă spre el, căutând în stânga şi în dreapta, ca să vadă unde ar putea fi numărul 12. Iată-l! Trece în fugă de poartă, chiar în clipa în care paznicul fluieră şi sare în ultimul vagon, scoţând un oftat de uşurare. Patru bărbaţi stau pe locuri aflate faţă în faţă. Cel mai tânăr dintre ei îi zâmbeşte.

— L-ai prins la ţanc, pare-se, spune el, în timp ce trenul se depărtează de gară.

Joséphine nu înţelege cuvintele, dar le prinde sensul şi îl salută pe bărbat din cap, în timp ce se aşază, cu valiza între genunchi.

— Vrei o mână de ajutor? se ridică bărbatul, arătând spre valiza ei.

— Vă mulțumesc.

Îi urcă valiza pe grilajul de deasupra capetelor.

— Mergi departe? o întreabă el, când se așază la loc.

Trebuie să fie o întrebare legată de destinația ei.

— Coventry.

Pe fruntea lui apare un rid subțire.

— De unde ești?

Ea își amintește întrebarea de la orele de engleză.

— Franța.

Bărbatul spune ceva printre dinți, apoi deschide ziarul și își îngroapă capul în el. Pare să-l fi dezamăgit. Poate că de vină este accentul ei, sau o fi înțeles ceva greșit? Simțindu-se stângace, își scoate cartea din geantă – *Gloria tatălui meu*, o carte pe care o citea, întâmplător, când a aflat despre tatăl ei. Ce ciudat! Se preface că o citește, dar în realitate mintea îi este prea tulburată ca să se poată concentra. Îi chiorăie mațele și duce mâna la burtă, roșind când tânărul ridică ochii din ziar.

De fapt, Joséphine are în geantă o baghetă cu brânză și șuncă, dar îi e rușine să o scoată și să mănânce în fața tuturor. Când trenul ajunge la Coventry, este înfometată, dar prea neliniștită ca să poată mânca, acum că este atât de aproape. Urcă în alt taxi și îi arată șoferului adresa. Taximetristul încearcă să facă conversație.

— Îmi pare rău. Nu vorbesc bine engleza, răspunde ea, repetând cuvintele pe care le-a învățat la școală.

În scurtă vreme, este lăsată în fața unei porți care duce spre o casă înaltă, lipită de o alta. Nu e o căsuță, precum cea în care locuiesc ele în Bretania, dar nici o vilă. Este genul de casă în care ar locui o familie adevărată, iar Joséphine ezită afară o clipă, încercând să-și recapete răsuflarea, în timp ce își adună curajul, dând deja uitării foamea chinuitoare. Împinge poarta și înaintează pe aleea

scurtă care duce în dreptul uşii de la intrare. Un ciocănel din bronz în formă de cap de oaie o priveşte cu ochi inexpresivi, iar Joséphine simte un fior de teamă pe şira spinării. Îşi ia inima în dinți, apucă ciocănelul şi bate de două ori. O doamnă în vârstă deschide uşa.

— Bună ziua.

— Bună ziua, răspunde Joséphine. Îl caut pe Sébastian Kleinhaus.

— Sébastian? repetă femeia. Nu locuieşte aici.

— *Zut*, face Joséphine, simțindu-se deodată decepționată şi epuizată. Dar ştiți unde locuieşte?

— Trei case mai jos.

Joséphine se încruntă.

— Cum?

— Te conduc într-acolo.

Femeia ia o jachetă care atârnă într-un cârlig de lângă uşă, şi-o pune pe spate, după care se încalță. Apoi păşeşte afară şi traversează aleea. Joséphine o urmează, iar inima îi bate nebuneşte-n piept, când se gândeşte că doamna aceasta o duce la tatăl ei.

— De unde îl cunoşti pe domnul Kleinhaus? o întreabă doamna, când o iau spre dreapta, după ce trec de poartă.

— El... el...

Nu poate să o spună aşa, pe nepusă masă.

— Mama mea îl cunoaşte, dinainte de război.

Joséphine simte ochii femeii ațintiți asupra ei şi este uşurată când o iau pe o alee care duce spre altă casă. Fără să bată, aceasta deschide uşa de la intrare.

— Maggie! strigă ea. Sunt Judy. Am o musafiră pentru tine.

O femeie cu un copil în brațe coboară scările.

— Bună ziua.

Se opreşte şi o priveşte pe Joséphine.

— Tânăra aceasta îl caută pe Sébastian.

Joséphine întinde o mână, aşteptându-se să fie salutată. Dar durează câteva secunde până când femeia îşi descâlceşte braţul din jurul copilului şi scutură fără vlagă mâna lui Joséphine. Să fie, oare, soţia tatălui ei? E palidă, iar zâmbetul ei e forţat.

— Bună ziua, spune ea, încolăcindu-şi din nou braţul în jurul copilului.

Să fie, oare, acesta fratele vitreg al lui Joséphine?

— Aş dori să vorbesc cu Sébastian Kleinhaus.

În engleză, cuvintele ei par stângace şi aspre. Este sigură că există o formă mai politicoasă de a cere să-l vadă pe tatăl ei, dar nu cunoaşte suficient de bine limba.

— E la muncă. Vine diseară. Ai putea să te întorci pe la şapte şi jumătate.

Se uită la valiza lui Joséphine şi se încruntă.

— Mulţumesc.

Joséphine îşi ridică valiza şi se întoarce pe călcâie. Este ora trei acum. Patru ore şi jumătate. Nu mai trebuie să aştepte decât patru ore şi jumătate, dar acum i se pare o eternitate.

CAPITOLUL 64

Coventry, 24 iunie 1963

SÉBASTIAN

La şase şi jumătate seara, Sébastian parchează maşina pe aleea de acces. Margaret este în bucătărie, sprijinind copilul pe şold, în timp ce pregăteşte cina. Îşi ţine buzele strânse, iar el ştie că e îngrijorată din cauza tusei şuierătoare a copilului. Se apropie de ea şi îi înconjoară talia cu braţul.

— Cum se simte puştiulică azi?

Maggie se întoarce spre el, chipul i se relaxează şi îi zâmbeşte.

— Respiră mai uşor. Dar vreau să-l ţin drept, zice ea, apoi îl sărută pe obraz. La mulţi ani!

— Mulţumesc.

Sébastian îl ia pe Luke din braţele ei, îl lipeşte de pieptul lui, îl mângâie pe spate, inspirându-i mirosul proaspăt şi curat. Copilul se agită, dar nu scoate nici un sunet.

— A venit cineva să te vadă azi.

Maggie îl priveşte în ochi. Sébastian se joacă cu degetele lui Luke, îl apucă de ele, apoi le dă drumul şi se uită cum se strâng la loc.

— Cine? întreabă el, pentru că ea nu îi oferă alte informaţii.

— O femeie, zice, privindu-l ţintă. O franţuzoaică.

Sébastian simte cum îi bate mai tare inima, şi i se pune un nod în gât. Înghite în sec.

— Cine?

— Nu şi-a spus numele. Am uitat să o întreb. Eram ocupată cu copilul.

— Ce a spus?

Îşi aude tremurul din glas.

— Nu avea o engleză prea grozavă. I-am spus să se întoarcă la şapte şi jumătate.

Luke tuşeşte încetişor, iar Sébastian simte cum trupul lui micuţ se lasă moale pe el, de parcă tusea i-ar fi epuizat ultimele resurse de energie. Nu pare să respire destul de adânc.

Maggie întinde braţele şi îl ia înapoi.

— Mă duc să-i mai dau nişte sirop de tuse. Îl pui tu pe Philip la culcare?

— Dada! exclamă Philip, în pijama deja, intrând cu paşi greoi şi întinzându-i o maşinuţă.

Sébastian se apleacă şi îi ia jucăria din mână.

— E pentru mine? Mulţumesc, spune el, apoi îl ridică pe fiul lui în braţe şi îl duce sus.

Întors la parter, se uită la ceasul de la mână: ora şapte. Maggie a pus masa şi iau cina împreună, dar atmosfera este încărcată, iar lui Sébastian i-a pierit pofta de mâncare. Se tot uită la ceasul de pe peretele din bucătărie, aşteptând.

La ora şapte şi jumătate, se aude soneria. Inspirând adânc, se duce la uşă şi deschide.

În faţa lui, se află o tânără. Zgomotele maşinilor, vocile vecinilor, toate se pierd în fundal, anii se scurg înapoi şi îl întorc la Paris. Se simte uşor, ca într-un vis. Tânăra aflată în pragul casei sale este Élise. Dar totuşi nu este Élise. Părul ei nu seamănă cu al lui Élise. Este blond şi ondulat, iar ochii ei nu sunt verzi, aşa cum erau ai lui Élise. Culoarea nu se potriveşte, dar chipul este al ei. Asemănarea e izbitoare. Nici nu e o femeie, ci, mai degrabă, o copilă. Trebuie să fie înrudită cumva cu Élise, dar nu îşi poate imagina în ce fel. Duce mâna la inima care îi bubuie în piept şi face un pas înapoi.

— Bună ziua? zice, adăugând salutului o inflexiune care o transformă într-o întrebare.

— *Bonjour*, răspunde ea, apoi se scarpină la frunte cu degetul mic, un gest care îl poartă pe Sébastian înapoi în trecut – înapoi la Élise. Putem sta de vorbă? continuă ea în franceză.

El deschide mai larg uşa. Vrea ca tânăra să intre, ca să poată închide uşa în urma ei. Ca să se poată aşeza şi apoi să potrivească toate piesele acestui puzzle. Timp de o clipă, se întreabă dacă nu cumva este sora mai mică a lui Élise, Isabelle, care între timp a crescut, dar Isabelle avea zece ani în 1944, prin urmare acum ar avea aproape treizeci de ani. Iar fata din pragul casei sale este departe de a fi împlinit treizeci de ani.

Fata trece pragul casei şi intră în locuinţa lui, iar el o conduce în camera de zi. Rămân pentru o clipă în picioare,

stingheri, şi el o vede cum îşi aruncă ochii în jur, privind la toate detaliile, la fotografiile de familie de pe poliţa căminului, la căţeluşii de porţelan din vitrină, şi le vede pe toate prin ochii ei. Familia lui.

— *S'il te plaît, assieds-toi*, o invită el să se aşeze, folosind în mod reflex adresarea la per tu.

Ea îşi netezeşte fusta şi se cocoaţă pe marginea canapelei de două persoane, ca o pasăre pe creanga unui copac, gata să-şi ia zborul la cel mai mic zgomot. Sébastian ar vrea să o liniştească, dar nu ştie cum. Îi pare rău că nu s-a oferit să-i ia sacoul uşor, de vară.

— Soţia mea mi-a spus că ai venit mai devreme. Încearcă să vorbească pe un ton cald şi firesc, încearcă să-şi ascundă tremurul care îi căzneşte gâtlejul. Dar ea îl priveşte fără să spună nimic. Vrei o cană de ceai? o întreabă. Fata clatină din cap, ochii ei de un albastru-deschis se întunecă un pic, iar el vede că aşteaptă ceva. Semeni cu o persoană pe care am cunoscut-o cândva, zice el, iar privirea fetei se luminează un pic. Élise, continuă el. A... Nu ştie cum să o spună. Cum să spună că a murit. Unele cuvinte nu pot fi rostite. Şi-ar dori ca fata să-l ajute, dar ochii ei nu trădează nimic. Am fost foarte apropiaţi, încearcă el să explice. Doamne, ce plăpânde îi par cuvintele. Hotărăşte să schimbe macazul. Cu ce te pot ajuta?

Ce l-a apucat? Parcă ar fi un vânzător într-un magazin.

— Dumneata ai fost la Paris în timpul războiului, nu-i aşa?

Sébastian încuviinţează din cap, iar gândurile îi sunt confuze. Nu a mai fost în Franţa de cincisprezece ani.

Fata se încruntă, iar între sprâncene i se formează o cută delicată.

— Te-ai întors după terminarea războiului?

Este mai degrabă o afirmaţie, dar îi adaugă la final o inflexiune care o transformă în întrebare.

Sébastian o cercetează atent. Forma feței ei şi ochii au ceva aparte.

— Da, m-am întors, după ce m-au eliberat. Se uită pe geam, iar gândurile îi fug înapoi. Se perpeleşte pe scaun, se apleacă înainte, îşi ia capul între palme. Cum te cheamă?

— Joséphine, răspunde ea.

— Joséphine, repetă el, ca şi cum i-ar încerca numele. Cine eşti tu, Joséphine?

Ea îi răspunde cu o întrebare.

— Spuneai că te-ai întors la Paris după război, ce s-a întâmplat atunci?

— Nu mai rămăsese nimic pentru mine acolo. M-am întors aici.

Sébastian o priveşte în ochi şi i se pare că se uită în ochii lui Élise, aşa cum făcea în urmă cu mult timp.

— Nu ştii cine sunt, aşa-i?

Nu este în totalitate adevărat. Ştie. Ştie şi, în acelaşi timp, nu ştie, pentru că nu este posibil.

— Eşti înrudită cu Élise?

— E mama mea, oftează fata şi apoi îşi întoarce privirea. Tatăl ei v-a mințit, spune ea încetişor. Maman nu a murit. Eu m-am născut în aprilie, la opt luni după ce ați părăsit Parisul.

Adevărul îl loveşte cu toată puterea. Sare în picioare, cu răsuflarea tăiată. Aerul îi țâşneşte înapoi în plămâni, izbindu-i cu forța sa. E copilul lui. Copilul lui Élise. Copilul lor.

— Élise trăieşte? întreabă el, disperat.

Ea încuviințează din cap.

Sébastian îşi duce mâinile tremurânde la față. O întreagă viață îi trece prin fața ochilor. Viața pe care ar fi putut să o trăiască. Viața alături de Élise şi de copilul lor.

— Dar i-am scris! Am scris!

— Nu a primit scrisorile. Tatăl ei le-a ascuns.

Sébastian îşi duce mâna la piept, peste inima care îi bate cu putere. Închide ochii, neputând să mai suporte. Deschide ochii. Joséphine îl ţintuieşte cu privirea. Se întoarce spre fotografiile de pe polița şemineului, fotografii în care se vede familia lui. Apoi întoarce din nou capul spre Joséphine. Nu poate alipi cele două vieți.

Joséphine îi urmăreşte privirea.

— De ce nu ai căutat-o mai bine? Se ridică şi rămâne în picioare în fața lui. De ce nu ne-ai găsit?

— L-am crezut. L-am crezul pe omul acela nebun. Am crezut că fusese împuşcată. Îşi simte capul îngreunat de confuzie. Nu înțelege cum de l-a crezut pe tatăl ei. Şi nu înțelege cum de a durat atât de mult timp până ca adevărul să iasă la iveală. Cum m-ai găsit? îngaimă el.

— Datorită scrisorilor. Le-am găsit luna trecută, când am fost la Paris şi l-am întâlnit pentru prima dată pe bunicul meu. Au făcut-o pe Maman să plângă.

— Ea unde este? De ce nu a venit? De ce nu a venit şi Élise cu tine?

Privirea lui Joséphine se întoarce la fotografiile de pe polița şemineului.

— Am vrut să vin singură, spune ea, apoi se opreşte. Nu am vrut să fie aici, în caz că...

— În caz că ce?

— Că ai altă familie acum.

Sébastian închide din nou ochii, imaginându-şi durerea pe care o va simți Élise când va afla că el şi-a văzut de viață.

— Nu am uitat-o niciodată, zice el în şoaptă.

Vrea să-şi ia fiica în brațe. Vrea să-i spună că în toți aceşti ani i-a simțit lipsa cu toată ființa lui, că viața lui nu a fost întreagă fără ea. Fără Élise.

Uşa se deschide cu un scârțâit. În prag, se află Maggie. Pare frântă de oboseală.

— Am pregătit un pat în camera lui Luke, zice ea, plimbându-şi privirile de la Sébastian la Joséphine. Pentru musafira noastră.

— Îți mulțumesc, Maggie, spune Sébastian, vorbind în engleză.

Îşi dă seama după privirea din ochii ei că ştie deja cine este fata aceasta. Probabil a ştiut de cum a văzut-o.

— Rămâi aici în noaptea asta? se întoarce s-o întrebe pe Joséphine în franceză.

— *Merci*, mulțumesc.

Roşeşte, şi Sébastian se întreabă dacă îşi făcuse planuri să stea în altă parte.

— Sunt foarte obosită, spune Maggie. Mă duc la culcare.

Fără să aştepte un răspuns, se întoarce pe călcâie şi dispare.

Sébastian şi Joséphine rămân acolo, față în față. Pentru o clipă, nici unul dintre ei nu vorbeşte. Atât de tăcută şi de nemişcată, ea îi aminteşte de felul cum se purtase Élise față de el în ziua când se cunoscuseră. Va trebui să o ia uşor.

— Vrei să mănânci ceva?

Se simte mai bine ocupându-se de aspecte practice.

— *Merci*, zice ea.

Îl urmează în bucătărie şi acolo rămân stingheri în picioare pentru câteva clipe.

— Pot prăji nişte pâine.

Ia pâinea din cutie, aprinde cuptorul şi pune două felii pe grătarul din interior.

— Ce ai făcut în timpul războiului?

Întrebarea ei vine pe neaşteptate, în timp ce Sébastian caută untul. Înțepeneşte în loc, iar apoi, inspirând adânc, se

întoarce spre ea, dându-şi seama că întrebarea aceasta a bântuit-o de când a aflat despre el.

— Făceam parte din Tineretul Hitlerist când a început războiul, zice, dar trebuie să pornească de la început. Ştii despre ce e vorba?

— Nu prea, recunoaşte ea.

— A fost un program pentru adolescenții de până în optsprezece ani. Planul lui Hitler de a produce o armată tânără şi loială. Aveam şaisprezece ani când a devenit obligatoriu să te înscrii, zice, dar pare că îşi caută scuze şi nu doreşte asta. Unii tineri s-au opus. Au format alte grupări, ca Leipzig Meuten sau Piraţii din Edelweiss; au refuzat să se conformeze şi purtau altfel de haine, ascultau jazz, ba chiar îşi lăsau părul lung. Se opreşte, gândindu-se că au fost trimişi la închisoare şi probabil au murit acolo. Întoarce feliile de pâine. Dar eu nu m-am alăturat nici uneia din aceste grupări. Eu eram un conformist. Toți eram aşa în familia mea. Tresărind, îşi dă seama că vorbeşte şi despre familia ei – bunicii ei. Am fost trimis la Paris ca traducător. Iar acolo am cunoscut-o pe mama ta.

— Da, mi-a spus. Ce trebuia să traduci?

— Cel mai adesea, scrisori. Scrisori de denunț. Ea îl priveşte ca şi cum ar aştepta să mai spună ceva, dar el nu se poate justifica. Joséphine, reia, conştient că nu o poate face să îl placă; va trebui să judece singură. Nu pot să pretind că am fost un bărbat curajos. Am fost o oaie ca oricare alta şi am trăit cu teamă în suflet de când aveam şaisprezece ani, până când am întâlnit-o pe mama ta. Aşadar, mult timp am trăit în frică şi nu sunt mândru de mine. Cred că mulți oameni au făcut lucruri pe care acum le regretă. Nu-mi caut scuze, zice el, uitându-se la Joséphine. Nu am fost un erou, spune el, privind-o în ochi. Îmi pare rău. Cuvintele i se opresc în gât. Nu a cerut niciodată

iertare, nu a cerut indulgență. Își șterge ochii, înghite în sec. Îmi pare rău, repetă el.

— Nu știu multe despre război. Oamenii nu vorbesc despre asta. Maman nu mi-a spus niciodată că tu ești tatăl meu.

Sébastian scapă felia de pâine prăjită pe care abia a ridicat-o.

— Ce?

— A mințit că tatăl meu e un francez pe nume Frédéric. Am aflat că nu-i așa abia luna trecută, când mi-am găsit certificatul de naștere.

— Luna trecută?

Cuvintele i se opresc în gât.

Joséphine încuviințează din cap.

— Da, de la fiica unui erou francez, am ajuns să am ca tată un... neamț. A crezut că ar fi mai bine pentru mine dacă nu aș știi. Dacă nu ar ști nimeni.

Élise îi negase existența. Cum a putut să-l scoată din viața ei în felul acesta? Ce a făcut cu toate amintirile ei? Reușise să le șteargă? Nici nu-și imaginează cum ar fi cu putință una ca asta. El, unul, prețuise toate amintirile lor, reluându-le în minte, chiar și după ce o întâlnise pe Maggie. Nu ar fi putut niciodată să renunțe la Élise în felul acesta. O senzație de amărăciune și de trădare îl pârjolește pe Sébastian pe dinăuntru.

CAPITOLUL 65

Coventry, 24 iunie 1963

SÉBASTIAN

Maggie a lăsat veioza de pe noptieră aprinsă și a mutat pătuțul lui Luke la capătul patului lor. Sébastian se uită la

fiul lui cum doarme şi pune o mână pe pieptul lui micuţ, simţindu-i bătăile regulate ale inimii.

Se duce pe partea lui de pat şi se dezbracă, îşi aşază hainele pe spătarul scaunului şi îşi pune pijamaua, înainte de a se strecura în pat şi a stinge veioza.

Maggie se întoarce cu faţa spre el.

— Ai stat mult, şopteşte ea.

— Am făcut pâine prăjită. Lui Joséphine îi era foame.

— Vrei să-mi povesteşti despre ea?

Este foarte obosit şi ar dori să nu trebuiască să explice în seara asta. Dar e o discuţie care nu poate aştepta până dimineaţă.

— Maggie, spune el. Élise nu a murit. Maggie ştie despre Élise sau, mai bine spus, ştie ceea ce a ales să-i spună Sébastian. Numai faptele seci. Chiar dacă ar fi vrut, i-ar fi fost imposibil să-i explice ce simţea pentru Élise. Tatăl ei m-a minţit. Nu a fost împuşcată.

— E în viaţă?

— Da, zice el, oftând adânc şi adunându-se înainte de a spune următoarele cuvinte. A născut o fată, pe Joséphine. Fiica mea.

— Am ştiut, şopteşte Maggie în întuneric. Mi-am dat seama de cum am văzut-o.

— Élise nu i-a povestit despre mine. I-a spus că alt bărbat îi era tată. Cuvintele îi frâng inima. Cum a putut să-l şteargă din vieţile lor? A descoperit adevărul abia în urmă cu o lună.

Maggie se întoarce pe spate şi îi caută mâna sub aşternuturi. Dar Sébastian nu se clinteşte. Stă întins, cu ochii deschişi în întuneric, gândindu-se cât de mult o vede pe Élise în Joséphine, în felul în care îşi ţine bărbia în palme când se gândeşte, în ochii ei adânci şi pătrunzători. În felul în care zâmbeşte cu gura închisă şi în gropiţele care îi apar

în obraji. Expresia de pe chip o trădează, la fel cum i se întâmpla şi lui Élise. Sébastian descoperise că Élise putea spune un lucru, dar să gândească altul, că încerca să-şi ascundă temerile şi nesiguranţele, prefăcându-se plină de încredere, când, de fapt, tremura pe dinăuntru. Vede că Joséphine a făcut acelaşi lucru străbătând acest drum până în Anglia, înţelege cât de speriată trebuie să fi fost stând în pragul casei sale, fără să ştie la ce să se aştepte. În timp ce gândurile i se îndreaptă spre Élise, durerea din sufletul lui creşte. A ajuns să-l urască? Gândul acesta îl face să se întrebe ce i-a spus Élise lui Joséphine. I-a povestit despre ziua în care a doborât indicatorul care interzicea accesul evreilor? Cum o salvase din sediul Gestapoului? Sau despre picnicul din camera de hotel, când visaseră la o viaţă împreună? Se întreabă dacă Joséphine este mulţumită cu ce a găsit aici sau dacă spera, dacă se aştepta, la altceva.

— Te gândeşti la ea?

Întrebarea lui Maggie îl readuce în prezent.

— Da, recunoaşte el. Mă gândeam la amândouă.

— Seamănă cu mama ei?

— Da, seamănă.

— Are ochii tăi. Ca Philip. Maggie ezită, apoi întreabă: Élise s-a căsătorit?

— Nu ştiu. Nu am întrebat, zice, dar, într-un fel sau altul, ştie. Ştie că nu s-a căsătorit. Şi mai ştie şi care este întrebarea pe care Maggie vrea să o pună, dar nu îndrăzneşte. Nu se va schimba nimic între noi, încearcă Sébastian să o liniştească. Totul a rămas în trecut. Am plâns deja după ea.

Îi strânge mâna lui Maggie sub aşternuturi, dar nu se întoarce spre ea. Continuă să se uite ţintă la tavan, pe întuneric.

CAPITOLUL 66

Coventry, 25 iunie 1963

JOSÉPHINE

Când se trezeşte, Joséphine crede la început că este acasă, la Trégastel, dar apoi îi revine totul în minte. Este în Anglia, iar tatăl ei se află aici, în această casă. Gândul acesta îi dă un fior, dar în acelaşi timp îi este dor de casă, de familiaritatea căminului lor, de Maman şi de Soizic. Aude sunetele care vin de la parter: sporovăiala unui copil, zdrăngănitul vaselor, vocea tatălui ei.

Când a răspuns la uşă în seara trecută, îmbrăcat într-un costum închis la culoare şi purtând o cravată bleumarin, şi-a zis că arăta prezentabil şi rafinat. Nu părea genul de bărbat care se enervează, ţipă şi înjură. Iar apoi îi prăjise pâine în bucătărie, îmbrăcat încă la costum. Dar a simţit o răceală din partea soţiei sale, Maggie. Speră că nu va rămâne singură cu ea şi copiii toată ziua. Cu engleza ei de şcolăriţă, comunicarea între ele este limitată; iar cuvintele pe care le aude abia dacă le recunoaşte din lecţiile de la şcoală. Se ridică şi se duce la baie, unde se spală, apoi îşi trage pe ea aceeaşi rochie pe care a purtat-o cu o zi înainte şi coboară scara îngustă, păşind uşor, ca să nu deranjeze.

— *Bonjour*, Joséphine, o întâmpină tatăl ei de cum intră în bucătărie. Pâine prăjită? *Toast?*

Acum, că ştie cuvântul, îi zâmbeşte.

— *Oui, s'il te plaît*, îi spune ea, adoptând adresarea familiară.

Zâmbetul lui îi spune că a remarcat.

— Stai jos, continuă el în franceză. Poţi să te aşezi lângă Philip.

Acasă, dimineaţa le salută pe Soizic şi pe mama ei cu un sărut pe fiecare obraz. Ştie însă instinctiv că aici nu se

obişnuieşte la fel, aşa că îi spune bună dimineaţa lui Philip şi se aşază alături de el, pe taburetul din dreptul mesei înalte. El este aşezat într-un scaun pentru copii şi flutură spre ea o felie de pâine prăjită, în semn de salut. Obrajii îi sunt plini de urme de gem lipicios şi de firimituri de pâine.

— Ceai? întreabă tatăl ei.

De obicei, bea o cană de Ricoré dimineaţa – un amestec de cicoare şi cafea –, dar îşi imaginează că nu au aşa ceva aici.

— Da, mulţumesc.

Fierbe nişte apă şi o toarnă într-un ceainic, apoi îl acoperă cu un fel de jacheţică de lână. Totul este atât de diferit aici.

— Mi-am luat liber azi, îi zice tatăl ei, întorcându-se spre ea. Ca să petrecem puţin timp împreună.

O spune atât de firesc, atât de cald, de parcă dorinţa lui de a petrece timp cu ea ar fi cel mai natural lucru din lume. Joséphine se uită la mâinile lui, în timp ce îi toarnă ceaiul. Are degete lungi, iar între arătător şi mijlociu este o mică pată cafenie, de forma unei semiluni. Ridică mâna şi se uită la semnul maroniu pe care îl are la baza degetului arătător. Este acelaşi. Degetele ei sunt la fel ca ale lui. Lacrimile nevărsate îi pişcă ochii. Clipeşte repede şi le alungă, apoi se întoarce spre Philip, care o împunge în braţ cu o lingură.

— Presupun că eşti în Anglia pentru prima dată, zice tatăl ei.

— Da.

— Te duc la Coventry astăzi. Să vezi cum arată un oraş englezesc modern.

— Mulţumesc.

O încearcă o tresărire de entuziasm când se gândeşte că va explora un loc nou.

Sébastian se întoarce şi îl ciupeşte pe Philip de obrazul lipicios.

— Îl luăm şi pe micuţ cu noi?

Philip zâmbeşte, ca şi cum ar înțelege.

— Câți ani are? întreabă Joséphine.

— A împlinit doi ani săptămâna trecută. Poți să-i vorbeşti în franceză, dacă vrei. Eu aşa fac uneori. Pare să înțeleagă la fel de bine ca atunci când vorbesc în engleză.

— Dar germana? întreabă Joséphine pe negândite. Îi vorbeşti şi în germană?

— Nu, răspunde el. Cred că două limbi sunt de ajuns pentru un băiețel atât de mic. Nu crezi? o întreabă, privind-o cu subînțeles.

— Ba cred că da.

— Avem multe de discutat, Joséphine, zice, punându-i o mână pe umăr. Abia aştept.

Iată deci, îi spune din nou cât de mult vrea să o cunoască. Nu îşi poate împiedica senzația de căldură care o învăluie.

CAPITOLUL 67

Bretania, 1 iulie 1963

ÉLISE

Durează o săptămână întreagă până soseşte prima scrisoare de la Joséphine. Nu am fost îngrijorată; este o fată cu judecată; doar că atunci când a plecat era încă supărată pe mine şi abia aşteptam să primesc o veste de la ea, să ştiu că e bine.

Plicul ne este adresat atât mie, cât şi lui Soizic, dar când îl deschid, găsesc înăuntru alte două plicuri, din care unul are numai numele meu pe el. Îl îndes în buzunarul rochiei şi îl deschid pe celălalt. Citesc cu voce tare, ca să audă şi Soizic.

Chère Maman, Soizic,

Mi se pare că lumea mea s-a întors cu susul în jos şi nu mai sunt persoana care credeam că sunt. Am descoperit o altă latură a mea despre care nici nu ştiam că există. Parcă aş fi trăit numai pe jumătate. Aş vrea să stau aici mai mult timp. Tatăl meu are o soție şi doi copii. Aş vrea să-i cunosc mai bine.

Simt că inima mi se scufundă. Mă încearcă o stare de greață. O soție! Doi copii! Cum poate să-mi spună cu atâta indiferență că Sébastian are o familie, de parcă ar fi cel mai firesc lucru din lume? Cuvintele se tulbură în fața ochilor mei, apoi prind să se învârtă. Întind mâna spre marginea mesei ca să mă țin de ceva, silindu-mi mintea să accepte această veste şi să o pună în perspectivă. Sébastian şi-a refăcut viața. M-a lăsat în trecut.

Desigur, luasem în considerare această posibilitate. Dar nu crezusem niciodată cu adevărat în ea. Iar acum iat-o privindu-mă în față, scrisă cu negru pe alb. Cum a putut să se însoare cu altcineva? Să aibă copii cu altcineva? Trebuia să fim noi doi.

Mă uit la Soizic şi desluşesc privirea din ochii ei. Milă. Trebuie să mă îndepărtez de ea.

Dar înainte de a apuca să deschid uşa, ea îmi pune o mână pe umăr.

— Joséphine se va întoarce în curând. Are nevoie de timp, asta-i tot.

— Timp! explodez eu. Asta ne-ai răpit!

Ea lasă să-i cadă mâna şi ochii i se fac reci.

— Ți-am oferit o casă când nimeni altcineva nu ar fi făcut-o.

— Da! Dar cu ce preț? zic eu, întorcându-i privirea. M-ai făcut să plătesc cu vârf şi îndesat! exclam, iar Soizic păleşte cu totul şi strânge tare buzele. M-ai obligat să o mint!

Se întoarce cu spatele, ca şi cum aş fi pălmuit-o. Apoi se roteşte iute şi mă înfruntă.

— A fost un preț mic de plătit! A crescut fără povara trecutului. Şi e în viață. E în viață!

Ultimele cuvinte îi ies din gură ca un hohot de plâns şi ştiu că se gândeşte la propria ei fiică. Fiica aceea care ne-a bântuit viața de aici, al cărei mormânt nu suntem demne să-l vizităm, nici eu şi nici Joséphine.

Soizic se domoleşte şi sângele îi revine în obraji.

— Când ai ajuns în pragul casei mele, războiul nici nu se terminase. Trebuia să ne protejăm şi pe noi, şi pe Joséphine. Nu aveam de ales.

Nu mai pot vorbi despre asta, cel puțin nu acum. Trec pe lângă Soizic şi ies în grabă din casă, coborând spre plajă. Marea este în reflux, şi vântul îmi suflă în față, trecându-mi prin păr, dându-mi-l pe spate. Merg cu paşi repezi de-a lungul plajei, spre Île aux Lapins, din nou accesibilă. După ce îmi scot pantofii, traversez cărarea lată, din prundiş şi scoici fărâmate şi ascuțite, şi mă cațăr pe bolovanul cel mai înalt, aflat în capătul îndepărtat al insulei, înfigându-mi picioarele goale în găurile şi marginile sale rotunjite, trăgându-mă în sus cu puterea mâinilor. În cele din urmă, ajung în punctul cel mai înalt şi mă aşez acolo să privesc marea, lăsându-mi gândurile să zboare. Îmi amintesc că i-am răpit fiicei mele dreptul de a avea un tată, prefăcându-mă că nu a existat niciodată. Cum l-am vândut pentru un adăpost. Nervoasă, îmi şterg lacrimile de autocompătimire şi mă blestem că am ascultat-o pe Soizic. Jinduisem să îi spun lui Joséphine adevărul despre tatăl ei, dar îmi înfrânasem sentimentele, spunându-mi că era mai bine pentru toată lumea dacă Joséphine nu ştia încă şi că era mai bine să aştept până era destul de mare ca să poată să înțeleagă. Dar acum simt că vântul răbufneşte prin zidurile pe care le-am

ridicat în jurul nostru şi îmi suflă în faţă grohotişul adunat în ani întregi, înecându-mă. De ce nu îmi ascultasem inima?

Mă gândesc la Sébastian. Oare ce zice scrisoarea lui? Nu-l învinovăţesc că a început o viaţă nouă, dar îmi pare rău că eu nu am putut face la fel. Am trăit ca o umbră. Am ajuns să mă tem de bărbaţi, apoi să-i dispreţuiesc. Singurul bărbat pe care l-aş fi lăsat să se apropie de mine ar fi fost Sébastian, dar cum îl credeam mort, am pus lacăt peste acea parte a vieţii mele. Numai Joséphine a contat pentru mine, iar singura mea dorinţă a fost să o văd crescând în siguranţă.

Zgomotul făcut de nişte copii care se joacă mă face să întorc capul. Văd o femeie care aleargă după două fete, până în spatele unei stânci. Fetele ţipă de încântare când le prinde mama lor. Aici o aduceam pe Joséphine; construiam castele în nisipul umed, prindeam raci în bălţile formate printre pietre, iar apoi îi eliberam şi îi priveam cum fugeau pieziş înapoi spre mare. Oare va ţine minte clipele acelea, torturile pe care i le coceam de ziua ei, poveştile pe care i le spuneam la culcare? Sau îşi va aminti numai că am minţit-o? Soizic spune că are nevoie de timp, dar eu ştiu cât rău poate face timpul. Cum îi duce pe cei dragi atât de departe, că nu mai este cale de întoarcere. Mi-am pierdut fiica acum, că şi-a găsit cealaltă familie? Familia care nu i-a ascuns niciodată nimic.

— *Les filles*, e timpul să ne întoarcem! o aud strigând pe mamă. Vine fluxul.

Fetele aleargă spre ea, o apucă fiecare de câte o mână. Le privesc cum se îndepărtează de-a lungul drumului cu prundiş dintre insulă şi plajă. Valurile se izbesc de ţărm, apropiindu-se şi îngustând tot mai mult cărarea. Iar eu scot scrisoarea de la Sébastian.

Chère Élise,

Întotdeauna mi-a spus Lise. Acum a scris Élise şi asta pune o distanță între noi, iar eu abia reuşesc să citesc mai departe.

Eşti în viață! Şi avem o fiică frumoasă! Lucrul acesta îmi umple inima de bucurie. Dar şi de tristețe, pentru că nu ne-am regăsit. Nu am încetat niciodată să mă gândesc la tine şi să te iubesc.

De ce trebuie să spună asta? Desigur că a încetat să mă iubească. Doar s-a căsătorit cu altcineva.

Am fost un prost. Am fost un prost să-l cred pe tatăl tău când mi-a spus că ai fost împuşcată. M-am lăsat copleşit de durere şi nu am văzut adevărul. Te rog să mă ierți.

Ochii mi se umplu de lacrimi, iar scrisul devine neclar. Îmi mut privirea, alung lacrimile şi apoi citesc mai departe.

Nu aş putea să mai iubesc pe nimeni aşa cum te-am iubit pe tine, Élise. Dar altcineva a intrat în viața mea.

Nu mai pot citi. Privesc în față, cu ochii împăienjeniți; a venit mareea, iar poteca a dispărut. Mama şi fiicele înaintează pe plajă, ținându-se de mâini, balansându-şi brațele, de parcă nu ar avea nici o grijă pe lume.

Ar trebui să mă întorc cât timp apa abia a început să acopere poteca, dar nu mă pot mişca de aici. Mă simt țintuită în loc. Rămân aşezată pe piatră, cu scrisoarea boțită între mâini şi privirile pierdute deasupra valurilor, fără să mai văd ceva. Simt că dispar. Mă topesc. Rămân suspendată în timp. Nu am unde să mă duc, nu vreau să mă aflu altundeva. Ascult valurile care se rostogolesc spre mine, prinzând putere, iar eu tot nu mă pot clinti din loc. Vântul şuieră printre stânci, pe lângă muchiile lor ascuțite. Firele rătăcite de iarbă sunt îndoite de vânt. Acelaşi vânt îmi mângâie părul, îmi şopteşte, iar eu îmi dau seama că nu îmi

mai este frică. Nu mai am de ce să mă tem. Adevărul a fost eliberat. Ascult ritmul imemorial al valurilor, clipocitul lor pe stânci, retragerea, apoi revenirea. Mă simt imponderabilă, de parcă aş pluti. Închid ochii şi îmi potrivesc răsuflarea cu vuietul mării.

CAPITOLUL 68

Coventry, 4 iulie 1963

SÉBASTIAN

Joséphine este de zece zile acolo, când o bătaie la uşă întrerupe ceea ce a devenit ritualul lor matinal. În prag se află poştaşul, care îi întinde o hârtie maro.

— Telegramă, anunţă el, dându-i-o lui Sébastian.

Sébastian o ia. Este atât de scurtă, încât ochii lui o citesc înainte ca mintea să priceapă că nu este, de fapt, pentru el. Îi este adresată lui Joséphine.

Mama ta a avut un accident. E în spital. Vino acasă.

Élise! Élise este în spital! Închide uşa şi simte cum i se accelerează pulsul. Oare ce s-a întâmplat? Dacă a fost implicată în vreun accident de maşină îngrozitor? Cum să-i spună lui Joséphine?

Intră în bucătărie, strângând în mână bucata de hârtie. Îi întinde telegrama, cu degete tremurătoare.

— Joséphine. Este vorba despre mama ta.

Fără nici un cuvânt, Joséphine ia bucata de hârtie din mâna lui. O citeşte într-o clipă, apoi hârtia îi scapă din degete.

— Ce înseamnă asta? întreabă, cu ochii mari de spaimă.

Maggie se apleacă să ridice telegrama. Îşi mută privirile de la Sébastian la Joséphine şi înapoi la el. Tăcerea din bucătărie e apăsătoare şi tensionată.

Philip strigă „Dada!”, ca pentru a-i aduce pe toți înapoi în prezent.

Sébastian tresare şi o strânge în braţe pe fiica lui, încercând să o asigure că totul va fi bine.

— Este în spital. Au medicii grijă de ea. Se va face bine.

Vorbele lui sună jalnic şi se urăşte din clipa în care le rosteşte, se urăşte că a fost egoist şi a ținut-o pe Joséphine aici, când ar fi trebuit să se ducă acasă.

— Élise e în spital? cere confirmarea Maggie.

— Da, răspunde Sébastian. Joséphine trebuie să plece.

— Ai putea folosi telefonul vecinilor, îi sugerează Maggie. Sună la spital.

Are dreptate; ar putea telefona de la vecini.

— Ştii numele celui mai apropiat spital? se întoarce Sébastian spre Joséphine, uşurat că poate face ceva practic.

— Da, este în Lannion.

— Mă duc la vecini şi sun de acolo.

— Pot să vin cu tine? întreabă Joséphine, cu glas sfârşit.

Sébastian încuviințează din cap şi ies împreună pe uşa din față.

Vecinii sunt la micul-dejun, dar când văd panica de pe chipul lui Sébastian, îi spun că poate folosi telefonul, desigur, chiar dacă trebuie să sune în Franța. Sébastian apelează mai întâi centrala telefonică, ca să obțină numărul de la spital. Apoi formează numărul, iar degetul arătător îi tremură când îl bagă în cerculețul cu zero şi roteşte discul până la capăt, apoi pune degetul în următoarea cifră. Pare să dureze la nesfârşit, şi inima îi bubuie mai tare cu fiecare rotație.

— *L’hôpital*, se aude o voce de femeie.

— *Bonjour, madame*, începe Sébastian. Tocmai am primit o telegramă prin care sunt informat că Élise Chevalier a fost spitalizată. Puteți să-mi spuneți dacă este la dumneavoastră?

— Cine sunteți, vă rog?

Cine este acum pentru ea? Sébastian ezită.

— Sun în numele fiicei sale, care se află alături de mine. Joséphine Chevalier.

— Da, Élise Chevalier este internată aici.

— Puteți să-mi spuneți cum se simte?

— Este încă în comă.

— În comă? zice el, strângând mai tare receptorul, în timp ce broboane de sudoare i se ivesc la rădăcina părului şi în palme.

— Da, îmi pare rău. Nu ştiați?

— Nu. Ce s-a întâmplat?

— A fost găsită în mare, în apropiere de Île aux Lapins. Au adus-o salvamarii.

În mare! Vrea să întrebe ce căuta acolo. Dar nu spune decât:

— Ajungem mâine.

Simțind cum i se zbate inima în spatele coastelor, şterge receptorul pe pantaloni şi îl pune la loc în furcă, apoi se întoarce spre Joséphine.

— În comă? murmură ea, iar chipul ei are o paloare cadaverică.

— Plecăm astăzi, Joséphine.

O ia în brațe şi o strânge la piept. Ea nu scoate nici un sunet şi este rigidă ca o statuie de piatră.

CAPITOLUL 69

Coventry, 4 iulie 1963

SÉBASTIAN

Trebuie să o ducă pe Joséphine acasă, să i-o ducă înapoi mamei sale. În adâncul sufletului, îşi dorea să facă această călătorie împreună cu fiica lui, dar nu aşa.

Îşi pregăteşte la iuțeală bagajul şi ezită când se uită în sertarul cu şosete. Nu ştie cât timp va fi plecat. Simte ochii lui Maggie aținți asupra spatelui său şi se întoarce să o privească.

— Eu..., începe, dar nu ştie ce să spună. Mă întorc cât pot de repede.

Nici nu ştie ce înseamnă asta. Când Élise îşi va reveni din comă? Dar dacă nu îşi mai revine? Aşadar, atunci când va fi pregătit? Dar dacă nu se va simți niciodată pregătit? Dacă nu va mai putea pleca?

Ce ridicol, îşi spune singur. Povestea lor a fost în altă viață, în alt timp. Acum o iubeşte pe Maggie. Face asta pentru Joséphine şi, odată ajunsă acasă, el se va întoarce. A crescut fără el, ce-i drept, dar îi poate fi alături acum. Trebuie să o facă. Nu are de ales.

— Sébastian, zice Maggie, făcând câțiva paşi în cameră, ca să ajungă lângă el. Sper să fie bine, zice ea, punându-şi capul pe umărul lui.

Nu este sigur dacă vorbeşte despre Élise sau despre Joséphine.

În după-amiaza aceea, Maggie îi duce la gară. Joséphine stă în spate, cu Philip în brațe, în timp ce Luke doarme învelit în păturica lui, pe banchetă. Sébastian ține tot drumul o mână pe genunchiul lui Maggie, dorind să-i transmită că inima lui îi aparține tot ei, dar pare un gest mărunt şi patetic. De ce nu i-o poate spune? A încercat, dar cuvintele refuză să se facă auzite.

Maggie parchează maşina şi coboară cu toţii, în afară de Luke, care doarme dus. Sébastian se apleacă spre Maggie şi îi dă un sărut scurt pe buze.

— Te iubesc, îi şopteşte, în timp ce se retrage.

Simte că Joséphine devine încordată. Apoi se întoarce spre Philip, care o ţine de mână pe Joséphine, deşi pare puţin îmbufnat. Îl ridică în braţe şi îl îmbrăţişează. Va fi prima oară când petrece noaptea departe de familia lui, şi acest rămas-bun pare nelalocul lui.

— La revedere, Joséphine, spune Maggie, prinzând-o de umeri. Sper ca mama ta să-şi revină cât mai repede.

Joséphine o sărută pe obraz, apoi ea şi Sébastian intră în clădirea gării. Sébastian aruncă o privire peste umăr, dar Maggie îl bagă deja pe Philip înapoi în maşină.

Joséphine şi Sébastian stau aşezaţi faţă în faţă, în vagonul de tren. Joséphine priveşte fix la peisajele care se perindă prin faţa geamului. Lui Sébastian, scena îi aminteşte de prima lui călătorie cu trenul în ţara aceasta, pe când se simţea singur şi speriat, neştiind la ce să se aştepte din partea englezilor.

— Crezi că îşi va reveni? întreabă deodată Joséphine, fără să-l privească.

— Da, aşa cred.

Desigur, nu are cum să ştie, iar Joséphine înţelege lucrul acesta. Nu întreabă decât pentru a primi mângâiere şi asigurarea că totul va fi bine, iar Sébastian face ceea ce fac taţii; îşi linişteşte copilul.

— E o înotătoare bună, repetă Joséphine pentru a suta oară. Curenţii trebuie să fi fost foarte puternici.

— Da, sunt curenţi care formează vârtejuri sub apă şi te pot trage la fund. Se numesc cumva, dar nu îmi amintesc cum.

Joséphine întoarce capul şi îl priveşte curioasă, întrebându-se, parcă, de unde ar putea şti asta. Apoi se uită iar pe geam, cu o privire pierdută.

— E totul atât de ordonat, nu-i aşa? zice ea, cu o voce care vine de departe.

El îi urmăreşte privirea, vede câmpurile verzi, împărțite în parcele despărțite de tufişuri şi ziduri din piatră.

— Îți place aici? murmură ea, fără să-şi dezlipească privirile de peisajele pasagere.

— Da. E casa mea acum.

— Dar Germania?

I-a povestit deja despre părinții lui – bunicii ei – şi iubita lui bunică, ucişi în timpul bombardamentelor oraşului Dresda.

— Nu a rămas nimic pentru mine acolo.

— Vrei să-mi povesteşti cum a fost? Războiul. Totul. Şi despre Maman, zice Joséphine, înghițind în sec. Vrei să-mi spui cum era ea?

Sébastian surâde.

— O văd în tine. Ai ochii ei. Şi acelaşi mod de a ajunge la adevăr, punea mereu întrebări, aşa cum faci şi tu. Avea un fel de a mă privi... de parcă... Se simte oarecum ridicol, dar o spune totuşi. De parcă ar fi putut privi în sufletul meu.

— Ştiu ce vrei să spui, îl surprinde Joséphine cu vorbele sale. Întotdeauna a părut să ştie ce e în mintea mea. Se opreşte, scărpinându-şi fruntea cu degetul mic. De asta am fost consternată când am aflat ce îmi ascundea.

CAPITOLUL 70

Plymouth, 5 iulie 1963

SÉBASTIAN

Sébastian a rezervat cabine separate pe feribotul care traversează Canalul, deşi costă dublu. Nu poate deodată să fie tatăl pe care ea nu l-a avut niciodată şi se teme să nu o sperie cu prea multă intruziune, prea multă familiaritate. Uneori o surprinde cercetându-l curioasă, de parcă nu ar şti cum să-l ia. Lui îi place să o privească, dar adesea îşi fereşte ochii, când de fapt tot ce îşi doreşte este să se învăluie în prezența ei.

Se întreabă cum era pe vremea când învăța să meargă, să vorbească. Ce întrebări punea? Ce monştri îi apăreau în coşmaruri? Ce o pasiona? Ce o neliniştea? Care au fost primele ei cuvinte? Pierduse acei ani de formare. O vede pe tânăra de astăzi, dar nu va cunoaşte nicicând învelişurile copilei ascunse înăuntrul ei. Şi-o imaginează plină de entuziasm şi de curiozitate, dând pe dinafară de întrebări neîncetate, cu pletele lungi şi blonde plutind în spatele ei şi picioare slăbănoage, care nu se opresc din dans şi din alergătură pe plajă. Imaginea aceasta îl umple de melancolie şi de o poftă de a şti mai mult. Vrea să o cunoască pe fiica lui într-un fel care îi este inaccesibil.

Sunt obosiți amândoi, însă tot ies pe punte, privind la echipajul care trage în sus parâmele groase şi grele aruncate dinspre mal. Sirena fluieră, iar comandantul navei turează motoarele, în timp ce feribotul se îndepărtează. Stau aproape unul de celălalt, iar Sébastian o simte pe Joséphine tremurând. Vrea să-i pună un braț pe umăr şi să-i spună că totul va fi bine, dar ar fi un gest arogant şi artificial, de parcă el ar avea toate răspunsurile. Nu le are, iar lucrul acesta îl îngrozeşte.

După ce pier toate luminile de pe mal, intră fiecare în cabina sa. Sébastian se întinde pe patul lui îngust, lăsându-se legănat de ritmul valurilor, până adoarme. Dar se trezeşte după scurtă vreme, alarmat, îngrijorat pentru Élise şi

pentru ceea ce vor găsi la spital. Ce înseamnă să fii în comă? Este, oare, ca un somn profund care îi dă timp trupului să îşi revină? *Trebuie* să-şi revină. Gândurile îi zboară la Maggie; s-a simţit vinovat că a lăsat-o singură cu copiii, mai ales acum, că Luke e bolnav. Se simte totuşi uşurat ştiind că mama ei va veni să o ajute. Noaptea întreagă tot aţipeşte şi se trezeşte, gândindu-se la Élise, apoi la Maggie, apoi la Joséphine şi din nou la Élise.

Dis-de-dimineaţă, o sirenă prelungă anunţă apropierea de portul Roscoff. Sébastian se îmbracă în grabă, apoi iese pe coridor. Joséphine stă deja pe unul dintre scaunele din zona de aşteptare. Pare nerăbdătoare şi obosită, dar este îmbrăcată într-o rochie albastră, curată, iar la gât şi-a legat neglijent o eşarfă din mătase, de un cafeniu-deschis. Sébastian stă un minut pe loc şi o priveşte până când ea îl observă, apoi întoarce capul şi îl salută cu un zâmbet trist.

Se aşază lângă ea.

— Cum ai dormit? întreabă el.

— Bine.

Ochii ei stinşi îi spun altceva, însă Sébastian nu zice nimic. Îi ia mâna şi o ţine, în timp ce aşteaptă să debarce.

Nu vorbesc cât timp coboară de pe feribot înaintând încet şi trec de biroul de control al paşapoartelor.

Când ajung afară, Joséphine arată spre un Renault 4CV verde, vechi, lângă care stă o femeie cu părul sur, sprijinită de capotă. Alături de ea este o femeie mai tânără, cu părul negru, revărsat pe umeri. Asemănarea cu Joséphine este uluitoare. Pe Sébastian îl străbate un dor chinuitor, când se gândeşte la toţi anii pe care nu i-a trăit alături de Élise – când avea douăzeci de ani, apoi treizeci, apoi spre patruzeci.

— Uite-le pe Soizic şi Isabelle.

Joséphine se îndreaptă în grabă spre cele două, iar când ajunge în dreptul lor, femeia mai în vârstă o prinde în braţe

şi o strânge la pieptul ei. Sébastian o urmează şi vede că fiica lui plânge în hohote.

Isabelle îl priveşte, face un pas mai aproape, şi el instinctiv înţelege că ar fi mai potrivit un sărut pe obraz decât o strângere rece de mână. Îi este recunoscător pentru acest mic gest, care spune atât de mult.

Însă când Soizic îi dă drumul lui Joséphine, întinde o mână în faţă, abia privindu-l.

— *Bonjour, monsieur.*

Tonul ei este rece. Se întoarce şi deschide portiera, după care face un pas înapoi, lăsând-o pe Joséphine să urce. Apoi înconjoară maşina, îndreptându-se spre locul şoferului, şi ridică scaunul, astfel ca el şi Isabelle să intre în spate.

— Mergem direct la spital, anunţă Soizic, în timp ce înaintează pe drumurile şerpuitoare.

— Vă mulţumesc, spune Sébastian, încercând să nu o lase pe femeia aceasta să înţeleagă că se simte intimidat şi străin. Am fost foarte îngrijoraţi.

— A prins-o refluxul şi a izolat-o de plajă, continuă Soizic. Nu înţeleg de ce a amânat atât de mult întoarcerea. Probabil a adormit la soare.

— Maman nu doarme niciodată în timpul zilei.

Joséphine coboară geamul, şi aerul proaspăt pătrunde în habitaclu.

Sébastian se simte confuz. Soizic spune că Élise trebuie să fi adormit, iar Joséphine spune că este imposibil. Prin urmare, ce s-a întâmplat? A adormit? Sau a rămas dinadins pe insulă până a fost prea târziu? De ce şi-ar pune viaţa în primejdie aşa?

— Am venit de cum am auzit, zice Isabelle, rupând tăcerea.

— Maman ar fi venit şi ea, dar Papa e foarte bolnav.

Lui Sébastian îi coboară un fior pe ceafă când aude de tatăl lui Élise. Nici el, nici Joséphine nu întreabă cum se simte.

Când ajung la spital, sunt întâmpinați de o infirmieră care îi conduce pe un coridor lung, lipsit de ferestre. Miroase a antiseptic, a înălbitor şi a varză fiartă, izuri pe care Sébastian încearcă să le ignore, în timp ce merg spre salonul treizeci şi doi, unde se află Élise.

CAPITOLUL 71

Bretania, 6 iulie 1963

SÉBASTIAN

Élise. Lise a lui. Arată atât de liniştită, de parcă ar adormi numai. La vederea ei, se simte purtat înapoi în timp şi îşi aminteşte cum o privise dormind pentru ultima oară, în patul lui din hotelul acela. Îşi ține răsuflarea, privindu-i părul negru răspândit ca un evantai pe pernă. Este mai lung decât în amintirile lui, iar pielea ei ivorie şi netedă este lipsită de riduri. Genele lungi şi mătăsoase se curbează deasupra obrajilor, singura culoare pe chipul ei palid.

Degetele îl furnică de dorința de a întinde mâna şi de a o atinge, însă nu îndrăzneşte. Îşi dă seama că îşi ține respirația. Respiră adânc, iar pulsul îi bubuie în urechi. Joséphine se apleacă peste mama ei, îi pune o mână pe față, îi mângâie fruntea cu tandrețe şi apoi îi şopteşte ceva la ureche. Soizic îl bate pe Sébastian pe umăr.

— Să le lăsăm câteva clipe, zice, dar Sébastian o ignoră. Abia a ajuns şi nu vrea să plece. Haide, insistă Soizic. Isabelle poate rămâne cu ea.

Se întoarce, o priveşte pe Soizic şi înțelege că îl pune la punct. Cu părere de rău, îşi smulge privirea de la Élise şi o urmează pe Soizic afară din salon, pe coridor, unde se aşază amândoi pe scaune de plastic. Scoate un pachet de țigări şi i-l întinde lui Soizic.

— Nu cred că ar trebui să fumați aici, zice ea scurt.

Se ridică.

— Atunci, mă duc afară.

Fără să mai aştepte un răspuns, se întoarce spre uşa pe care au intrat. E bucuros să se îndepărteze pentru o vreme de bătrâna aceasta care nu-şi ascunde antipatia față de el. O simte ca pe ceva fizic. Se îndreaptă spre zona verde, cu arbuşti, unde îşi aprinde țigara, inhalând în timp ce priveşte spre albastrul cerului senin. *Lise. Lise*. S-a întors. A întârziat însă cincisprezece ani. La dracu'! La dracu' cu toate! Loveşte cu piciorul într-o piatră, iar emoțiile îl copleşesc. Regret. Vinovăție. Furie. Teamă. Este îngrozit că Élise nu se va trezi, că nu va mai putea să vorbească cu ea, că nu va putea să-i explice.

Se gândeşte la inelul pe care i l-a cumpărat, cel pe care l-a lăsat în cutia milei. Se gândeşte la lumânarea pe care a aprins-o pentru ea. Şi se întreabă de ce nu a căutat-o mai bine. De de, Doamne, de ce l-a crezut pe tatăl ei? De ce nu a cerut măcar să-i vadă mormântul? Lasă privirea în pământ, iar umerii i se încovoiază. De ce a renunțat atât de uşor?

Tânjeşte să vorbească cu ea. Trebuie să-i spună că a încercat să-şi ducă viața mai departe, dar că pe ea a păstrat-o întotdeauna în inimă, că nu a uitat-o niciodată. Aprinde o altă țigară şi, încercând să-şi domolească anxietatea care îi pompează prin vene, se plimbă de colo-colo printre arbuşti.

— *Monsieur* Kleinhaus, aude o voce din spatele lui, care îl face să se întoarcă. Puteți intra să o vedeți pe Élise acum.

Soizic abia îl poate privi în ochi, dar cel puțin a venit să-l cheme.

— Mulțumesc.

Aruncă mucul de țigară pe jos, îl stinge cu vârful pantofului, apoi o urmează înapoi în spital. Vena de la

tâmplă îi pulsează puternic, aproape dureros, şi simte că îl pândeşte o migrenă.

Isabelle nu mai e acolo, iar Joséphine stă pe un scaun, lângă pat. Întoarce capul spre el când intră în cameră, iar el îi vede chipul roşu, pătat, şi ochii umflaţi. Îi pune o mână pe umăr. Şi se uită la Élise.

Joséphine se ridică.

— Ies afară, şopteşte ea.

Fără să-şi ia ochii de la Élise, Sébastian se aşază pe scaunul de pe care tocmai s-a ridicat Joséphine. Îndepărtează părul de pe chipul lui Élise şi se apleacă deasupra ei, sărutând-o pe frunte, aşa cum făcea odinioară. Buzele lui zăbovesc acolo şi toate lucrurile pe care a vrut să i le spună i se învolburează în capul care a început să-l doară. Nu se mai îndreaptă în scaun. Închide ochii şi simte cum răsuflarea i se schimbă. Când inspiră, i se pare că aerul intră mai adânc în plămâni, îi pătrunde până în adâncul trupului, în fundul capului, inundându-i toate celulele corpului cu oxigen. I se pare că trec minute lungi până ce în sfârşit expiră, iar când inspiră din nou, coboară peste el o senzaţie de pace şi de linişte, ca şi când ar fi ajuns, în sfârşit, acasă. Îşi simte capul mai uşor, migrena i-a trecut. Nu se mişcă, rămâne pe loc, lăsându-se pătruns de senzaţia aceea că se află în locul potrivit.

Apoi îşi aminteşte de cutiuţa din buzunar. Se îndreaptă de spate şi o scoate. Ridică lănţişorul de argint de care atârnă un singur rubin şi îl pune la gâtul lui Élise, dându-i părul laoparte, ca să poată închide clema.

— Ţi-am spus că ţi-l aduc înapoi, îi şopteşte la ureche, aproape aşteptându-se să-i răspundă, să-i mulţumească.

Aude zgomotul uşii care se deschide şi, fără nici un cuvânt, Joséphine se strecoară înapoi înăuntru. Rămâne în picioare

lângă el. El întinde o mână şi o prinde pe a ei, apoi o strânge uşurel ca să-i spună că îi este alături.

— Crezi că ştie că suntem aici? şopteşte Joséphine.

— Da, ştie, zice Sébastian, ridicând vocea la nivelul conversației obişnuite. Şi sunt sigur că, în sinea ei, zâmbeşte. Se va trezi când va fi pregătită, spune el, dând drumul mâinii lui Joséphine şi apucând-o pe a lui Élise.

— Trebuie să se trezească, zice Joséphine, cu disperare-n glas.

— Se va trezi.

Iar în clipa aceea, chiar crede ceea ce spune. Are sentimentul puternic că Élise le dă timp să se cunoască mai bine, îi oferă lui Sébastian spațiul de care are nevoie pentru a putea deveni cu adevărat tatăl fiicei lor.

— M-am purtat oribil cu ea, zice Joséphine cu glas tremurând, iar el ştie că fata încearcă să nu plângă. Nu înțelegeam de ce nu mi-a fost decât rareori alături, de ce trebuie să muncească pentru o altă familie. Şi de ce nu mi-a spus nimic despre tine. Am fost furioasă, spune ea, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. E vina mea?

— Ce vrei să spui?

Sébastian se încordează, temându-se de ce va spune fata.

Joséphine îşi trage nasul, îşi înghite lacrimile.

— Crezi că voia să moară?

— Nu! Nu! exclamă, căci i-a trecut şi lui prin minte gândul, dar nu i-a permis să persiste, să prindă rădăcini, iar pe Joséphine nu o poate lăsa să gândească astfel. Sigur că nu, insistă el.

Nu ar face una ca asta. Lise nu ar face-o niciodată, nu i-ar abandona în felul acesta.

— Doar te are pe tine, adaugă, apoi se ridică şi o apucă pe Joséphine de umeri, întorcând-o cu fața spre el. Ştiu că te iubeşte.

— Dar i-am spus că vreau să rămân în Anglia, zice Joséphine, înghițindu-şi alte lacrimi. Am vrut să o fac să sufere.

Sébastian o trage la pieptul lui.

— Nu e vina ta.

CAPITOLUL 72

Bretania, 7 iulie 1963

JOSÉPHINE

În seara următoare, Joséphine stă la masa din bucătărie şi o priveşte pe Soizic, care desface boabele de mazăre din păstăi, pe un ziar vechi. Ar vrea să-i pună atât de multe întrebări, dar nu ştie cum. Regretă că nu a vorbit cu mama ei înainte de a se grăbi să ajungă în Anglia, ar fi vrut chiar să asculte ce avea de spus, dar nu a făcut-o. A devenit necomunicativă şi ursuză, ca un copil îmbufnat. Iar acum, toate întrebările pe care ar vrea să i le adreseze lui Soizic îi pier pe buze, înainte de a le rosti.

— Unde e tatăl tău? întreabă Soizic, ridicând capul.

— A plecat la o plimbare.

O invitase pe Joséphine să meargă cu el, dar ea a preferat să rămână, ca să poată vorbi cu Soizic. Trebuie să afle ce o făcuse pe mama ei să intre în apă aşa, cu toate hainele pe ea, singură. Trebuie să ştie.

— Nu mi-am închipuit nicicând că o să gătesc cina pentru un frit, zice Soizic, clătinând din cap.

— Un frit? face Joséphine, întrebându-se cum poate Soizic să vorbească aşa. E tatăl meu.

— Da, acesta este singurul motiv pentru care se află aici, zice ea, clătinând din nou din cap. Pentru numele lui Dumnezeu, nici nu ştiu de ce o fac.

— Poate l-ai iertat, încearcă Joséphine.

— Nu. Nu. Numai Dumnezeu poate ierta, spune Soizic, părând resemnată. Tot ce putem face noi este să acceptăm. Am acceptat faptul că nu era decât un puştan când a început războiul, că i-a lipsit curajul de a face ce era drept.

— Poate că uneori nu ştii ce e drept.

Joséphine se gândeşte la felul cum a vrut să se distanțeze de mama ei, cum şi-a dorit, în schimb, să-l cunoască pe tatăl ei, cum a rănit-o pe mama ei cu bună-ştiință.

Soizic clatină din cap.

— Nu, eu cred că ştim ce-i drept şi ce nu, doar că ne lipseşte curajul de a face ce trebuie.

Oare la fel s-a întâmplat şi cu Joséphine? I-a lipsit curajul de a-şi înfrunta mama, alegând, în schimb, să fugă? Nu e sigură. Îşi şterge ochii, înghițindu-şi lacrimile. Lacrimile nu ajută pe nimeni.

— Care a fost ultimul lucru pe care ți l-a zis mama?

Gata, o spusese.

Soizic înțepeneşte, iar Joséphine simte că aerul dintre ele se învolburează şi devine greu.

— Tocmai primiserăm scrisoarea ta din Anglia, precum şi pe cea de la tatăl tău, zice Soizic într-un final. A fost supărată.

— Din cauza mea, spune Joséphine, înghițind în sec şi silindu-se să rostească următoarele cuvinte. Pentru că am vrut să stau la... pentru că nu am vrut să vin acasă.

Lacrimile pe care şi le-a înfrânat erup de undeva din adâncul ei. Nu le mai poate opri nimic acum. Era vina ei. Ştia că era vina ei.

— Nu. Nu.

Soizic se ridică şi înconjoară masa, apropiindu-se de Joséphine. O cuprinde cu brațele ei calde şi solide şi o leagănă blând.

— A fost vina mea. Era supărată pe mine. Pentru că nu i-am dat voie să vorbească despre el. Despre tatăl tău. Nu am lăsat-o să-ți spună adevărul despre identitatea tatălui tău.

— De ce? Furia şi vinovăția se contopesc, iar Joséphine se trage îndărăt, depărtându-se de Soizic. Numai pentru că era german?

— Da.

Răspunsul ei este simplu şi onest, iar Joséphine nu simte nici o urmă de ruşine în vorbele ei.

Soizic bagă mâna în mâneca bluzei şi scoate o batistă. Îi şterge ochii lui Joséphine.

— Tu nu ai trăit în vreme de război, zice ea, pe un ton blând. Nu ştii cum a fost. Sper ca niciodată să nu fii nevoită să fii martoră la asemenea violență şi cruzime. Întreab-o pe mama ta. A trebuit să te protejăm de toate acestea. Dacă oamenii ar fi ştiut că tatăl tău era neamț, ai fi fost ținta răutăților, chit că nu erai decât un copil. Dar, ca să funcționeze, toată lumea trebuia să se prefacă, mai ales tu. Iar minciuna a ținut, nu-i aşa? Ai avut o copilărie liniştită, la adăpost de pericole.

Soizic respiră greu, epuizată parcă după micul ei discurs.

Joséphine simte că buzele i se strâng, formând o linie împietrită.

— O copilărie liniştită, la adăpost de pericole? De asta crezi că am avut parte? zice ea, ştergându-şi ochii. Mă simțeam singură. Înțelegeam că oamenii mă bârfesc pe la spate şi nu ştiam de ce. Credeam că e ceva în neregulă cu mine.

— Ce? Dar nu ne-ai spus nimic.

— Nimeni nu a spus nimic! Dar în realitate era ceva în neregulă cu mine, aşa-i? Doar că nu ştiam ce, spune ea, apoi face o pauză. Oamenii ştiau, nu?

— Nu! Nu am spus nimănui! exclamă Soizic, apoi oftează adânc. Presupun că oamenii trag propriile concluzii când

văd un copil blond, cu ochi albaştri, născut în 1945. Fără tată.

— Nu mi-a trecut niciodată prin minte că tatăl meu era neamț. Am înghițit minciunile voastre pe nemestecate. Joséphine îşi îngroapă nasul în batistă, abținându-se cu greu să nu izbucnească iar în plâns. Tot nu înțeleg de ce ne-ai primit aici.

— Mi-a cerut-o fratele meu, Yannick.

— Deci nici măcar nu voiai să ne primeşti?

Soizic clatină din cap.

— La început, nu. Dar după naşterea ta, mi-am schimbat părerea. Yannick a ştiut că aşa va fi. Întotdeauna ştia de ce au nevoie ceilalți înainte ca ei să-şi dea seama. A înțeles că voi ajunge să te iubesc ca pe o fiică, zice ea după o ezitare, iar vocea i se frânge când rosteşte cuvântul „fiică”.

— Dar tatăl meu nu a avut nici o vină. Joséphine pronunță rar cuvintele, căutându-şi curajul de a spune ce avea pe suflet. Nu el a ucis-o pe fiica ta.

Gata, a făcut-o. A păşit pe teritoriu interzis. Ținându-şi răsuflarea, aşteaptă replica lui Soizic.

Aceasta oftează adânc, umplând aerul dintre ele. Dar nu rosteşte nici o vorbă.

Joséphine tuşeşte.

— Nu a fost vina lui.

Soizic se ridică şi trece pe cealaltă parte a mesei. Fără să se uite la Joséphine, împătureşte ziarul peste tecile de mazăre, le ia de pe masă, le duce la chiuvetă şi le aruncă pe toate acolo. Apoi se întoarce cu fața spre Joséphine.

— Nu tatăl tău a arestat-o pe Mireille, nici nu a interogat-o şi nici nu a ucis-o el, dar făcea parte dintre ei. Era din rândurile lor – ale naziştilor. Toți sunt vinovați, până la ultimul.

Joséphine nu suportă să vadă durerea şi suferința care mocnesc în ochii lui Soizic. Lasă privirea în jos, ruşinată că a silit-o să-şi amintească.

— Au ținut-o pe Mireille trei zile, zice Soizic, iar vocea îi este răguşită, aspră de emoție. Trei zile întregi.

Joséphine înghite în sec, apoi îşi şterge ochii şi se apropie de Soizic. O îmbrățişează şi o ține strâns, parcă temându-se că se va face țăndări dacă îi va da drumul.

— Nu a vorbit, şopteşte Soizic printre lacrimi. Nu a spus nimic.

Joséphine continuă să o strângă în brațe pe Soizic, când începe să tremure spasmodic. O strânge mai tare. Ştie povestea. Ştie cum i-au cusut buzele fiicei sale şi apoi au atârnat-o într-un cârlig de măcelărie. Şi înțelege că unele lucruri nu pot fi nicicând iertate.

CAPITOLUL 73

Bretania, 7 iulie 1963

SÉBASTIAN

Sébastian ar fi trebuit să-şi aducă un pulover; serile sunt reci, iar vântul puternic îi suflă în față fire de nisip tăioase. Presupune că a venit oricum vremea să se întoarcă. Soizic pregăteşte cina. Nu l-ar surprinde dacă i-ar pune ceva în mâncare; animozitatea ei este viscerală. Din fericire, a rezervat o cameră la hotel pentru noaptea aceasta; cina va fi oricum destul de dificilă. O face numai de dragul lui Joséphine, iar Soizic înțelege.

Se întoarce şi se îndreaptă înapoi spre căsuță. Când deschide uşa bucătăriei, le vede pe Joséphine şi pe Soizic îmbrățişate lângă chiuvetă, plângând.

— S-a întâmplat ceva? Élise? întreabă disperat. Élise a...?

— Nu avem nici o veste, zice Joséphine, trăgându-se înapoi şi privindu-l printre lacrimi.

Locul lui nu este aici, în casa lor. Ar trebui să plece.

— Îmi pare rău că v-am deranjat, zice el. Nu vă faceţi griji în legătură cu cina, nu mi-e foame. Cred că ar fi mai bine să plec. Nimeni nu îi răspunde. Mă întorc mâine-dimineaţă.

Fără alte cuvinte, Sébastian se întoarce şi iese.

*

În dimineaţa următoare, se trezeşte devreme şi face o plimbare pe plajă, înainte de a se îndrepta spre căsuţă. Se gândeşte să se întoarcă acasă la Coventry, unde este nevoie de el. A văzut-o pe Élise, dar acum nu mai poate face nimic altceva. Au trăit fără el atâţia ani, se vor descurca şi de acum încolo. Va mai sta o noapte şi apoi va pleca. Se poate întoarce atunci când Élise îşi va reveni din comă. Aşa trebuie să gândească; nu încape nici o îndoială că îşi va reveni.

Ajunge la căsuţă şi este pe cale să bată la uşa bucătăriei, când deodată aceasta se deschide, lovindu-l în nas. În faţa lui, stă Soizic.

— Îmi pare rău, murmură ea. Sunt în întârziere în dimineaţa asta. Mă duc să mă ocup de vaci, zice, apoi face o pauză. E cafea pe plită, dacă vrei.

— *Merci*, zice el, mirat, căci niciodată până atunci nu mai vorbise atât de mult cu el. Vreţi o mână de ajutor? întreabă el pe negândite.

Ea îl priveşte în ochi.

— Ce ştii tu despre vaci?

— Am lucrat la o fermă în Anglia.

Soizic pare surprinsă.

— Dacă vrei, zice ea în cele din urmă, pe un ton exasperat, de parcă s-ar vedea nevoită să-i suporte prezenţa.

Sébastian porneşte în urma ei spre staul. Îi va prinde bine să aibă ceva de făcut. Intră în staul, iar ea îi întinde un scăunel de lemn pentru muls. Sébastian ia scăunelul, îl aşază lângă o vacă, apoi se lasă pe el; este atât de mic, încât trebuie să-şi îndoaie genunchii până la piept. Îşi încălzeşte mâinile frecându-le una de alta, apoi pune degetele pe uger şi începe să tragă uşurel. Vaca mugeşte răsunător, dar laptele începe să curgă în găleata de sub ea. Îi revin în minte zilele petrecute în Anglia, tot timpul acela în care Élise o creştea pe Joséphine singură, crezându-l mort.

Pierdut în gândurile sale, aproape că uită unde se află. Apoi aude în spatele său vocea lui Soizic.

— Cred că asta-i tot ce o să capeți de la ea astăzi. Sébastian se opreşte din muls şi ridică capul. Soizic îl studiază cu o expresie pe care nu o poate desluşi. Apoi îi vorbeşte. Mama mea spunea că nu poți da greş cu un bărbat care ştie să mulgă o vacă.

Pe chipul lui Sébastian se înfiripă un zâmbet, apoi izbucneşte în râs. Îi face bine să râdă. Apoi râde din nou. După aceea îşi dă seama că Soizic râde şi ea. Îi surprinde privirea, iar ea se opreşte brusc. Dar au trăit împreună un moment care îi uşurează inima obosită.

— Mă puteți duce cu maşina la spital în dimineața asta, vă rog? întreabă el.

— Da, te duc acum, înainte să se trezească Joséphine. Are nevoie de odihnă.

După o cafea luată în grabă, îl conduce la spital. Nu vorbesc, iar el înțelege să nu întindă coarda. Îi mulțumeşte şi coboară din maşină, îndreptându-se spre intrarea principală. Recepționera îl salută, apoi se apropie de el un doctor, cu o mapă în mână.

— *Monsieur*, zice el. Cred că ați venit la Élise Chevalier, aşa-i?

— Da.

Sébastian simte că pulsul i se accelerează brusc. De ce a venit doctorul să-l întâmpine?

— Am fost să o văd în dimineața aceasta, zice doctorul, mergând mai departe, în timp ce Sébastian trebuie să se grăbească să țină pasul cu el. Prezintă mişcări minuscule, continuă el, iar lui Sébastian îi tresare inima în piept. Foarte mici, dar pleoapele se mişcă, ceea ce indică starea de somn REM – somnul cu vise.

— Vă mulțumesc!

Sébastian iuțeşte pasul, disperat să ajungă la Lise.

CAPITOLUL 74

Bretania, 8 iulie 1963

ÉLISE

Lumina orbitoare a soarelui se revarsă înăuntru pe ferestrele mari, răsfrângându-se asupra lui Sébastian. Părul lui e pieptănat cu o cărare îngrijită pe mijloc şi îmi zâmbeşte. E fericit. Lângă el stă o femeie cu părul de un blond-închis, care întinde mâna spre mine. O prind de mână şi îmi dau seama că e un om bun, că îl iubeşte. Acum îl pot părăsi.

Sunt imponderabilă, plutesc afară din cameră. Acum înot în mare, pe urmele razelor de soare care sclipesc la suprafața apei. Mă întorc pe spate, iar apa trece ca mătasea peste trupul meu. Privesc la cerul senin. Nu se aude nici un sunet, numai tihna. Aici vreau să mă aflu.

O voce îmi provoacă unde de şoc prin tot corpul, spulberând tăcerea. Marea se rostogoleşte sub mine. Se separă. Cad şi tot cad. Mă uit din nou la cer, dar s-a întunecat şi e amenințător. Apa mă trage, mă duce spre

străfunduri. Încerc să mă zbat, dar nu-mi găsesc picioarele. Sunt un corp inert şi greu, care se tot scufundă.

Vocea răsună din nou prin mine. Dar nu vreau să o ascult. Cu ultimele puteri, mă întind, căutând căldura soarelui. Dar braţele mele refuză să se mişte. Mâlul gros îmi acoperă ochii, se agaţă de mine. Ceva mă trage în adâncuri, în întuneric. Încerc să ţip. *Ajutor! Ajutor!* Dar nu iese nici un sunet. Mă folosesc de toate forţele ca să silesc ţipătul să-mi iasă din gură, dar nu se aude decât un cârâit minuscul. O să mor aici. O simt cum vine după mine. Moartea. Un gol imens, înfricoşător. Încerc din nou. Ţip. Dar ţipătul rămâne în mine.

Vocea se aude din nou.

— Lise.

Lise. Un singur om de pe lumea asta îmi spune Lise. Dar el nu e aici. Sébastian nu e aici. Este în camera aceea însorită, împreună cu soţia lui.

— Sébastian!

Încerc să strig, dar nămolul îmi umple gâtlejul. Nu mă aude.

— Lise.

Vocea îi este limpede acum. Dar tot nu-l pot vedea, iar bezna scârboasă mă trage în jos. Mă simt atât de slăbită, de obosită. Simt că nu mă mai pot ţine şi tot cad fără oprire.

— Lise. Sunt aici. Sunt aici.

Cuvintele lui vin de aproape. Dar de ce nu mă salvează? Adunându-mi toată puterea, încerc să mă ţin pe loc. Dau să ridic o mână, s-o întind spre el şi să-l ating.

Îi ating un deget. Trebuie să mă agăţ de el. Trebuie. Dar nămolul umed şi vâscos îmi umple gura, nările, vrând să mă sufoce. Trebuie să-mi mişc mâna. Îmi pun toată puterea, toată hotărârea, în mişcarea aceasta. Şi totuşi, refuză să se mişte.

Nămolul îmi umple gura. Nu pot respira, tuşesc. Mă arde pe gât. Tuşesc din nou. Nămolul greu, care vrea să mă omoare, îmi iese pe gură. Tuşesc şi scuip. Apa mă inundă, mă îneacă. Aer. Am nevoie de aer. Icnesc. Un suflu adânc îmi inundă plămânii, care stau să-mi explodeze. Iar apoi răsuflu. Respir.

Mă ține în brațe. Sébastian mă ține în brațe. Mă agăț de el. Îi apuc brațele, iar degetele mele se afundă în carnea lui. El mă ține strâns în brațe, iar palmele lui nu îmi dau drumul. Trupul lui se cutremură şi îmi dau seama că plânge. Cu obrazul umed lipit de al lui, simt pe limbă sarea din lacrimile noastre.

Agitație, oameni care strigă, zăngănituri care încearcă să ajungă până la mine, dar eu nu le dau voie. Le țin la depărtare şi rămân nemişcată.

— Slavă Domnului! Te-ai întors la viață, Lise, zice, iar eu îi înghit vorbele, dorindu-mi cu disperare să aud şi altele. Eşti în siguranță, Lise, îmi şopteşte el la ureche. Sunt aici.

Vreau să-i răspund, dar îmi simt încă gâtlejul plin de nămol. Nu poate răzbate nici un cuvânt. Apoi simt nişte mâini pe umeri. Mă trag departe de el. Vocea îmi este eliberată. Țip.

— Lise, zice el ținându-mă încă în brațe, dar vocea îi este mai puternică acum. Totul este în regulă. Doctorul nu vrea decât să te consulte.

Unde sunt? Sunt captivă într-un vis? Sau am murit? Încerc să întreb, dar nu-mi găsesc vocea.

— Şşş, Lise. Nu plec nicăieri. Rămân aici, cu tine.

Deschid ochii. Nămolul s-a dus. Şi îl văd. Sébastian. Dar e ceva schimbat la el. Chipul îi este mai plin, mai aşezat. Îl privesc în ochi; sunt aceiaşi. Aceeaşi nuanță de albastru pe care o au şi ochii lui Joséphine. Ea unde este?

— Joséphine, murmur eu, iar numele ei îmi gâlgâie în gât.

— Joséphine e bine, zice el. Fiica noastră. Seamănă cu tine.

— Unde? Unde e?

— Vine în curând, spune el, strângându-mă de mână.

Apoi văd. Marea. Valurile care trec peste mine. Curentul care mă trage de picioare. Mă trage în jos. Încerc să respir.

Cineva mă orbeşte cu o lumină puternică. Mă doare, dar nu am putere să mă feresc.

— Cum vă simțiți, *madame*? se aude un glas, dar întrebarea este prea dificilă pentru mine. Tuşesc din nou. V-au adus salvamarii aici. Vă amintiți ce s-a întâmplat? Deodată îmi amintesc. Scrisoarea. Fluxul se apropie. Frigul. Întunericul. V-ați lovit la cap? mă întreabă. Vă amintiți să fi căzut în apă?

— Da, murmur eu.

Îmi amintesc fragmente. Am încercat să mă încălzesc, dar nu aveam unde să mă duc. Numai pietre. Nu era lună. Nu vedeam nimic. Apoi îmi revin toate amintirile, ca un val uriaş. Cum am sărit în apă, am încercat să înot, cum mă izbeau valurile, stâncile ascuțite.

— Am visat că mă înec.

— Ați avut noroc că v-a observat un pescar. Abia ați scăpat cu viață. Trebuie să vă mai facem nişte analize şi mâine.

Doctorul se uită spre Sébastian.

Sébastian. Chiar el să fie?

— Nu o lăsați singură deocamdată. Când se va simți mai în putere, poate o ajutați să se ridice, dar nu trebuie să părăsească încăperea.

El e! Sébastian. Nu e un vis. E aievea.

— Lise.

Îmi ia mâna, o lipeşte de obrazul lui.

— Unde ai fost? întreb eu şi închid ochii, căci tâmplele îmi pulsează de durere.

— Sunt aici. Sunt aici acum.

— Te-am aşteptat.

Mă concentrez asupra ochilor lui, încercând să nu mă las pradă durerii de cap, încercând să nu alunec înapoi în somn.

— Am încercat. Am încercat să mă întorc la tine.

Mă străduiesc să respir adânc, să opresc ameţeala. El mă strânge de mână, iar atingerea lui mă ţine pe loc.

— Lise, toate scrisorile acelea pe care ţi le-am trimis. Nu le-ai primit.

Închid din nou ochii, înghiţind în sec, iar cuvintele se înceţoşează şi îmi plutesc prin faţa ochilor.

— Scrisorile, zic eu, încercând să mă concentrez. Le-am citit. Simt cum se apropie valurile de somn, o evadare din chingile durerii, dar acum vreau să rămân aici, cu el. Inspir adânc, silindu-mă să rezist. Unde ai plecat?

— Sunt aici, acum sunt aici. Vocea îi este răguşită, iar eu ştiu că se încordează să scoată aceste cuvinte din străfundurile fiinţei lui. Blând, duce o mână la ceafa mea şi mă strânge în braţe, iar eu îi simt iubirea ca pe o forţă fizică ce imprimă ritmul bătăilor inimii mele. Nu te-am părăsit niciodată, murmură el.

Vreau să stea cu mine. Vreau să ştiu totul despre el, dar sunt atât de obosită. Mă las pe pieptul lui, închid din nou ochii şi îmi simt capul uşor, ca şi cum o greutate imensă ar fi dispărut. Valurile de somn mă trag în larg. Mă opun.

— Spune-mi, murmur eu. Ce s-a întâmplat în noaptea aceea? Noaptea în care te-au luat.

El îmi ia capul şi mi-l aşază uşor pe pernă.

— Eşti obosită, *ma chérie*. Odihneşte-te acum.

CAPITOLUL 75

Bretania, 9 iulie 1963

ÉLISE

A doua zi de dimineață, Sébastian intră în camera mea împreună cu Joséphine. Văzându-i, par că şi-au petrecut toată viața împreună, zâmbindu-mi în acelaşi fel timid.

Întind mâinile spre ei. Sébastian mă apucă de o mână, Joséphine de cealaltă. Mă delectez cu această minunată senzație de a mă afla între ei doi.

Joséphine îmi dă drumul la mână şi mă îmbrățişează, îngropându-şi fața în gâtul meu. O simt cum începe să tremure, iar lacrimile ei îmi udă pielea.

— Îmi pare rău, Maman. Iartă-mă.

O strâng în brațe.

— Dar, Joséphine, nu ai de ce să-mi ceri iertare. Ar fi trebuit să cunosc mai bine marea. Eu sunt cea care a făcut o greşeală prostească.

— Dar ai primit scrisoarea mea, hohoteşte ea. A fost oribil... felul cum ți-am spus despre..., spune ea, apoi cuvintele i se pierd. Nu am vorbit serios. Voiam să vin acasă.

— Ştiu. Ştiu că erai doar supărată pe mine.

— Dar nu ar fi trebuit să îți spun despre... despre cealaltă familie a lui.

— Nu, zic eu. Ai avut dreptate să-mi spui.

Mă uit peste umărul ei la Sébastian şi îi văd în ochi privirea stingheră, care îmi spune totul. Va trebui să vorbim despre asta, să abordăm subiectul, ca să nu rămână nerezolvat. Noua lui viață. Fără mine.

— Cum ți-a plăcut Anglia?

Ea se trage înapoi, ştergându-şi lacrimile.

— Mi-a fost dor de tine. Şi de Soizic.

— Trebuie să-mi povesteşti tot.

Vreau să-i aud poveştile, dar capul îmi bubuie din nou de durere.

Ca la un semn, intră asistenta.

— *Bonjour, tout le monde*, spune ea. Sper că nu o obosim pe *madame*. Are nevoie de multă odihnă. Vreau să verific ceva. Vă supărați dacă ieșiți din salon?

Joséphine și Sébastian se ridică în picioare. Sébastian îmi aruncă o ultimă privire.

— Mă întorc.

— *Au revoir, Maman.*

Joséphine mă sărută pe obraz și apoi ies împreună.

După ce pleacă asistenta, aștipesc la loc. Apoi asistenta se întoarce și mă trezește pentru masa de prânz. Nu îmi este foame, dar când văd farfuria aburindă, cu piure de morcovi și miel, vine și pofta. Îmi face bine să mănânc și deja mă simt mai întremată. Tocmai termin porția de *fromage blanc*, când intră Sébastian.

Inima îmi tresaltă la vederea lui, și pe buze mi se înfiripă un zâmbet, oglindit și pe chipul lui Sébastian, care înaintează spre mine și mută tava din drum, ca să poată sta pe pat. Îmi ia o mână și o duce la buze.

— Ți-ai recăpătat culoarea, zice el, mângâindu-mi obrazul cu dosul palmei.

Mă întind și îi prind mâna, i-o strâng cu putere.

— Ce s-a întâmplat, Sébastian? Ce s-a întâmplat?

— Ai fost luată de curenți, când a venit fluxul. Ai crezut că poți ajunge la mal înot.

— Nu. Îl strâng de mână, privindu-l în ochi și este ca și cum aș privi înapoi în timp. Ce s-a întâmplat cu noi? întreb, dar singurul sunet care se aude este răsuflarea mea. Răsuflarea lui. Tăcerea lui este răspunsul. Mai stai o vreme? stărui eu. Numai puțin, rămâi aici, cu mine.

Nu suport să-l pierd din nou. Nu încă. Nu sunt destul de puternică.

— Da, da, desigur, aud glasul lui cald. Voi rămâne cât timp vei avea nevoie de mine.

Vreau să-i spun că nu voi înceta nicicând să am nevoie de el, că voi avea întotdeauna nevoie de el, că am avut întotdeauna nevoie de el, dar îmi muşc limba şi îmi înghit vorbele.

— Aşa-i că fiica noastră e incredibilă? Şi curajoasă, să facă singură tot drumul până în Anglia, zice el, sărutându-mă pe frunte. Cât aş vrea să fi fost lângă ea în copilărie. Aş da orice să fi fost alături de voi două. Îmi pare foarte rău că a trebuit să o creşti singură.

— Am avut-o pe Soizic.

El îmi zâmbeşte strâmb.

— Îmi închipui că n-a fost uşor. Latră mai rău decât muşcă.

— Sébastian, zic eu, delectându-mă cu sunetul numelui său pe buzele mele. Nu a fost niciodată momentul potrivit pentru noi doi, nu-i aşa?

El mă strânge de mână, iar ochii îi devin cu o nuanță mai întunecați. Tăcerea se învolburează între noi. Sunt atât de multe de spus. Şi atât de puține.

— Cum e soția ta? mă silesc eu să-l întreb, pe un ton cât se poate de natural.

Aud totuşi falsa notă de veselie din vocea mea şi ştiu că o aude şi el. Dar acesta este genul de întrebare pe care şi-o adresează doi prieteni care nu s-au mai văzut de mult, iar acum asta suntem unul pentru celălalt. Prieteni care au fost cândva îndrăgostiți. Cândva, într-o altă viață.

Întrebarea pare să-l fi surprins.

— Maggie? Numele ei îi alunecă de pe buze cu atâta familiaritate, atâta căldură, că îmi frânge inima. E inimoasă. Are ochi căprui, părul drept, şaten.

Este o descriere vagă, care nu îmi spune nimic. Nu asta doresc, dar ştiu că el nu vrea să mă facă să sufăr, nu vrea să-mi spună cât de fericiți sunt împreună, dar eu îmi dau seama de asta. Şi simt nevoia să o aud de la el.

— Unde ai cunoscut-o? îl ajut eu.

— La muncă, zice el, părând uşurat să poată vorbi despre ceva concret. M-am mutat în Coventry. A fost bombardat în timpul războiului. Face o pauză şi eu înțeleg că acesta este motivul pentru care a ales Coventry. Lucram la brevete de proiectare pentru motociclete. Tot acolo lucrez şi acum, explică, iar eu aştept să se întoarcă la subiectul soției sale. Maggie făcea ceai în bucătărioara de lângă biroul secretarelor, spune, apoi ezită şi îmi dau seama că nu ştie dacă ar trebui să continue, aşa că nu spun nimic. Lucram acolo de vreo lună, reia el. Nu-mi făcusem prieteni. Oamenii erau politicoşi şi respectuoşi față de mine, ceea ce era deja un pas înainte. Nu mă aşteptam la mai mult. Pentru mine, a fost ca un act de penitență să mă duc la Coventry, mărturiseşte el, iar eu încuviințez din cap, înțelegându-i nevoia de a face acest pelerinaj. Dar Maggie era diferită. M-a întrebat de unde sunt, deşi probabil că ştia deja. Toată lumea ştia că sunt german. Mi-a spus că eram singurul bărbat care punea piciorul în bucătărie şi m-a întrebat cum de nu observasem. Mă făcea să râd.

Aş vrea să-i spun să se oprească. Am auzit destul. Dar nu fac decât să mă uit fix la el, încercând din răsputeri să afişez o privire inexpresivă, în timp ce inima mi se frânge încă o dată. El tace, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Apoi întorc capul şi privesc în gol spre parcarea spitalului, încercând să-mi potolesc durerea din inimă şi s-o ascund acolo unde nimeni nu o poate vedea. Îi simt ochii ațintiți asupra mea, dar nu mă pot uita la el. Nu încă.

CAPITOLUL 76

Bretania, 9 iulie 1963

SÉBASTIAN

Sébastian trebuie să folosească telefonul din sat ca să sune acasă la vecinul lor, care o cheamă pe Maggie. Are pregătite zece monede de un franc; ar trebui să fie mai mult decât suficient.

— Ce face Élise? întreabă numaidecât Maggie.

— E bine. A ieşit ieri din comă.

— Ieri? Şi se simte bine?

— Da, se înzdrăveneşte pe zi ce trece.

Ar trebui să-i spună că vine acasă acum, dar nu este pregătit.

— Ce fac copiii?

— Lui Luke i-a trecut complet tusea. Se simte mult mai bine, spune ea, iar uşurarea din voce i se simte de la depărtare. Philip nu se mai opreşte din vorbit. Ştii cum e. Îi place să dea din gură, zice ea râzând, iar inima lui Sébastian se umple de dragoste pentru familia sa. Când vii acasă? întreabă ea.

— Săptămâna viitoare, cred.

Este doar o presupunere, dar nu ştie ce altceva să spună.

— Săptămâna viitoare? repetă ea, iar în glas i se simte surprinderea. Dar serviciul?

Reduce chestiunea la aspectele practice.

— O să-i sun. Nu-ți face griji, zice el, după care pe linie se aşterne tăcerea. Sébastian mai bagă o monedă în aparat, întrebându-se ce îi poate spune pentru a o linişti. O să vin de îndată ce voi putea, adaugă, dar se ruşinează de vorbele sale nepotrivite. O să aştept până iese din spital Élise.

— Când se va întâmpla asta? întreabă Maggie, pe un ton uşor tăios.

Nu are de gând să accepte nici un fel de ambiguitate. La urma urmelor, de ce ar face-o?

— În curând. Vreau numai să mă asigur că Joséphine e bine. A avut multe lucruri de înfruntat. Iar săptămâna viitoare primeşte rezultatele la examen. Aş vrea să fiu aici.

— Poate veni ea în vizită, zice Maggie, nelăsându-l să-şi găsească scuze. Lui Philip i-ar plăcea tare mult s-o mai vadă. S-a ataşat destul de tare de ea. Vorbeşte despre ea, îi spune „lo-fiin". E tare simpatic.

— Ştiu.

Dar ştie că nu o poate lua pe Joséphine de lângă Lise. Are nevoie de fiica ei.

În ziua următoare, Sébastian o vizitează pe Élise. Are voie să iasă din salon atâta vreme cât rămâne în spital, aşa că el o ia de braţ şi se îndreaptă spre zona de recreere, unde găsesc o masă lângă fereastră. Se aşază faţă în faţă, cu mâinile în poală. Dar lui nu i se pare firesc şi întinde mâna peste masă, cu palma desfăcută. Ea îşi aşază mâna subţire într-a lui, iar el i-o strânge uşor, mângâindu-i dosul palmei cu degetul mare. Nici unul din ei nu vorbeşte, iar, într-un târziu, Sébastian schiţează un zâmbet.

— Mă bucur că m-a găsit Joséphine.

— Nu m-a lăsat să vin cu ea.

— Are un caracter puternic. La fel ca mama ei, zice el, strângându-i mâna. Am fost un idiot să-l cred pe tatăl tău când mi-a spus că fuseseşi împuşcată. Nu îmi vine să cred că nu mi-am dat seama.

— Nu cred că îl voi putea ierta vreodată pentru ce a făcut.

El încuviinţează din cap, înţelegându-i suferinţa.

— Mai bine fugeam împreună, aşa cum voiai tu, şopteşte el, cu o voce ca dintr-un vis. Luam nişte cai şi trăiam în pădure până se termina totul. Cel puţin am fi fost împreună, aşa cum spuneai tu.

— Nu aveam de unde să ştim că nu te-ar fi trădat cineva.

El o strânge puțin mai tare de mână. Ştie oare? Ştie că mama ei a fost cea care l-a trădat? Nu vrea să-i spună acum. Nu ştie ce efect ar avea asupra ei în starea aceasta fragilă, dar întrebarea rămâne suspendată între ei.

— Ştii cine a fost? întreabă ea, într-un sfârşit.

El clatină din cap, incapabil să rostească, efectiv, o minciună. Dar ea vede prin el.

— Ştii, nu-i aşa?

El clatină din nou din cap, coborând privirile asupra mâinilor lor împreunate.

— Cine a fost? Marie, prietena lui Isabelle?

Pentru a treia oară, el clatină din cap.

— A fost mama mea, nu-i aşa?

De data aceasta, Sébastian descoperă că nu mai poate clătina din cap.

Élise oftează adânc.

— În adâncul sufletului, am ştiut mereu.

— Încerca să te protejeze.

— Ce?! Trimițându-te pe tine la moarte? Nu, se gândea numai la ea. Îi era teamă să nu fie acuzată mai târziu de colaboraționism. Voia să intre în grațiile Rezistenței.

— Nu. I-au propus un schimb. Îți garantau siguranța dacă eu eram predat în mâinile lor.

— Îmi garantau siguranța? râde ea, sarcastic. Asta-i bună. Mă întreb dacă Isabelle ştie, adaugă, după o pauză.

— Nu sunt sigur. Poți să o întrebi chiar tu; vine mai târziu, iar diseară pleacă la Paris. Tatăl tău e bolnav, zice Sébastian, apoi tace pentru o clipă. Lise..., începe el. Vrea să ştie. Trebuie să ştie, dar nu îndrăzneşte să întrebe. Aerul dintre ei e încărcat de toate lucrurile nespuse. Apoi îşi ia inima-n dinți şi întreabă: Ce s-a întâmplat după ce m-au

luat? Simte că Élise încremeneşte. Nici respirația nu i-o mai aude. Lise, ce s-a întâmplat? Spune-mi.

Aşa că îi spune. Îi spune cum au scos-o din casă, cum au dezbrăcat-o până la lenjeria de corp, cum i-au ras părul şi au însemnat-o în frunte. El închide ochii strâns, de parcă aşa poate scăpa de imaginile care îi gonesc prin minte. Inspiră adânc şi se ridică, dându-i părul de pe față, sărutând-o blând pe frunte, acolo unde probabil i-au pictat svastica.

— Iartă-mă, murmură el.

— Nu pe tine trebuie să te iert.

— N-ar fi trebuit să te expun niciodată unui asemenea pericol. Ar fi trebuit să-mi dau seama ce va urma.

Înghite în sec, blestemându-se în gând, blestemând-o pe mama ei, care l-a trădat. Şi care, astfel, şi-a trădat şi propria fiică. Cum putuse să fie atât de proastă?

Vrea s-o strângă în brațe pe Lise, să-i mângâie părul frumos, să-i aline durerea, dar a ajuns prea târziu şi îi este teamă să nu pară că o face din milă.

— Lise, spune el, ai fost atât de curajoasă!

— Ba nu, de atunci mă ascund aici.

— Ai venit aici şi ai trăit alături de o femeie care avea toate motivele să te urască şi să te disprețuiască, dar ai făcut-o ca s-o aperi pe fiica noastră. Apucă o şuviță din părul ei şi o sărută. Nu poate opri imaginile care i se perindă prin minte. Bărbații care o dezbracă, îi trec briciul peste cap. Ar fi trebuit să fiu acolo. Ar fi trebuit să-i opresc. Cine au fost? Cine ți-a făcut asta?

— Habar n-am. Nişte bărbați oarecare. Dar erau şi femei în mulțime. Toată lumea era acolo.

Sébastian îşi îngroapă fața în părul ei.

— Vreau să-i ucid.

Élise se trage înapoi şi îl priveşte.

— Şi uite aşa se învârte roata nesfârşită a răzbunării.

— Iartă-mă. Doar că... Îi vine să lovească cu pumnul în perete. În schimb, încearcă să-şi liniştească furia care-i mocneşte în suflet. Cum ai depăşit momentul? Cum ai reuşit să...?

— Nu sunt sigură că am făcut-o vreodată, ca să fiu sinceră. Am intrat în regim de supraviețuire. Nu mai voiam nimic, decât ca Joséphine să fie în siguranță, spune ea şi apoi face o pauză, iar fruntea i se încrețeşte de riduri. Mi-au luat toate visurile. Oftează adânc, apoi continuă: Colaborarea orizontală. De Gaulle a spus că e o crimă: *indignité nationale*, aşa o numea. Dar pe prostituate nu le-au judecat, zice Élise, cu un surâs vag. Ele îşi făceau meseria.

— La fel ca poliţiştii, spune Sébastian, simțind încă mânia care îi ardea în piept. O strânge de mână pe Élise, iar în inimă i se întețeşte sentimentul de teribilă nedreptate. Poliţiştii au fost acuzați de colaboraționism? Sigur că nu, ei doar urmaseră ordinele primite. Aveau de ales? A fost atât de nedrept, zice el, lăsând capul în jos, înfrânt. Apoi ridică brusc privirea. Lise, a mai fost cineva în viața ta?

Regretă imediat întrebarea pusă. Nici nu înțelege de unde a venit. Nu are nici o importanță. E atât de lipsit de tact. Nu e treaba lui.

— Nu, răspunde ea. Nimeni.

Sébastian îşi doreşte să fi existat. Nu poate îndura gândul că acea parte a vieții ei s-a stins din cauza lui. Nu i se pare drept că el şi-a refăcut viața, ba chiar a găsit o nouă iubire, în timp ce ea trăia singură.

— Nu cred că o voi putea ierta vreodată pe mama. Nici pe tata, spune Lise, întrerupându-i şirul gândurilor şi întorcând discuția la părinții ei.

Sébastian simte în vocea ei o pustietate pe care ar vrea să i-o poată alunga.

— Mama ta încerca să te apere, zice el din nou. Îți amintești cum era, cu toate facțiunile acelea, puteai face o înțelegere cu una, iar apoi apărea alta care se dezicea de orice. Nu cred că m-a trădat pentru că îmi voia moartea. Ezită, văzând o paralelă între ce a simțit Joséphine față de mama ei când a descoperit că o mințise toată viața și ce simte acum Élise față de propria-i mamă. Oamenii greșesc uneori chiar și când au intenții bune. Îmi imaginez că mama ta s-a pedepsit destul și singură.

— Crezi că ar trebui să o iert?

Privind-o în ochi, el încuviințează încetișor din cap.

— Și atunci Joséphine mă va ierta și ea pe mine? adaugă Lise.

— Joséphine te-a iertat deja.

Lise zâmbește.

— Chiar așa?

— Da. Cu toții am făcut lucruri pe care le regretăm, zice el, apoi se oprește, dându-i timp să reflecteze. Poate a venit vremea să vorbești cu mama ta, să-i dai ocazia să-ți explice. Sunt sigur că a fost îngrozită de ceea ce ți se putea întâmpla.

CAPITOLUL 77

Bretania, 10 iulie 1963

ÉLISE

Joséphine intră în camera mea, îmbrăcată în rochia azurie de vară pe care i-am cumpărat-o de ziua ei, cea pe care am ales-o special pentru că merge cu ochii ei. Are un aer sănătos și fața îi este puțin bronzată. Îmi închipui că se

bucură de timpul petrecut în aer liber, în timp ce aşteaptă rezultatele la examene.

— Ți-am cules câteva flori, spune, scoțând mâna de la spate şi dând la iveală un buchet de flori mov şi roz. Sunt flori de câmp, zice ea, ca şi cum nu aş fi ştiut.

Eu întind mâna şi le iau, le duc la nas şi inspir mirosul dulce, proaspăt.

— Mulțumesc. Sunt frumoase, zic şi o sărut pe obraz, apoi le pun în carafa cu apă de pe măsuța de lângă pat. Caut mai târziu o vază, adaug.

Ea scoate un râs vesel, uşor. Apoi mă îmbrățişează. Stăm strânse una în alta, iar eu mă bucur să simt pielea ei moale lipită de a mea, căldura trupului ei, mirosul ei proaspăt, de lămâie. Fiica mea.

— Joséphine, murmur eu. Cum te simți?

Ea se trage înapoi.

— Mi-a fost tare frică, răspunde ea, şi ochii i se umplu de lacrimi. Am crezut... am crezut că o să mori.

Iau eşarfa pe care şi-a legat-o lejer în jurul gâtului şi îi şterg lacrimile cu ea.

— Nu, nu te părăsesc. Joséphine, îmi pare rău, iartă-mă că te-am mințit.

— Îmi pare rău că nu ți-am pus mai multe întrebări, Maman, despre ce s-a întâmplat în timpul războiului. Iartă-mă că am fost atât de furioasă pe tine. Isabelle a zis că ar fi trebuit să te întreb.

— Aşa a zis?

Mă gândesc să-i povestesc ce am făcut noi doi, eu şi Sébastian, cum i-am salvat pe copii, dar mi se pare atât de îndepărtat acel moment.

— La ce se referea? insistă ea.

Aşa că îi povestesc.

— Toate poveştile astea ascunse, zice ea, iar între sprâncene îi apare o cută mică. Parcă... parcă te-am cunoscut numai pe jumătate. Îmi pare rău că nu am ştiut toate astea, spune ea, după o pauză. Îmi pare rău că nu te-am cunoscut cum trebuie. Se freacă la ochi, cu un gest duios de copil. Imaginează-ți cum ar fi fost viața noastră dacă nimeni nu ar fi mințit. Să minți e ca şi când ai fura, pentru că furi adevărul, zice, iar eu mă gândesc cât de înțeleaptă e pentru vârsta ei. Dar acum l-ai restituit, zâmbeşte ea. Şi eu mi-am recăpătat tatăl. Se opreşte, iar zâmbetul îi piere de pe chip. Doar că mi-aş dori...

Ştiu ce are de gând să spună şi nu vreau să aud. Îi iau mâna şi o frec între palmele mele, aşa cum făceam când ieşea din valuri cu degetele înghețate şi mă gândesc ce aş putea să spun ca să o opresc. Dar nu sunt destul de rapidă.

— Mi-aş dori, îşi face ea curaj, tare mi-aş dori să nu aibă o altă familie.

Gata, a spus-o. Sigur, pe de o parte, şi eu îmi doresc acelaşi lucru, dar trebuie să joc rolul adultului şi să privesc în față viitorul.

— Nu, spun eu, asta înseamnă că ai frați şi...

— Şi ce?

— Înseamnă că a fost fericit. Prefer să ştiu că a fost fericit în timpul acestor ani, decât singur şi trist. Eu, cel puțin, te-am avut pe tine.

— Dar nu a fost de ajuns, nu-i aşa?

Observ că a formulat-o mai degrabă ca pe o întrebare decât ca pe o afirmație.

— Ba da. Pentru mine a fost de ajuns. Am fost fericită.

Îi duc mâna la obraz şi o țin acolo, în timp ce o privesc în ochi, implorând-o să mă creadă.

— Dar era ceva care lipsea. Era. O simțeam, stăruie ea.

— Da, recunosc eu. Lipsea povestea tatălui tău. Copiii simt lucrurile astea, iar tu ştiai că ceva nu e în ordine. Mă opresc, amintindu-mi de numeroasele mele momente de tristeţe, şi îmi spun că e important ca acum să-i vorbesc deschis.

Nu-mi plăcea să te părăsesc în fiecare duminică. Dar aşteptam cu nerăbdare sfârşitul de săptămână, când mă întorceam la tine. Îmi era tare dor de tine.

— Dar de ce ai lucrat atât de departe în toţi acei ani?

— La momentul acela nu am găsit altă slujbă, iar cei din familia Beaufort au fost buni cu mine. Presupun că am intrat într-o rutină şi vedeam că tu eşti fericită şi bine îngrijită. Am văzut cât de mult te iubea Soizic... cât de mult te iubeşte şi eram mulţumită că totul mergea atât de bine.

— Dar ai fost fericită, Maman?

— Da, am fost. M-am simţit singură uneori, dar tu mi-ai adus atâta fericire, încât a meritat totul. Iar noi am avut lunile de august. Asta era cea mai frumoasă parte. Joséphine zâmbeşte, iar lacrimile aproape că i s-au uscat. Da, am avut verile noastre minunate, nu-i aşa? Ce mult ne plăceau serile acelea lungi când puteam sta pe plajă cât voiam!

— Şi o să mai avem astfel de seri. Avem o viaţă plină de veri în faţa noastră.

Îmi iau fiica în braţe şi inima îmi debordează de iubire. Şi mă întreb: *Ce s-ar fi întâmplat dacă m-aş fi înecat?* Cum am putut să mă las într-atât de absorbită de propria-mi suferinţă, încât să nu o văd pe a ei?

CAPITOLUL 78

Bretania, 12 iulie 1963

ÉLISE

Soizic vine să mă ia din spital, împreună cu Joséphine. Stau pe scaunul din față, privind câmpurile şi căsuțele din piatră, întrezărind apa când trecem peste un podeț care traversează estuarul, spre Trégastel.

— Ți-am pregătit mâncarea ta preferată, răsună glasul plin emoție al lui Joséphine.

— Care anume? mă interesez eu.

— *Confit de canard* şi fasole verde. Iar apoi *tarte au citron*.

Vocea ei este triumfătoare.

— Parcă trebuia să fie secret, zice Soizic, pufnind în râs.

Confit de canard; mâncarea pe care am ales-o singura dată când eu şi Sébastian am mâncat împreună la restaurant. Ciudat cum a ajuns la concluzia că acesta este felul meu preferat de mâncare. De fapt, prefer mielul, dar nu îi spun.

— Abia aştept, zic eu.

Aşa este. Abia aştept să stăm toți patru la masă împreună, ca o familie. Presupun că Sébastian a fost invitat. Dacă nu, voi insista să vină şi el. Nu am de gând s-o las pe Soizic să-l excludă. Asta nu se va mai întâmpla niciodată.

Târziu, după-amiază, în timp ce Joséphine şi Soizic pregătesc festinul, eu şi Sébastian facem o plimbare pe plajă, mergând în picioarele goale prin apa de la mal, lăsând valurile să se spargă peste degetele noastre. Mă stropeşte în joacă, îl stropesc şi eu, apoi mă ia de mână, ca şi cum am fi doi prieteni vechi care se simt bine unul în compania celuilalt. Căldura atingerii sale mi se răspândeşte prin trup, îmi dă fiori, mă face să mă simt vie, cum nu m-am mai simțit de ani lungi. Ştiu că o simte şi el.

Îmi trag mâna şi îmi ascund şuvițele de păr după urechi, în timp ce privesc spre orizont, reamintindu-mi să nu mă apropii prea mult. El îşi bagă mâinile în buzunare, privind departe, în larg.

— E frumos aici, zice el, gânditor.

Îl privesc cum mijeşte ochii în lumina razelor de soare care sclipesc peste valuri şi ştiu la ce se gândeşte. Aici ar vrea să fie. Cu mine. Cu fiica sa. Dar mai e o parte a poveştii. Fiii lui. Soția lui.

— Da. E frumos.

Îmi simt inima plină, doar pentru că el e acolo, alături de mine. Jinduiesc să întind mâna şi să-l ating, să-i mângâi barba scurtă de pe obraji, să-i dezmierd buzele, dar nu o fac.

— Sébastian, zic, ne întoarcem?

— Ne întoarcem? repetă el, ca şi cum nu ar pricepe sensul acestor două cuvinte simple.

— Da, să ne întoarcem acasă.

— Acasă? zice el şi clatină din cap, ca scuturându-se de un gând. Da, sigur.

Aud nuanța de regret din vocea lui. Întorcându-mă repede cu spatele la linia orizontului, mă îndepărtez.

Dar el mă apucă de mână. Stomacul mi se strânge şi mă întorc cu fața spre el. Mă cuprinde cu o mână pe după talie şi mă trage spre el. Îi simt respirația caldă pe obraz. Îmi pune cealaltă mână pe ceafă şi îşi lipeşte buzele de ale mele. Rămânem pe loc, cu valurile care formează vârtejuri la picioarele noastre, pierduți în sărutul nostru, şi simt cum insuflă din nou viață în trupul meu. Aud țipetele pescăruşilor şi valurile care lovesc malul, dar mi se pare că aceste sunete aparțin unei alte lumi.

CAPITOLUL 79

Bretania, 13 iulie 1963

SÉBASTIAN

După micul-dejun luat la hotel, Sébastian se îndreaptă pe jos spre căsuță, dar în loc să intre, se apropie de staulul vitelor, unde inspiră mirosul cinstit, pământesc al animalelor. Lise a dus-o pe Joséphine în oraş, la cumpărături.

— O ieşire ca-ntre fete, a zis ea, zâmbitoare.

S-a bucurat să le lase să plece, căci putea petrece puțin timp singur. Trebuie să se gândească. Să se gândească bine.

Vrea să o prindă pe Lise în brațe, să o sărute din nou şi din nou, să îi şoptească la ureche cât de mult o iubeşte, cât a iubit-o întotdeauna. Îl mistuie dorința de a o face, simte o durere fizică ce-i îngreunează tot trupul. Dar în sufletul lui se dă o luptă. În spatele fiecărui zâmbet, al fiecărui hohot de râs, al fiecărei conversații, e un iureş. Nu vorbeşte despre asta cu Lise, dar ea ştie.

Cum o poate părăsi? I-ar frânge inima. I-o va frânge şi pe a lui. Se pot preface că vor fi prieteni buni, poate chiar prieteni pe viață. Dar au fost mai mult de atât. Iar ea va şti că în fiecare seară când se va duce la culcare singură, el va fi în pat cu soția lui. Va suferi dacă nu se va rupe de el. Dacă nu va găsi o altă iubire. Iar el trebuie să-şi dorească asta pentru ea. Dar oare asta îşi doreşte? Ar putea suporta ideea? Trebuie să şi-o dorească *cu adevărat*. Însă ea însăşi nu pare c-ar vrea să-şi găsească pe altcineva.

În spatele lui tuşeşte cineva, şi Sébastian întoarce brusc capul. Soizic se află în pragul uşii, cu capul plecat într-o parte, cântărindu-l din priviri. Nici unul dintre ei nu vorbeşte. Apoi o vacă scoate un muget prelung, vrând parcă să acopere tăcerea.

— Vrei o cafea? întreabă ea.

El dă din cap că da şi merg împreună în bucătărie, unde, odată ajunşi, ea îi întinde râşnița.

— Încheieturile mele nu mai sunt ce erau odată, spune ea.

— Cât timp sunt aici, zice el, m-aş putea ocupa de treburile mai grele. Aş putea să repar zidul acolo unde a început să se surpe.

Ea râde.

— Şi zi aşa, crezi că te-ai descurca? Un zid de piatră ca acela necesită artă. Iar tu lucrezi într-un birou acum, nu-i aşa?

— Nu chiar. Sunt inginer.

Soizic îşi ţuguie buzele. El întoarce capul la râşniţa de cafea.

— De ce te-ai întors acolo? întreabă ea.

— În Anglia? Mi s-a părut că aşa era corect. Ispăşirea mea.

Soizic ridică din umăr, ca pentru a-i ignora vorbele.

— Şi acolo ai întâlnit-o pe soţia ta?

— Pe Maggie. Da.

Numele ei atârnă greu între ei. Sébastian termină de măcinat boabele şi îi întinde râşniţa lui Soizic.

— Ce fel de femeie este? întreabă ea.

Sébastian este surprins de întrebarea ei.

— E o femeie bună. Şi puternică şi răbdătoare.

Soizic îi întinde o ceaşcă de cafea.

— Când te întorci acasă? Nu ar trebui să mai amâni. Va fi tot mai greu.

— Ştiu, zice Sébastian, dar nu ştiu cum să plec.

Soizic oftează.

— Păi, tot e mai bine decât moartea. Tu, cel puţin, eşti în viaţă, punctează ea, iar pragmatismul ei îi smulge lui Sébastian un zâmbet. Uneori, să iubeşti pe cineva nu înseamnă neapărat să fii împreună cu acel cineva, continuă ea.

El înţelege de ce Soizic insistă asupra acestui lucru. Şi fiica, şi soţul i-au fost răpiţi în cel mai nemilos mod cu

putință şi ar fi fost fericită să ştie că trăiesc undeva, că sunt în viață.

— Élise va rămâne aici, dar viața ta e în altă parte acum. Cu cât amâni mai mult, cu atât mai greu va fi pentru toată lumea. *Courage*, Sébastian, murmură ea. Trebui să-i spui cât mai curând.

Este prima dată când îi spune pe nume, iar el ştie că e felul ei de a-i arăta că l-a acceptat.

CAPITOLUL 80

Bretania, 15 iulie 1963

JOSÉPHINE

Luni dimineață, Joséphine se trezeşte devreme, într-o stare de emoție şi anticipare. Astăzi, părinții ei o vor însoți la şcoală, la fel cum toți ceilalți părinți îşi vor însoți copiii, ca să afle dacă a trecut bacalaureatul. Şi-i imaginează pe colegii ei de şcoală văzându-l pe Sébastian şi înțelegând totul, dar nu se sinchiseşte de ce vor crede. Va părăsi în curând acest orăşel, locul acesta unde lumea s-a întrebat întotdeauna dacă nu cumva tatăl ei era neamț, dar nimeni nu a avut curajul să i-o spună în față.

Când Soizic îi duce cu maşina la şcoală, tatăl ei stă în față, lângă ea, iar Joséphine şi mama ei stau în spate, cu mâinile împreunate pe banchetă şi nici una dintre ele nu scoate vreun cuvânt. Joséphine ştie că mama ei îi înțelege emoțiile, înțelege cât de important este acest pas pentru ea, din felul în care o priveşte şi îi face cu ochiul, strângând-o de mână. *Totul va fi bine*, pare să-i spună ea.

Soizic parchează maşina.

— Eu aştept aici. *Bonne chance*, zice ea, întorcându-se spre Joséphine.

— Nu vii şi tu înăuntru? întreabă Joséphine, dorindu-şi ca Soizic să se afle alături de ea.

— Nu, du-te cu mama şi cu tatăl tău.

— Dar...

Joséphine ar vrea să-i spună că şi ea i-a fost ca o mamă, că trebuie să-i fie alături, ca totul să fie perfect.

— Vreau să vii, zice ea şi se lasă înapoi pe banchetă.

— Eşti aşa de *têtue, ma chère*. Încăpăţânată ca un adevărat breton, îi zâmbeşte Soizic, dar în zâmbetul ei se vede o nuanţă de tristeţe.

— Voi rămâne eu aici, le întrerupe tatăl ei. Mergi dumneata, Madame Le Calvez.

— Nu!

Lui Joséphine îi vine să plângă. Nu vrea asta. Vrea să meargă toţi, împreună.

Mama ei o strânge din nou de mână.

— Soizic, zice ea blândă, aplecându-se în faţă, vorbindu-i la ureche, deşi o pot auzi toţi. I-ai fost ca o mamă lui Joséphine, iar ea vrea să fii de faţă.

Soizic nu se mişcă, iar pentru o clipă, tăcerea se aşterne peste ei, ca o ceaţă deasă.

O bătaie în geamul maşinii îi face pe toţi să tresară. Apare chipul lui Hervé.

— Vii? strigă el, de dincolo de geam.

Soizic lasă geamul jos.

— *Bonjour,* Hervé.

Tatăl lui Joséphine iese pe cealaltă parte a maşinii. Cum nu l-a întâlnit până acum pe Hervé, îi întinde mâna peste capota maşinii. Hervé dă mână cu el, apoi tatăl ei ridică scaunul din faţă, ca să poată ieşi Joséphine şi mama ei. Rămân pe loc un minut, aşteptând-o pe Soizic.

— Haide! zice Hervé, trăgând-o de mână pe Joséphine.

— Aşteaptă.

Joséphine se întoarce şi o vede pe Soizic ieşind încet din maşină, de parcă trupul i-ar fi devenit brusc prea greu. Joséphine face un pas înapoi şi o sărută pe obraz.

— *Merci*, îi şopteşte ea.

Cu capul sus, intră în şcoală, împreună cu mama şi tatăl ei, cu Soizic şi Hervé. Familia ei.

Rezultatele la bacalaureat sunt afişate pe o listă lipită pe zid, ca să poată fi văzută de toată lumea. Câțiva elevi s-au adunat deja în jurul listei. Țipete de încântare, oftaturi prelungi, grele, ba chiar şi înjurături din partea unora dintre băieți – „*Putain!*" şi „*C'est pas vrai!*" –, toate ajung la urechile lui Joséphine, dar ea rămâne în spate, privind o clipă în jur, aşteptând să fie pregătită.

Unul dintre băieți întoarce capul şi o vede.

— *Salut*, Joséphine. Ai văzut? Ai luat... Apoi îl observă pe bărbatul de lângă ea. Băiatul întoarce din nou capul, privind la prietenii săi. A venit Joséphine, zice el.

Se întorc cu toții să o privească.

— *Salut, tout le monde*, zice Joséphine. El e tatăl meu, spune ea, ridicând privirea spre el şi zâmbind. Am reuşit, în sfârşit, să-l găsim.

Întoarce din nou capul spre colegii ei, aşteptând să vadă cum vor reacționa. Unii au chipurile împietrite, alții zâmbesc.

— S-a aflat în Anglia tot timpul ăsta. A fost trimis acolo ca prizonier de război.

Un băiat o țintuieşte cu o privire glacială, apoi se îndepărtează, o fată îl urmează, apoi un alt băiat. O fată pe care Joséphine o cunoaşte din vedere se apropie de ei şi întinde mâna.

— Mă bucur să vă cunosc, zice ea, dând mâna cu Sébastian.

Alți elevi spun *Bonjour* şi apoi se duc cu toții să verifice lista de pe perete.

— Uite, Joséphine, spune primul băiat. Ai luat optsprezece puncte! E al doilea punctaj pe şcoală.

Pe Joséphine o trece mai întâi un fior, ca şi cum nimic din toate acestea nu s-ar întâmpla în realitate. Înțepeneşte, inima i se opreşte-n loc, apoi, într-o explozie de bucurie, începe să bată tare, furibund, iar Joséphine simte că viitorul i se desfăşoară în fața ochilor. Acum se poate duce la Rennes să studieze literatură.

— *Yes!* strigă ea, țopăind.

În dimineața următoare, tatăl lui Joséphine o duce la bijutier. Spune că vrea să-i cumpere ceva special, pentru a sărbători rezultatele la examen. Se opresc asupra unei brățări simple, din argint, apoi merg înapoi spre casă, pe aleile înguste, şerpuitoare.

— Joséphine, spune el. Ştii cât de mândru sunt de tine, nu-i aşa?

Ea zâmbeşte timidă.

— Cred că da.

— Şi ştii cât de bucuros sunt că m-ai găsit.

— Da, zice ea încet, întrebându-se unde duce această discuție.

— Joséphine, trebuie să mă întorc în Anglia.

Ea se opreşte-n loc, şi aerul din jurul lor devine inert. Ştia că va trebui să se întoarcă acasă, dar nu e pregătită încă. A stat numai zece zile. Din toată viața ei, doar zece zile.

Inspirând adânc, Sébastian se întoarce şi merge mai departe.

— Ce? strigă ea în urma lui. Ai de gând să dai bir cu fugiții din nou?

El se opreşte, apoi se întoarce cu faţa spre ea.

— Nu am fugit niciodată. Ştii bine, zice el, cu blândeţe-n glas. Joséphine, i-ai văzut pe fraţii tăi. Acum îi cunoşti. Şi ştii mai bine decât oricine cum e să creşti fără tată. Nu le pot face una ca asta.

— Dar cum rămâne cu Maman? O iubeşti şi pe ea, ştiu că o iubeşti.

— Da, vă iubesc şi pe ea, şi pe tine. Dar îi iubesc şi pe soţia mea şi pe copiii mei. Nu pot sta, spune el, încruntându-se.

— Nu poţi să te duci să-i vizitezi din când în când?

— Nu, zice el, clătinând din cap. Ştii bine că nu ar fi de ajuns.

— Aşadar, te întorci la Margaret?

— Da.

— Dar nu o iubeşti cu adevărat. Te-am văzut cu Maman. E cu totul altceva.

— Joséphine, spune el, luând-o de mână. Am ajuns aici prea târziu şi nu v-am fost alături cât ai crescut. Acum trebuie să fiu alături de băieţii mei şi de Maggie.

Lui Joséphine îi scapă un oftat greu.

— Nu e drept.

El oftează uşor.

— Ah, Joséphine, dar ce e drept? În viaţă avem de făcut mereu alegeri, adesea unele dificile. Eu nu am făcut întotdeauna cele mai bune alegeri. Dar pe aceasta nu trebuie să o greşesc.

— Dar poate că nu aceasta este alegerea corectă! Poate că le va fi foarte bine şi fără tine.

— Ştii bine că nu-i aşa. Au nevoie de tatăl lor, aşa cum ai avut şi tu. Voi rămâne alături de tine. Voi veni să te vizitez la facultate, iar tu poţi veni să stai cu mine cât timp doreşti.

— I-ai spus lui Maman? întreabă ea, tăioasă.

El clatină din cap.

— O să-i spun astăzi.

— Când pleci?

— Am bilet la vaporul de diseară. Madame Le Calvez a fost de acord să mă ducă.

— Diseară? strigă Joséphine, privindu-l cu ochi plini de lacrimi. Diseară!

Sébastian o strânge-n brațe, dar ea este de neînduplecat.

— Am crezut că vii cu mine la Rennes.

— Voi veni, după ce te instalezi. Nu-i pot îngreuna şi mai mult situația mamei tale.

Ea îi dă laoparte brațele.

— Atunci, pleacă! Du-te!

Se îndepărtează de el, legănându-şi brațele pe lângă corp, cu un aer sfidător. Ştie că se poartă copilăreşte şi nedrept, dar nu se poate abține.

CAPITOLUL 81

Bretania, 15 iulie 1963

ÉLISE

Sébastian se întoarce singur; nu ştie sigur unde e Joséphine, dar el zice că voia să petreacă ceva timp singură. Îmi dau seama că îşi face griji în privința ei şi îi spun că mai are de acceptat unele lucruri, că îi va face bine să cugete de una singură.

— E o zi foarte frumoasă. Hai să facem un picnic, zic eu şi ştiu că e o idee impulsivă, dar este exact ceea ce îmi doresc astăzi. Am putea merge pe plajă, adaug.

Ridurile de îngrijorare de pe chipul lui Sébastian se destind într-un zâmbet. Şi îl văd din nou pe tânărul pe care l-am cunoscut în urmă cu nouăsprezece ani.

— Ce idee minunată! zice el şi mă cuprinde în braţe, ca şi când am fi un cuplu ca oricare altul.

Mergem împreună la magazinele din zonă pentru a ne aproviziona, la *boulangerie* ca să luăm o baghetă şi tarte, apoi la *fromagerie* ca să luăm o bucată de Camembert desăvârşită. A mai rămas să mergem la *épicerie*. Au o mică selecţie de vinuri.

— Ce vin era cel pe care l-am băut când am făcut picnic în camera de hotel? îl întreb eu.

Pare surprins şi ezită înainte de a răspunde.

— Château Margaux, zice, cu un surâs.

— Ar trebui să luăm o sticlă din ’44.

— De fapt, ar trebui să luăm una din ’39. Asta am băut atunci.

— Nu e prea vechi?

— Nu, dar va trebui să întrebăm dacă îl au.

Se pare că au o sticlă, însă la un preţ de-a dreptul ridicol. Dar Sébastian vrea totuşi să o cumpere.

— E neprețuită, spune el, când încerc să-l opresc.

Ne întoarcem acasă cu cumpărăturile.

— Nu-i aşa că e uimitor, zice el pe drumul înapoi, câte se pot schimba în optsprezece ani? Putem cumpăra orice ne dorim, putem merge oriunde vrem şi mânca tot ce ne pofteşte inima.

Putem iubi pe oricine ne pofteşte inima, vreau să adaug, dar desigur că nu o fac. Este singura libertate pe care nu o avem. Vreau să-l ţin strâns, să-i mângâi părul, să-l simt cum se topeşte în îmbrăţişarea mea, cum se suie în pat lângă mine în fiecare seară, dar nu pot face nici unul din lucrurile acestea.

— Da, spun eu în schimb. Nu-i minunat?

Ajunşi acasă, punem alimentele într-un rucsac. Învelesc cu atenţie două pahare de vin în şervete. Nu putem bea un

Château Margaux îmbuteliat în 1939, din pahare de plastic. Apoi o pornim de-a lungul celebrei *sentier des douaniers* spre Perros-Guirec, urmând cărarea bătătorită ce trece printre bolovanii de granit de pe plajă şi printre pini, de-a lungul peretelui de stâncă. Vorbim despre Paris; retrăim întâlnirile noastre secrete, teama, emoţia, vizitele la librărie şi apoi tot ce i s-a întâmplat dragului nostru domn Le Bolzec. Rămânem tăcuţi o vreme, amintindu-ne de el.

— Ar trebui să-i găsim mormântul, spun eu. Aş vrea să punem câteva flori proaspete la locul lui de veci.

Sébastian mă priveşte, dar nu spune că da, aşa ar trebui. Nu spune nimic.

În cele din urmă, ajungem la Perros-Guirec, unde găsim un loc umbros în faţa unor copaci cu ramuri joase, la capătul plajei. Sébastian întinde pătura, iar eu deschid rucsacul şi pregătesc micul nostru festin. Mai devreme am strecurat înăuntru cartea cu poezii de Victor Hugo, dar preget să o scot. Am vrut doar să o avem cu noi. Vinul este tare şi aromat, iar brânza mi se topeşte pe limbă. Mă întind pe o parte, cu capul sprijinit într-o mână, privindu-l pe Sébastian, care se uită în zare şi soarbe din paharul cu vin. Şi-a scos tricoul, şi pielea lui este netedă şi uşor bronzată, iar pe piept îi sclipesc, la lumina soarelui, câteva fire blonde.

— Sébastian, zic eu, la ce te gândeşti?

El întoarce capul spre mine, iar privirea lui pătrunzătoare mă sfredeleşte.

Mă dau mai aproape şi îi ating umărul cu vârful degetului. Îl simt cum tremură şi nu mă pot abţine să nu mă apropii şi mai mult, închizând golul dintre noi. Sunt foarte aproape acum. Încet, îi ating firele de păr de pe piept, dorindu-mi să-i simt trupul lipit de al meu.

— Lise, spune el, oftând.

Îl sărut pe buze, de parcă aş putea să alung cuvintele pe care ştiu că le va rosti.

— Eşti tot timpul în gândurile mele, în spatele fiecărui gest şi al fiecărui gând.

Îl sărut din nou.

El se trage înapoi.

— Lise, trebuie să plec.

Mă ridic în capul oaselor, cu privirea ațintită înainte, fără să văd nimic. Vântul îmi mângâie părul, mă dezmiardă, în timp ce lacrimi mute îmi curg pe obraji. Nu mă pot uita la el. Dacă l-aş privi, nu i-aş mai putea da drumul.

— În seara aceasta, zice el. Plec în seara aceasta.

Continui să privesc în zare, iar în inimă simt o durere atât de adâncă, încât abia mai pot respira.

El mă sărută pe obraz.

— Te-am iubit întotdeauna. Te voi iubi mereu.

Dacă m-aş întoarce şi m-aş încolăci pe trupul lui. Dacă m-aş agăța de el aşa cum m-am agățat de el când eram în spital. Dacă l-aş săruta iar şi iar, atunci nu m-ar putea părăsi. Ştiu asta. Mă gândesc câtă nevoie am de el, cât de pustie îmi va fi viața fără el. Aş putea să o fac. Aş putea. Dar îl iubesc prea mult. Aşa că nu spun nimic. Nimic nu mă clinteşte din loc. Mă prefac într-o stâncă.

Simt cum buzele lui îmi ating obrazul, îi simt parfumul lemnos, cu o notă de mosc.

— *Au revoir, Lise. Je t'aime*, murmură el.

Îl aud cum strânge picnicul şi ştiu că nu va lăsa decât pătura pe care stau. Am nevoie de toată puterea ca să rămân pe loc şi să nu-mi arunc brațele în jurul lui, să nu-l implor să rămână.

— Lise, nu pot rămâne. Nu-i pot lăsa pe băieții mei fără tată.

Mă mângâie pe păr.

Eu tresar. El simte şi îşi retrage grăbit mâna.

— Îmi pare rău. Îmi pare atât de rău.

Taci, vreau să îi strig eu. Dar nu zic nimic. Îmi imaginez că sunt una din stâncile de granit, şi nici un muşchi nu mi se clinteşte. Trebuie să plece acum. Trebuie. Altfel, am să clachez. Îl simt că se îndepărtează. Dar nu mă uit, iar golul din sufletul meu se întinde ca un hău ce mă înghite şi nu mai rămâne nimic. Dar eu continui să respir.

Mă ridic şi păşesc în apa mării, simţind valurile care îmi împroaşcă picioarele. Mă aşez pe nisipul scăldat de apă şi privesc cum valurile se învârtejesc în jurul rochiei mele. Mă stropesc pe faţă, las apa să se amestece cu lacrimile mele, simt gustul sării pe buze. Nu ştiu cât timp rămân acolo, încercând să găsesc un rost în tot ce se întâmplă, încercând să fiu mai curajoasă decât mi-am dorit să fiu vreodată. Apoi aud un glas care mă strigă pe nume.

Mă întorc şi o văd pe fiica mea. Frumoasa mea fiică.

— Maman, Maman!

Acesta este numele meu.

Mă ridic să o întâmpin, iar ea mă îmbrăţişează.

— Maman, te iubesc. Nu mi-a mai spus asta de când era mică. Te iubesc, Maman, repetă ea, de parcă ar simţi că vorbele ei îmi insuflă viaţă în trup.

O ridic în braţe şi o învârt prin aer, ca atunci când era mică. Mi se pare uşoară ca un fulg. E plăsmuită numai din lumină şi aer şi iubire.

Sébastian mi-a adus-o înapoi. Şi a lăsat-o aici, cu mine, unde îi este locul.

— Joséphine, spun eu, eşti aici.

— Da, Maman, sunt aici. Sunt aici!

Mă opresc şi o sărut pe obrazul umed. Îi mângâi părul ciufulit. Ea e familia mea şi s-a întors acasă. O strâng la pieptul meu, o ţin în braţe şi îmi alung lacrimile care mă

podidesc. Cu ochii înceţoşaţi, privesc peste umărul ei şi văd o pereche de porumbei cu picioarele cufundate în apa de la ţărm. Ridicând capetele, mă privesc, apoi îşi întind aripile şi se înalţă în zbor – un alb strălucitor, pe fundalul cerului albastru. Pe măsură ce păsările se fac tot mai mici, în mine creşte un sentiment de libertate. M-am eliberat, în sfârşit, din plasa de minciuni. O strâng pe Joséphine mai tare, simt cum inima îmi bubuie în piept şi inspir adânc, lăsând aerul să îmi umple plămânii de forţa sa vitală. Viaţa aceasta. Viaţa aceasta plină de posibilităţi. Viaţa aceasta pe care vreau să o trăiesc.

EPILOG

Noiembrie 1963

Este o dimineaţă rece de iarnă, cu un soare care străluceşte glacial. Tremur şi îmi trec braţul peste umărul lui Joséphine, în timp ce aşteptăm trenul.

— Nu am mai fost la Paris de când am plecat cu tine în pântece.

Râd, deşi nu e amuzant.

Ea mă priveşte serioasă.

— Te simţi bine?

Îmi cobor din nou privirea la telegrama primită de la mama.

Papa a murit vineri. Înmormântarea marţi. Te rog, vino.

Tatăl meu – Papa; nu i-am mai spus aşa de când eram mică. Ies la suprafaţă amintiri vechi; Papa mă ia de la şcoală într-o sâmbătă dimineaţă, mă duce direct la patiserie şi mă lasă să aleg un tort pentru ziua de naştere a mamei. Papa

cântă cu voce tare în baie. Cine era bărbatul acesta care mi-a fost tată?

Trenul trage în gară şi ne îmbarcăm într-un vagon gol. Joséphine se aşază la geam, iar eu stau lângă ea, odihnindu-mi mâna pe genunchiul ei. Am nevoie să-i simt fizic prezența. Să ştiu că este aici.

Pe măsură ce ne apropiem de Paris, iar peisajele rurale lasă loc betonului şi clădirilor înalte, simt că mi se strânge stomacul de emoție. Ruşinea şi teama pe care le simțeam când am plecat nu m-au părăsit. Ca şi cum ar şti, Joséphine îşi pune mâna peste a mea.

— Aproape am ajuns, murmură ea.

Rămân nemişcată când trenul schimbă încetişor macazul şi peronul apare dincolo de fereastră. Când ne oprim, Joséphine ridică cu o mână mica noastră valiză, iar cu cealaltă mă prinde de braț.

— Haide, Maman.

Dar eu sunt înțepenită pe locul meu, incapabilă să mă mişc. Paris. Prea multe amintiri. Oraşul mă îngrozeşte.

Joséphine lasă valiza jos şi se aşază lângă mine. Pune un braț pe după umărul meu şi mă strânge.

— Totul va fi bine, îmi zice ea.

Mă uit, cu ochii împăienjeniți de lacrimi, la fiica mea frumoasă şi sensibilă şi înțeleg că alături de Joséphine voi fi pregătită să îmi înfrunt amintirile. O sărut pe obraz.

— Să mergem, zic eu. Să vedem Parisul.

Coborâm din tren şi parcă păşim într-altă lume. Nu este Parisul pe care mi-l amintesc eu. Oamenii trec grăbiți pe lângă noi – vorbind, strigând, râzând. Au dispărut uniformele sinistre, cizmele negre, cetățenii înfometați şi pietrificați. Rămân nemişcată o clipă, încărcându-mă de energia, bucuria şi libertatea din jur, şi mă întreb cum de s-

a putut întâmpla ce s-a întâmplat aici. Cum a fost cu putință?

— Élise! strigă cineva. E Isabelle, care aleargă spre noi şi ne îmbrățişează pe amândouă. Sunt atât de fericită că ați venit.

Mergem spre vechiul apartament, prin Jardins du Luxembourg, de-a lungul bulevardelor străjuite de copaci, unde frunzele capătă nuanțe de roşu-rubiniu şi portocaliu-caramel. Le cer să ne aşezăm pe banca din fața parcelei de iarbă perfect tăiate, unde am doborât odată indicatorul acela. Mă uit în gol şi mi-o amintesc pe Ellen.

Ridic capul, aşteptându-mă parcă să văd soldați nazişti trecând pe acolo, dar nu sunt decât copii care aleargă înaintea mamelor lor şi cupluri care se plimbă braț la braț, ca şi cum n-ar avea nici o grijă pe lume. Închizând ochii, mă las pe spătarul băncii şi inspir mirosul cald al toamnei, purtat de briză.

Nu vorbim, dar Isabelle mă ia de mână, iar eu apuc mâna lui Joséphine şi împreună traversăm grădinile, spre fostul nostru apartament. Traversând Place Saint-Sulpice, inima începe să-mi bată mai tare şi simt că îmi pierd răsuflarea. Străbatem piațeta şi apoi cotim pe străduța noastră. Rămân pe loc. Balustrada din fier este tot acolo. Închid strâns ochii, încerc să-mi alung din minte imaginea bărbaților care mă trăgeau în jos, bufnitura surdă cu care m-am izbit de pământ, durerea care mi-a săgetat cotul, strigătele, scandările... *Stop!* Clatin din cap, ca pentru a mă scutura de această amintire. Joséphine mă priveşte îngrijorată.

— Eşti foarte palidă, Maman.

Încuviințez din cap, privind spre uşa de la intrare, vopsită în roşu-aprins. Nimic nu s-a schimbat, şi totuşi, nimic nu mai e la fel. Isabelle deschide uşa şi traversăm holul. Iată numele nostru, *Chevalier*, pe una din cutiile poştale. Mi-l

imaginez pe tatăl meu, cu cheia în mână, deschizând-o şi scoţând toate scrisorile venite pentru mine, apoi ascunzându-le.

Uşa de sticlă aflată de cealaltă parte a intrării se deschide. Mama stă în prag şi pare atât de slabă şi de fragilă, în vreme ce ne priveşte, când pe una, când pe cealaltă, cu multă tristeţe în ochi. Deodată, îmi amintesc cum a venit spre mine Joséphine, acolo, pe malul mării, când mă simţeam înfrântă, şi îmi amintesc ce mi-a spus.

Fac un pas spre mama mea şi o iau de mână. O duc la buze şi o sărut cu blândeţe. Isabelle mă ia de cealaltă mână şi rămânem toate trei înlănţuite. Apoi Joséphine ni se alătură, punându-şi braţele pe umerii noştri. Iar cercul se închide.

NOTA AUTOAREI

Cartea de faţă mi-a fost inspirată de străunchiul meu, Wolfgang, originar din Germania de Est, care, la vârsta de cincisprezece ani, a fost nevoit să intre în organizaţia Tineretul Hitlerist. În 1943 a fost luat prizonier de armata britanică în Africa de Nord. De acolo a fost expediat spre America de Sud, unde avea să lucreze la câmp. Mai târziu a fost transferat la Coventry, tot ca prizonier de război, iar acolo a cunoscut-o pe mătuşa mea Dorothy, pe când lucra la o fermă din Kenilworth. Lui Wolfgang nu îi plăcea să vorbească despre război, iar cu copiii săi nu a vorbit niciodată în germană. Din nefericire, a murit în 2017, însă Dorothy trăieşte, este sănătoasă şi poate povesti cum toată lumea îl îndrăgea pe Wolfgang „ca pe un fiu”.

Povestea lor m-a intrigat şi m-am întrebat întotdeauna ce simţea populaţia locală faţă de asemenea mariaje. Am citit la un moment dat cartea *Trautmann’s Journey: From Hitler*

Youth to FA Cup Legend de Catrine Clay, o relatare adevărată a unui tânăr soldat german ajuns în Anglia ca prizonier de război şi care şi-a găsit acolo un cămin şi a ajuns să joace fotbal pentru Anglia – o carte minunată şi o adevărată sursă de inspirație.

MULȚUMIRI

Mulțumiri încă o dată, din toată inima, tuturor prietenilor mei scriitori, care îmi sunt cu mult mai mult de atât: Ian, Shelley, Maz, Ellen, Melissa, Rachel, Haze, Nancy şi Connie. Vă mulțumesc pentru că ne-ați fost alături, mie şi numeroaselor versiuni de lucru pe care le-a cunoscut cartea. Voi dați viață cuvintelor.

Sunt foarte norocoasă să am un editor atât de bun şi de aceea îi mulțumesc lui Sherise Hobbs, de la Headline Review, pentru că a fost lângă mine pe tot acest drum. Îți sunt recunoscătoare, Sherise, pentru pasiunea şi dăruirea față de „poveste”. Când a venit clipa tuşelor finale, Flora Reed, corectoarea mea, şi-a făcut impecabil treaba, asigurându-se că totul se potriveşte de minune. Îți mulțumesc, Flora, pentru atenția ta la detalii şi sugestiile pe care mi le-ai dat. Aş mai vrea să-i mulțumesc minunatei mele agente literare, Sheila Crowley, de la Curtis Brown, pentru susținere şi efortul depus. Nu m-aş afla aici dacă nu ai fi tu!

Cât despre cei de acasă, aş vrea să-i mulțumesc lui Christian pentru că mi-a stat alături în orice împrejurare, la bine şi la rău, în vremuri bune şi în vremuri grele.

CUPRINS

Prolog
Partea întâi
1963
CAPITOLUL 1
CAPITOLUL 2
CAPITOLUL 3
CAPITOLUL 4
CAPITOLUL 5
CAPITOLUL 6
Partea a doua
1944
CAPITOLUL 7
CAPITOLUL 8
CAPITOLUL 9
CAPITOLUL 10
CAPITOLUL 11
CAPITOLUL 12
CAPITOLUL 13
CAPITOLUL 14
CAPITOLUL 15
CAPITOLUL 16
CAPITOLUL 17
CAPITOLUL 18
CAPITOLUL 19
CAPITOLUL 20
CAPITOLUL 21
CAPITOLUL 22
CAPITOLUL 23
CAPITOLUL 24
CAPITOLUL 25
CAPITOLUL 26

CAPITOLUL 27
CAPITOLUL 28
CAPITOLUL 29
CAPITOLUL 30
CAPITOLUL 31
CAPITOLUL 32
CAPITOLUL 33
CAPITOLUL 34
CAPITOLUL 35
CAPITOLUL 36
CAPITOLUL 37
CAPITOLUL 38
CAPITOLUL 39
CAPITOLUL 40
CAPITOLUL 41
CAPITOLUL 42
CAPITOLUL 43
CAPITOLUL 44
CAPITOLUL 45
CAPITOLUL 46
CAPITOLUL 47
CAPITOLUL 48
Partea a treia
1963
CAPITOLUL 49
CAPITOLUL 50
CAPITOLUL 51
CAPITOLUL 52
CAPITOLUL 53
CAPITOLUL 54
Partea a patra
1944
CAPITOLUL 55

CAPITOLUL 56
CAPITOLUL 57
CAPITOLUL 58
CAPITOLUL 59
CAPITOLUL 60
CAPITOLUL 61
Partea a cincea
1963
CAPITOLUL 62
CAPITOLUL 63
CAPITOLUL 64
CAPITOLUL 65
CAPITOLUL 66
CAPITOLUL 67
CAPITOLUL 68
CAPITOLUL 69
CAPITOLUL 70
CAPITOLUL 71
CAPITOLUL 72
CAPITOLUL 73
CAPITOLUL 74
CAPITOLUL 75
CAPITOLUL 76
CAPITOLUL 77
CAPITOLUL 78
CAPITOLUL 79
CAPITOLUL 80
CAPITOLUL 81
Epilog
Nota autoarei
Mulțumiri